

24—26 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 24 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Svedberg, Lage, ang. samhällets möjligheter att i vissa fall skydda sina värden gentemot det privata ägandet	4
av herr Larsson, Åke, ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet	6
av herr Wikner ang. ifrågasatt nedläggande av järnvägen Sveg—Hede	12

Fredagen den 25 maj

Svar på interpellation av herr Andersson, Axel Johannes, om åtgärder i anledning av det ökade fritidsfisket	18
Ortsavdragen vid beskattningen, m. m.	20
Uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.	78
Vissa anslag till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet:	
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.	83
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	104
Konstnärsstipendier	106
Utställningar av svensk konst i utlandet, m. m.	108
Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder	110
Svenskt utvecklingsbistånd:	
Riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet	116
Anslag till fältprojekt	133

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 24 maj

Sid.

Särskilda utskottets memorial nr 5, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Vidareutbildning av lärare m. m.	15
— nr 6, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Folkskoleseminarierna: Utrustning	15
— nr 7, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.	15

Fredagen den 25 maj

Gemensamma omröstningar:

ang. anslag till Vidareutbildning av lärare m. m.	17
ang. anslag till Folkskoleseminarierna: Utrustning	17
ang. anslag till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.	18
Bevillningsutskottets betänkande nr 45, ang. ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna	20
— nr 55, ang. höjning av vissa postavgifter m. m.	78
— nr 50, ang. beräkning av bevillningarna, m. m.	78
Statsutskottets utlåtande nr 145, ang. vissa anslag till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet	83
Utrikesutskottets utlåtande nr 5, ang. redogörelse för Nordiska rådets tionde session	110
Konstitutionsutskottets memorial nr 19, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	110
Statsutskottets utlåtande nr 80, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: socialdepartementet	110
— nr 134, ang. vissa anslag till universitet och högskolor m. m.	115
— nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser allmänna riktlinjer och utrikesdepartementets verksamhetsområde	115
— nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde	135
— nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde	135
— nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde	135
— nr 139, ang. anslag till bidrag till handelshamnar och farleder	135
— nr 140, ang. anslag till byggande av fiskhamnar	135

Torsdagen den 24 maj

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Till riksdagens första kammare

Fru *Rut Hamrin-Thorell* är på grund av sjukdom förhindrad att närvara fr. o. m. 23/5 t. o. m. 27/5 1962, intygas.

Uppsala den 23/5 1962

Lars Hallén

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades fru *Hamrin-Thorell* för den i läkarintyget angivna tiden.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 256, till Konungen angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 257, för herr *Nils Gunnar Svärd* att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 258, för herr *Karl Emil Ahlkvist* att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 259, för herr *Otto Ragnar Sundén* att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken; och

nr 260, för herr *Gösta Tore Edvin Bengtsson* att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 261, till Konungen angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 262, för herr *Waldemar Svensson* att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 263, för herr *Axel Gustav Birger Andersson* att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 264, för herr *Gustaf Henning Gustafsson* att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 265, för herr *Hans Lennart Gustafsson* att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 30 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse m. m.;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av en internationell konvention om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge angående indrivning av underhållsbidrag m. m.; samt

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 283, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63;

nr 284, i anledning av riksdagens år 1961 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av stats-

Ang. samhällets möjligheter att i vissa fall skydda sina värden gentemot det privata ägandet

verket m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehoven under försvarsgrenarnas avlöningsanslag för budgetåret 1962/63 m. fl. anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till Armén: Avlöningar till viss arbetarpersonal;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 för Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse av viss kronan tillhörig mark;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 292, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till kommunala musiksolor;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidgad vuxenutbildning;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående grunder för avlöning och andra ersättningar åt civilförsvarspålitiga m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av centrala sjukvårdsberedningen m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i det till grund för samarbetet inom SAS liggande konsortialavtalet;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa televisionfrågor;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1962/63; och

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar m. m.

Ang. samhällets möjligheter att i vissa fall skydda sina värden gentemot det privata ägandet

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lage Svedbergs interpellation angående samhällets möjligheter att i vissa fall skydda sina värden gentemot det privata ägandet, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en till statsministern ställd interpellation har herr Lage Svedberg — mot bakgrunden av ett fall, vari ett företag nedlagt driften vid en industrianläggning i en norrlandskommun — frågat, huruvida samhället i ett fall som det ifrågavarande äger möjlighet att gentemot det privata ägandet skydda sina värden.

Då interpellationen närmast synes avse spörsmålet, huruvida kommunen i sådana fall som det åsyftade kan expropriera industrianläggningen för fortsatt drift därå, har det överlämnats till mig att besvara interpellationen. Jag får därvid anföra följande.

Enligt stadgande i expropriationslagen kan fastighet, som tillhör annan än kronan, tagas i anspråk genom expropriation, om det prövas nödigt för ändamål, som det enligt lag eller författning tillkommer kommun eller annan dylik sam-

Ang. samhällets möjligheter att i vissa fall skydda sina värden gentemot det privata ägandet

fällighet att tillgodose. Om det är nödvändigt för att motverka omfattande arbetslöshet i en kommun, torde det icke vara helt uteslutet att med stöd av detta stadgande använda expropriation för att i kommunens ägo överföra en industrianläggning, varå driften nedlagts. Här för torde emellertid ytterligare förutsättas bl. a., att det är möjligt för kommunen att driva anläggningen med godtagbart ekonomiskt resultat.

Med det sagda har jag givetvis inte tagit någon ställning till frågan, huruvida expropriation kan medges i det av interpellanten närmast åsyftade fallet.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Till herr statsrådet får jag framföra ett tack för svaret. I den interpellation jag framfört har frågan gällt huruvida samhället genom lagbestämmelser bör åstadkomma garantier från industriellt rationaliserande ägande gentemot de löneanställda.

Denna fråga har enligt min uppfattning fått sin särskilda aktualitet i en tid då centraliseringar och storleksrationaliseringar inom företagen i vårt land bedrives i ett så hastigt tempo som nu är fallet. Arbetarna uppsäges och avpolletteras nästan som brickor i ett damspel, utan hänsyn till framtida existensmöjligheter. Många anställda har byggt egna bostäder i tro på företagets framtida bestånd och där lagt ned sparmedel från sin långa arbetstid i förhoppning om en låg bostadskostnad på ålderns dagar. Kommunerna har planerat och gjort investeringar i vatten- och avloppsanläggningar m. m.

Om konkursmässiga företag lägger ned sin produktion så är det en tvingande åtgärd, men läget är ett annat när det gäller storföretag — för att inte säga miljardkoncerner — som i sitt speciella intresse rationaliserar och samtidigt därmed övervältrar den ekonomiska bördan vid de företag, som rationaliseras bort, på de anställda som till följd av hög ålder eller andra omständigheter inte kan flytta till annan ort. Anställda

som byggt egna hem, ofta toppbelånade, får vraka bort dem till underpris i de fall det icke finns någon som har intresse att uppträda såsom köpare.

Här blir den frågan aktuell: Vem skall stå som garant för dessa förluster — staten eller företaget? Enligt min uppfattning borde staten i första hand träda in som garant och hålla de löneanställda skadeslösa. Även om de löneanställda har avtal kollektivt råder otryggheten. Det kan enligt min mening icke vara förenligt med medborgarskydd att ägandets företrädare får bedriva sin exploateringsverksamhet utan att de löneanställdas trygghet i händelse av en avveckling är garanterad. Det torde inte vara möjligt att genom avtal skapa verkliga garantier när det gäller företag som vid en eventuell nedläggning saknar ekonomiska tillgångar, och staten bör därför genom lagstiftning säkerställa dessa garantier.

Senast när riksdagen för en kort tid sedan diskuterade förslag om försäljning av LKAB-aktier hörde vi lovsånger över det enskilda egendomsägandets demokratiska värde. Ja, till och med under gårdagens debatt om ASSI var man i färd med att kräva en försäljning av dess företag i södra och mellersta Sverige. Man ställer sig frågande inför de anspråken.

Min socialdemokratiska samhällsåskådning har alltid förestavat mig att vara glad över att människor äger någonting, men jag kan inte glädjas över att ägandet koncentreras till ett fåtal, som till slut får bestämmanderätten över huruvida företag skall hållas i gång eller icke. Där tycker jag att skiljelinjen bör gå mellan en demokratisk uppfattning som sätter samhällets intresse framför fåtalets.

I interpellationssvaret anges förutsättningarna för en kommun att via gällande lagstiftning åstadkomma en expropriation, men herr statsrådet säger att förutsättningen härför är att kommunen skall kunna driva industriverksamheten med godtagbart ekonomiskt resultat. Det kan ju dock tänkas att kommunen kan

Ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet

utnyttja lokaliteter, i den mån sådana finns, för att få till stånd ett ersättningsföretag som kan sysselsätta de arbetare som har blivit bortrationaliserade. Det är klart att man kan säga att företagen har erbjudit dem som lagt ned sina bästa år i företagen att erhålla en pension när de har kommit upp i 55 eller 60 års ålder och har tjänat företaget i 25 å 30 år; de får då en pension på 1 200 kronor om året, och de som inte har nått upp till denna åldersnivå, får ett engångsbelopp. De har emellertid gjort sin livsinsats i företaget, som utnyttjat deras arbetskrafter. Kan det, herr talman, vara riktigt att övervältra dels på kommunen och dels på de anställda att klara återstående tid av livet med en reducerad inkomst i väntan på en pension, som ger dem drägliga existensmöjligheter?

När man talar om demokrati i ett samhälle har jag den bestämda uppfattningen att detta begrepp skall innesluta alla näringsutövarer. Samhället skall även stödja företagen — det är inte tu tal om annat — men det skall först och främst säkerställa de löneanställda, så att de känner trygghet i sin livsinsats. Därvidlag får det inte vara någon skiljelinje mellan åskådningen hos mig som socialdemokrat och hos den som representerar en annan politisk uppfattning.

Jag anser att detta är en samhällsfråga av stora mått, i en tid då praktiskt taget alla företag speglar sig i en framtid av storleksrationalisering och centraliseringar. Då får inte de som befinner sig i åldern 50, 55, 60 år upp till pensionsåldern bli utsatta för otrygghet. Dessa problem borde mana alla i vårt samhälle till en kooperativ uppslutning. Det torde finnas en väg att nå målet för en sådan trygghet, om kompromissviljan är tillräckligt stor.

Min inställning i denna fråga har inte bara föranletts av vad som har förekommit vid det företag som jag har pekat på i min interpellation. Jag tror att denna fråga hastar och att den måste framtvunga ett ingrepp i tid av samhällets beslutande organ. Man kan inte vältra över ansvaret på de löneanställda,

för vilka otryggheten är en ledstjärna från det de uppnått 55, 60, 65 år och fram till pensionsåldern. Det är nödvändigt för både stat och kommun och hela vårt samhälle att pröva även andra vägar för att skapa en trygghet som kan sägas vara en trygghet för nationens alla löneanställda.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Åke Larssons interpellation angående radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Åke Larsson har frågat mig vilka åtgärder jag överväger till en ökad frihet för de TV- och radioanställda att på sin fritid delta i politisk verksamhet på samma sätt som tillkommer övriga medborgare.

I anledning av herr Larssons interpellation vill jag först säga, att jag anser det vara en bärande princip i vårt demokratiska samhällssystem att alla medborgare bör ha rätt att på olika sätt medverka i politiska och andra medborgerliga sammanhang. Endast då mycket speciella omständigheter föreligger, kan undantag från denna regel accepteras.

Enligt principbeslut, som fattats av statsmakterna rörande rundradioverksamheten, skall Aktiebolaget Sveriges radio med iakttagande av vissa allmänna riktlinjer handha produktion av program för ljudradio och television. Gällande överenskommelse av den 15 maj 1959 mellan staten och Sveriges radio angående rundradions programverksamhet är utformad helt i enlighet med dessa riktlinjer. Detta innebär bland annat att ansvaret för och utformningen av företagets personalpolitik uteslutande åvilar bolagets styrelse och verkställande ledning.

Ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet

Aktierna i Sveriges radio innehas av tidningspressen, folkrörelserna och näringslivet. Staten har inga aktier i bolaget men äger rätt att utse ett visst antal styrelseledamöter.

Övriga styrelseledamöter utses av aktieägarna. Jag kan upplysa om att i den nuvarande styrelsen på elva ordinarie ledamöter och tio suppleanter ingår representanter bl. a. för tidningarna, LO, TCO, folkbildnings- och nykterhetsorganisationerna samt näringslivet.

Enligt vad jag inhämtat från Sveriges radio har gällande regler om personalens förhållande utom tjänsten tillkommit efter överenskommelse mellan företaget och personalföreningarna. I vad mån en revision av nyss avsedda regler bör aktualiseras är en fråga mellan styrelsen och personalföreningarna. Med hänsyn till karaktären av de organisationer som är representerade i Sveriges radios styrelse, och de möjligheter att hävda de anställdas intressen som personalföreningarna torde ha vid avtalsförhandlingar med bolagsledningen synes man ha anledning anta att på sikt en för alla parter tillfredsställande lösning skall kunna uppnås.

Med det anförda, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Larssons interpellation.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Herr Skoglund har nyss sagt att det är statsmakterna som har fattat det principbeslut som ligger till grund för rundradioverksamheten. Han omtalade också att staten inte har några aktier i Aktiebolaget Sverige radio utan att det är tidningspressen, folkrörelserna och näringslivet som äger aktierna. Men han har också talat om att staten utser ett visst antal styrelseledamöter. Då så är fallet tror jag nog att det kan vara på sin plats att i riksdagen anlägga några synpunkter på radioverksamheten. Man ser ju hur överenskommelsen mellan staten och Sveriges radio tolkas när det gäller objektiviteten.

I svaret säger herr Skoglund att han anser det vara en bärande princip i vårt demokratiska samhälle att alla medborgare bör ha rätt att på olika sätt medverka i politiska och andra medborgerliga sammanhang, och detta kan vi väl vara alldeles överens om. Men så tillägger statsrådet: »Endast då mycket speciella omständigheter föreligger, kan undantag från denna regel accepteras.» Jag skulle vilja fråga statsrådet: Föreligger det då några så alldeles speciella omständigheter så det gäller de TV- och radioanställda, att de inte skall på sin fritid få delta i politisk verksamhet?

Jag kan vara överens med alla som anser att radions och televisionens anställda skall iakttä full politisk neutralitet i sin verksamhet inom radio och TV. Det tycker jag är ett oeftergivligt krav, som vi nog alla kan vara överens om, men att ha bestämmelser som inskränker den enskilde medborgarens rättigheter att på sin fritid delta i politiskt arbete och på så sätt ställa de anställda vid radio och TV på undantag från de rättigheter som eljest tillkommer alla medborgare, det tycker jag för min del är i högsta grad otidsenligt och misskrediterande för vår demokrati. När där till kommer att bestämmelsen är så vagt formulerad att den vid den praktiska tillämpningen är beroende av de beslutandes förmåga till opartiskt bedömande — och det är ju inte alltid så lätt att vara opartisk — så blir man betänksam.

Jag förstår mycket väl svårigheterna att utforma bestämmelser på det här området som är klara och otvetydiga, och det är kanske det som har gjort att det i vissa fall har gått för sig att uppträda i politiska sammanhang, i andra inte.

Herr talman! Jag måste nog för att kunna belysa olika tolkningar trots allt ta fram något aktuellt exempel. Nu är det ju så att grundlagarna endast ger mig möjlighet att vända mig till regeringen, i detta fall statsrådet Skoglund, i annat fall skulle kanske adressen bli en annan. Men statsrådet kan nog inte annat än ge mig rätt i att när en bestämmelse kan tolkas så att vad som går för

Ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet

sig i Eksjö plötsligt kan bli något som strider mot radions objektivitet eller något som kan komma radions objektivitet att betvivlas, om det sker i Karlskoga eller Degerfors — även om det på de två sistnämnda platserna inte gällde att hålla ett politiskt föredrag utan endast det i dessa dagar så vällovliga syftet att sprida upplysning om ett land som är i behov av hjälp och, som vi alla känner till, terroriseras av OAS — är det dags att vidtaga sådana åtgärder att de radio- och TV-anställda får rätt att på sin fritid delta i politiskt arbete. Bestämmelsen fråntar en grupp människor deras, som jag tycker, självklara rättigheter. Jag tycker att det går för långt när man lägger sig i vad de anställda gör på sin fritid.

Ett annat skäl till att bestämmelsen bör försvinna är att den oklarhet som vidlåder densamma vid tolkningen och tillämpningen kan, i stället för att, som jag förmodar författarna till densamma avsåg, vara ett instrument för att skydda och värna om radions objektivitet, leda fram till beslut då radions objektivitet kan komma att ifrågasättas. Under sådana förhållanden kan ju bestämmelsen bli mera till skada för radion än till gagn. Det synes mig därför som om det även ur radions synpunkt vore angeläget och av intresse att inte längre behålla en bestämmelse av så tvivelaktigt värde.

Herr Skoglund har i sitt svar sagt så här: »Enligt vad jag inhämtat från Sveriges radio har gällande regler om personalens förhållande utom tjänsten tillkommit efter överenskommelse mellan företaget och personalföreningarna.» Det är ju alldeles riktigt, och jag tror, som jag har sagt förut, att man har avsett att slå vakt om radions objektivitet, i vart fall har man gjort ett försök att slå vakt om den. Men när bestämmelsen tolkas på ett sådant sätt att radions objektivitet kan komma i fara utifrån en annan synpunkt, då tror jag att det är tid att överväga om man skall ha kvar en regel av så tvivelaktigt värde för radion själv. Om jag inte utläser herr Skoglunds svar alldeles galet, tror jag att hans tanke-

gångar inte är så fjärran från vad jag här har sagt. Statsrådet slutar med att säga att man synes ha anledning anta »att på sikt en för alla parter tillfredsställande lösning skall kunna uppnås».

Herr talman! I den debatt som förts utanför detta hus har pekats på att folk identifierar nyhetsuppläsaren med den text han läser, och därför måste uppläsarna vara neutrala. Det tror jag för min del inte alls på, ty om det vore så illa ställt skulle ju nyhetsuppläsandet — framför allt i TV — vara ett av världens ruskigaste jobb. Tänk, så många ruskigheter som publiken skulle komma att identifiera uppläsarna med! Inte var det väl någon som identifierade t.ex. Gerd Almgren med FLN, då hon läste nyheterna från Algeriet. Inte är det väl heller någon som identifierar de politiska kommentatorerna med vad dessa säger i sina rapporter utifrån världen. Ändå snickrar de ihop kommentarerna själva, i motsats till dem som läser upp nyheterna i TV.

Jag har personligen gjort en del förfrågningar hos olika människor på denna punkt, och jag har fått svar som tyder på att man inte i så stor utsträckning som det görs gällande identifierar nyhetsuppläsaren med den text han läser. Jag har fått bekräftat att lyssnarna har bättre omdöme i detta avseende.

Reglerna för programverksamheten vid Sverige radio under rubriken Övriga allmänna regler, punkt 8, tredje stycket lyder så här: »I princip bör hävdas att bestämmelsen om opartiskhet endast gäller personalens uppträdande i tjänsten och inte dess engagement utom tjänsten.» Men så tillägger man: »Emellertid har det visat sig, att Sveriges Radios opartiskhet har misstänkliggjorts med hänvisning till dess anställdas framträdanden utom tjänsten. Otivelaktigt kan sådana framträdanden, som innebär ett bestämt ställningstagande i någon kontroversiell fråga, försvåra vederbörandes arbete i tjänsten.»

Herr statsråd! Med utgångspunkt från detta torde det väl inte vara någon överdrift om jag säger att man i det fall som föranlett mig att interpellera har till yt-

Ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet

terlighet hårdragit reglerna och bestämmelserna. Gerd Almgren var inte någon huvudtalare i vare sig Karlskoga eller Degerfors. Det var inte någon kontroversiell fråga som hon talade om i Karlskoga eller Degerfors. Om det finns några med en annan uppfattning om vad som händer i Algeriet — och det finns det väl, annars skulle händelser av det slag som inträffade på Gärdet den 1 maj inte ha inträffat — är det endast ett fåtal, och även om man kunde säga att det vore ett flertal finns det ingen anledning att ta hänsyn till den ytterlighetsriktningen. Hårdragningen av bestämmelserna i detta fall har gjort att förtroendet för radions objektivitet har kommit att diskuteras på ett sätt som radion inte kan vara betjänt av, och det är beklagligt. Hur man skall återställa förtroendet kan jag inte här säga någonting om. Men jag tror att det vore klokt att ge de anställda den frihet som de är väl värda på sin fritid. Det vore inte ur vägen med litet generositet, det skulle inte skada radions anseende på något sätt. Tvärtom tror jag att visad generositet på den här punkten skulle ge ökad arbetsglädje, och det gagnar alla företag mer än spärrar på de anställdas fritid.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag är angelägen att understryka vad som här sagts angående värdet av radion med hänsyn till de allmänna och aktuella frågor av politisk och social art som vi har i vårt land. Det är synnerligen värdefullt att radion ägnar stor uppmärksamhet åt dessa frågor. Likaså är jag gärna villig att understryka vad som här sagts angående kraven på radions politiska objektivitet. Det var en enda passus i den föregående talarens anförande som jag en smula reagerade mot. Han gav sig på att gradera hur stor en majoritet eller minoritet skulle vara för att man skulle ta hänsyn till den vid upprätthållandet av radions neutralitet på denna punkt. Det kan hända att jag häktar på en felsägning från hans sida, ty troligen menade han väl

ändå att radion oavsett majoritet och minoritet skall iakttä full neutralitet. Jag förmodar det.

Sedan vill jag beröra några andra saker. Vi är rätt så många som anser att det inte är bra att pruta på kravet på objektivitet och neutralitet från radions sida, på allsidighet i dess verksamhet o. s. v. Jag vill beröra två exempel för att belysa saken. Vi hade för kort tid sedan en stor jordbruksdebatt. Den refererades i radion genom att man omnämnde att den ägde rum, varefter man med flit och energi utredde forskollärarnas förhållanden. Jag tror att den stora folkgrupp det gällde kände sig måttligt uppbyggd av denna form av allmänintresse och av de föreställningar man har om hur man skall behandla frågor som för ögonblicket tilldrar sig stor uppmärksamhet.

Vidare en annan sak. Det förekommer kanske i pressen, och det förekommer absolut också i radion, att man redan har gått författningsutredningen i förväg i ingalunda liten utsträckning, då man har gjort sitt bästa att om inte precis avskaffa så i varje fall skjuta åt sidan första kammaren och vad där förekommer. Jag tycker att man skulle vänta tills man får se om det blir något av det där avskaffandet av denna kammare, och jag har en bestämd känsla av att detta bör sägas ifrån.

När jag således har den uppfattningen att vi på många håll har anledning att verka för att här verkligen förekommer en objektiv uppläggning av problem och en omsikt som inte ensidigt stirrar sig blind på somliga saker, då menar jag också att man kanske inte bör förebrå radioledningen om den på andra punkter kanske har varit lite rigorös. Snarare skulle man vilja säga att det är många som menar att det är viktigt och värdefullt att man bevarar objektiviteten, att man bevarar en neutral inställning till vad som händer och sker i tiden men att man också bevarar skenet därav. Det kan hända att det i alla fall ligger något i radioledningens uppfattning att man i detta fall från medarbetarnas sida inte bör ge intryck av att

Ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet

de är så förfärligt hårt engagerade. Jag skall inte tala mer härom ty jag vet att frågan om radion och dess problem, frågan om allsidighet, frågan om nyansering av radioprogrammen torde komma att behandlas i samband med en viss betydelsefull fråga i nästa vecka och att vi då får tillfälle att ytterligare resonera om saken.

Emellertid skulle jag, herr talman, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet även vilja göra det påpekandet att det finns ett problem som hittills framstår som olöst, och det är *frågan om ansvaret för radions sändningar*. Om det jämföres med det lagstiftningsförslag som legat på riksdagens bord, när man bedömer viss radio, när man bedömer frågan om radioledningens och medarbetarnas ansvar för sändningarna, framstår det som önskvärt att man kan komma fram till att fixt och klart kunna säga att för det och det är den och den ansvarig; det och det svarar den och den för. I pressen har vi den ansvarige utgivaren, som svarar för tidningen och dess verksamhet. På samma sätt bör kanske inte radion i dess helhet ledas, men de olika programgrenarna kunde ha ansvariga som tar ansvaret för vad där förekommer, till vilka kritiken skall riktas och vilka kanske också skall få beröm när de sköter sig bra.

Herr förste vice talmannen erinrade om, att interpellationen avsåge allenast radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet.

Herr BILLMAN (fp):

Herr talman! Herr Åke Larsson har med sin interpellation gett sig in på ett mycket ömtåligt område, där det som statsrådet Skoglund påpekade föreligger synnerligen speciella omständigheter. Nu är det ju också, som statsrådet likaledes påpekade, på det sättet att det mellan radioledningen och de anställda råder fullkomlig överensstämmelse i åsikterna beträffande de regler som för närvarande tillämpas.

Jag anser också att det inte finns någon anledning att rucka på dessa bestämmelser, och skälen härför tror jag inte jag behöver utveckla för kammarens ledamöter, som säkerligen är medvetna om problemets olika aspekter. Emellertid är det ju chevalereskt av herr Larsson att ha skyndat Gerd Almgren till hjälp i detta fall, även om hon såvitt jag vet inte har beklagat sig. Men hon kan ju i alla fall ha anledning att skicka herr Larsson en blomma och på det åtföljande kortet skriva: »En ringa gård av tacksamhet!» Men detta, herr talman, finner jag också för min del vara den enda åtgärd som är befogad i det här fallet.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Jag vill bara fråga herr Billman: Vart tar de stora frihetskämparna vägen i sådana sammanhang? Är den TV-anställda gruppen så liten att den inte har något intresse för folkpartiet?

Herr Ferdinand Nilsson ställde en fråga till mig. Han hade tydligen missuppfattat vad jag menade när jag talade om att vi inte hade något skäl att ta hänsyn till denna grupp. Då avsåg jag vad som står i punkt 8 i reglerna för programverksamheten vid Sveriges radio: »Såsom tidigare framhållits innebär kravet på opartiskhet att Sveriges radio själv icke får ta direkt ställning i några kontroversiella frågor med undantag, när det gäller hävdandet av demokratiska och andra likartade värden.» Jag menar att det var ett demokratiskt värde som fröken Almgren slog vakt om då hon uppträdde den 1 maj och talade om Algeriet, och därför borde man inte ha trampat på som man gjort.

Låt mig citera ett brev som jag har i min hand och som också herr Skoglund har tagit del av. Det är från Sveriges radio och är tillställt dels herr Skoglund, dels arbetarkommunen i Karlskoga. Man skriver där: »Avsikten har däremot aldrig varit att driva den ofrånkomliga restriktiviteten längre än som är absolut nödvändigt, och så har hel-

Ang. radio- och TV-anställdas deltagande i politisk verksamhet

ler inte skett vid den praktiska tillämpningen av tjänstereglementets § 5, mom. 2. Det har naturligtvis under inga förhållanden varit fråga om att förbjuda de anställda att engagera sig politiskt eller att generellt motsätta sig att de uppträder som talare i politiska föreningar eller skriver artiklar i politiska frågor. Långt ifrån att intaga en sådan ståndpunkt har företagsledningen betraktat det som en fördel att de anställda aktivt deltar i den allmänna kultur- och samhällsdebatten, med den enda begränsningen alltså, att en sådan verksamhet inte får medföra risker för tilltron till Sveriges radios opartiskhet.»

Jag tycker nog att det är litet för långt mellan ord och handling i detta sammanhang, om man tänker på tillämpningen i fallet Gerd. Jag skulle tro att det finns anledning att fundera över detta. Jag vill tillägga att regelsamlingen avslutas med följande ord: »En regelsamling kan aldrig helt ersätta det goda omdömet.» Grundlagarna ger mig inte möjlighet att säga, om Sveriges radio använt det goda omdömet i detta fall. Det överlåter jag åt kammarens ledamöter att avgöra.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag vill bara upprepa vad jag sade i mitt interpellationssvar, nämligen att det finns ett avtal mellan å ena sidan Sveriges radio och å andra sidan staten, enligt vilket företaget har ansvaret för och utformningen av personalpolitiken. Det tillkommer alltså inte mig att här göra några uttalanden.

Jag vill alltså göra kammaren uppmärksam på var ansvaret ligger i detta sammanhang. Om det föreligger missnöje inom Sveriges radio med den personalpolitik som där föres — om vilket jag för ögonblicket inte vet någonting — finns det ju i den överenskommelse som är träffad mellan personalorganisationen å ena sidan och styrelsen å den andra vissa regler som säger hur sådana frågor skall lösas. Det var med tanke därpå — och inte minst med hänsyn till den sammansättning som styrelsen har

med en allsidig representation för Organisationssverige — som jag sade att om man har anledning att ta upp denna överenskommelse i personalfrågan till diskussion, skall man säkerligen finna en tillfredsställande lösning och ett tillfredsställande avtal, i den mån det nuvarande avtalet är otillfredsställande. Jag har för ögonblicket ingen mening i den saken.

Herr BILLMAN (fp):

Herr talman! Herr Larsson tyckte att jag var en dålig frihetskämpe som inte försvarar personalen på Sveriges radio. Nu förelåg det nog en missuppfattning från hans sida. Det är ju i detta fall allmänhetens intresse som vi har att tänka på, och i ett sådant yrke som det som vi nu diskuterar finns det vissa saker som man måste förklara sig vara införstådd med i och med att man tar en sådan tjänst. Om man inte tycker om dessa förhållanden skall man inte engagera sig där. Detta är fallet inte bara i Sveriges radio utan inom många andra företag.

Jag vill ytterligare understryka att trots den överenskommelse som gäller mellan Sveriges radio och personalen har personalen inte beklagat sig över de nuvarande förhållandena. Även den nu aktuella damen, Gerd Almgren, har ju förklarat i pressen att hon för sin del är fullt belåten med de förhållanden som råder.

I övrigt tycker jag att statsrådet Skoglund's förklaring här kan tillfredsställa oss alla.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Herr Billman säger att radion måste tillfredsställa allmänheten, och det är ju detta jag förut försökt att förklara — om herr Billman inte lyssnade på mig, är det hans eget fel. Jag menar att om man har en regel som kan tolkas på så sätt att personalen blir lidande därpå och att personalens frihet under fritiden blir beskuren, och om dessutom reglerna kan tolkas på det sätt

Ang. ifrågasatt nedläggande av järnvägen Sveg—Hede

tet att radions opartiskhet kommer i blåsväder — vilket har hänt just nu då man snävt tolkat reglerna på det sätt som skett beträffande Gerd Almgren — är inte detta lyckligt. Annars har jag betonat att radions objektivitet obönhörligen måste upprätthållas. Men det är skillnad på radions objektivitet och personalens fritid — på den tycker jag att personalen själv får uppträda som den vill.

Jag vill inte alls göra herr Skoglund ansvarig för vad som har hänt på radiotjänst. Jag sade att grundlagarna endast gav mig möjlighet att vända mig till regeringen på detta sätt — annars hade adressen varit en annan.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. ifrågasatt nedläggande av järnvägen Sveg—Hede

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara jämväl herr Wikners interpellation angående ifrågasatt nedläggande av järnvägen Sveg—Hede, erhöll ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Herr Wikner har frågat mig om det är SJ:s mening att Sveg—Hede-banan skall läggas ned samt om jag är beredd medverka till att härjedalingarna får behålla denna järnväg.

Med anledning härav vill jag meddela, att, bandelen Sveg—Hede finnes upptagen i det program för undersökning av trafiksvaga bandelar som 1953 års trafikutredning lagt fram i samråd med järnvägsstyrelsen. Vissa undersökningar om det ekonomiska utfallet och om förutsättningarna att tillgodose transportbehoven med andra trafikmedel har utförts genom vederbörande distriktskansli. Enligt vad jag erfarit har man därvid funnit att järnvägstrafiken bör läggas ned.

Ärendet har nu överlämnats till järnvägsstyrelsen som kommer att ta upp det till behandling inom en samarbetsnämnd, där arbetsmarknadsstyrelsen,

väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt näringslivets trafikdelegation är representerade. Prövningen avser bl. a. de ekonomiska kalkylerna samt förutsättningarna att flytta över järnvägens trafikuppgifter på andra trafikmedel. Vidare studeras de sociala och samhälls-ekonomiska konsekvenserna av en sådan trafikomläggning och i vad mån en upprustning av landsvägarna bör ske i händelse av järnvägstrafikens nedläggning. Först här efter har järnvägsstyrelsen att ta ställning till huruvida framställning skall göras till Kungl. Maj:t om nedläggning av bandelen.

Av det sagda framgår, att det nu är för tidigt att göra några uttalanden om eventuell nedläggning av trafiken på denna bandel.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till herr statsrådet Skoglund för svaret på min interpellation.

Enligt svaret kan statsrådet inte nu göra något bestämt uttalande i denna fråga. De trafiksvaga bandelarna har för SJ blivit den största sjukdomshärden för närvarande. Man gör en utredning, och i denna är det de ekonomiska resultaten som väger tyngst. Om man redan på förhand bestämt sig för att en järnväg måste läggas ned, torde resultatet av utredningen bli ganska ensidigt. Jag tror att så ej sker. Utredningar av detta slag är endast till för att förbereda en operation och att snabbt avlägsna sjukdomshärden. Det är inte alltid så att sår efter ifrågasvarande operationer läkes igen smärtfritt — utan sveda och värk — men det kanske man inte bekymrar sig för så mycket.

Härjedalen är en typisk glesbygd, och alla känner väl till att dessa bygder har det svårare än tätorterna inte enbart då det gäller kommunikationerna. Staten måste här träda emellan för att de som bor inom dessa områden skall få en service som något så när motsvarar den som finns i övriga delar av vårt land. Innan bandelar av nämnda slag lägges ned bör man noga överväga de sociala

Ang. ifrågasatt nedläggande av järnvägen Sveg—Hede

och samhällsekonomiska konsekvenserna — de bör väga lika tungt som de rent ekonomiska.

Det är mycket vi kostar på oss i ett välfärdssamhälle som inte är direkt lönsamt, men vi gör det för att öka trivseln för dem som bor i samhället. Med den råvarutillgång i form av skog och vattenkraft som finns i Härjedalen torde en mindre lönsam investering vara berättigad och detta framför allt då det gäller kommunikationerna — kontakten med omvärlden.

Då järnvägen Sveg—Hede byggdes kalkylerade SJ inte med några större vinster utan snarare tvärtom. Den skulle tjänstgöra som transportled för att därigenom skapa bättre levnadsbetingelser för befolkningen. Tar man bort järnvägen är det risk för att andra företag övertar godstrafiken m. m.; och när så skett överlämnar man helt åt dessa att bestämma frakttaxor o. d. Kan staten garantera samma fraktsatser som hitintills om banan lägges ned?

Härjedalen är en turistmetropol — som alla väl känner till. Turistnäringen kommer på andra plats som näringsgren och kommer troligen att ytterligare utökas med tanke på femdagarsveckan, fyraveckorsemestern m. m. Då det gäller turisttransporterna har den här omnämnda järnvägen en stor uppgift att fylla. Turisten åker i regel till de turistorter dit de bekvämt kan komma — helst åker de på natten i sovkupe. Den möjligheten har de nu. Läggas banan Sveg—Hede ned, måste de åka buss ytterligare cirka 8 mil — hela resan med buss skulle då bli cirka 15—18 mil, beroende på vilken ort man väljer. Det innebär naturligtvis en klar försämring för turisterna att besöka Härjedalens turistområden. Personligen tror jag att det blir ett hårt slag för turistnäringen om vi mister järnvägen. Många turister kommer säkert att välja andra orter för sin semester.

I berättelsen rörande granskning av statens järnvägars räkenskaper och förvaltning under tiden 1/7 1960—30/6 1961 anför överrevisorerna på s. 27 följande: »Där det av allmänt samhälle-

liga skäl ej låter sig göra att nedlägga trafiksvaga järnvägslinjer torde det vara nödvändigt att statsmakterna fortsätter på den inslagna vägen med driftbidrag, vilka SJ har att räkna med vid utarbetande av sin taxepolitik.»

Jag anser att denna järnvägslinje har den karaktär det här talas om. I varje fall borde trafiksvaga bandelar beläggas inom glesbygderna nedläggas sist av alla.

Jag har här inte tagit upp frågan vad vi skulle få i stället om Sveg—Hedebanan lägges ned, t. ex. om vi skulle få bättre vägar. Jag har heller inte tagit upp frågan om vad som skulle ske med den SJ-anställda personal som skulle komma att frigöras. Tids nog får vi ta upp diskussion om dessa frågor tillsammans med flera andra problem då vi blir ställda inför fullbordat faktum: att järnvägen måste rivas. Jag utgår från att SJ och Kungl. Maj:t nog överväger sitt beslut innan detta sker och att allt göres för att vi skall få behålla vår järnväg. Låt landskapet Härjedalen i fortsättningen förbli en levande landsbygd, där befolkningen kan känna trivsel! Staten bör ej bidra till en fortsatt avfolkning inom Härjedalen. Vi måste även ge turisterna möjligheter att komma till Härjedalens vackra fjällvärd och där få den vila och rekreation de så väl behöver. Detta kan endast ske om vi får behålla goda kommunikationer. Staten måste påtaga sig ansvaret härför.

Med det nu anförda ber jag att få vädja till statsrådet Skoglund, att de synpunkter jag här har framfört måtte beaktas.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag skulle kanske inte tagit till orda i diskussionen, om inte herr Wikner i början av sitt anförande gjort ett uttalande som föranleder ett påpekande från min sida. Han lät nämligen inte bara förstå utan han påstod att de undersökningar som man nu utför och som föregår ett eventuellt järnvägsnedläggande är ett rent kamouflage. Han gav även uttryck för att operationen kommer att genomföras oavsett vad dessa undersökningar ger vid handen.

Ang. ifrågasatt nedläggande av järnvägen Sveg—Hede

Jag föreställer mig att det här var fråga om en missgäning av herr Wikner, ty han måste veta att de undersökningar och de diskussioner som föregår varje beslut om järnvägsnedläggning är utomordentligt grundliga. När frågan kommer upp på departementsplanen diskuteras den med de kommunalt ansvariga, med skolmyndigheter, med länsmyndigheterna, med representanter för näringslivet, ja, över huvud taget med alla dem som på något sätt har intresse av att man bibehåller en levande bygd.

De diskussioner som vi har fört i andra sammanhang i samband med nedläggande av järnvägstrafik har resulterat i överenskommelser där det har fastslagits — detta har jag åtskilliga gånger betonat även i denna kammare, men ibland tydligen för döva öron — att järnvägen inte skall läggas ned förrän bygden i fråga vet vad den får i stället i form av nya eller ombyggda landsvägar och vilka kommunikationsmedel som ställes till förfogande. I det fall vi nu diskuterar tror jag inte att man kan räkna med att någon annan än SJ kommer att svara för busstrafiken, om järnvägen skulle komma att nedläggas. Trafiken i dessa bygder är inte av den omfattningen att ett enskilt företag skulle vilja satsa på trafik på denna sträcka.

Under de senaste ca 2 åren, då vi nedlagt ungefär 1 600 km järnväg, har till kommunikationsdepartementet inte inkommit ett enda protestbrev. Vad man möjligen skrivit om är att man önskat en finputsning av den överenskommelse som träffats. Man har kanske kommit till insikt om att man behöver något högre anslag för att kunna genomföra ytterligare något mindre vägbygge. I regel har vi kommit överens om det.

Hela den verksamhet som vi nu under dessa år har bedrivit, enligt min mening med framgång, visar att den metodik vi tillämpar och det sätt vi går fram på vid järnvägsnedläggande accepteras av de kommunalt ansvariga. Vi är i hög grad angelägna att nå inte bara kontakt utan också en överenskommelse med kommunalmännen. Jag kan försäkra herr Wikner att när man resonerar med

kommunalmännen visar det sig som regel inte svårt att nå en överenskommelse, om man själv är beredd att inte bara ta utan också ge, ty kommunalmännen befinner sig många gånger i den situationen i sitt kommunala värv att de själva får både ge och ta. Skolindragningarna, exempelvis, har kommunerna sannerligen inte gjort därför att det har roat dem, utan därför att det har varit en bjudande nödvändighet.

Här har jag uttalat att det är för tidigt att säga någonting om vad som kommer att ske med Sveg—Hede-banan. Ärendet har ännu inte kommit upp i departementet, och därför har vi inte fått den kontakt med kommunalmännen som jag här har beskrivit.

Herr Wikner säger att staten måste satsa driftmedel för att hålla trafiksvaga bandelar i gång. Ja, det är också min uppfattning. Det finns vissa bandelar som, i varje fall såvitt jag kan bedöma för ögonblicket, av sociala och kanske också militära skäl inte kan läggas ned, men jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att underskottet för statens järnvägar nästa år kommer att öka till 190 miljoner kronor. Skall vi till det lägga också fyra procent på nedlagt kapital, är vi uppe i ett underskott på 290 miljoner. Jag tror det blir mycket svårt att övertyga riksdagens kamrar om att driftbidraget bör vara något i den storleksordningen.

Kamrarna kommer nog att säga, vilket de har gjort tidigare, att de trafiksvaga bandelarna bör läggas ned i snabba takt än som hittills skett. Det är nämligen med hänsyn till näringslivets funktion nödvändigt att satsa pengar på andra delar av järnvägsnätet, så att de sträckor som är och kommer att bli de stora trafiklederna för statens järnvägar verkligen blir funktionsdugliga och tillåter en snabb trafik, och att i övrigt göra det möjligt för statens järnvägar att fungera på ett sätt som tillgodoser samhällets och näringslivets behov.

Jag beklagar, herr talman, att jag blev en aning mångordig, men jag ville gärna använda de här minuterna för att påpeka för herr Wikner att vår under-

Ang. ifrågasatt nedläggande av järnvägen Sveg—Hede

sökning har ett reellt syfte och inte är betingad av att vi vill ge sken av en undersökning när exekutionen redan vore bestämd på förhand.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag menade naturligtvis att då det gäller att ta bort järnvägarna bör man först och främst ta mycket stor hänsyn till de sociala aspekterna, hur det kommer att bli i fortsättningen. Jag är mycket tacksam för herr Skoglund's förklaring att statens järnvägar även i fortsättningen, trots att järnvägen blir nedlagd, kommer att klara av våra kommunikationer och om vi finge behålla samma frakttavgifter som tidigare. Detta var den springande punkten för mig. Jag är något bekymrad över om andra här skulle få operera fritt och bestämma fraktkostnaderna.

Då det gäller indragningar av bandelar vill jag påpeka att det finns även inom förhållandevis goda tätorter bandelar som kanske inte ger så stort netto och som borde dras in före bandelarna i dessa glesbygder. Dessa tätorter har kanske mindre svårigheter att brottas med än glesbygderna. Jag menade att man i så fall borde spara glesbygderna till sist.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 5, konstitutionsutskottets memorial nr 19, statsutskottets utlåtanden nr 80 och 134—149, bevillningsutskottets betänkanden nr 50 och 55 samt memorial nr 56, bankoutskottets memorial nr 29, andra lagutskottets utlåtanden nr 29—31 samt memorial nr 32 ävensom jordbruksutskottets utlåtande nr 22 samt memorial nr 23.

Föredrogs särskilda utskottets memorial nr 5, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag för budgetåret 1962/63 till Vidareutbildning av lärare m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs särskilda utskottets memorial nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1962/63 till Folkskoleseminarierna: Utrustning.

Utskottet hade beträffande detta memorial hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På härefter gjord proposition godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs särskilda utskottets memorial nr 7, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1962/63 till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag meddela, att gemensam omröstning beträffande de nu godkända voteringspropositionerna kommer att äga rum vid morgondagens plenum kl. 11.00.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att bevillningsutskottets betänkanden nr 45, 55 och 50 samt statsutskottets utlåtande nr 145 skulle i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.12.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Fredagen den 25 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av särskilda utskottet i dess memorial nr 5 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med avslag på motionerna I: 582 och II: 702, I: 585 och II: 718 samt I: 602 och II: 729, samtliga såvitt de avser medelsanvisningen och förslag om vidareutbildningskurser för folkskollärare i ämnet kristendoms-kunskap, till *Vidareutbildning av lärare m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kr., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att, med bifall till motionerna I: 582 och II: 702 samt i anledning av motionerna I: 585 och II: 718 samt I: 602 och II: 729, samtliga såvitt de avser medelsanvisningen och förslag om vidareutbildningskurser för folkskollärare i ämnet kristendoms-kunskap, till *Vidareutbildning av lärare m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 840 000 kr.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 68.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 544, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 103 ja och 116 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 177 ja och 184 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av särskilda utskottet i dess memorial nr 6 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 697 och II: 839 samt II: 814, samtliga såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 660 000 kr., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 814 samt med bifall till motionerna I: 697 och II: 839, samtliga såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 950 000 kr.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Om åtgärder i anledning av det ökade fritidsfisket

Ja — 77;

Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 545, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 95 ja och 125 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 190 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av särskilda utskottet i dess memorial nr 7 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 814, såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 465 000 kr., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 814, såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 695 000 kr.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 64.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 546, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 94 ja och 126 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 190 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Herr TALMANNEN yttrade:

För att kunna bedöma till vilken tidpunkt på dagen plenum på måndag skall utsättas är det av intresse att snarast kunna få en uppfattning om, huruvida samtliga de på dagens föredragningslista upptagna ärendena skall kunna behandlas i dag eller om en del ärenden måste stå över till på måndag. Jag hemställer därför att de som avser att under dagen yttra sig vid de på dagens föredragningslista upptagna ärendena ville så snart så är möjligt anmäla detta till mig.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående grunder för avlöning och andra ersättningar åt civilförsvarspliktiga m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott; samt

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott.

Om åtgärder i anledning av det ökade fritidsfisket

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet HOLMQVIST, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Axel Johannes Anderssons interpellation

Om åtgärder i anledning av det ökade fritidsfisket

tion om åtgärder i anledning av det ökade fritidsfisket, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson har i en interpellation frågat mig, om jag är villig att vidta åtgärder för att stödja en utveckling, som ger våra fiskevatten ett ökat ekonomiskt värde samtidigt som allmänhetens behov av flera och bättre vatten för fritidsfisket tillgodoses.

Den allmänna standardhöjningen, längre semester och kortare arbetstid har gett oss ökade möjligheter till fritidssysselsättningar. Det får anses som rimligt att staten och kommunerna medverkar till att den ökade fritiden kan utnyttjas på bästa sätt. När det gäller sport- och fritidsfisket är för närvarande den statliga fiskeriadминистраtionen och de statsavlönade fiskerikonsulenterna vid hushållningssällskapen verksamma bland annat i detta syfte.

För kort tid sedan inkom till Kungl. Maj:t en framställning från Hushållningssällskapens förbund om ytterligare åtgärder i anledning av fritidsfiskets ökade utbredning. Förbundet redovisar i huvudsak samma synpunkter som de, vilka herr Andersson gett uttryck åt i sin interpellation. Framställningen är för närvarande föremål för remissbehandling, varför jag inte nu är beredd ta någon ståndpunkt i ämnet.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret. Det var visserligen kortfattat, men det innehöll i alla fall ett bevis för att det finns intresse för denna sak, då departementschefen uttalar det som rimligt, att staten och kommunerna skall se till att den ökade fritiden utnyttjas på bästa sätt.

Ett enligt min mening mycket bra sätt att utnyttja fritiden är att ägna sig åt sportfiske eller fritidsfiske.

Det är inte så förfärligt länge sedan det egentligen bara fanns två grupper här i landet som ägnade sig åt fritids-

fiske; det var småpojkar, som skar sina spön i buskarna, och det var grosshandlare, som tyckte att en stunds avkoppling på abborrgrundet var lämpligt innan man ägnade sig åt nästa sysselsättning, som väl i allmänhet bestod av punsch-drickning på verandan. Ja, det fanns väl också en tredje mera exklusiv grupp, den som ägnade sig åt sportfiske med fluga. Det betraktades närmast som ett nöje för överklassen.

I dag är det inte bara några få som utgör den där gruppen, som man förr talade om så här: en latmask i ena ändan av spöet och en metmask i den andra. I dag är det många hundratusental svenskar, både unga och gamla, som har ett jag vågar nästan påstå lidelsefullt intresse för sportfiske. Vi kan nästan tala om en folkrörelse. Det säljs varje år för tiotals miljoner kronor sportfiskeredskap i vårt land, och sportfiskeintresset i landet har hjälpt till att framskapa en industri på detta område, som också i stor utsträckning ägnar sig åt export.

Det finns alltså goda redskap, och det finns många som vill nyttja dem, men vi har mycket dåligt ställt med fiskevatten, trots att Sverige är så rikt på vatten. Vi har många utfiskade vatten, och vi har många vatten där det inte finns sådan fisk, som sportfiskarna egentligen vill pröva sin skicklighet på.

Det är därför enligt min mening nödvändigt att ägare av fiskevatten får råd, anvisningar och hjälp för att man skall kunna göra dessa vatten åtråvärda för sportfiskarna. Jag tror att det också skulle ha en mycket stor ekonomisk betydelse för många av dessa ägare till fiskevatten. Ja, jag vågar påstå att många av dem, om de skötte sina vatten rationellt, skulle kunna tjäna mer på dem än vad de många gånger tjänar på sina jordbruk.

Av sportfisketidskrifterna kan man inhämta vad som gjorts på detta område i Amerika, och jag tror att vi har mycket att lära från det hållet. Kan vi bara komma i närheten av en sådan utveckling, som har ägt rum i Amerika, skulle sportfiskarna här i Sverige ha anledning

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

att känna sig nöjda, och fiskevattnens-ägarna skulle göra goda inkomster.

Egentligen skulle man väl avsluta en sådan här interpellation med att berätta en fiskehistoria, men med anledning av att kammaren är ansträngd i dag skall jag avstå från det och i stället uttala den förhoppningen, att allt fler själva skall få uppleva äventyrets tjusning vid ett fiskevatten och själva ha många goda fiskehistorier att berätta, sig själva till påminnelse om upplevelsen och många andra till glädje.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner angående ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna.

Bevillningsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 62, av herr *Gustaf Elofsson m. fl.*, och II: 100, av herr *Larsson i Borrby m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kommunalskattelagen respektive förordningen om statlig inkomstskatt, att ålders- och invalidpensionärer medgaves ett extra skatteavdrag motsvarande det i varje särskilt fall utgående årliga pensionsbeloppet;

2) de likalydande motionerna I: 151, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 190, av fröken *Elmén m. fl.*, vari anhängits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande skattelagstiftning, att ensamstående skattskyldig erhöles rätt till det högre ortsavdraget samt beskattades enligt den för gift gällande skateskalen, så länge vederbörande hade hemmavarande barn under 19 år;

3) de likalydande motionerna I: 155, av fröken *Mattson m. fl.*, samt II: 192, av fru *Gunne* och herr *Antonsson*;

4) de likalydande motionerna I: 158, av herr *Eric Peterson m. fl.*, samt II: 187, av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Carlsson* i Tibro, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning och förslag till särskilda bottenavdrag för folkpensionärer, så att smärre inkomster vid sidan av folkpensionen bleve i ökad utsträckning skattefria;

5) de likalydande motionerna I: 229, av herr *Schött m. fl.*, och II: 276, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter företagen utredning, för riksdagen framlägga förslag om en indexreglering av ortsavdragen och av inkomstskatteskalornas skiktintervaller;

6) de likalydande motionerna I: 230, av herr *Schött m. fl.*, och II: 275, av fru *Gunne m. fl.*, vari bland annat anhängits, att riksdagen måtte

dels besluta, att ensam barnförsörjare skulle, även sedan yngsta barnet fyllt 16 år, beskattas enligt den för gifta gällande skateskalen intill dess barnet fyllt 19 år, såvitt barnet ej hade egen inkomst för vilken det finge betala skatt,

dels ock hemställa om utredning avseende en höjning av den åldersgräns för ensam barnförsörjares barn intill vilken dubbelt ortsavdrag medgaves, samt på grund härav

a) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående höjning av gränsen för barnets ålder för bibehållande av det högre ortsavdraget vad gällde ensam barnförsörjares inkomstbeskattning;

7) de likalydande motionerna I: 277, av herrar *Jonasson* och *Harald Pettersson*, samt II: 345, av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning av möjligheterna att undantaga från deklara-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

tionsskyldighet folkpensionärer, som i huvudsak icke hade andra inkomster än folkpension, samt därmed i inkomst-avseende likställda;

8) de likalydande motionerna I: 341, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 417, av herr *Ohlin m. fl.*, vari bland annat hemställts, att riksdagen måtte

dels, i huvudsakligt syfte att undanröja den höjning av skatten som höst-riksdagens skattebeslut i föl hade medfört för stora grupper av skattskyldiga med låga och medelstora inkomster, besluta höja den skattefria inkomsten (ortsavdragen) med 200 kronor för gift och för ensamstående skattskyldig med minderårigt barn och med 100 kronor för övriga skattskyldiga, avseende såväl statlig som kommunal inkomstskatt och att gälla från och med 1963 års inkomster,

dels ock fastställa ändrad skatteskala för statlig inkomstskatt i enlighet med i motionerna angivna förslag, att gälla från och med 1963 års inkomster;

de i dessa motioner föreslagna skatteskallorna inneburo sänkning av marginalskatten för gifta i inkomstläget 15 000—35 000 kronor och för ogifta i inkomstläget 9 000—17 000 kronor;

9) de likalydande motionerna I: 455, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 543, av herr *Hedlund m. fl.*, vari bland annat anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att frågan om särskild kompensation till främst övre Norrland för dess speciella avstånds- och klimatkostnader måtte utredas i enlighet med vad i motionerna anförts;

10) de likalydande motionerna I: 460, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 539, av herr *Heckscher m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle

A) besluta, att ortsavdragen skulle höjas med 200 kronor för äkta makar och 100 kronor för ensamstående, samt på grund härav antaga i motionerna infört förslag till lag angående ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) besluta, att för ålders- och invalidpensionär skulle utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar av vilka en vore pensionär och med 7 200 kronor för makar som båda vore pensionärer, samt på grund härav antaga i motionerna införda förslag till

a) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

b) förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

C) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, vilket förslag avsåg sådana ändringar av procentsatserna, att marginalskatten sänktes i inkomstläget 15 000—75 000 kronor för gifta och i inkomstläget 9 000—13 000 kronor för ogifta. Yrkandet innebar vidare, att tudelningsgränsen för äkta makar skulle höjas till cirka 40 000 kronor;

11) de likalydande motionerna I: 517, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 627, av herr *Antonsson m. fl.*, vari, utom annat, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning och förslag angående möjligheterna att underlätta de ensamstående barnförsörjarnas situation genom bland annat vidgning av rätten till ortsavdrag; ävensom

12) motionen II: 45, av herr *Westberg*, vari anhållits, att riksdagen måtte ändra reglerna för avdraget enligt kommunalskattelagen 46 § 2 mom. punkt 4, i enlighet med vad i motionen anförts, så att en efter ortsavdragshöjningen avpassad uppräknings skedde av avdraget för underhåll till eget barn för vilket vederbörande icke vore vårdnadshavare och så att sådant avdrag skulle kunna medgivas även efter det att barnet fyllt 16 år.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.**A) beträffande generell höjning av ortsavdragen**

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 341, av herr Lundström m. fl., och II: 417, av herr Ohlin m. fl., ävensom

2) de likalydande motionerna I: 460, av herr Hagberg m. fl., och II: 539, av herr Heckscher m. fl.,

samtliga motioner i vad de avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) beträffande skatteskalorna för statlig inkomstskatt

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 341, av herr Lundström m. fl., och II: 417, av herr Ohlin m. fl., ävensom

2) de likalydande motionerna I: 460, av herr Hagberg m. fl., och II: 539, av herr Heckscher m. fl.,

samtliga motioner i vad de avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) beträffande ortsavdrag för ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 151, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 190, av fröken Elmén m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 230, av herr Schött m. fl., och II: 275, av fru Gunne m. fl., samt

3) de likalydande motionerna I: 517, av herr Mattsson m. fl., och II: 627, av herr Antonsson m. fl.,

samtliga motioner i vad de avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) beträffande skatteskala för ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 151, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 190, av fröken Elmén m. fl., samt

2) de likalydande motionerna I: 230, av herr Schött m. fl., och II: 275, av fru Gunne m. fl.,

samtliga motioner i vad de avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E) beträffande avdrag för ensamstående barnförsörjares underhållsbidrag till icke hemmavarande barn

att motionen II: 45, av herr Westberg, om höjning av ensamstående barnförsörjare tillkommande avdrag för underhåll av icke hemmavarande barn, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F) beträffande ortsavdrag för ålders- och invalidpensionärer

I) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 460, av herr Hagberg m. fl., och II: 539, av herr Heckscher m. fl., ävensom

2) de likalydande motionerna I: 62, av herr Gustaf Elofsson m. fl., och II: 100, av herr Larsson i Borrby m. fl.,

samtliga motioner i vad de avsåge omedelbara lagstiftningsåtgärder i förevarande hänseende,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) att de likalydande motionerna I: 158, av herr Eric Peterson m. fl., samt II: 187, av herrar Carlsson i Huskvarna och Carlsson i Tibro, rörande utredning om särskilt bottenavdrag för folkpensionärer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

III) att de likalydande motionerna I: 277, av herrar Jonasson och Harald Pettersson, samt II: 345, av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., rörande utredning om deklarationsplikten för folkpensionärer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G) beträffande utredning rörande indexreglering av ortsavdrag och skattskalornas skiktintervaller

att de likalydande motionerna I: 229, av herr Schött m. fl., och II: 276, av

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

herr Magnusson i Borås m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) om införande av beteckningen grundavdrag i stället för ortsavdrag i skatteförfattningarna

att de likalydande motionerna I: 155, av fröken Mattsson m. fl., samt II: 192, av fru Gunne och herr Antonsson, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I) beträffande utredning rörande särskild compensation till främst övre Norrland

att de likalydande motionerna I: 455, av herr Bengtson m. fl., och II: 543, av herr Hedlund m. fl., i vad de hänvisats till bevillningsutskottet och avsåge förevarande fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits
beträffande generell höjning av ortsavdragen

I) av herrar Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Lundström, Nilsson i Svalöv, Magnusson i Borås, Rydén och Larsson i Umeå, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 341 och II: 417 ävensom de likalydande motionerna I: 460 och II: 539 — ansett, att utskottet bort tillstyrka den i motionerna föreslagna höjningen av ortsavdragen med 200 kronor för gift skattskyldig ävensom för ensamstående skattskyldig med minderårigt barn samt med 100 kronor för övriga ensamstående, och att utskottet således bort under A hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 341, av herr Lundström m. fl., och II: 417, av herr Ohlin m. fl., ävensom de likalydande motionerna I: 460, av herr Hagberg m. fl., och II: 539, av herr Heckscher m. fl., samtliga motioner i vad de avsåge förevarande fråga — måtte antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

beträffande skatteskalorna för statlig inkomstskatt

II) av herrar Söderquist, Lundström, Rydén och Larsson i Umeå, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 341 och II: 417, i vad motionerna avsåge skatteskalorna — ansett, att utskottet bort tillstyrka de i motionerna föreslagna ändringarna av skatteskalorna, och att utskottet således bort under B 1 hemställa att riksdagen med bifall i denna del till de likalydande motionerna I: 341, av herr Lundström m. fl., och II: 417, av herr Ohlin m. fl., måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

III) av herrar Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson i Svalöv och Magnusson i Borås, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 460 och II: 539, i vad motionerna avsåge skatteskalorna — ansett, att utskottet bort under B 2 hemställa, att riksdagen måtte besluta, att för äkta makar fastställa en skatteskala med en mjukare övergång från det proportionella bottenkiktet och med en väsentligt högre tudelningsgräns än vad som beslöts vid 1961 års höstriksdag,

samt på grund härav antaga det i motionerna under C) upptagna förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

beträffande ortsavdragen för ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn

IV) av herrar Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Lundström, Sundin, Nilsson i Svalöv, Magnusson i Borås, Rydén, Nilsson i Tvärälund och Larsson i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 151, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 190, av fröken Elmén m. fl., de likalydande motionerna

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

I: 230, av herr Schött m. fl., och II: 275, av fru Gunne m. fl., samt de likalydande motionerna I: 517, av herr Mattsson m. fl., och II: 627, av herr Antonsson m. fl., samtliga motioner i vad de avsåge förevarande fråga — måtte besluta

dels att i 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) skulle införas ett nytt fjärde stycke av följande lydelse:

»Har skattskyldig som i nästföregående stycke sägs haft hemmavarande barn, vilket fyllt 16 år men ej 19 år och vilket icke för beskattningsåret påföres skatt på grund av taxering till statlig eller kommunal inkomstkatt, äger han åtnjuta kommunalt ortsavdrag med 3 375 kronor.»;

dels att lagrummets nuvarande fjärde och femte stycken på grund härav med bibehållen ordningsföljd skulle placeras såsom stycke fem respektive sex;

dels ock att orden »Annan skattskyldig än i andra eller tredje stycket sägs» i det nya femte stycket till följd av nu berörda ändringar skulle utbytas mot orden: »Annan skattskyldig än i andra, tredje eller fjärde stycket sägs»;

beträffande skatteskala för ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn

V) av herrar *Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Lundström, Nilsson* i Svalöv, *Magnusson* i Borås, *Rydén* och *Larsson* i Umeå, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 151 och II: 190 samt I: 230 och II: 275 — ansett, att utskottet bort tillstyrka förslaget i motionerna, att ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn skulle beskattas enligt den för gift skattskyldig gällande skalan intill dess barnet fyllt 19 år och icke påförts inkomstkatt, och att utskottet således bort under D hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 151, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 190, av fröken Elmén m. fl., samt I: 230, av herr Schött m. fl., och II: 275, av fru Gunne m. fl., — måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning an-

gående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstkatt;

beträffande avdrag för ensamstående barnförsörjares underhållsbidrag till icke hemmavarande barn

VI) av herrar *Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Lundström, Nilsson* i Svalöv, *Magnusson* i Borås, *Rydén* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionen II: 45 bort föreslå en mot ortsavdragshöjningen svarande uppräknig av ifrågavarande avdrag, som för närvarande uppginge till 1 000 kronor, med avrundat 200 kronor, och att utskottet således bort under E hemställa, att riksdagen måtte antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

beträffande ortsavdrag för ålders- och invalidpensionärer

VII) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 460 och II: 539 i förevarande del samt I: 62 och II: 100 — ansett, att utskottet bort föreslå, att för ålders- och invalidpensionärer skulle utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar av vilka en vore pensionär och med 7 200 kronor för makar som båda vore pensionärer, samt att utskottet på grund härav bort under F I hemställa, att riksdagen måtte

a) antaga det i motionerna I: 460, av herr Hagberg m. fl., och II: 539, av herr Heckscher m. fl., under B upptagna förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); ävensom

b) besluta följande ändringar i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstkatt att träda i kraft den 1 januari 1963 (från och med 1964 års taxering), nämligen

dels att 8 § skulle erhålla i reservationen angiven lydelse,

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

dels ock att 10 § 1 mom. andra stycket första ledet skulle erhålla i reservationen införd lydelse;

VIII) av herrar *Söderquist, Lundström, Rydén* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet bort under F II hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 158, av herr Eric Peterson m. fl., samt II: 187, av herrar Carlsson i Huskvarna och Carlsson i Tibro — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till en särskild förhöjning av de skattefria bottenavdragen för folkpensionärer, så att smärre inkomster vid sidan av folkpensionen bleve i ökad utsträckning skattefria;

IX) av herrar *Sundin* och *Nilsson* i Tvärälund, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande ortsavdrag och deklarationsskyldighet för folkpensionärer bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under F III hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 277, av herrar Jonasson och Harald Pettersson, samt II: 345, av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning av möjligheterna att undantaga från deklarationsskyldighet folkpensionärer, som i huvudsak icke hade andra inkomster än folkpensionen, samt därmed i inkomstavseende likställa i enlighet med vad reservanternas anförts;

beträffande utredning rörande indexreglering av ortsavdrag och skatteskalornas skiktintervaller

X) av herrar *Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Lundström, Sundin, Nilsson* i Svalöv, *Magnusson* i Borås, *Rydén, Nilsson* i Tvärälund och *Larsson* i Umeå, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 229, av herr Schött m. fl., och II: 276, av herr Magnusson i Borås m. fl., ansett, att utskottet bort under G hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte

giva allmänna skatteberedningen i uppdrag att framlägga förslag om en indexreglering av ortsavdragen och av inkomstskatteskalornas skiktintervaller;

beträffande utredning rörande särskild kompensation till främst övre Norrland

XI) av herrar *Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Lundström, Sundin, Nilsson* i Svalöv, *Magnusson* i Borås, *Rydén, Nilsson* i Tvärälund och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 455, av herr Bengtson m. fl., och II: 543, av herr Hedlund m. fl., såvitt här vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om särskild kompensation till främst övre Norrland för dess speciella avstånds- och klimatkostnader måtte utredas i enlighet med vad reservanternas anförts.

Herr talmannen anförde, att överläggningen vid det nu föredragna betänkandet, till vilken ett flertal talare anmält sig, finge omfatta jämväl frågor, som berördes i bevillningsutskottets betänkanden nr 55 och 50. Eventuella yrkanden vid sistnämnda båda betänkanden skulle dock ställas först sedan respektive betänkande föredragits.

Redogörelse för innehållet i bevillningsutskottets betänkande nr 50 återfinnes å sid. 78—80.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Blott kort tid har förflutit, sedan vi här i kammaren hade en omfattande ekonomisk debatt. Under sådana förhållanden må det anses begrippligt, om tillgången på nya synpunkter och nya argument är begränsad på båda sidor om barriaden. För min del i varje fall kan därför kommentarerna kring de i och för sig naturligtvis högst betydelsefulla betänkanden från bevillningsutskottet, som vi här har att ta ställning till, göras tämligen kortfattade. Jag tror att jag, om jag uppför mig på det sättet,

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

också kommer att i någon mån tillmötesgå avsikten med det något underfundiga meddelande, som herr talmannen för en stund sedan gjorde till kammarens ledamöter.

Jag börjar med bevillningsutskottets betänkande nr 45, det som handlar om ortsavdragen och skatteskalorna, och knyter till detta en inledande reflexion av mera allmän karaktär.

En utomstående, som läser detta bevillningsutskottets yttrande — det lär ju faktiskt finnas personer som gör sådant — skulle säkerligen bli i någon mån förvånad. Han skulle lägga märke till att utskottet behandlar flertalet motionsyrkanden särdeles högaktningfullt och särdeles välvilligt, men överraskande nog avvisar utskottet allesammans nästan i klump. Utskottet anser exempelvis att vissa skäl skulle kunna anföras för en ytterligare höjning av ortsavdragen och säger om de motionsledes föreslagna skalorna, att de från teknisk synpunkt får anses äga vissa företräden framför de nu gällande. I fråga om ensamstående skattskyldiga med minderåriga barn finner utskottet rent av starka skäl tala för den i vissa motioner föreslagna utsträckningen av rätten till högre ortsavdrag och till placering i den gynnsammare skatteskala som gäller för gifta, även efter det att hemmavarande barn fyllt 16 år, o. s. v. — eller jag kanske skulle säga »m. m.» för att använda en känd term ur en i onsdags här i riksdagen gravsatt kunglig proposition.

Vi motionärer är naturligtvis glada åt den vänliga bedömning, som utskottet har ägnat oss, ehuru vi naturligtvis skulle vara ännu mera tillfredsställda med ett annat förhållande. Vi kan nämligen inte vara tillfredsställda med den, om jag så får säga, egendomliga saltomortal som utskottet gör varje gång, då det efter att ha gjort mycket erkännssamma uttalanden skall försöka att avstyra motionerna.

Nå, vi får väl försöka att gå vidare med våra önskemål. Vi får väl hoppas att de ett efter ett kommer tillbaka i form av kungliga propositioner. Sådant

händer som bekant! Och då visar ju erfarenheten, att berövas förslagen etiketten att vara högerframstötter eller folkpartistötter eller centerpartiframstötter och åsättes etiketten »Kungl. Maj:ts proposition nr det och det», så går de utmärkt i riksdagen.

Låt mig ta ett litet exempel. I fjol våras begärde högern och folkpartiet en höjning av ortsavdragen med 500 respektive 250 kronor, samtidigt som vi tog upp frågan om dyrortsgrupperingens avskaffande. Socialdemokraterna med finansministern i spetsen vinkade med kalla handen. Jag minns mycket väl debatten här i kammaren. Från utskottsmajoritetens sida framfördes hekatomber av övertygande argument, vilka alla gick ut på att visa hur orimliga de förslag var som vi framställde. Vi tog också upp frågan om breddning av det proportionella bottenkiktet i skatteskalorna, men förståelsen föreföll inte större på den punkten.

Men vad hände, ärade kammarledamöter, innan höstlöven ens hade fallit? Jo, efter ett knappt halvår tog finansministern i en proposition upp alla dessa frågor, i vilka riksdagen sex månader tidigare kraftigt hade tillbakavisat alla reformförslag. När förslagen kom i form av en proposition, gick de naturligtvis igenom! Många andra sådana exempel skulle kunna anföras.

Jag tar därför inte dessa avstyrkanden så allvarligt, ty jag är uppriktigt sagt övertygad om att förslagen ganska snart kommer tillbaka, ehuru i en annan förpackning.

I ett avseende synes utskottet sakna varje förståelse för motionsyrkandena. Jag syftar på det förslag som vi i högerpartiet har fört fram om en extra höjning av ortsavdragen för invalid- och ålderspensionärer. Jag måste nog säga, att jag är en liten smula förvånad över bevillningsutskottets kallsinnighet just på denna punkt. Ett bifall till förslaget skulle, säger utskottet, bl. a. medföra att folkpensionärer med höga inkomster skulle få en skattelättnad som inte skulle komma i fråga för andra skattskyldiga i motsvarande inkomstläge. Jag vill

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

betyga att jag har svårt att vara med om det där resonemanget. Är det inte, ärade kammarledamöter, dock att driva perfektionismen väl långt, om man vägrar de många en förmån — att det är en förmån har ju inte bestritts — bara därför att man anser att den skulle betyda en inte motiverad lättnad för de få? Jag förstår inte ett sådant betraktelsesätt.

Beträffande det från vårt håll framförda önskemålet att inträffade förändringar i penningvärdet automatiskt skulle beaktas vid beskattningen noterar jag med särskild tillfredsställelse, att vi i år har kunnat få en borgerlig samling kring det förslaget.

Det enligt min mening från flera synpunkter väsentligaste av de motionsyrkanden, som behandlas i detta betänkande nr 45, avser skatteskalorna.

Det synes mig inte kunna råda någon tvekan om — vi har diskuterat denna sak många gånger, och jag skall inte mycket fördjupa mig i den — att den starka progressionen har mycket skadliga verkningar. Det blir alltmer vanligt att de skattskyldiga såsom sin verkliga inkomst räknar vad som återstår sedan skatterna betalats. Det är ett nettolön tänkande, till vilket jag tillät mig knyta några synpunkter när vi för fjorton dagar sedan hade vår tidigare ekonomiska debatt.

Det finns en synpunkt på detta problem, alltså nettolön tänkandet, som såvitt jag har konstaterat inte hittills har beaktats av riksdagen på ett sätt som skulle anses motiverat. Inom det enskilda näringslivet har lönesättningen, främst för personer i särskilt ansvarsfull ställning, men även för andra, alltmer kommit att ske med hänsyn till den progressiva inkomstskatten. Nu inträffar det ganska remarkabla, nämligen att staten under senare år för att kunna konkurrera om den dugliga arbetskraften har måst följa med i denna lönepolitik och för sin del acceptera nettolön tänkandet.

Vad innebär nu detta? Har kammarens ledamöter satt sig in i den saken? Jo, resultatet har naturligtvis i stor utsträckning blivit att den inkomsttjämn-

ning, vartill progressiviteten kan sägas ha strävat, av det ekonomiska livet självt har satts ur spel. Jag skulle vara väldigt intresserad av om någon av dem som skall företräda utskottet eller möjligen någon från statsrådsbänken gav en upplysning om denna ytterligt intressanta och för många oväntade utveckling.

De som i verkligheten har kommit att drabbas har i stor utsträckning blivit de s. k. mellanskikten. Vi har inom den meningsriktning jag tillhör tagit hänsyn till detta, då vi för skikten närmast ovanför det proportionella bottenskiktet förordat en väsentligt mjukare övergång än den som nu gäller. Den reformering av skatteskalor, som vi förordar, betraktar vi dock såsom blott ett första steg i riktning mot ett förnuftigare skattesystem för fysiska personers del. Den bör enligt vår mening så snart som möjligt åtföljas av en väsentlig breddning av de proportionella skikten i skalorna samt av en högst betydande lindring av progressiviteten.

Vi finner sådana förbättringar så angelägna, att vi ansett oss böra föreslå riksdagen att göra ett uttalande i denna riktning. Det senare förslaget återfinnes i vår motion i anslutning till kompletteringspropositionen, men jag har ansett mig böra nämna det redan nu. Som framgår av utskottets betänkande nr 50 har folkpartiet anslutit sig till detta vårt yrkande.

Så kommer jag över till proposition nr 150, kompletteringspropositionen, även kallad »den lilla luntan».

När finansministern häromdagen presenterade kompletteringspropositionen för allmänheten, tror jag man kan säga att denna presentation väckte en något större uppmärksamhet än vad fallet i allmänhet brukar vara. Vad kunde nu detta bero på? Jo, såvitt jag vågar en bedömning, berodde det på den omständigheten, att presentationen av kompletteringspropositionen åtföljdes av smälarna från en hel rad oväntade och plötsliga kostnadsexplosioner: posten, järnvägarna o. s. v. Folk undrade, och vad som har hänt därefter har förvisso

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

inte gjort denna undran mindre. Man börjar fundera över vart vi i själva verket är på väg i fråga om kostnadsläget.

Men om dessa människor ville närmare studera propositionen nr 150, skulle de finna att en våldsam stegring av statsutgifterna har ägt rum under de senaste åren. Jag vill i och för sig skänka ett erkännande åt den omsorgsfulla statistiska redovisning som i detta hänseende förekommer i propositionen. Konklusionen av ett studium av detta material måste dock bli, att regeringens politik lider av ett ständigt ökat behov av statsinkomster i form av högre skatter och högre avgifter samt leder till ökade svårigheter att behålla ett fast penningvärde.

Alla utfästelser i den riktningen har ju, ärade kammarledamöter, skändligen misslyckats. Regeringen *kan* inte bevara penningvärdet. Detta försämras ju varje år. Härigenom försvåras också möjligheten att i framtiden hålla takten i produktionsökningen och i välbästandshöjningen med risker för den fulla sysselsättningen som följd.

Det finns ett avsnitt i kompletteringspropositionen som jag personligen har känt mig ganska överraskad av. Det är att finansministern i detta viktiga dokument — och det är ju detta dokument som ligger till grund för fastställandet av beskattningen i detta land för nästa budgetår — nästan fullständigt förbigår den för vårt land så enormt viktiga frågan om den ekonomiska integrationen i Europa i allmänhet och vår anslutning i någon form till EEC i synnerhet.

Man har visserligen på många håll trott sig förstå, att finansministern hyser ett tämligen svalt intresse för en svensk anslutning till EEC. Men även om så är fallet och finansministern alltså inte känner sig särskilt engagerad i detta ärende, så borde han enligt min mening inte desto mindre ha fört ett resonemang i frågan med utgångspunkt i olika alternativ. Ty självfallet vill inte ens finansministern bestrida, att vår situation ekonomiskt, statsfinansiellt, samhällsekonomiskt är intimt förbunden med hur utvecklingen kommer att gestalta sig

utanför våra gränser. Den europeiska gemenskapen, kort sagt, ställer oss, mina damer och herrar, vare sig vi kommer med eller inte kommer med, inför nya och svåra uppgifter.

Om vi i denna nya situation skall kunna upprätthålla full sysselsättning och öka välbästandet, måste vår ekonomiska politik bestämt och målmedvetet inriktas på att underlätta näringslivets anpassning till den europeiska stormarknaden. Jag kan inte underlåta att beteckna det som en stor brist i kompletteringspropositionen, att detta dominerande problemkomplex knappast ens omnämnas i densamma.

Och så konjunkturbedömningen! Hur ser finansministerns konjunkturbedömning ut?

Om jag rätt förstått finansministern, ansåg han i statsverkspropositionen i januari, att konjunktursiktterna var ganska hyggliga men att det förelåg risk för att det kunde gå sämre. I kompletteringspropositionen, som i dag ligger på medlemmarnas pulpeter, hoppas jag, tycks han bedöma läget så, att det finns risk för att konjunkturen blir försämrad men att det också är möjligt att konjunkturen utvecklar sig något hyggligare. En viss nyansskillnad lär väl finnas mellan de två bedömningarna.

Däremot finner man ingen som helst skillnad i bedömningen, när fråga blir om skattetrycket. Den föreliggande kompletteringspropositionen, ärade ledamöter av denna kammare, skulle jag vilja beteckna som ett enda långt »njet» till varje tanke på en rimlig lindring av skattebördan i detta land.

Som vi så många gånger haft anledning framhålla, ser finansministern i en högkonjunktur en anledning att, som det heter, dra in köpkraft genom att hålla högre skatter än som statsfinansiellt erfordras. Vid lågkonjunktur finner han också anledning att hålla skattetrycket högt. Då behöver han höga eller t. o. m. höjda statsskatteinkomster. Det finns redan i resonemangen i kompletteringspropositionen vissa indikationer på att vi kan vänta ytterligare skattehöjningar inom en nära framtid. Då behöver han,

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

som jag sade, höga eller t. o. m. höjda skatteinkomster för att finansiera sysselsättningsbefrämjande åtgärder.

Vilka slutsatser kan man vara berättigad att dra av dessa finansministerns resonemang? Den enda slutsatsen är väl, att frivilligt går finansministern inte med på några skattesänkningar, möjligen på en omfördelning av skattetrycket.

Skall något bli gjort på detta område, krävs kraftfulla insatser från oppositionen. För min del vill jag uttrycka den förhoppningen, att det i framtiden skall visa sig möjligt att få en ännu bredare samling inom oppositionen bakom förslag till angelägna skattelättnader.

Jag övergår så till ett par mycket korta reflexioner om högerpartiets alternativ till regeringens budgetpolitik. Vi har i år liksom tidigare, låt vara med vissa modifikationer, velat underbygga våra skatteförslag med utgiftsminskningar. I vår partimotion med anledning av proposition nr 150 har vi på vanligt sätt, som ju är känt för kammarens ledamöter, sammanfattat de statsfinansiella verkningarna av våra under denna riksdag väckta förslag.

Vad budgetåret 1962/63 angår, visar vår sammanställning att våra olika förslag — bortsett från skattesänkningarna — skulle ha inneburit en budgetförstärkning på 351 miljoner. Häremot står de inkomstminskningar för staten, som våra skatteförslag skulle ha medfört, på sammanlagt 342 miljoner. Någon försämring statsfinansiellt sett skulle, som kammarens ledamöter säkert omedelbart funnit, inte ha uppkommit genom vårt alternativ för detta budgetår.

Går vi därefter över till budgetåret 1963/64 finner vi, att mot budgetförstärkningar på cirka 420 miljoner svarar konkret föreslagna skattesänkningar på 620 miljoner. En minskning av driftbudgetöverskottet på 200 miljoner skulle därmed uppkomma. I vår partimotion har vi emellertid gått så långt i självplågeri — om jag nu vågar använda den termen — att vi även medräknat effekten av ett borttagande av omsen på s. k. förbrukningsvaror inom näringslivet, för

det fall att regeringen redan 1963 skulle tillmötesgå vår hemställan om utredning och förslag i detta avseende. Härigenom skulle minskningen i driftbudgetöverskottet bli cirka 300 miljoner.

Frågan uppstår då, vilka de samhälls-ekonomiska effekterna skulle bli.

De belopp som jag här angett för inkomstminskningar på grund av våra skatteförslag är — och kan självfallet inte vara något annat — framräknade rent statistiskt. Det är ju det enda sätt som står till buds. Hänsyn har inte tagits till den stimulerande effekt på arbetsvilja, sparande och företagsamhet, som en sänkning av de direkta skatterna otvivelaktigt medför. Redan härutinnan — jag har understrukit det många gånger förr för kammarens ledamöter — ligger en gynnsam samhällsekonomisk effekt, som även får statsfinansiell betydelse och som på längre sikt snarare leder till en ökning i stället för en minskning av statsinkomsterna. Jag har gång på gång i våra många ekonomiska debatter och skattedebatter bestämt reagerat mot det statiska tänkande, som socialdemokratien i dessa ting ger uttryck åt, ett statiskt tänkande, som icke bestyrkes av verkligheten eller erfarenheten. Ser man speciellt till dem av våra skattesänkningsförslag som direkt gynnar sparandet liksom dem som rör företagsamheten som sådan, förstärkes den gynnsamma skattesänkningseffekten.

Herr talman! Vad jag här har försökt framhålla hoppas jag i någon mån måtte visa att det alternativ, som högerpartiets samlade förslag under denna riksdag innebär, icke blott från skattebetalarnas synpunkt, utan även samhällsekonomiskt och på längre sikt också statsfinansiellt är hållbarare än regeringens budgetalternativ, samtidigt som det bildar underlag för en snabbare och säkrare välståndsökning i vårt land och för ett vidgande av den enskildes självbestämmanderätt.

Jag vill, herr talman, sluta nu. Med hänsyn till vad jag här anfört hemställer jag redan nu om bifall till reservationerna I, III, IV, V, VI, VII, X och XI i bevillningsutskottets betänkande nr 45.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är väl en yrkesuppgift för landets finansminister att inte låta förleda sig till någon form av optimism i fråga om den statsfinansiella utvecklingen. Är finansministern därtill socialdemokrat med uppfattningen att utvecklingen bäst främjas, om samhället får hand om det mesta, tillkommer ju ytterligare ett skäl för att inte ge medborgarna den minsta lilla grund för en förhoppning om lättnader i skattebelastningen under överskådlig tid.

Finansminister Sträng säger i sin kompletteringsproposition, att expansionen på den offentliga sektorn inte är något övergående fenomen. Jag håller med honom om detta, men jag kan inte dela hans uppfattning, att denna expansion skall så kunna undantränga alla andra intressen, att det blir en naturlig sak att det statsfinansiella läget framöver skall av detta skäl vara ansträngt. Detta är emellertid, såvitt jag har kunnat läsa rätt, innebörden av det uttalande som finansministern gör i sin proposition.

Även i fråga om den samhälleliga verksamhetens vidare utveckling får man nog lov att från fall till fall avväga både samhällets resurser och åtgärdens verkningar. Jag kan alltså inte dela finansministerns uppfattning, att det av det angivna skälet är *naturligt*, att det statsfinansiella läget på sikt kommer att vara ansträngt.

Dessutom tycker jag att det finns mycket goda skäl att ställa frågan: Är verkligen det statsfinansiella läget på sikt så ansträngt som finansministern vill göra gällande i sin proposition?

Jag skulle tro, att svaret närmast beror på vilka förutsättningar man utgår ifrån. Om riktpunkten är att samtliga utgifter på driftbudgeten såväl som på kapitalbudgeten skall täckas med skattemedel och andra löpande inkomster, då kan det säkerligen finnas skäl för farhågor. Såvitt jag förstår är detta finansministerns principiella uppfattning. Efter att för några år sedan ha talat litet mer dämpat om totalbudgeten förefaller finansministern nu helt ha återgått till totalbudgettän-

kandet. Jämförelser och uppställningar i olika sammanhang tar i största omfattning sikte på totalbudgetens balansering. I kompletteringspropositionens avsnitt om budgetutvecklingen under innevarande och kommande budgetår rör sig resonemanget helt om balansering av totalbudgeten. Det noteras att denna i år kommer att ge ett överskott av 200 miljoner kronor och för nästa år ett underskott av 700 miljoner kronor. När det gäller prognoserna för de följande tre åren gör både finansministern och socialdemokraterna i bevilningsutskottet vad som är möjligt för att påvisa svårigheterna att fylla totalbudgetens krav.

Vi kan i folkpartiet *icke* godkänna detta sätt att bestämma statens skattebehov. Jag har sagt det många gånger förut i kammaren, och jag upprepar det igen, att vi *icke* godkänner totalbudgetens utgiftssida som normgivande för beskattningens storlek. I remissdebatten i januari i år pekade jag på det oformliga i att kapital till räntabla investeringar och affärsmässig utlåning, som staten bedriver, skall hopbringas genom beskattning. Detta är ju utgifter, som normalt skall finansieras via kapitalmarknaden.

Normgivande för beskattningen enligt vårt sätt att se bör vara driftbudgetens behov. Det väsentliga vid bedömningen av hur ansträngt det statsfinansiella läget är eller kan bli måste därför vara möjligheterna att med skatte- och andra löpande inkomster balansera driftbudgeten. Att man härutöver kan av andra skäl i vissa lägen vilja överbalansera driftbudgeten i större eller mindre utsträckning är en helt annan fråga.

När statsverkspropositionen lades fram i januari, frapperades man av driftbudgetens rekordartat starka överbalansering med 1 503 miljoner kronor — eller 1 528 miljoner kronor om man medräknar en av kommunalskattemedel föranledd justering. Detta överskott har nu enligt kompletteringspropositionen sjunkit till 851 miljoner kronor. Helt oväntat har inte denna sänkning kommit. Ehuru man inte i förväg kunde veta, hur stora lönejusteringarna skulle

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

bli och vad tilläggsstaten kunde kräva, räknade man ändå i januari med betydande ökningar av utgifterna. Räknar man nu ifrån det överskott, som jag nyss nämnde, en bokföringsmässig avräkning till budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel, blir behållningen 451 miljoner kronor.

Lyckligtvis kommer man sannolikt att i verkligheten få lägga till betydande belopp till denna siffra. På utgiftssidan har finansministern upptagit 150 miljoner kronor för beräknad minskning av den samlade behållningen på reservationsanslagen. Men, herr talman, de icke förbrukade anslagen har ju redan en gång förut stått på driftbudgetens utgiftssida och har alltså redan tidigare utgjort underlag för skatteberäkningen. Att en gång till föra upp beloppet och ännu en gång debitera skatt för samma ändamål, kan inte vara rimligt. Beloppet bör naturligtvis denna gång belasta lånebudgeten, eftersom det tidigare använts just för att minska lånebehovet.

Man observerar vidare, att skatteunderlaget i propositionen har beräknats stiga 1—2 procent mindre än vad den reviderade nationalbudgeten räknar med. Med hänsyn till inte minst det senaste löneavtalet föreligger starka skäl för att anse, att nationalbudgetens kalkyl är den riktiga, vilket skulle betyda en ytterligare inkomstreserv av 100 eller 200 miljoner kronor.

Vi har från folkpartiets sida påyrkat, att riksbanksvinsten i budgeten skall uppföras med 100 miljoner kronor i stället för med 50 miljoner kronor såsom skett i propositionen. När bevillningsutskottet avstyrker detta förslag, sker det utan ett ords motivering. Man anför bara, att det är bankoutsottet, som skall avge förslag till hur stor avsättningen bör göras. Men frågan är nu, vilket belopp man kalkylmässigt skall upptaga i budgeten. Då ger riksbankens vinster under senare år liksom riksbankslagens tydliga bestämmelser all anledning att räkna med ett belopp på åtminstone 100 miljoner kronor. Att 50 miljoner kronor har avsatts under en följd av år har i detta sammanhang ingen betydelse. Re-

sultatet har också visat, att det har funnits en samlad kapitalreserv i riksbanken, som man nu delvis vill använda till donationer.

Tar man hänsyn till de tillskott på inkomstsidan, som jag här har nämnt, finner man att driftbudgetens överskott blir inte 450 miljoner kronor, utan cirka 800 miljoner kronor.

Hur intensivt totalbudgetideologien slagit rot visar det resonemang, som förs beträffande kalkylen för statsfinansernas utveckling under de tre budgetår som följer efter nästa budgetår. Folkpartiet har i sin motion påpekat, att de särskilt för budgetåret 1963/64 låga inkomstsiffrorna bl. a. föranletts av att någon justering icke skett för transaktionerna med kommunalskattemedel. Jag har lärt mig att man inte skall ta upp någon bokföringsdebatt i sådana här finansdebatter och skall inte heller göra det nu. Men jag vill säga, att detta system att redovisa inkomsterna är direkt förvillande, om man nämligen vill skapa ett begrepp om utdebiteringsbehovet. Gör man en sådan justering, som jag nämnt, t. ex. för budgetåret 1963/64, visar det sig att ökningen av de inkomster som står till driftbudgetens förfogande blir 875 miljoner och inte de 150 miljoner, som propositionen ger intryck av. På detta svarar nu utskottet med hänvisning till att det är statens lånebehov, som är avgörande för budgetpolitikens utformning, och att det av finansministern använda redovisnings sättet därför är befogat.

Herr talman! Jag vill ytterligare understryka, att detta fixerande av budgetpolitiken först och sist och uteslutande vid totalbudgetens mer eller mindre lyckade balansering av oss inte kan godtas. Det trollar helt behändigt bort den normala utgångspunkten för utdebiteringsbehovet — nämligen uppfattningen om driftbudgetens krav.

Om man i övrigt godtar finansministerns beräkningar och därtill gör de justeringar för kommunalskattemedlen m. m. — som jag omnämnt — får man fram helt andra — och riktigare — siffror för driftbudgeten. För de fyra när-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

maste åren blir det ett överskott, som varierar mellan 700 miljoner och 1 100 miljoner kronor — olika för olika år. Jag vill verkligen ställa frågan: Tyder dessa siffror på så ansträngda statsfinanser, att varje tanke på lättnader i skattebördan är utesluten? Jag kan omöjligen dela finansministerns pessimistiska syn i detta avseende.

Utskottets socialdemokrater nöjer sig inte med att bara upprepa och understrika finansministerns uppfattning, utan de tillägger för egen del, att om skatteunderlaget skulle öka snabbare än beräknat, så följer nya bekymmer och krav på skärpning av budgetpolitiken. Jag skall inte gå in på något sakligt resonemang om detta utan hänvisa till vad jag sagt, men jag kan inte undgå att tycka att resonemanget på något sätt påminner om pojken som grät, då han trampade sin cykel uppför en backe, och också grät, när han åkte utför backen, därför att han visste att han snart skulle vara tvungen att åka uppför igen — man får aldrig vara riktigt glad!

Nu vill jag naturligtvis ingalunda förringa svårigheten att i dagens läge bedöma konjunkturutvecklingen. Där befinner vi oss alla i samma båt. Tecknen är mångskiftande. Vid den ekonomiska debatten för ett par veckor sedan uppehöll jag mig rätt utförligt vid dessa problem — inte minst vid integrationsfrågan. Jag skall därför inte nu gå närmare in på dem. Så mycket kan dock konstateras, att riskerna för en kostnadsinflation är högst påtagliga, samtidigt som en konjunkturdämpning föreligger inom vissa viktiga branscher.

De stegringar i arbetslönerna, som under de senaste åren förekommit, bidrar liksom omsättningsskatten till att driva produktions- och distributionskostnaderna i höjden. Detta problem har vi från folkpartiets sida i flera sammanhang uppmärksammat. Vi har framhållit betydelsen av att de samhälleliga åtgärderna mot kostnadsstegringarna föres på bred front och inte bara koncentreras till vissa avsnitt. Till sådana åtgärder hör bl. a. en förstärkt och effektiv samhällelig informationsverksamhet rörande

samhällsekonomin och de faktorer, som påverkar denna — jag tror att den breda massan och många av dem som förhandlar, i varje fall i mindre sammanhang, har ganska diffusa uppfattningar i dessa frågor — dit hör vidare beredskapsåtgärder av olika slag och naturligtvis en allmän ekonomisk politik, som inte minst bereder näringslivet tillgång till kapital för effektiva rationaliseringsåtgärder. Dit hör givetvis också skattepolitiken. Från sistnämnda synpunkt måste jag djupt beklaga att riksdagen inte velat biträda folkpartiets förslag till sådana lättnader i skattelagstiftningen som direkt motverkar kostnadsstegringarna — det gäller bl. a. drivmedelsbeskattningen, varulagervärderingsreglerna och belastningen på produktionsförnödenheterna av omsättningsskatten.

I väsentlig grad gäller detta också den enskildes direkta skattebelastning. Här föreligger i dag motioner från folkpartiet om vissa skattelättnader, av vilka de allmängiltiga gäller dels höjda ortsavdrag — som skulle ge alla en skattelättnad — dels justeringar i skatteskalen. Förslaget rörande ortsavdragen motiveras inte minst av den orättvisa, som skattepaketet i fjol höstas medförde för ett icke ringa antal medborgare i Stockholm och Norrland. De fick som bekant en skattehöjning i stället för en skattesänkning. Den invändning mot detta påpekande som jag i fjol höstas mötte i kammardebatten var att skattehöjningen var relativt ringa. I detta sammanhang är den dock icke oväsentlig, ty det råder en skillnad mellan att få en *skattesänkning* och få en *skattehöjning*, även om skattehöjningen i alla fall inte uppgår till hundratals kronor. Den uppkomna oegentligheten skulle genom vårt förslag tas bort, samtidigt som även alla andra skattetryckare får en lättnad. Då denna fråga så utförligt diskuterades i fjol höstas kan jag här avstå från vidare argumentation.

Herr Hagberg har nyss rätt utförligt uppehållit sig vid marginals kattens verkningar på löne- och kostnadsläget, och jag kan instämma i det principiella resonemang han förde.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Nettolönetänkandet ger starkare utslag ju högre man kommer upp i löneskalan, därför att progressiviteten då tar en allt större andel. Detta medför att chefsbefattningar kommer att kräva utomordentligt höga nominallöner. Men det drabbar även lägre inkomsttagare, inte minst dem som ligger strax över det proportionella skiktet. Omedelbart över det proportionella skattesiktet är progressiviteten oerhört stark, och det påverkar alldeles påtagligt också lönekraven. Jag tycker att detta ger en alldeles särskild tyngd åt folkpartiets motion och åt vår reservation om en justering av skatteskalorna för inkomster närmast ovanför den gräns, där det proportionella skatteuttaget slutar. Jag vill erinra om att den nuvarande skatteskalans innebär en tredubbling av den statliga marginalskatten vid en gift persons inkomsthöjning från 20 000 till 25 000 kronor. Det är väl ändå en ren oformlighet. Bevillningsutskottet har uttalat sympatier för förslaget om en mindre brant stegring än den som tillämpas nu, men som vanligt avstyrker man motionerna med hänvisning till skattebortfallet.

Reservationen om uppdrag åt allmänna skatteberedningen att i sitt arbete utgå ifrån att det proportionella inkomstskiktet bör väsentligt breddas och progressiviteten ytterligare lindras har herr Hagberg utförligt berört. Jag vill endast tillägga att en sådan reform givetvis även måste innefatta en höjning av det skattefria bottenavdraget.

Förutom dessa mera generella skattelättnader föreslår folkpartiet i de motioner som nu föreligger till behandling en del mer socialt betingade förändringar i beskattningen. Dit hör förslagen att ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn i åldern 16—19 år skall få behålla 1 1/2 ortsavdrag och beskattas enligt den för gifta gällande skalan.

I anledning av en motion av herr Westberg i andra kammaren har vi vidare förordat att avdraget för ensamstående barnförsörjares underhållsbidrag till icke hemmavarande barn höjs med 200 kronor. Utskottet medger det berättigade i motionärernas påpekande

men tycker att det rör sig om ett så litet belopp att en ändring är onödig. Jag tycker det är ett svagt resonemang. Vi har haft många debatter här i kammaren om skatteavdrag som gällt något 100-tal kronor, och även i detta fall tycker vi det hade varit värt att biträda förslaget.

Slutligen vill jag erinra om att folkpartiets representanter i utskottet reserverat sig för en utredning i syfte att folkpensionärerna skulle få större möjligheter att förtjäna en liten slant vid sidan av folkpensionen utan att denna inkomst behövde beskattas. Frågan är inte alldeles oväsentlig för att samhället skall kunna tillgodogöra sig den arbetskraftsreserv som finns bland folkpensionärerna. Dessa är ju för närvarande helt skattebefriade, om de inte har någon annan inkomst än folkpensionen. Men tillkommer annan inkomst blir inte bara den beskattad utan dessutom viss del av folkpensionen. Beskattningen på tilläggsinkomsten blir därigenom oproportionerligt hård, och vederbörande stimuleras knappast till ett arbete som ger så liten behållning. Jag är övertygad om att fler än jag, som har haft anledning att söka förmå pensionerat folk att hjälpa till med olika uppgifter, har mötts av den invändningen att i så fall kommer skatten att ta alltför stor del.

Vi har i folkpartiet inte ansett det vara möjligt att begära mer än en utredning på denna punkt, eftersom problemet är komplicerat. En utredning tycker vi däremot är högst befogad.

Önskvärdheten att kunna bättre utnyttja arbetskraftsreserven har också legat till grund för vårt yrkande, som riksdagen tyvärr redan avslagit, om höjda förvärvsavdrag för gifta kvinnor.

Ett bifall till de skattelindringsförslag jag här berört skulle för nästa år ha inneburit ett inkomstbortfall på 290 miljoner kronor. Mot bakgrund av vad jag förut nämnt om överbalanseringen av driftbudgeten vågar jag bestämt hävda att utrymme väl finns för denna skattesänkning. Driftbudgeten skulle av allt att döma i alla fall komma att uppvisa

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

ett överskott på 500 miljoner eller någonting däromkring. Då har ändå ingen hänsyn tagits till en anpassning av spritpriserna till den aktuella löne- och prisnivån. Redan i fjol höstas eller möjligen i början av detta år uttalade ju inrikesministern att en justering av alkoholbeskattningen var påkallad, och de nykterhetspolitiska skälen för en sådan åtgärd gör det sannolikt att en dylik prisjustering kommer att ske under budgetåret. Därmed kommer budgeten att tillföras ytterligare något hundratal miljoner i inkomster.

Att en skattelättnad på 300 miljoner i nuvarande läge skulle medföra några negativa verkningar på samhällsekonomin anser jag uteslutet. Motsatsen är enligt min mening troligare.

Jag ber till sist, herr talman, att beträffande det nu föreliggande betänkan- det nr 45 få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 6, 8, 10 och 11.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Kassaförvaltaren-finansministern har med den avlämnade kompletteringspropositionen för sitt företag gjort något av ett bokslut, och i dag kommer det an på bolags- eller föreningsstämman-riksdagen att bevilja ansvarsfrihet. Om inte detta blir fallet, måste väl finansministern ta konsekvenserna och lämna direktörsstolen. Det alternativet torde vara det minst tänkbara. Hans mångåriga vana att sitta samt det faktum att även riksdagen i viss utsträckning torde vara medansvarig gör att finansministern sannolikt kan behålla sitt upphöjda lugn.

Som vanligt innehåller handlingarna en redogörelse för den utveckling som ligger bakom men även ett försök att med siarens blick ge en antydning om den utveckling som komma skall. Trots den avmattning som redovisas när det gäller den internationella konjunkturutvecklingen med konsekvenser även för vårt näringsliv och de särskilt märkbara avmattningstendenserna för exportindustrin torde, med det förbättrade läge som inträtt från och med hösten 1961,

framtidsutsikterna kunna bedömas som relativt goda. Man kan fråga sig om inte finansministern sin vana trogen ser väl pessimistiskt på utvecklingen. Det för 1962/63 beräknade budgetunderskottet kommer med all sannolikhet på grund av löneutvecklingen att bli betydligt mindre än det som förutsäges i propositionen.

De konjunkturstimulerande åtgärder som vidtagits, en viss lättnad i fråga om finanspolitiken, räntesänkningen, frigörandet av investeringsfonderna och vidtagna åtgärder i fråga om bostadsproduktionen kommer i positiv riktning att påverka statens inkomster.

De av riksdagen fattade besluten som för framtiden för med sig bundna stora utgiftsökningar inom flera sektorer gör att eventuellt nya samhällsekonomiska åtaganden bör diskuteras med mycket stor försiktighet.

För en jämn ekonomisk utveckling ter det sig nödvändigt att staten finans- och penningpolitiskt aktivt medverkar i samförstånd med näringslivet. De konjunkturpolitiska åtgärderna såväl på den inhemska marknaden som i fråga om samarbetet på en större marknad utgör instrument som i reglerande syfte har en stor betydelse.

Samhällets insatser får aldrig bli ett självändamål utan skall utgöra en service åt medborgarna. Det ankommer på riksdagen att avgöra tjänsternas storlek och mångfald. Samhället kan lika litet som de enskilda utföra tjänster utan betalning, och i detta sammanhang har företaget, samhället, en favoriserad men samtidigt farlig ställning, nämligen att vid ebb i kassan kunna uttaga mera skatter av den enskilde och av företagaren.

Vi har för närvarande om vi slår ihop de direkta och indirekta skatterna ett hårt skattetryck. En målsättning måste vara lägre skatter. Möjligheterna härtill är ökning av den samlade nationalprodukten, sparsamhet i fråga om utgifter och avvägning i fråga om samhällets åtaganden.

Ökningen av produktionsresultatet beror i hög grad på det företagsklimat som med samhällets medverkan är rådande.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Företagsbeskattningen måste utformas så att den inte hämmar utan främjar företagsviljan. I det progressiva samhälle som vi har och med kravet på en god service måste företagsbeskattningen utformas på ett sätt som tjänar alla företagstyper. Beskattningen får med andra ord inte bli ett bortrationaliseringsinstrument. På lika villkor skattemässigt bör olika företagstyper, stora och små, företagsmässigt konkurrera.

En riktningvisare för de fysiska personernas beskattning bör vara att de av samhället till de enskilda utförda tjänsterna skall, oavsett bostättningsort, av den enskilde betalas lika. Om vi i dag ser på den 20-miljarders budget vi har, måste vi konstatera att det i fråga om utgiftssidan i stort sett råder en rörande enighet mellan de olika partierna. Beträffande sådana sektorer som försvar, socialpolitik, utbildning, vägar och kommunikationer samt sjukvård råder det inga delade meningar. Bortsett från de tre faktorerna produktionsökning, sparsamhet och eventuellt en annan avvägning i fråga om samhällets tjänster finns det ytterst små möjligheter att vidta någon längre gående skattesänkning.

Jag betecknar det alltså, herr talman, som osakligt att mot bättre vetande, såsom ändå sker från visst håll, tala om de stora skattesänkingsmöjligheter vi har — det är något av romantik. Det skulle nog vara ett hälsotecken, om högern och folkpartiet lämnade önsketänkandet och i stället angrep problemet från en annan sida.

Vi inom centerpartiet anser att det förutom den omfördelning och skattesänkning som med centerpartiets medverkan beslutades under höstriksdagen finns utrymme för en ny omfördelning, som skulle ge de låga inkomsttagarna större rättvisa. De krav som vi under året fört fram i fråga om den kommunala beskattningen, innebärande en rättvisare avvägning mellan statens och kommunernas ekonomiska åtaganden, hoppas vi snart skall uppfyllas. Principen lika skatt för lika tjänster måste utgöra ledmotivet.

Utöver detta har vi i reservation till

bevillningsutskottets betänkande nr 50 föreslagit att folkpensionsavgiften skall uttas icke på den taxerade inkomsten utan på den beskattningsbara. Detta utgör en provisorisk lösning. Vår strävan är att grundtryggheten helt skall skattefinansieras.

Man förstår den nuvarande orättvisan när man vet att den som i dag har en inkomst på 4 000 kronor får i avgifter betala 7,9 procent av sin inkomst, eller 317 kronor. Den som tjänar 10 000 betalar 5,6 procent, den som tjänar 20 000 betalar 4,3 procent, och den som har en inkomst av 50 000 kronor betalar i avgifter bara 1,7 procent av sin inkomst.

Ett tredje krav på en rättvisare beskattning är en annan utformning av ortsavdragen. Målsättningen bör här vara en skattefri inkomst i paritet med ett taxeringsmässigt existensminimum.

Herr talman! Likheten mellan vårt parti och de andra partierna är att vi alla strävar mot en lägre skatt. Skillnaden mellan centerpartiet och högern och folkpartiet samt delvis även socialdemokraterna är att vi vill ha skatterättvisa till förmån för de låga inkomsttagarna, en omfördelning. Högern och folkpartiet vill med sina förslag ge skattelättnad åt de stora inkomsttagarna. Vad gäller socialdemokraterna hoppas vi att de så småningom skall acceptera våra förslag på beskattningens område.

Herr talman, låt mig framföra en vädjan till den frånvarande finansministern. Skulle inte finansministern kunna uppleva en andra höst och för höstriksdagen framlägga förslag i linje med vad som vi anfört i vår reservation? Om så skulle ske i tanke på samarbetets betydelse under ett valår, så låt eventuella preludier även komma högern och folkpartiet till godo.

Efter detta, herr talman, skall jag övergå till bevillningsutskottets betänkande nr 45.

Den under 1961 års höstriksdag beslutade reformen av ortsavdragen utgör förverkligandet av en tvåfaldig rättvisa, som centerpartiet under årtionden kämpat för. För det första har dyrortsgrupperingen i skattehänseende fått sin del-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

lösning. Kvar står speciellt för övre Norrland att via skatteutjämning eller på annat sätt åstadkomma en större skatterättvisa. För det andra har genom höjningen av ortsavdragen den indexmässiga eftersläpningen beaktats. Riksdagens beslut i höstas i denna fråga betyder inte på stället marsch. Det framhölls i bevillningsutskottets betänkande att det var att anse som ett provisorium intill dess att skatteberedningen skall avge sitt förslag.

Den framtida målsättningen bör vara ett skattefritt existensminimum i paritet med ett taxeringsmässigt sådant. Majoritet tycks även finnas i fråga om hur finansieringen skall ske. Utöver den totala finansieringen av den skatteomfördelning som skedde vill jag med tillfredsställelse notera att beslutet icke kommer att belasta kommunerna. Efter vad man nu kan förstå är det endast högern som på sitt vanliga sätt i för kommunerna negativ riktning avviker från linjen om kommunernas fulla kompensation. Detta till eventuell uppbyggnad för våra ansvariga kommunalmän.

Bevillningsutskottet crinrar i anledning av motionsyrkanden om en ytterligare höjning av ortsavdragen, dels om kostnaderna och dels om budgetutfallet. Både om man ser till budgetens januariberäkning och till det nu mer preciserade budgetutfallet liksom till konjunkturläget bör utrymme finnas för en längre gående skattesänkning eller skatteomfördelning.

Inom centerpartiet anser vi — inte minst med tanke på de låga inkomsttagarna — att nästa rättvisegärd i fråga om beskattningen måste vidtas inom den kommunala sektorn samt att den nu avgiftsfinansierade grundtryggheten bör skattefinansieras. Av den anledningen kan vi i dag icke biträda högers och folkpartiets förslag om en höjning av ortsavdragen.

När man i dag från högern och folkpartiet kritiserar den i höstas beslutade ortsavdragsreformen samt förändringen av skatteskalorna bör dessa partier göra klart för sig att reformen drabbar alla lika. Några i den förutvarande grupper-

ringen sägs ha kommit i ett sämre läge. Sanningen måste väl vara att de grupperna tidigare haft en favoriserad ställning. När man nu kritiserar de nuvarande ortsavdragen måste den kritiken betyda att man fortfarande anser den gamla skattegrupperingen rättvis.

Vad gäller ortsavdragen för ensamstående skattskyldiga med hemmavarande barn vill jag instämma i de förslag som framförts i reservation IV. Detta innebär att den nuvarande 16-årsgränsen flyttas till 19 år. Ett första steg i den reformen skulle vara en höjning med 50 procent av de nuvarande ortsavdragen från 16 till 18 år. Skillnaden blir ett högre ortsavdrag med 1 125 kronor. I tanke på de ensamma barnförsörjarnas svårigheter är det väl motiverat.

I fråga om skatteskalorna anser jag att gränsen för progressionens början — 20 000 kronor — är lämpligt avvägd. Skalornas utformning från 20 000 kronor och uppåt bör av skatteberedningen bli föremål för justering. En högre gräns, som föreslås av både högern och folkpartiet, kan med vår nuvarande totala beskattning och rådande belastning på de låga inkomsttagarna inte anses förenlig med det som kallas för rättvisa.

Pensionärernas skatt och deklarationsmässiga skyldigheter bör i likhet med vad som sägs i reservation IX bli föremål för en skyndsam utredning.

Med den förändring som skett på grund av inflationen och därmed förändrade reella omvärderingar måste en indexreglering av ortsavdragen och skatteskalornas skiktintervaller bli föremål för prövning.

Det kända förhållandet att klimat och stora avstånd medför ökade kostnader bör i beskattningen medföra motsvarande lättnader. I motionerna I: 455 och II: 543, den senare av herr Hedlund, framhålles nödvändigheten av att dessa förhållanden beaktas i större utsträckning än vad som hittills skett.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de vid bevillningsutskottets betänkande nr 45 avgivna reservationerna IV, IX, X och XI och i övrigt till utskottets hemställan.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Herr **HAGBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag nekar inte till att jag känner mig en smula överraskad av ett avsnitt i herr Sundins anförande.

Herr Sundin tog upp det gamla talet om att högerns skattepolitik syftar till att gynna de högre inkomsttagarna. Skulle vi dock inte, herr Sundin, snart kunna komma överens om att skära bort detta gamla slitna argument från diskussionen oss emellan? Det är ju inte relevant vad gäller de verkliga förhållandena. Särskilt mot bakgrunden av den omständigheten att de borgerliga grupperna i bevillningsutskottet, såsom framgår av utskottets betänkande och såsom framgår av andra delar av herr Sundins eget anförande, har närmat sig varandra avsevärt i sin bedömning av skatteläget, finner jag detta avsnitt av herr Sundins anförande förvånande. Det korresponderar inte bra med den ställning som de borgerliga meningsriktningarnas företrädare har intagit i utskottet och i reservationerna.

Sedan är det självfallet riktigt, att de ändringar, som vi vill ha genomförda i skatteskalorna ger de förhållandevis största skattelättnaderna i inkomstskikt som ligger en bit ovanför det proportionella skiktet. Det är riktigt, och jag har för min del många gånger framhållit det. Ingen kan bestrida att vad vi brukar kalla för mellanskikten i samhället är särskilt hårt belastade genom progressiviteten. Det vill säkert inte heller herr Sundin bestrida.

Det har mycket länge funnits en puckel i skatteskalen för de gifta i skiktet närmast ovanför botten-skiktet. I höstas schaktade man bort en del av denna puckel med resultat att puckeln, där den sedan började, blev ännu brantare än den var tidigare.

Bakom formuleringen i bevillningsutskottets skrivning om att oppositionsförslagen från teknisk synpunkt har företräde framför gällande skalor — det är att observera att detta är en skrivning som har majoritetens stöd — ligger såvitt jag förstår, och jag tror att herr Sundin har samma uppfattning, ett erkännande av just den saken. Vi vill för-

söka få bort denna puckel, och då är det naturligt, att vi vill schackta bort den del som är mest framträdande.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner det naturligt att herr Sundin känner sig irriterad över att man kritiserar det skattepaket som centern var med om att genomföra i höstas, men jag tycker nog att några av hans uttalanden förtjänar en kommentar.

Herr Sundin medger att några grupper fick en skatteökning, men han säger att de tidigare befann sig i en särskilt gynnad ställning. Om han anser att stockholmarna har haft alltför låga skatter, kan man fråga vad han då anser om norrbottningarna, som också fick skattehöjningar, trots att de redan förut hade de högsta skatterna i landet; jag kan inte finna att de haft någon särskilt gynnad ställning.

Om man dessutom tar hänsyn till den numera genomförda höjningen av bensinpriset blir det ju oerhört många fler som får en skattehöjning än fallet var innan bensinskattehöjningen hade genomförts.

Herr Sundin tolkar vår hållning i kritiken av de skatteskalor som fastställdes i höstas så som om vi skulle anse att de gamla skatteskalorna var bättre. Jag förstår inte vad herr Sundin grundar en sådan tolkning på. Vi har tidigare i olika sammanhang förordat att en justering av skatteskalorna skulle ske. Vi har ansett det vara en viktig åtgärd, men när den äntligen genomfördes tyckte vi att den oerhört branta trappan mellan 20 000 och 25 000 kronor borde ha kunnat göras något lättare — och det är vad vi har föreslagit — och vi har funnit det naturligt att skatteberedningen tar upp detta problem på litet längre sikt, när vi ändå har en utredning om sådana frågor i gång.

Herr **SUNDIN** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill i likhet med bevillningsutskottets ärade vice ordförande

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

beklaga att denna diskussion över huvud taget skall behöva förekomma här i dag.

Jag har tidigare i diskussion med herr Hagberg talat om vad vi med tanke på kommunernas möjligheter betecknar som högers syndaregister. Jag har här med mig en förteckning — men det kanske skulle vara överflödigt att ännu en gång läsa upp den — över alla de negativa förslag som högern under årens lopp har fört fram när det gäller kommunerna.

Anledningen till att jag vid detta tillfälle dristade mig att uttala de ord som herr Hagberg anmärkte på är helt enkelt att jag har studerat er motion och även er reservation, där det mycket tydligt framgår på vilket sätt ni vill finansiera skattebortfallet på grund av den ortsavdragshöjning som beslutades hösten 1961. När det gäller de förslag som ni här framför tror jag att riksdagen i gemen har den uppfattningen att ekonomiseringen skall lösas på ett annat sätt och inte på det vis högern har tänkt sig.

Jag försäkrar — med all den älsk-värdhet som jag kan åstadkomma — att jag med glädje vill uppleva den dag då man som kommunalman i denna kam-mare inte skall behöva få del av hö-gerns negativa inställning till de kom-munala utgifterna.

Till herr Lundström har jag väl inte något att tillägga utöver vad jag sade inledningsvis, nämligen att jag förutsät-ter att skatteberedningen skall ta om hand frågan om skatteskalornas utform-ning i skikten från 20 000 kronor och uppåt. Jag erkänner gärna att det bör ske en viss justering, men vi anser att det finns andra krav som är mera ange-lägna och som därför bör tillgodoses i första hand.

Om jag har någon sekund kvar, herr talman, så låt mig till herr Lundström bara säga att vad beträffar jämförelsen mellan den gamla dyrortsgrupperingen och den nuvarande och den propagan-da ni har lagt in i denna, står jag sak-ligt rätt väl till med de ord jag uttalade vid förra tillfället. Kritiserar man i dag, är man inte heller benägen att anamma ett slopande av den dyrortsgruppering som genomfördes i höstas.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort gen-mäle:

Herr talman! Jag kan inte förstå logi-ken i herr Sundins senaste resonemang. Förslaget om att slopa dyrortsgruppe-ringen har man ju under många år lik-som haft på känn. Det har inte heller mötts av något motstånd från vår sida. Vi var också eniga när det genomfördes. Att det skulle betyda att vi har några avvikande meningar av det slag som herr Sundin talade om, förstår jag inte. Vi har inga sådana.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Representanterna för de borgerliga partierna har nu haft tillfälle att framföra sina meningar om de spörs-mål som behandlas i de föreliggande be-tänkandena. De har också på slutet haft tillfälle att tala om vilka meningsskilj-aktigheter det råder dem emellan, och det är kanske fullt i sin ordning att så sker.

När man skall resonera om önsk-värdheten av att lätta beskattningen är det klart att det kanske ligger en favör för den sida som jämt och ständigt ta-lar om att det finns möjligheter att sänka skatterna, bara regeringen hade den rätta viljan. Men på längre sikt tror jag inte att den metoden ger några för-delar. Det som skedde under höstriks-dagen i denna fråga var ju av den ka-raktären att vi kunde säga att skatten lättades för betydande grupper av med-borgare och att omfördelningen av skat-terna till förmån för dessa stora grupper blev ännu större.

Om man nu, som det har skett mo-tionsvägen, säger att det var otillräck-liga förbättringar — vi behöver höja ortsavdragen ytterligare — så är natur-ligtvis det en synpunkt och ett krav som kan framföras. Jag vill absolut inte påstå att vi motsätter oss en reform i den riktningen längre fram. Efter vad som nu har skett är väl ortsavdragen en mycket väsentlig del i hela vårt skattesystem. Vi får väl där ge oss till tåls, när det gäller de stora ändringar-na, till dess att skatteberedningen är färdig. I princip hör jag till dem som anser

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

att vi måste komma fram till ett ortsavdrag som motsvarar existensminium, men jag ser å andra sidan alldeles klart att varje förändring i ortsavdragen innebär betydande inkomstbortfall för staten. Detta senare måste vi beakta.

Herr Hagberg i Malmö anför beträffande skatteskalorna att utskottets majoritet erkänner att det finns skönhetsfel i de beslutade skalorna, och det gör vi. Jag betonar ordet skönhetsfel, ty i stort sett innebar utformningen av de nya skatteskalorna att det stora flertalet skattebetalare fick lätnader.

Det högern och folkpartiet nu föreslår skulle kanske kunna karakteriseras så att folkpartiet begränsar sina yrkanden till att gälla inkomstgrupperna 15 000—35 000 kronor för gifta och 9 000—17 000 kronor för ogifta. Högern sträcker sina önskemål från 15 000—75 000 kronors inkomst för gifta, men för de ogifta stannar de på en så blygsam nivå som 9 000—13 000 kronor.

Det är rätt intressant att i detta sammanhang erinra om hur de taxerade inkomsterna är fördelade på vårt lands medborgare. Enligt 1961 års taxering — 1960 års inkomster — är totalt 3 400 000 inkomster taxerade. För personer som har en sammanräknad nettoinkomst av 20 000 kronor eller mindre per år och är gifta finner man att de utgör tre fjärdedelar av alla gifta skattedragare vilkas antal uppgår till 1 280 000.

Motionärerna yrkar på lätnader för inkomster över den gränsen, vilka alltså skulle gälla för en fjärdedel av de gifta inkomsttagarna. När man begränsar önskemålen beträffande de ogifta eller ensamstående till så blygsamma krav som man gör, kan det kanske vara intressant med en erinran om att den gruppen skattebetalare utgör precis hälften av alla skattebetalande fysiska personer, nämligen 1 730 000 stycken. Där är kraven mycket blygsamma. Man vill ha en lättnad på 60 respektive 90 kronor per år. På den punkten kan man direkt ur handlingarna utläsa vad effekten av motionerna blir och hur ett beslut i den riktningen skulle verka. Jag avstår ifrån att i detalj kommentera det.

De ledamöter som är intresserade kan ändå lätt få det klart för sig. En effekt blir det ju om ett sådant beslut fattas, nämligen ännu större skillnad i beskattning mellan gifta och ensamstående. Den skärps ytterligare genom de i motionerna föreslagna åtgärderna.

En annan grupp som varit föremål för motionärernas intresse är ensamstående med hemmavarande minderåriga barn. Det är en grupp skattebetalare som under de senaste åren har fått betydande lätnader, märk väl, betydande lätnader. I lagstiftningen finns det ju i regel vissa åldersgränser. I detta fall anges att så länge barnet inte har uppnått 16 års ålder skall det få vissa favörer. Sedan faller favörerna bort. Nu säger många att det slår orimligt hårt att dessa förmåner bortfaller redan vid 16-årsåldern. Det bevisar ju bara att reformerna har visat sig vara effektiva. Hade det inte märkts någon skillnad när barnet kommit upp till 16 års ålder, hade inte förmånerna varit så stora. Dessa grupper av skattebetalare har fått särskilda favörer under de senaste åren, och motionärerna säger nu att vi borde låta dessa favörer utgå till dess barnet har uppnått 19 års ålder. Det går givetvis att tänka sig en sådan ordning för att klara detta s. k. tröskelproblem, att man ger vederbörande ett och ett halvt ortsavdrag såsom reservanterna föreslår. Jag har dock mycket svårt att tänka mig att majoriteten i riksdagen vill gå med på denna konstruktion. Det förvånar mig i allra högsta grad att herr Sundin och hans meningsfränder har gått med på den. Som jag ser det innebär reservationen en direkt diskriminering av de medborgare som tar förvärvsarbete. Så snart, säger reservanterna, som vederbörande har uppnått en inkomst 2 250 kronor och kommit upp till beskattningsbar nivå skall förmånerna bortfalla. Låt oss säga att de tjänar 3 000—4 000 kronor. Om man skulle hjälpa de ensamstående och säga att barnet är minderårigt så länge det inte har fyllt 19 år, skulle alltså ett barn som studerar få studiebidrag, medan ett barn som arbetar inte bara skulle få betala skatt

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

på sin inkomst, utan även modern respektive fadern, vilken det nu är, skulle förlora skatteförmåner.

Jag tycker att jag har hört någon gång, att det skall löna sig att arbeta. Är det inte så att det skall löna sig att arbeta? Här säger man att den som arbetar inte skall få några förmåner. Han skall bara betala skatt. En sådan konstruktion tror jag inte går att genomdriva. Den skulle inte framstå såsom rättvis. Jag har ingenting emot att skattereglerna ändras, men låt oss då göra det på ett bättre och effektivare sätt än vad reservanterna föreslår.

När det talas om att våra folkpensionärer borde få en lättnad i beskattningen låter det ju rörande och vackert, ty det verkar såsom om denna befolkningsgrupp skulle ha alldeles speciella besvärigheter. Den har inga besvärigheter i skattehänseende. Även där har statsmakterna givit särskilda favörer genom de avdragsmöjligheter folkpensionärerna har. Jag utgår ifrån att de utnyttjas. Vi kan väl inte ordna så att folkpensionärer med stora inkomster bredvid folkpensionen kommer i en alldeles privilegierad klass i förhållande till andra medborgare med samma inkomster. Skall inte beskattningen vara rättvis, eller har motionärerna och reservanterna gått ifrån det kravet?

Även här kan man ju diskutera delreformer. Det har emellertid tillsatts en särskild skatteberedning, och många av ledamöterna i denna anser att vi nu har det första tillfället på länge att verkligen kunna stuva om skattesystemet. Den motiveringen använde också majoriteten i beredningen för att vägra finansministern att utarbeta ett delförslag, det s. k. skattepaketet. Majoriteten ansåg att vi inte skulle syssla med delreformer som bara rörde sig om detaljer utan i stället ägna oss åt en hel reform av vårt skattesystem. Då är det väl ganska naturligt att man inte dessförinnan skulle göra speciella regler och ge ytterligare favörer åt dem vi redan givit vissa favörer.

Om kravet att flytta upp gränsen för deklarationsskyldigheten har jag uttalat

mig tidigare. Man kan tycka att det är meningslöst att ålägga folk deklarations-skyldighet när inkomsten inte når upp till någon beskattningsbar inkomst. Vårt skattesystem är dock kombinerat med ett uppbördssystem med varjehanda avgifter, och därför är det som det nu är. Det är klart att det ligger mycket förnuft i att t. ex. två äkta makar som har en inkomst av endast 3 500 kronor inte skulle behöva deklarerera en inkomst när grundavdraget ligger på 4 500 kronor. Det säger sig självt, och det kan hända att de tankegångar som herr Sundin var inne på, nämligen att man skulle betala socialavgifterna på ett annat sätt än man gör nu, skulle lösa det här spörsmålet. Jag är inte främmande för ett resonemang i den riktningen, men problemet är utan tvivel stort.

Det har sagts att kommunerna måste ha ytterligare hjälp till skatteutjämning. Sakligt sett är det väl så att efter det att den här riksdagen har fattat beslut har vi tid på oss att invänta skatteutjämningskommitténs förslag. Problemet har alltså blivit mindre brännande än det var före den här riksdagen.

Under senare år har statens inkomster räckt till för att klara alla statens utgifter, och flertalet är väl överens om att detta är en önskvärd ordning, när vi har en allmän ekonomisk konjunktur av den karaktär som vi har haft de senaste åren. Men även om alltså statens inkomster har räckt till att betala både driftutgifterna och vad statens investerar i varaktiga nyttigheter, är det klart att det kan inträffa förändringar i konjunkturen som kan motivera att man försvagar budgeten. Den budget som nu föreligger för fastställelse innebär ju en relativ försvagning i förhållande till tidigare år. Jag kan inte med bestämdhet karakterisera budgeten och säga att den är svag eller att den är stark — sådana omdömen tjänar till föga — men jag tror att det finns en sak som i konjunktursammanhanget kanske har intresse. De ledamöter som har sett på de stora posterna bland statsinkomsterna — d. v. s. skatt på inkomst och förmögenhet, fordonsskatt och bensinskatt, tullar

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

och acciser, uppbörd i statens verksamhet, som det heter, alltså totomedel och liknande ting, samt inkomster av kapitalfonderna — finner att hela inkomstsidan i år slutar på 19 200 miljoner kronor. Men vilken förändring sker på inkomstsidan? Om vi ser på de tre budgetåren från 1960/61 och fram till 1962/63, finner vi att skatten på inkomst och förmögenhet, alltså den direkta skatten, har ökat ungefär 1,3 miljarder — vi rör oss då med faktiska siffror för budgetåret 1960/61 och beräknade inkomster för 1962/63. Under samma period har bensin- och fordonsskatten ökat 200 miljoner från 1,2 till 1,4 miljarder, en inte alltför våldsam förskjutning. Däremot har tullar och acciser — däri ingår den nya varuskatten — ökat från 5,7 miljarder till 7,5 miljarder kronor. Om vi då återigen ser på de totala siffrorna, finner vi att inkomsterna ökat från 15,5 miljarder budgetåret 1960/61 till 19,2 miljarder — beräknade inkomster — för 1962/63. Det är alltså omkring 25 procent stegring av statsinkomsterna under de här åren.

Om man då delar upp statsinkomsterna i vad som kommer in på direkt skatt från medborgarna och vad som kommer från andra inkomstkällor, får man en mycket intressant bild. Under budgetåret 1960/61 tog staten in 7,2 miljarder på direkta skatter av totalt 15,5 miljarder och alltså 8,3 miljarder på andra inkomstkällor. 1961/62 var siffran 8,2 miljarder för direkt skatt och 8,8 miljarder för andra inkomstkällor av en summa på 17 miljarder. I det budgetförslag som nu föreligger har de direkta skatterna beräknats till ett belopp av 8,5 miljarder kronor och intäkterna från andra inkomstkällor till 10,7 miljarder kronor. Av dessa siffror framgår att statens inkomster härrör allt mer och mer från andra inkomstkällor än direkt skatt, och det är klart att det går att anlägga synpunkter på hur det kommer att bli om vi får en konjunkturförändring. Det troliga är väl, om det blir en dämpning av konjunkturen, att det stora flertalet medborgare ändå får en hygglig minimiinkomst. Kanske den också blir skattefri.

Det skulle innebära att konjunkturdämpningen skulle inverka vid inkomsttaxeringen, men i huvudsak kvarstå när det gäller den indirekta beskattningen av olika slag. Om den här tendensen kommer att fortsätta, att vi får mer och mer inkomster på andra sätt än genom direkt skatt, skulle man möjligen våga dra den slutsatsen att en sådan utveckling inte verkar ogynnsam från statsbudgetens synpunkt. Den skulle rent av, vågar man kanske säga, verka i stabiliserande riktning, hålla statsinkomsterna uppe. Om vi får en försämrad konjunktur, måste ju å andra sidan statens utgifter öka, föreställer jag mig. Då är det ju rimligt att man försöker klara de statliga investeringarna. Det leder till underskott i budgeten och upplåning på marknaden, allt syftande till att hålla människor i arbete. Det var i en sådan situation som Ernst Wigforss sade i en redogörelse i svensk radio för budgeten, att det vid dylika tillfällen är en tillgång att vi har höga och jämna statsutgifter, ty det är ju svårt att få ut tillräckligt mycket pengar, om människorna blir sysslolösa på grund av att företagen inte får några order o. s. v. Detta är vi numera tämligen överens om. Men nu är som sagt våra statsutgifter och statsinkomster sådana att majoriteten i utskottet kan godkänna den bedömning som i första hand finansministern har gjort i tilläggspropositionen. Avvägningen är med andra ord gjord på ett sådant sätt att vi inte har några större invändningar mot den.

Herr Hagberg i Malmö sade att han vid upprepade tillfällen under många år framfört krav på skattesänkningar. Jag vill vitsorda att det är riktigt. Men han sade dessutom att vårt nuvarande skattesystem leder till en motsatt effekt än regeringspartiet har åsyftat. Det omöjliggör en inkomstutjämning, därför att till och med staten nu har erkänt nettolönesystemet, d. v. s. att lönen beräknas efter avdrag av skatt.

Ja, herr Hagberg, jag anförde nyss några siffror som bl. a. visade att 75 procent av alla familjer har inkomster under 20 000 kronor. I den gruppen mås-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

te den senaste skattereformen ha verkat på ett sådant sätt att det blev en favör för de många skattebetalarna. Det är nog obestridligt. Nu för man fram, som herr Hagberg sade, krav i första hand beträffande mellangrupperna. Jag erinra om att högerns motion går ända upp till 75 000 kronor i årsinkomst och där ger en nettoeffekt på 2 300 kronor i skattelättnad. Man säger att man måste sänka skatten där, ty annars leder det till att lönerna saxas uppåt. Herr Hagberg! För det första måste vi väl vara överens om att vi skall ha en progressiv skatt. För det andra är det väl ändå ofrånkomligt att vad som skett i det svenska samhället, låt oss säga under de senaste 30 åren, är att den stora massan har fått väsentliga reallöneförbättringar — jag räknar netto och bortser alltså från penningvärdeförsämringen. Jag erkänner emellertid att det progressiva skattesystemet har verkat så att de högre inkomsttagarna inte har fått en relativt sett lika gynnsam inkomstutveckling. Om vi konstaterar dessa fakta, vill jag slå fast att nuvarande ordning verkar i riktning mot inkomstutjämning.

Frågan om lönernas inverkan på priserna tror jag att herr Eriksson i Uppsala kommer att syssla med. Jag skall alltså avstå från den saken. Jag vill bara säga att det är alldeles uppenbart att många människor faller för vad som predikas om att det inte lönar sig att arbeta, därför att skatten tar hela merinkomsten. Okunnigheten om utformningen av vårt svenska skattesystem gör stor skada, eftersom människor kan bli lurade att avstå från att arbeta. Men vi får naturligtvis fortsätta vår upplysningsverksamhet på olika sätt, så att det inte uppstår från allmän samhällelig synpunkt ogynnsamma effekter.

När det gäller att bedöma de här sakerna på längre sikt är det klart att vi är beroende av de allmänna konjunkturer, men det finns väl ingen speciell anledning att tro att våra statsinkomster skall falla katastrofalt. Beträffande utgifterna är väl denna riksdag liksom alla andra riksdagar villig att se till att de håller sig på en hög nivå. Vi har fått

besked från tre håll i dag att de som kräver skattesänkningar inte är rädda för statsutgifter — och det kommer att bli så även framgent, det vet vi av erfarenhet. Sedan har oppositionens hela resonemang gått ut på att räkna inkomsterna så gynnsamt som möjligt och pressa ned utgifterna för att få plats för skattesänkningar.

Herr Lundström var ute och luftade sina funderingar beträffande spritskatterna. Det är klart att det går att göra det i plenisalen. Det har funnits andra tillfällen när han inte har velat vara med om något i detta avseende. Men jag vill varna herr Lundström för att tro att det skall bli stora inkomstökningar för staten. När man skulle höja spritskatterna, var det för att få en nykterhetspolitisk effekt, alltså räknade man med att konsumtionen inte skulle öka. Spritskattehöjningen skulle i stället åstadkomma att konsumtionen minskade. Så skedde efter höjningen 1958. Om jag minns rätt, blev det en inkomstökning på summa summarum 10 miljoner kronor på ett år, och då skall vi komma ihåg att omsättningsskatten på alkoholkhaltiga varor då rörde sig om 1 200 miljoner kronor och att den nu är ännu högre.

Herr Lundströms teori skulle inte förverkligas, om man höjde spritskatterna nu och räknade med några väsentliga be-
lopp för budgeten redan 1962/63. Om det blir en ändring på inkomstsidan, så kommer den först efter en anpassningsperiod, kanske en intervall på flera år. Jag tror alltså inte att vi kan säga att detta extra tillskott till budgeten är realistiskt, och det är inte heller den sidan av saken som aktualiserat funderingarna utan den nykterhetsfrämjande effekten.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta längre. Jag befinner mig i den gynnsamma situationen att jag bara behöver yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande tog upp som jag hade väntat vårt förslag om

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

höjda ortsavdrag för folkpensionärer och anförde, vilket jag också hade väntat, att det skulle »gynna de rika». Ett gammalt gott argument! Men jag måste erkänna, att jag blir mer och mer förvånad varje gång jag hör detta upprepas, i varje fall här i riksdagen. Under alla omständigheter känner ju ledamöterna av bevillningsutskottet väl till att de riktigt stora inkomsttagarna får sin skattebörda bestämd av 80-procentsspärren. För dem spelar en ändring av ortsavdragen inte den minsta roll. Den har ingen som helst betydelse i detta sammanhang. De får under alla förhållanden betala den skatt, som framkommer vid tillämpning av spärregeln. Är inte detta riktigt, herr John Ericsson?

Sedan skulle jag vilja formulera min lilla kommentar i en fråga till bevillningsutskottets ordförande. Det var en angelägenhet, som han till min överraskning över huvud taget inte berörde i sitt anförande här. Det är nämligen så att vi på högerhåll i en partimotion föreslagit att riksdagen i vissa hänseenden skulle uttala sig närmare om inriktningen av allmänna skatteberedningens utredningsarbete. Detta är en ganska viktig sak. Utskottet vill inte gå med på vårt förslag, och det kan jag kanske begripa. Men vad jag inte kan begripa är utskottets motivering för sin avvisande hållning. Utskottsmajoriteten skriver nämligen följande ganska anmärkningsvärda satser: »Enligt utskottets mening bör eventuella framtida förändringar i den totala skattebördan ligga utanför utredningens arbetsområde, då de betingas av politiska värderingar och beslut. Utalanden av den art motionärerna önskat skulle innebära att utredningens möjligheter till ur olika synpunkter lämpliga lösningar allvarligt försvåras.»

Finansministern har ju utfärdat direktiven för utredningen, och därför skulle jag bara vilja fråga: Är inte dessa finansministerns direktiv dikterade av politiska värderingar? Naturligtvis! Finansministern, för vilken jag personligen har en mycket stor respekt, är dock icke och vill förvisso heller icke framföras som någon sorts överjordisk va-

relse, höjd ovan världens ävlan. Han är politiker som alla vi andra, och han har sett politiskt på denna sak och utformat sina direktiv därefter. Jag vore tacksam, om herr John Ericsson ville ta upp denna angelägenhet.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag börjar med det sista. Beträffande alkoholbeskattningen har jag inte motsatt mig något annat än att ge finansministern den fullmakt som vi nyligen diskuterat. Några möjligheter har jag däremot inte haft att ta ställning till förslag om alkoholbeskattningen, eftersom någon proposition inte framlagts. Därför har ingen heller kunnat motivera. Men jag vill än en gång erinra om vad jag sade i mitt förra anförande att jag byggde på uttalanden från regeringskretsar att en höjning av alkoholskatten var motiverad av nykterhetspolitiska skäl.

Utskottets ärade ordförande yttrar på tal om skatteskalorna, att de förändringar som våra förslag kan komma att innebära berör en fjärdedel av inkomsttagarna. Med anledning härav vill jag framhålla, att de förslag som gäller skatteskalorna måste ses tillsammans med det förslag, som vi har lagt fram beträffande ortsavdragen. Vi anser att dessa två skattefrågor hänger ihop. Jag betonade i mitt första anförande, att om ytterligare justeringar av gränsen för det proportionella inkomstskiktet och av skatteskalorna skall ske, detta också måste förbindas med frågan om ortsavdragens höjd. Man kan således enligt min mening inte ta ut den ena faktorn av de två och behandla den som helt fristående.

När det gäller de ensamstående barnförsörjarna skall jag bara konstatera, att herr Ericsson förklarade sig inte ovillig att ytterligare överväga en lösning av deras problem. Det är enligt min mening ett framsteg, ty det gäller här ett problem, som det är oerhört viktigt att försöka lösa. Bortfallet av förmänerna, när barnet har fyllt 16 år, är nämligen verkligen kännbart.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Till slut vill jag tillägga, att jag anser herr Ericssons tolkningar av de verkningar, som vårt förslag skulle medföra, vara väsentligt överdrivna och ensidiga.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! När bevillningsutskottets ordförande uttryckte sin förundran över att jag har kunnat biträda en reservation, som rör ett högre ortsavdrag för ensamstående barnförsörjare, vill jag bara ställa frågan, om det inte — med skrivningen i reservationen och dess reella innebörd för alla de ensamma mödrar, som har det svårt — är befogat med den reform, som där föreslås.

Jag trodde till en början, herr talman, att herr Ericsson förmodade att jag biträdde reservationen V. Jag har emellertid, när jag studerat utlåtandet, inte kunnat finna, att mitt namn förekommer under den reservationen. Jag är vidare fullt medveten om att jag vid behandlingen i bevillningsutskottet aldrig har förklarat mig beredd att biträda det förslag som där avses.

Det är en intressant företeelse, att herr Ericsson anser sig kunna gå mig till mötes när det gäller finansieringen av vad vi inom centerpartiet kallar grundtryggheten, d. v. s. folkpensioneringen, sjukförsäkringen m. m. Herr Ericsson menar emellertid att vi ju nu har en skatteberedning som arbetar, och att vi väl får avvakta de förslag, som beredningen så småningom kan komma att framlägga. Jag hoppas att bevillningsutskottets ordförande, som tillika är ledamot av skatteberedningen, kommer att lämna oss sitt benägna stöd, när vi framlägger våra förslag i detta hänseende. Jag fattade i varje fall hans uttalande på det sättet.

När vi här kräver som en provisorisk lösning att avgifterna skall beräknas på den beskattningsbara inkomsten i stället för på den taxerade, gör vi det i medvetande om att det föreligger utrymme härför från rent budgetmässig synpunkt. Vi har räknat med — och det tror vi är hållbart — att inkomstökningen av den direkta skatten till följd av löneökningarna samt höjningen av inkomsterna på

omsättningsskatten tillsammans kommer att bli i runt tal 400 miljoner kronor mer än som förutskickas i propositionen.

Herr talman! Låt mig härutöver endast göra en rent summarisk överblick över vad föreliggande olika skattesänkingsförslag kan medföra för olika inkomstskikt.

För en inkomsttagare, som tjänar 20 000 kronor, innebär folkpartiets förslag en skattelättnad av 50 kronor. Om han tjänar 10 000 kronor, medför förslaget ett skattelättnad av 25 kronor. I dessa inkomstskikt är verkningarna av högerns skatteförslag desamma. Jag tänker nu på den föreslagna höjningen av ortsavdragen. Härutöver kräver man ju ett betydligt högre tak för den proportionella, progressiva skattens uttagande.

Om man sedan går över till det förslag till skattesänkning, som vi har lagt fram från centerpartiets sida, finner man, att vi vill att folkpensionerna skall finansieras på ett annat sätt, nämligen genom att beräkna avgiften på grundval av den beskattningsbara inkomsten. Förslaget innebär, herr talman, att inkomsttagare med inkomster upp till 18 000 kronor får en skattelättnad av 180 kronor.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Sundin frågar om det enligt min mening är berättigat att genomföra en reform av beskattningen av ensamstående med barn, vill jag svara att jag trodde att jag uttalade mig tydligt nog tidigare. Jag yttrade ju, att vi inte kan acceptera de former, som här har föreslagits av reservanterna. Helst skulle vi vilja se något bättre.

När det gäller frågan om man skall finansiera socialförsäkringen med de allmänna skatterna, ställde jag inte ut några löften till herr Sundin. Jag kommer inte att göra det i skatteberedningen heller. Jag anförde bara att jag är beredd att diskutera möjligheterna att lösa detta spörsmål på ett förnuftigt sätt.

Herr Lundström klagade över att det

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

inte finns formella möjligheter att lägga fram förslag till höjningar av spritskatten. Visst är det möjligt! Det har funnits möjligheter härtill under hela riksdagen. Herr Lundström är ju vidare ledamot av bevillningsutskottet, och där har också funnits möjligheter att lägga fram förslag i ämnet. Jag konstaterar emellertid att något sådant förslag inte lades fram.

Till herr Hagberg vill jag säga, att jag ingalunda skall bestrida att uttalanden från finansministerns sida kan grunda sig på politiska värderingar. Visst gör de det. Det är i och för sig ingenting anmärkningsvärt. Det måste vara så. Men, herr Hagberg, i alla dessa resonemang om hur olika skatteförslag verkar är det enligt min mening inte särdeles starkt att hänvisa till den s. k. 80-procentregeln, ty den ligger utanför resonemanget. Den påverkas inte av sådana här småavdrag och speciella små förmåner. Här har man satt en fix gräns. Det kan alltid diskuteras hur hög skatten bör vara — det är riktigt — men det är inte den frågan det här gäller. Jag vill helst tala för den stora grupp, som omfattar minst 75 procent av alla familjer. Det väsentliga är enligt min mening att lätta skattebördan just för den. Det är nog vår framtida uppgift.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande ger mig alltså rätt i mitt omdöme att finansministern givetvis anlägger politiska värderingar, när han utfärdar direktiv för t. ex. statliga utredningar, följaktligen också för allmänna skatteberedningen. Detta har jag ingen erinran mot, utan vad jag har erinran emot är att man förebrår oss för att vi anlägger politiska värderingar i våra förslag i riksdagen rörande visst uppdrag till allmänna skatteberedningen; när vi gör det är det högeligen opassande. Nå, det är kanske så i detta sammanhang som i så många andra sammanhang här i livet, att vad som passar för Jupiter, det passar inte för

oxen. I alla fall vågar jag tolka herr Ericssons anförande nu såsom en indirekt desavuering av utskottsmajoritetens skrivning i den punkten.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Ericsson påpekat att jag som medlem av bevillningsutskottet borde ha kunnat medverka till en höjning av spritbeskattningen, känner jag mig oförhindrad att säga att den frågan fördes på tal i bevillningsutskottet från folkpartiets sida, men det visade sig under hand att det inte förelåg någon resonans för ett sådant yrkande från bevillningsutskottets sida. Det var förmodligen därför som vederbörande, som förde saken på tal, inte framlade något direkt förslag i utskottet.

Jag vill tillägga en sak som jag glömde bort i min förra replik. Jag kan inte tolka bevillningsutskottets ordförandes uttalanden i hans första yttrande annat än som en klar anslutning till totalbudgetideologien. Det kan vara rimligt, menar herr Ericsson, att underbalansera budgeten i vissa konjunkturlägen. Detta måste innebära att man i *normala* lägen alltså bör ha en totalbalansering av budgeten. Det är den principen vi inte kan acceptera — vi har en helt annan uppfattning. Vi anser att man, när man skall bedöma skatteuttaget, inte bör ta hänsyn till totalbudgetens utan i första hand till driftbudgetens behov. Sedan är det klart att man av konjunkturpolitiska skäl i olika lägen kan önska en viss överbalansering, men normen och riktlinjen bör inte vara totalbudgetens balansering.

Till sist antecknade jag här, att herr Ericsson citerade före finansministern Wigforss och talade om en jämn och hög skatt. Jag vill säga att *hög* skatt har vi nog, men *jämn* är den inte, eftersom den indirekta skatten måste räknas såväl som den direkta, och på den indirekta beskattningens område har ju väsentliga höjningar gjorts under årens lopp.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra, herr Lundström, att jag inte talade om en hög och jämn skatt, utan jag talade om höga och jämna statsutgifter. Det är litet skillnad; det föreställer jag mig att kammaren kan förstå.

När det gäller resonemanget om totalbalansering av budgeten kan jag gärna erkänna, att detta låg i min värdering när jag sade att man då det råder högkonjunktur, som det gjort de senaste åren, bör ha en budgetpolitik som innebär att man betalar alla utgifter och helst får kvar ett överskott i budgeten. Från den utgångspunkten kan jag godkänna — och det gjorde jag också i mitt första anförande — att blir det en dämpning i konjunkturen, under vilken vi inte kan använda våra produktiva krafter i full utsträckning, kan staten göra utgifter utan att det finns inkomster på annat sätt än genom upplåning. Detta anser jag alltså från samhällsekonomisk synpunkt vara en helt försvarlig åtgärd.

Till sist, herr talman! Herr Lundström sade att han kände sig oförhindrad att säga att man från folkpartiets sida i utskottet talade om att man eventuellt skulle göra en framstöt i fråga om spritbeskattningen. Jag känner mig oförhindrad, herr Lundström, att säga att det är många som undrat över vad denna framstöt bestått i. Det var ett obegripligt resonemang, som då fördes, och det hade ingen slutsats. Men nu säger herr Lundström att vederbörande partiriktning under hand hade fått reda på att det inte fanns något intresse för saken. På vad sätt har den underhandsinformationen skaffats?

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Två gånger fördes denna sak på tal i bevillningsutskottet vid sammanträdet men ingen gång blev reaktionen positiv från något håll. Inte någon tecken tydde på detta.

Och så en annan sak: Har staten höga och jämna utgifter, måste det medföra

att staten också skall ha höga och jämna inkomster. Det var den logik jag tillämpade, när jag svarade på det sätt jag tidigare gjorde.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Det är inte ofta som den ekonomiska situationen förändras så markant, att man kan ge entydig anvisning om vad som bör företas. Det måste bedömas efter tendenserna i den ekonomiska utvecklingen, och så får man vidtaga de åtgärder som man hoppas är riktiga.

Vårt land är starkt beroende av andra länder. Export, import och betalningsbalans är faktorer som vi måste ta hänsyn till. Men det är klart att våra egna åtgärder inom vårt eget land har den största betydelse när det gäller investeringar, arbetsmarknad, kapitalmarknad o. s. v. Regeringen är givetvis den som i första hand skall ta initiativ till de åtgärder som bör vidtagas, och i synnerhet med den majoritet som regeringen har bakom sig, måste det bli dess skyldighet i första hand att föreslå åtgärder.

I proposition 150 har givits en redovisning för den ekonomiska situationen som den är nu och hur man bedömer den från regeringens sida. Med ledning av den skulle vi dra vissa slutsatser om vad som bör företas den närmaste tiden, liksom hur detta skulle kunna påverka statens inkomster och utgifter och i vilken utsträckning det skulle finnas möjligheter till skattesänkningar eller förändringar i annat avseende.

Regeringen har haft en tacksam uppgift under den senaste tiden. Vi kan se tillbaka på ett par framgångsrika år för det svenska folkhushållet. Både produktions- och investeringsökningen har varit starkare än tidigare under efterkrigstiden. Utrikeshandeln har expanderat kraftigt, och vi har haft bibehållen balans i varuutbytet, så att valutaserven har förbättrats. Inte heller på hemmamarknadsområdet har det varit några besvärande tendenser. Arbetslösheten har hållit sig ganska låg.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Det är icke desto mindre viktigt, att man nogsamtidigt iakttar allt vad som förekommer på det ekonomiska området för att försöka få fram bästa möjliga förslag på vad som skall kunna genomföras. I detta sammanhang är att observera att de åtgärder, som vidtages för att påverka konjunkturen i den ena eller andra riktningen, verkar ganska långsamt, i synnerhet när de skall göras i stimulerande riktning.

Hur bedöms situationen just nu på det ekonomiska området? Nationalbudgetdelegationen har skrivit om denna sak och karakteriserat läget på så sätt, att jämfört med fjolåret skall man bedöma den samhällsekonomiska balansen så, att på efterfrågesidan är det en något dämpad industriell investeringskonjunktur och en starkt minskad lagerinvestering samtidigt med en stark ökning av antalet offentliga och privata investeringar och en något mer än normal ökning av både offentlig och privat konsumtion liksom en ökning av exporten. På tillgångssidan är det en något mindre än maximal ökning av produktionen jämte en importökning som innebär jämvikt i bytesbalansen eller tillåter någon ökning av valutareserverna. Det gäller den realekonomiska utvecklingen, men, tillägger man, årets ovanligt starka avtalsmässiga lönehöjningar innebär också en kostnadsinflation, som torde medföra en prisstegring med åtminstone 3 procent utöver omsättningsskattehöjningen.

Vi har ju varit medvetna om de, om jag får uttrycka det så, något vikande tendenser, som förekommit ganska länge. I slutet av 1961 blev de märkbara på åtskilliga områden. De förstärktes ytterligare, och vid statsverkspropositionens framläggande underströks det, att vi inte kunde se fram emot fullt så gynnsamma förutsättningar på vissa områden som vi hade tidigare. Möjligheterna att ytterligare stimulera investeringsverksamheten för att därmed förebygga arbetslöshet måste tillvaratagas, och regeringen har ju på det området vidtagit vissa åtgärder.

På senare tid har man släppt bostadsbyggandet helt fritt. Det är väl en rik-

tig åtgärd, men jag skulle vilja tillägga, att man inte får stirra sig blind på bostadsbyggande och offentliga investeringar i detta sammanhang, om man skall få något resultat.

När det gäller bostadsinvesteringarna får jag först och främst erinra om att det också finns väldigt många andra områden som vi också måste beakta och som jag hoppas regeringen kommer att se upp med i fortsättningen. I går höll generaldirektören för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ett tal, där han påvisade att vägarna inte är så gynnsamt ställda just nu. Av riksvägnätet har i förhållande till dagens trafik bara 35 procent fullgod standard, 23 procent har godtagbar standard, och hela 37 procent är i behov av omedelbar ombyggnad. Om man skall se på längre sikt, fram till 1975, är det inte mer än 19 procent av vägarna, som är av sådan standard att man kan godkänna dem. Det är sådana områden som jag gärna önskar att man vid eventuellt ytterligare vikande konjunkturer också observerar. Kommunikationerna är så betydelsefulla för vårt land, att vi måste satsa mera på dem, i den mån vi kan få möjligheter till det.

Det är också att observera, att de offentliga investeringarna inte alltid bör ha företrädesrätt. Man bör också se till att de privata investeringarna gynnas. Även där är mycket eftersatt, i varje fall är det önskvärt att man vidtar ytterligare åtgärder för det område.

Ur nationalbudgetdelegationens rapport citerade jag något av vad som sades om löner och priser. Jag skulle vilja tillägga något. Jag har tidigare frågat finansministern om man kan fortsätta på så sätt, att man har en ungefär fyraprocentig produktionsökning och samtidigt lönehöjningarna rör sig om cirka tio procent. Det går givetvis som nu, d. v. s. att det blir en större eller mindre inflation, men jag tycker det bör observeras att detta inte precis är någon gynnsam utveckling. De lönehöjningar som nu förekommit inger en viss oro från många olika synpunkter.

När man hörde det första resultatet av ramavtalet för nästa år, tyckte man

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

att förhandlingarna iakttagit en föredömlig måttfullhet, men det visade sig bara vara början på det hela. Naturligtvis ansåg varje grupp att detta var ett minimum som knappast ens kunde accepteras och att man borde sträva bra mycket högre. Då blev det som det brukar bli i sådana fall, en tävlan mellan olika grupper om hur långt man skulle komma över ramavtalets bestämmelser.

Många grupper kände sig relativt tillfredsställda med den lönehöjning de fick, men man glömde ofta bort att detta följdes av en rad prisstegringar. Det är ganska självfallet att det, som man genast kunde förutse, blev omkostnadsstegringar. Jag kan nämna en sådan bransch som livsmedelsbranschen, där mjölken är så aktuell. Om man bortser från jordbrukarnas del i detta fall, är det givet att mejeriarbetarna och den personal som står i mjölkbutikerna också måste ha en lönehöjning. Det kan inte sluta på annat sätt än med en prishöjning av de varor som de har att handskas med. Det blir så också inom andra områden, att där lönehöjningarna kommer får man räkna med en viss prishöjning, oavsett att intet händer i övrigt.

Jag är medveten om att jag får den repliken att man skall rationalisera. Naturligtvis skall man det. Vi skall rationalisera så långt det finns möjlighet, men att på detta sätt nu få något hopp framåt i rationaliseringen, så att man helt plötsligt kan eliminera en del tillkommande kostnader, tror jag inte det är realistiskt att tänka sig. En viss rationalisering pågår oavbrutet i all den utsträckning de tekniska och ekonomiska resurserna det medger.

Vad prisstegringarna beträffar har ju både Landsorganisationen och TCO ägnat särskild uppmärksamhet åt livsmedlen. Jag anser inte att man speciellt skall se på den gruppen. Jag skulle vilja säga att man bör vidga området mycket kraftigt på det sättet, att det bör vidtagas en objektiv och ingående undersökning av såväl priserna som hur löneökningarna påverkar dem. Det är inte endast inom ett område som vi bör

observera hur prishöjningarna sker utan också inom andra.

Jag skulle också vilja säga några ord om statstjänstemännens löner, fastän frågan om dessa kommer upp i annat sammanhang. När jag nämnde ramavtalet och dess bestämmelser hade jag den bestämda känslan av att lönegradsplaceringarna var ett uttryck för hur man skulle placera olika tjänster i förhållande till utbildning och dylika saker, hur man skulle gradera de olika tjänstemännens lön efter deras kvalifikationer. Det förefaller nästan som om denna princip spårat ur, som om detta inte längre är riktlinjen utan att lönegraden är ett trappsteg att komma vidare på så snart det är möjligt. Jag vill icke rikta något klander mot någon, ty alla är vi mer eller mindre egoister och försöker att få de förbättringar vi kan få, men jag vill påvisa att fältet tycks bara fullständigt upprivet och att man inte längre kan tänka sig att lönegrad är uttryck för utbildning och kvalifikationer utan har blivit något annat i stället.

När det gäller löneutvecklingen och därmed tyvärr ofta följande inflation säger man att staten måste betala mera, i annat fall får vi inga tjänstemän. Ja, jag tror säkert att det finns områden inom statens verksamhet som är alltför lågt betalda, så lågt att vi inte kan hävda oss i konkurrensen, men, jag måste säga att man i princip inte löser problemet på detta sätt. Om vi har för få tjänstemän inom ett visst område — jag tänker i så fall på både privat och statligt arbete — så hjälper det inte om den statliga verksamheten ger en högre lön; inga fler tjänstemän kommer till härigenom, utan det blir den privata sektorn som säger att vi måste betala mer, annars får vi inte tjänstemän på detta område, och så fortsätter konkurrensen. Här är naturligtvis det viktigaste att få utbildning av så många personer att man får det antal som någorlunda motsvarar behovet.

Jag vill också beröra en annan sak som är rätt anmärkningsvärd i dessa inkomstförbättringarnas tider, även om det inte precis reellt men i absoluta tal

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

blivit inkomstförbättringar. I diskussionen har vi idagare varit inne på en speciell grupp, jordbrukarna. Beträffande dessa vägrar man bestämt att ens göra en beräkning, huruvida de fått den ersättning som det sexåriga avtalet förutsatte. Man kan förstå att denna grupp inte känner sig så värst tilltalad av höjningar inom en rad områden, när riksdagen vägrar att ens göra en beräkning av om man följer avtalet eller inte.

Det är klart att det i den karusell som förekommit finns vissa grupper som kommer att bli särskilt hårt klämda, nämligen pensionärerna och i synnerhet den stora gruppen av folkpensionärer. De har fått vissa förbättringar, men se på vad de egentligen har fått i verkligheten och inte bara i siffror! De stackars kronor de får motsvarar inte så värst stor kompensation för denna grupp.

Vissa småsparare blir illa ställda, och det finns även en annan grupp som vi särskilt har pekat på flera gånger, nämligen låglönegrupperna. Jag vet att man vid avtalsförhandlingarna sökt få en viss förbättring för låglönegrupperna. En sådan har också åstadkommits, men den är långt ifrån tillfredsställande. Det borde vara kraftigare åtgärder för att föra upp låglönegrupperna i en bättre nivå. Det skulle ha varit intressant att ha en statistik om löneutvecklingen. Vad fick de stora grupperna, som fick nöja sig med ramavtalets bestämmelser? Vad fick metall, textil o. s. v., och vad blev det på andra områden, som kunde bedriva mera självständiga operationer på detta fält?

Efter dessa reflexioner om löner och priser vill jag, herr talman, i fråga om den ekonomiska politiken särskilt understryka investeringarnas betydelse. Jag har påpekat den saken redan tidigare och vill nu göra det ännu en gång i anknytning till den stora ovisshet som råder i fråga om Europamarknaden, som vi nu ser fram emot. Det är i det läget av allra största betydelse att vi ägnar stor uppmärksamhet åt investeringarna, framför allt sådana som gäller exportmarknaden och sådana privata

investeringar som kan ge vår produktionskapacitet ytterligare styrka vid den konkurrens som vårt näringsliv säkerligen kommer att möta när vårt land blir mer engagerat i den stora reformen på handelns område i Europa.

Dagens debatt har rört sig mycket om ett tema som alltid är kärt i politikernas uttalanden, dvs. hur man skall kunna sänka skatten och därigenom ge medborgarna ytterligare förmåner. Jag vill, herr talman, säga några ord även om den frågan.

Om vi, som jag hoppas och tror, får en fortsatt gynnsam produktionsutveckling, en fortsättning på den inkomststegring, som nu har förekommit ganska länge, och därmed ett fortsatt klättrande upp i progressiviteten, måste resultatet bli, att vi ganska ofta kommer att syssla med olika skattesänkingsförslag. Det är naturligtvis möjligt, om man nu skall diskutera denna sak från socialdemokraternas synpunkter, att av ideologiska skäl säga att vi inte alls behöver åstadkomma några skattesänkningar. Om man nämligen har den meningen, att staten bör ha ett mycket stort inflytande över samhällslivet, kan man givetvis fortsätta att göra statens inkomster och utgifter allt större med hjälp av de resurser man får genom den höga skatteprogressionen och den ökade produktionen. Centern, högern och folkpartiet har emellertid den uppfattningen, att vi skall tillvarata varje tillfälle att sänka skatterna. Därom råder det inte bland oss någon oenighet. Jag vill dock i detta sammanhang understryka vissa begrepp, ty det verkar faktiskt som om man ändå inte vill höra på dem. När jag konstaterar angelägenheten av en skattesänkning, säger kanske både herr Hagberg och herr Lundström: Det är alldeles riktigt, och det är vi fullt med om. Då vi kommer fram till nästa steg, nämligen på vilket sätt vi skall sänka skatten, blir situationen en annan. Jag är förvånad över att man efter många års debatter i denna sak ständigt i synnerhet från högerens sida tycks fullständigt glömma bort att det finns två former av direkt beskattning, dvs. den statliga och den

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

kommunala skatten. Här har man under många år drivit en intensiv propaganda och gång på gång talat om skattesänkningar. Hela tiden har man dock endast sysslat med den statliga skatten. Det är en ensidig debatt att blott tänka på den statliga skatten i detta sammanhang. Man måste också tala om kommunalskatten.

Utskottets ärade ordförande, herr Ericsson, nämnde att tre fjärdedelar av alla skattebetalare befinner sig i inkomstläget under 20 000 kronor om året. Det är riktigt. Jag vill inte alls polemisera mot honom i den delen men vill bara tillägga, att för alla dessa skattebetalare är det kommunalskatten som betyder mest. Jag kan gå ännu högre upp i inkomstlägena och alltså säga, att kommunalskatten är den tyngsta bördan. När man diskuterar skattesänkningar, kan man därför inte bara tala om den statliga skatten, utan man måste också tänka på kommunalskatten.

Från högerns sida opponerar man sig ofta emot att vi framför det argumentet, att då högern vill sänka skatterna så är det de större inkomsttagarna som högern tänker på. Vi gör det därför att vi har funnit att högern inte har förändrat sin inställning på denna punkt. Det första skattesänkingskrav som högern i allmänhet framför är ju att man skall ändra skatteskalorna. Det är emellertid inte alls nödvändigt att åstadkomma en skattesänkning bara genom att ändra skatteskalorna. Det finns en rad andra områden, som vi från vår sida anser ha prioritet och där man i första hand bör söka få till stånd ändringar.

När herr Hagberg talade om skatteförslagen nämnde han bl. a., att det visat sig att vissa högerförslag, som inte kunnat genomföras då de först framlades, kommit tillbaka senare och att det då varit möjligt att förverkliga dem. Han syftade bl. a. på ortsavdragen. Ja, det kan väl råda olika meningar om vem som först framförde tanken att ortsavdragen skulle ändras. Jag tror för min del att den tanken framkommit från många olika håll. Men när herr Hagberg sedan talade om dyrortsgrupperingen

avskaffande kan jag, som hållit på med politik så länge, inte undgå att erinra mig den tid då centern ensam fick kämpa mot både socialdemokraterna, högern och folkpartiet för att få bort dyrortsgrupperingen på skatteområdet. Högern bör inte nu alldeles avsvära sig den inställning som partiet tidigare haft i skattefrågorna.

När det sedan gäller skatteskalornas utformning, talade herr Hagberg, såsom skett redan tidigare, om den puckel som nu skulle ha åstadkommit. Det är klart att om man har en viss jämnt stigande skatteskala och så anser, att vissa grupper, i synnerhet de lägre inkomsttagarna, skall få en sänkning, och genomför åtgärder härför, åstadkommer man en svacka i den raka linjen. Därmed behöver man dock inte ha åstadkommit någon puckel som ligger ovanpå, ty det hela ligger ju kvar vid samma nivå. Jag kan alltså inte acceptera den bedömning som man gjort i detta fall. Det är inte alls säkert att skatteskalorna skall bestämmas så att det blir en snörrät linje. En annan utformning av skatteskalorna kan vara motiverad av helt andra skäl.

Vad skattesänkningen i övrigt angår sade herr Hagberg, att finansministern aldrig frivilligt kommer att gå med på en skattesänkning, utan att det behövs krafttag för att få till stånd en sådan. Jag vill då erinra om att vi i alla fall fick en skattesänkning på 300 miljoner i höstas genom de åtgärder som då vidtogs. Man måste väl då i alla fall erkänna, att centern kan förmå en del, eftersom vi fick till stånd denna skattesänkning.

I fråga om framtida skattesänkningar vill jag instämma med herr Hagberg. Även jag hoppas att det skall bli skattesänkningar, men i första hand hoppas jag att de som verkligen behöver sådana skall få dem.

Liksom herr Sundin måste jag fråga mig vad herr Lundström menar med sitt tal om det orättvisa i de differentierade ortsavdragens avskaffande. Det har förekommit en del diskussioner om detta i tidningarna vid olika tillfällen. Jag vill ställa en fråga direkt till herr Lund-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

ström: Menar ni att vi skall återinföra skattegrupperingen, eller hur skall det problemet lösas? Vi vill gärna ha ett besked på den punkten. Som bekant motsätter sig centerpartiet mycket bestämt att en ny skattegruppering införs.

Vad beträffar kommunalskatten har det genomförts en hel del åtgärder på det området, som vi tycker är värdefulla. Bl. a. har skattelindningsbidraget ändrats. Vi anser dock att mycket ytterligare behöver göras. Framför allt bör kostnadsfördelningen mellan stat och kommun utjämnas på en hel rad områden.

Vi diskuterade skolfrågan ytterligt intensivt här i onsdags, och man bör observera att det finns åtskilligt som även i fortsättningen behöver vidtas på detta område. Man kan inte anse att alla problem har lösts tillfredsställande, då kommunerna år 1948 fick 70 procent av kostnaderna för skolmåltiderna täckta genom statsbidrag och nu får endast 15 procent.

Vad beträffar skolbyggnaderna fick kommunerna tidigare 50 procent i statsbidrag, medan de nu bara får 37 procent. Jag skulle kunna påvisa ytterligare en rad områden, där statsbidragen totalt har urholkats. Vi måste ta itu med denna sak.

De åtgärder som nu vidtas på skatteutjämningsens område utgör enligt min mening bara ett första steg mot en effektiv skatteutjämning, när 1958 års skatteutjämningskommitté om några år kommer med sina förslag. Vi har också i år framfört vissa propåer som vi hade hoppats skulle kunna genomföras, men som vi tyvärr inte fått gehör för.

På längre sikt önskar vi för det första att kommunernas kostnad för folkpensionerna och polisväsendet skall överföras på staten, utan att man först behöver avvakta 1958 års skatteutjämningskommittés förslag. Detta är ju och blir alltmär statliga angelägenheter. Den kommunala finansieringen av dessa utgifter är ett orättvist system. Kommunernas varierande skatteunderlag och olika proportioner av folkpensionerna vållar att denna orättvisa uppkommer.

För det andra bör det också bli en rättvisare fördelning av skolkostnaderna, en ökad kostnadsandel på staten enligt grundbidragsprincipen.

För det tredje bör det ske en skatteutjämning i fråga om kostnaderna för övriga samhällsangelägenheter genom förstärkta statsbidrag.

Med detta har jag, herr talman, fått tillfälle att framföra vissa synpunkter i fråga om våra önskemål beträffande skatten. Jag skall sluta mitt anförande med att erinra om att den budget som vi nu går att fatta beslut om måste som vanligt innehålla en del felmarginaler. Det är oundvikligt. Men det återkommer en tendens hos finansministern att räkna en smula för pessimistiskt. Vi godkänner inte principen om att få en balanserad totalbudget. Enligt de beräkningar som framlagts skulle totalbudgeten, när vi kommer fram till 1962/63, utvisa ett underskott på 700 miljoner kronor. Jag skulle inte tro att jag räknar mycket fel, om jag tror att vi, att döma av finansministerns tidigare beräkningar, vid detta budgetårs slut kan konstatera att det blivit en balanserad totalbudget som resultat av det hela.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till de yrkanden som framförts av herr Sundin.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tillfälle att höra herr Torsten Bengtsons anförande, men man har sagt mig, att centerpartiets gruppleddare här i kammaren delvis skulle ha uppehållit sig vid det röd-gröna skattepaketet från i höstas och gjort gällande att med det genomfördes en nettoskattesänkning på 300 miljoner kronor netto. Jag är förvånad över att man alltså manövrerar med detta begrepp: nettoskattesänkning. Det förhåller sig inte på det sättet. I stället är det så, att det väsentligen endast var fråga om en omfördelning av skatterna. Skillnaden mellan de skattesänkningar som genomfördes på den direkta beskattningens område och de skatteskärpningar, vi fick genom omsättningskatten

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

och genom höjningarna av skatterna på motorbränsle, uppgår till 65 miljoner kronor. Vi bör kanske komma ihåg att i denna s. k. skattesänkning på 300 miljoner ingick bl. a. höjningen av barnbidragen med 175 miljoner kronor, men det är en höjning som kommer på driftbudgeten, och den kan alltså inte hänföras till någon skattesänkning.

Vidare ingick i »skattesänkningen» ca 40 miljoner kronor till folkpensionärerna. Men, ärade ledamöter, det indextillägget hade folkpensionärerna under alla omständigheter fått enligt rådande bestämmelser, oavsett vilket beslut riksdagen hade fattat i skattefrågan.

Nettoeffekten blev, som sagt, 65 miljoner kronor. Nu har emellertid det egendomliga inträffat, som jag vill fästa uppmärksamheten på, nämligen att det beloppet redan har ätits upp av den automatiska skatteskärpning, som den därefter inträffade inflationen har medfört. Det är ett faktum, som kammarens ledamöter skall komma ihåg, när man talar om »skattesänkningen i höstas». Den är, herr talman, redan borta med vinden!

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet mig inte ha kritiserat skattegrupperingens avskaffande. Vad jag har kritiserat är att »skattepaketet» innebar att vissa skattebetalare i dyrortsgrupp 5 inte kom att få en skattesänkning utan en skattehöjning i stället. Det är detta vi har velat korrigera genom en höjning av ortsavdraget. Om man av vad jag tidigare uttalat har fått den uppfattningen, att jag har kritiserat själva åtgärden med skattegrupperingens avskaffande, vill jag med dessa ord ha korrigerat den uppfattningen. Jag beklagar om ett sådant missförstånd uppstått.

Herr BENGTSOHN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Endast ett par förtydliganden.

Jag har ingen anledning att polemisera mot herr Hagberg. Vad han sade är

korrekt återgivet — det finns redovisat i Kungl. Maj:ts proposition 188 år 1961, som jag har i min hand — och jag kunde ju ha redogjort mera i detalj för den saken.

Jag hälsar med tillfredsställelse om herr Lundström tar avstånd från införandet av någon ny dyrortsgruppering, och i det fallet har jag alltså ingenting att anmärka.

När det gäller skattehöjningarna redovisade ju finansministern vid årets remissdebatt, att de enligt hans mening var ytterst begränsade, och den saken har jag ju ingen anledning att ytterligare ta upp. Det har redovisats en skattehöjning av 5 kronor i vissa fall, i andra fall 30 kronor för en familj o. s. v.

Det skulle emellertid glädja mig mycket, om i varje fall inte den gamla dyrortsgrupperingen återuppstår.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Två frågor vållar säkerligen oro och bekymmer för de allra flesta familjer i detta land. Det är för det första prisstegringarna, som slukar de blygsamma löneförbättringar som den senaste avtalsrörelsen medförde, och för det andra det ständigt stegrade skattestrycket i olika former; indirekta skatter och den direkta skatten.

Låt mig, herr talman, med några ord först uppehålla mig vid prisstegringarna, deras orsaker och vad man enligt vår mening bör göra för att komma till rätta med dem.

I statsverkspropositionen sades det att detta år skulle medföra prisstegringar på ungefär 5 procent. Nu vet vi att denna förutsägelse var alltför blygsam, och vi kommer kanske innan året är slut — om utvecklingen försiggår som nu — att komma fram till den dubbla procent-satsen.

Det är förvånansvärt att man i den reviderade nationalbudgeten påstår att anledningen till prisstegringarna är årets ovanligt starka avtalsmässiga lönehöjningar. Jag vet inte om Landsorganisationen och de olika fackförbunden — framför allt då de fackförbund som till-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

hör de s. k. låglönegrupperna — kan instämma i den karaktäristik som nationalbudgetdelegerade har gjort. Jag är ganska övertygad om att bara en liten konfrontation med exempelvis skogsarbetarna skulle säga oss, att de inte kan förstå att deras mycket otillfredsställande löneförbättring skulle vara en orsak till den prisstegringsvåg, som vi nu har kommit in i.

Från fackföreningsfolkets sida är det ett alltmåra allmänt krav att åtgärder måste vidtas för att sätta stopp för prisstegringsvågen. Pris- och kartellnämnden har ju också börjat vakna upp och gjort vissa undersökningar, som så långt de hittills är redovisade inte alls styrker att prisstegringarna beror på de genomförda lönehöjningarna. Häromdagen redovisade pris- och kartellnämnden en undersökning som gjorts beträffande handeln. Nu tillhör ju de handelsanställda de grupper, som jämförelsevis sett kanske fick den bästa löneförbättringen — det finns grupper som fått upp till 18 procent i löneförbättring — men pris- och kartellnämndens undersökning visar att dessa relativt sett stora lönestegringar bör påverka priserna med bara 1,75 procent. Detta bestyrkes också i finansplanen för innevarande år, där man kan läsa att 7 procent lönehöjning, om den tillåtes slå igenom i priserna, inte behöver innebära mer än 1,9 procent prisstegring.

Vi bestrider alltså — och det tror jag vi kan göra med all skärpa och med mycket starka sakliga skäl — att prisstegringsvågen beror på de löneförbättringar, som har genomförts detta år.

Då är nästa fråga, som jag tycker att det borde vara angeläget för regeringen och även för riksdagen att söka få besvarad. Vad är orsaken? Jag vill peka på fyra orsaker. Den första är monopolprissättningen, handelskedjornas och kartellernas frihet att utan hänsyn till någonting annat än sina egna vinstintressen kunna bestämma priserna. Någon effektiv prisövervakning från myndigheternas sida förekommer inte.

Den andra orsaken är de väldiga miljöutgifterna, i huvudsak improduktiva

utgifter, som ju är för år bidrar till att undergräva penningvärdet och sänker kronans köpkraft.

Den tredje orsaken är högräntepolitiken. Jag erinra om vad vi säger i vår motion, att från det man övergav lågräntepolitiken år 1955 och fram till nu har den genomsnittliga hyresnivån stigit med 40 procent. Nu har man ju sänkt diskontot med en halv procent från början av april månad, men detta är alldeles otillräckligt. Dessutom finns ingen garanti för att denna räntesänkning slår igenom på kostnadsnivån.

Den fjärde orsaken till prisstegringarna är enligt vår mening regeringens skattepolitik, framför allt den konsumtionsbeskattning som genomförts. Dessa skatter verkar direkt prishöjande; enbart den stegring av omsättningsskatten som genomfördes i fjol höst har beräknats höja konsumtionspriserna med över eller i varje fall omkring 2 procent.

Denna utveckling kan inte få fortsätta utan att myndigheterna, statsmakten, ingriper. Vi har förordat införande av prisstopp: hitintill men icke längre! Detta är enligt vår mening ett minimikrav, och jag erinrar om att regeringen har befogenheter att fastställa maximipriser, när den anser det påkallat. Om inte detta sker, om man låter prisutvecklingen fortgå som nu och med en nämnd som bara registrerar att priserna stiger, så är det ju fara värt att de blygsamma lönehöjningar som avtalsrörelsen medförde kommer att förbytas i en faktisk standardsänkning i stället för den standardhöjning som detta samhälle ändå borde kunna orka med.

Sedan också några ord till frågan om skattepolitikens utformning. Herr Ericsson sade att staten måste ha höga och jämna inkomster, och jag är ense med honom på den punkten; staten måste självklart ha resurser för att kunna genomföra en framstegsvänlig politik. Det är alltså inte på den punkten vi från vårt håll har kritik att anföra mot regeringens skattepolitik, utan vi riktar vår kritik mot avvägningen av skattetrycket med hänsyn till olika befolkningsgruppers bärkraft.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Herr Ericsson verifierade — jag har ingen invändning att göra på den punkten; siffrorna stämmer precis — att tre fjärdedelar av de svenska inkomsttagarna har mindre än 20 000 kronor i årsinkomst; det handlar om familjeinkomster. Jag vet inte om alla här i kammaren har tänkt på vad det innebär för 75 procent av de svenska inkomsttagarna, att de och deras familjer skall existera på mindre än 20 000 kronor om året. Och jag blev mycket förvånad över att herr Ericsson anförde dessa siffror — från det parti han representerar brukar man ganska ofta tala om välfärds-samhället, ja, ibland använder man till och med den amerikanska termen överflödssamhället. Men säg mig: Vad kan det bli för överflöd på en familjeinkomst under 20 000 kronor? Det skulle jag verkligen vilja fråga.

Vårt parti menar, som jag sade, att staten bör ha goda ekonomiska resurser för att den skall kunna fylla sin uppgift. Men staten skall inte skaffa sig dessa resurser på de små inkomsttagarnas bekostnad, inte genom att man — som herr Ericsson sade — tar mer och mer i indirekt skatt genom en fortgående stegring av omsättningsskatten eller andra punktskatter. Enligt vår mening måste skattepolitiken utformas så att en långt större del av statens inkomster än som nu är fallet tas direkt ur produktionen. Vi måste lotsa betydande resurser förbi de privata monopolens kassavalv och använda dessa för de uppgifter en stat som den svenska bör genomföra.

Vi anser också att de stora förmögenheterna och de verkligt stora inkomsttagarna bör få svara för en större del av skattebördan än vad de gör i dag. Högern har — delvis på samma linje är ju även folkpartiet — lagt fram motioner om att sänka skatterna och förändra skatteskalan. De vill minska statens inkomster i direkt skatt med enligt egna beräkningar 265 miljoner kronor. De skatteskalor som högern föreslår är så konstruerade att det i huvudsak blir skattelättnader för folk med inkomster mellan 30 000 och 75 000 kronor eller däröver.

Om vi då slår upp årets statsverksproposition skall vi finna, att av omkring 4 miljoner inkomsttagare bara 150 000 tjänar mera än de inkomstsiffror jag nämnde. Det är alltså 150 000 människor i hela landet som är så högt avlönade, och till dessa vill högern generöst dela ut 265 miljoner kronor. Det är väl om något en skattedemagogi, som jag tycker att i varje fall arbetarrörelsen på allt sätt bör avslöja, inte minst inför höstens val. Det låter så vackert att tala om sänkta skatter, och det är alltid tacksamt, om man inte samtidigt upplyser om att det gäller skattesänkningar för de rika och inte för dem som verkligen behöver skattesänkningar.

Det finns flera områden där man kan ta ut högre skatter utan att det på något sätt skulle försvaga den svenska ekonomin och utan att det skulle behöva drabba de små inkomsttagarna. Jag kan inte underlåta att återvända till det tema jag har fört fram vid en rad riksdagar, nämligen att man måste göra en översyn av förmögenhetsbeskattningen och höja skatten framför allt för de stora förmögenheterna. Vi har också presenterat en skatteskala. Jag skall dock inte uppehålla mig vid den för ögonblicket. Vi har i vår motion hänvisat till den.

Under hela 1950-talet, när skattestegringen har varit nästan oavbruten för vanliga inkomsttagare, har förmögenhetsägarna fått lindringar i beskattningen. Det har skett i omgångar. Det skattefria beloppet har höjts, och uttagningsprocenten har sänkts, men även på annat sätt har man gjort det lindrigare för de stora förmögenhetsägarna. Jag erinrar bara om att vi enligt 1960 års taxering i runt tal hade 33 000 miljoner kronor i taxerade förmögenheter. Av den summan levererades 215 miljoner kronor till staten. Av 33 000 miljoner! Vanliga inkomsttagare får ju betala 25—30 procent i skatt. Förmögenheterna slipper undan med i genomsnitt 0,6 procent i skatt. Är det någon här som verkligen tycker att det är ett oblygt och orimligt förslag när vi begär att skatteskalan skall justeras så att den stannar vid i genomsnitt 2 procent? Det skulle innebära många hund-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

ra miljoner kronor i nya inkomster för statskassan.

Se på bolagsskatten! Sverige tillhör de länder som har den mest generösa lagstiftningen beträffande bolagen. Jag erinrade om — jag tror det var i remissdebatten — att medan USA redovisar att bolagen får stå för 28 procent av statsbudgetens inkomster, så betalar bolagen i Sverige ungefär 5 procent. Då klagar det s. k. näringslivet och begär lättnader i beskattningen! I högermotionen sägs att vi framför allt måste lägga om en skattepolitik som belastar företagen. Finansministern sade i en diskussion för några veckor sedan i andra kammaren, att medan bolagen under den sista tioårsperioden har haft sin skatt praktiskt taget oförändrad — det rör sig om cirka 1 000 miljoner kronor om året både 1950 och 1960 — har vanliga inkomsttagares skatteutgifter tredubblats.

Enligt statsverkspropositionens siffror låg bolagens taxerade vinster bara 5 procent över 1951 års nivå, men vi vanliga människor var i genomsnitt 79 procent högre taxerade än vi var 1951. Det är dessa uppenbara orättvisor på beskattningens område som det parti jag representerar vill rikta uppmärksamheten på och som vi vill avlägsna. Vi har också i en särskild motion, som kommer upp till behandling i annat sammanhang, påvisat nödvändigheten av en annan fördelning av skattebelastningen mellan stat och kommun. I det fallet är jag överens med herr Bengtson. Det måste åstadkommas en omfördelning av skattebördan, då ju som bekant för alla vanliga inkomsttagare, d. v. s. personer med inkomster upp till mellan 20 000 och 25 000 kronor, den kommunala beskattningen utgör den drygaste andelen.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta och ber att få yrka bifall till motion nr 729 i denna kammare.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! I anslutning till det nyss hållna anförandet kan jag inte motstå frestelsen att fästa kammarens uppmärksamhet på ett uttalande i den motion, på

vilken herr Öhman stödde sitt inlägg, ett uttalande som enligt min mening i fråga om politisk fördomsfrihet måste anses stå ovanligt högt. I denna kommunistisk motion heter det följande, vilket herr Öhman delvis upprepade i sitt anförande:

»Enligt 1960 års taxering uppgick de samlade beskattningsbara förmögenheterna till 33 235 miljoner kronor, och för detta jättebelopp betalas i statlig förmögenhetsskatt endast 215 miljoner kronor. För att illustrera hur orimlig en sådan skatteavvägning är behöver man endast göra följande räkneexempel: antag att avkastningen på förmögenhetssumman genomsnittligen är så låg som 5 procent (i de allra flesta fall är den väsentligt högre) så ger den förmögenhetsägarna i runt tal 1 600 miljoner om året i inkomster. Därav betalas 215 miljoner kronor i skatt. Inte mindre än 1 385 miljoner kronor av den arbetsfria inkomsten plus den ograverade förmögenheten återstår.»

Jag går ut ifrån, att kammarens ledamöter redan har observerat, att motionären alldeles synes ha förbisett det förhållandet, att vi även har en inkomstbeskattning i Sverige vid sidan av förmögenhetsbeskattningen. Jag skulle sålunda vilja fråga honom: Om man även tar i betraktande inkomstbeskattningen, hur mycket skulle då blir kvar av summan 1 385 miljoner kronor, alltså av »den arbetsfria inkomst» som skulle återstå enligt herr Öhmans uttalande? I det sammanhanget vill jag erinra om det bekanta förhållandet att åtskilliga förmögenhetsägare som bekant betalar intill 80 procent i skatt. Jag avvaktar med intresse ett svar på min fråga.

Herr Öhman talade i sitt anförande någonting om »skattedemagogi, som bör avslöjas inför höstens val». Jag ifrågasätter, herr talman, huruvida inte detta uttalande lämpligen skulle kunna appliceras på motion nr 729 i denna kammare, undertecknad bl. a. med herr Öhmans namn.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket tacksam för att herr Hagberg hade vänligheten

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

att läsa upp detta avsnitt ur motionen. Hans argumentering förändrar ingenting i fråga om sanningshalten av vad jag har skrivit.

Vi talar, herr Hagberg, om *förmögenhetsbeskattningen*, och de siffror vi har anfört är obestriddliga. Vi har t. ex. sagt att 5 procents avkastning är en mycket låg sådan, och det tror jag att herr Hagberg måste instämma i. Men om man har en förmögenhet på en miljon eller mer och dessutom har inkomst av tjänst, så är det väl självklart att inkomsten av tjänst skall beskattas i vanlig ordning. Denne förmögenhetsägare får ju lov att leva, liksom andra människor, på det han kan förtjäna på sin tjänst, det må vara hur mycket som helst. Vi har ju fastställt skatteskalor för inkomstskatt.

Herr **HAGBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Så lätt går det nog inte, herr Öhman, att slippa ur den här situation!

Jag vill än en gång fästa uppmärksamheten på att herr Öhman skrivit att av det där beloppet 1 600 miljoner kronor betalas 215 miljoner i skatt — det står inte i förmögenhetsskatt utan i skatt — och det står att »inte mindre än 1 385 miljoner kronor av den arbetsfria inkomsten plus den ograverade förmögenheten återstår».

Herr **ÖHMAN** (k) kort genmäle:

Herr talman! Menar då herr Hagberg att den som har förmögenhet inte kan leva på sin inkomst av tjänst?

Herr **NILSSON, YNGVE**, (h):

Herr talman! Då riksdagen under första året genomförde ortsavdragshöjningen, yttrade bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 79, att en dylik reform framstod för utskottet såsom en av de mest angelägna inom den direkta beskattningens område, inte minst med hänsyn till att densamma är ägnad att i särskilt hög grad lätta skattetrycket för de mindre inkomstagarna. Beslutet som

följde innebar ett slopande av ortsgrupperingen och en höjning av ortsavdragen med 250 kronor för ensamstående och 500 kronor för gift skattskyldig till 2 250 kronor respektive 4 500 kronor.

Så långt var allt gott och väl, men samtidigt höjdes omsättningsskatten, så att ett stort antal gifta inom den tidigare högsta ortsgruppen fick en skattehöjning i stället för en skattelättnad. Detta förhållande observerades av såväl högerpartiet som folkpartiet redan vid reformens genomförande, men framtötar för att ändra detta förhållande blev inte beaktade, utan avvisades. Vi återkommer i år med förslag till höjningar av ortsavdragen med 200 kronor för gifta, d. v. s. till 4 700 kronor, och med 100 kronor, d. v. s. till 2 350 kronor, för ogifta skattskyldiga. Men även i år avvisas förslaget, trots att bevillningsutskottets majoritet framhåller att vissa skäl kan anföras för en ytterligare höjning av ortsavdragen.

Motiveringen för avstyrkandet är tvåfaldig. Dels hänvisar man till skattebortfallet, som för helt år beräknas till 135 miljoner, däri inberäknat kompensationen till kommunerna som kommer att belasta staten, och dels hänvisar man till att ytterligare förändringar beträffande ortsavdragen bör anstå till dess att allmänna skatteberedningens arbete fullgjorts.

Till detta vill jag framhålla, vad det första skälet beträffar, att varje form av skattelättnad givetvis innebär skattebortfall, men att vi tagit hänsyn till den saken i vårt budgetalternativ och sålunda visat att reformen inte behöver avvisas av statsfinansiella skäl.

Det sista argumentet, hänvisningen till allmänna skatteberedningen, torde, tillåter jag mig konstatera, endast vara ett svepskäl. Vid ortsavdragsreformen 1961 hänvisade man inte till beredningen, och då gällde det ändå betydligt större belopp.

Angående ensamstående skattskyldig med barn under 16 år gäller numera beträffande ortsavdrag och skatteskalor samma regler som för gifta skattskyldiga.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Men då yngsta barnet fyllt 16 år inträder en skatteskärpning dels genom att försörjaren förlorar det högre ortsavdraget och dels genom att vederbörande mister rätten att beskattas enligt den förmånligare skatteskalan. Dessutom försvinner barnbidraget och en del andra sociala förmåner, knutna till samma åldersgräns. Detta kan bli nog så betydande, då skolgången för många ungdomar fortsätter upp i 20-årsåldern. Vi anser därför att ortsavdraget i dessa fall bör höjas med 50 procent till dess barnet fyllt 19 år.

Reservanternas förslag enligt reservation IV innebär alltså att ortsavdraget, som sänkes från 4 500 kronor, då barnet fyllt 16 år, till 2 250 kronor, ökas med 50 procent, d. v. s. till 3 375 kronor, under tiden barnet är 16—18 år.

Med samma motivering anser reservanterna i reservation V att ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn skall beskattas enligt den för gift skattskyldig gällande skatteskalan intill dess barnet fyllt 19 år, under förutsättning att barnet ej har egen inkomst. Man skulle kunna tycka, att detta är en reform som alla skulle kunna samlas kring. Utskottet har också skrivit mycket välvilligt, och man blir närmast förbluffad över att utskottets yttrande utmynnar i en hemställan om avslag.

I reservation X, som gäller ett förslag som framförts i motioner av herrar Schött och Magnusson m. fl. om indexreglering av ortsavdrag och skatteskallornas skiktintervaller, har begärts en utredning. Ärendet var uppe till behandling vid fjolårets riksdag och avslogs. I år avstyrker utskottsmajoriteten utredningsförslaget på ungefär samma grunder som förut. Man erkänner att det skulle vara av stort värde, om inträffande förändringar i penningvärdet automatiskt kunde beaktas vid beskattningen. Man resignerar emellertid inför svårigheterna, och då man inte själv kan finna en framkomlig väg, avstyrker man förslaget om utredning.

Herr talman! Det är väl i sådana fall, då vi inte riktigt är säkra på utform-

ningen av en ny reform, som vi både vill ha och bör få en utredning. Speciellt i detta fall, där vi till synes är överens om att det skulle vara av stort värde att inträffande förändringar i penningvärdet automatiskt kunde beaktas vid beskattningen, förefaller det märkligt att utredningsyrkandet avvisas.

I reservation III hemställer reservanterna, att riksdagen måtte besluta att för äkta makar fastställa en skatteskala med mjukare övergång från det proportionella bottenskiktet och med en väsentligt högre tudelningsgräns än vad som beslöts vid 1961 års höstriktdag. Enligt reservanternas mening var det ett väsentligt fel i de skatteskallor som genomfördes hösten 1961, att progressionen skärptes beträffande beskattningsbara inkomster närmast över 6 000 kronor för ensamstående och 12 000 kronor för gifta. Vi anser att en viss reduktion bör göras och finner därför förslaget till andra skatteskallor i motioner av herrar Hagberg och Heckscher väl motiverat. De skallor vi förordar skulle dessutom innebära att gränsen för tudelningsprincipen reellt skulle höjas från 25 000 kronor till något över 40 000 kronor. Vi vidhåller vår uppfattning att tudelningsprincipen borde genomföras över hela fältet, och högerpartiet kommer att fortsätta sitt arbete i denna riktning. För närvarande är vi emellertid beredda att nöja oss med den förbättring i detta avseende, som blir resultatet av de skatteskallor vi föreslagit. Lättnaden i statsskatten vid genomförandet av reservanternas förslag skulle uppgå till cirka 265 miljoner kronor för helt år och i det väsentliga komma gifta skattskyldiga till godo.

Reservation VI avser en mot ortsavdragshöjningen svarande uppräknig av avdrag för ensamstående barnförsörjares underhållsbidrag till icke hemmavarande barn. Avdraget uppgår för närvarande till 1 000 kronor, och höjningen föreslås med till 200 kronor avrundat belopp, eller till 1 200 kronor. Reservanterna finner en sådan höjning rimlig och mycket väl motiverad.

Reservation VII innebär bifall till

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

motioner av herrar Hagberg och Heckscher med yrkande om att ortsavdragen skall höjas för ålders- och invalidpensionärer med sådana belopp att ortsavdragen för dessa kommer att uppgå till 3 600 kronor för ensamstående pensionär, 6 000 kronor för makar av vilka en är pensionär och 7 200 kronor för makar som båda är pensionärer. Även folkpartiet och centerpartiet har tagit upp denna fråga. Ett väsentligt motiv för vårt förslag är att det både ur sociala, medicinska och andra synpunkter är lämpligt att stimulera pensionärer till att skaffa sig extra inkomster. Nu gällande regler inverkar oförmånligt på arbetsviljan.

Det extra avdrag på 3 000 kronor utöver ortsavdraget, som nu får göras av pensionär vars inkomst helt eller som det heter till huvudsaklig del utgöres av folkpension, minskas kraftigt, om pensionären skaffar sig inkomster utöver pensionen. Samtidigt reduceras det kommunala bostadstillägget. Behållningen av den extra inkomsten blir därför ofta ytterst obetydlig, i vissa lägen mindre än en femtedel. En sådan ordning är mycket otillfredsställande både för åldringarnas och för samhällets del i ett befolkningsläge då antalet åldringar snabbt växer och då deras insatser behövs, så länge de orkar och vill skaffa sig sysselsättning.

Herr talman! Med detta inlägg ber jag att få yrka bifall till de reservationer som är knutna till bevillningsutskottets betänkande nr 45 och som har herr Hagberg som första namn.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Jag är alldeles på det klara med att det vid det här laget i debatten är omöjligt att undvika upprepningar, och jag ber herr talmannen ha överseende med mig, då jag kommer att misslyckas i mina försök härvidlag.

I reservation II vid betänkandet — reservanter är folkpartiledamöterna i utskottet — föreslås vissa förändringar i skatteskalorna. Avsikten härmed är att minska den enligt reservanternas me-

ning alltför branta stegringen av marginalskatterna för inkomstskikten ovanför den proportionella delen. För gift skattskyldig trefaldigas för närvarande marginalskatten inom en kort inkomstintervall och stiger från 10 procent vid en taxerad inkomst strax under 20 000 kronor till 30 procent vid en taxerad inkomst över 25 000 kronor.

Argumenten för reservanternas förslag är så väl kända och förslaget som sådant så rimligt att jag inte behöver upprepa dem, i synnerhet som de berörts tidigare här i dag. Låt mig hänvisa till motionen II: 417 och till reservation II vid utskottets betänkande! Låt mig vidare endast nämna, att bevillningsutskottet om de här föreslagna skatteskalorna vid fjolårets höstriktsdag uttalade, att de ur teknisk synpunkt finge anses äga vissa företräden framför de som föreslagits i den då föreliggande propositionen. De skulle bland annat, sades det, ge en jämnare stegring av skattesatsen vid stigande inkomster. Bevillningsutskottets ordförande kallade här i dag nu gällande skalors svagheter för »skönhetsfläckar».

Jag yrkar bifall till reservationen II.

I reservation VIII föreslår samma reservanter, att riksdagen med anledning av motioner av herr Eric Peterson m. fl. i första kammaren och herrar Carlsson i Huskvarna och Carlsson i Tibro i andra kammaren måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag till en särskild höjning av de skattefria bottenavdragen för folkpensionärer, så att smärre inkomster vid sidan av folkpensionen blir i ökad utsträckning skattefria.

Även detta problem har tidigare berörts här i debatten, och argumenteringen är så känd och jag skulle tro i så stor utsträckning accepterad, att jag kan inskränka mig till att yrka bifall till här ifrågakarande reservation, vilken har samma kläm som nyss åberopade motioner.

Herr Lundström från mitt parti har förut också berört detta problem i sitt anförande. Låt mig endast tillägga att de folkpensionärer som har en liten in-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

komst vid sidan om pensionen har ett alldeles särskilt marginalskatteproblem. Det är nämligen så att de inte bara får skatta för extra inkomster, utan deras bostadsbidrag, som är inkomstprövade, kan komma att reduceras.

Det finns alltså, herr talman, stor anledning att undersöka detta folkpensionsproblem, och det bör kunna ske, menar vi, oberoende av skatteberedningen. Man bör genom denna eller någon annan utredning även kunna åstadkomma den av bevillningsutskottets ordförande efterlysta rättvisan vid beskattningen av folkpensionärer. Det finns nämligen folkpensionärer, det har han rätt i, som har höga inkomster vid sidan om folkpensionen.

I fråga om ortsavdragen för ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn — vilken fråga också berörts tidigare här i debatten — gäller för närvarande att en till beloppet betydande skatteskärpning inträder, då det yngsta hemmavarande barnet passerar 16-årsgränsen. Barnförsörjaren förlorar då — som tidigare här sagts — inte blott det högre ortsavdraget och den förmånligare skatteberäkningen i fråga om skatteskala, utan går dessutom förlustig det allmänna barnbidraget och kanske en hel del andra sociala förmåner. Även om barnbidraget inte sällan ersätts av studiebidrag under några år, kan den ekonomiska påfrestningen bli mycket kännbar. Det bör beaktas att också rätten till ett flertal socialförmåner är beroende av förekomsten av hemmavarande barn under 16 år, som herr Yngve Nilsson nyss påpekat. Därtill kommer att den nu ifrågavarande kategorien skattskyldiga till största delen består av ensamstående mödrar, vilka ofta lever under pressande ekonomiska förhållanden. Detta är ett tryck på dem. Det skulle nu enligt bevillningsutskottets ordförande betyda, att redan tidigare vidtagna åtgärder för att lätta bördorna för ensamstående mödrar inom nuvarande åldersgräns i fråga om barnen haft god effekt, eftersom svårigheterna är så kännbara när det gäller åldrarna mellan 16 och 19 år. Detta kunde kanske också sägas,

men de av reservanterna nämnda förhållandena är i alla fall för närvarande gällande.

Enligt vår mening talar starka skäl för åtgärder som bidrar till att mildra den faktiskt skarpa övergången i och med att yngsta barnet fyllt 16 år. Sådana åtgärder ter sig än mer naturliga mot bakgrunden av att barnets skolgång numera i stor utsträckning fortsätter efter 16-årsåldern, vilket gör att den ensamstående moderns eller faderns försörjningsbörda gentemot barnet är lika stor som före barnets 16-årsålder.

Reservanterna föreslår här att ortsavdraget som ett första steg i en fortsatt reform höjes med 50 procent till dess barnet fyllt 19 år. Som villkor bör givetvis gälla att barnet inte självt påföres inkomstskatt och är hemmavarande.

Jag yrkar bifall till den med IV betecknade reservationen.

Slutligen, herr talman, ber jag att få instämma i yrkandet om bifall till reservation V. I den föreslås att ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn skall beskattas enligt den för gift skattskyldig gällande skalan intill dess barnet fyllt 19 år och icke påförts inkomstskatt. Det rättvisa i en sådan förändring av beskattningen för dessa medborgare är så påtaglig att ingen ytterligare argumentering torde erfordras — flera talare har f. ö. berört detta förhållande.

Jag yrkar alltså bifall, herr talman, också till reservation V.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig vid de olika reservationerna, utan jag skall bara med några korta ord anföra några synpunkter på den ekonomiska utvecklingen här i vårt land.

Vi vet ju att vårt lands utveckling har varit mycket gynnsam — inkomsterna har flödat och det har gjorts förbättringar på alla områden under en lång följd av år. Men samtidigt med detta penningflöde försämrats den svenska valutans värde från år till år, och följderna av det hela blir att den svenska kronans köpkraft blir svagare och svagare.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Det har t. ex. här talats om att produktionsökningen under det gångna året gav 4 procent. Om vi ser på den uppgörelse, som i år träffats på löneområdet, innebär den ju en löneökning med i genomsnitt 10 procent. Jag kan aldrig tänka mig, herr talman, att man kan upprätthålla ett fast penningvärde, om man är efter år gör större utgifter än som motsvaras av produktionsökningen. Jag tror att detta är en ganska farlig utveckling. Den påskyndar inflationen — den saken är klar — och det blir en stadigvarande försämring.

Jag skulle därför nu liksom så många gånger förut vilja ställa frågan: Skulle det inte vara rimligt, att man i stället för dessa uppgörelser om ständiga prisstegringar och löneökningar på arbetsmarknaden skulle kunna göra som exempelvis Schweiz, nämligen åstadkomma ett pris- och lönestopp på rimliga villkor?

Detta har man inte velat vara med om. Men är det inte så, herr talman, att har man tagit ut allt som finns att ta i ekonomiskt avseende, så måste man göra en vändning? Och den vändningen tycker jag att man skall göra på ett sådant sätt att den länder till gagn för båda parter.

Det kan inte hjälpas, men jag måste ställa frågan till regeringen, om den tror att den gynnsamma utveckling som vårt land haft kommer att fortsätta för all framtid. Jag anser nog att regeringen bör bedöma det hela litet mera ur den synpunkten och se till att det vidtas åtgärder i rätt tid. Det skulle vara alltför blåögt att tänka sig, att det aldrig mer kommer att bli några depressionstider, att produktionsökningen ständigt skulle vara i stigande och att vi kan öka lönerna utan någon fara för stegrade priser.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja tala om för herr Öhman vad prisstegringen kan innebära för ett litet jordbruk, men jag skall vänta något härmed.

Man har nog inte någon nytta enligt min mening av att fortsätta på den väg man nu har beträtt. Det torde väl ligga i hela svenska folkets intresse att försöka åstadkomma en stabilisering på vår marknad både åt det ena eller andra

hållet. Jag tror inte att vi närmast kommer att mötas av en ytterligare uppgång av konjunkturen. Snarare kommer motsatsen att inträffa. Den största risken ligger i löneutvecklingen, om vi får till stånd en anslutning till den gemensamma marknaden. Om vi jämför löneutvecklingen i andra länder med löneutvecklingen här i vårt land, kan vi visserligen i samband därmed konstatera att produktionsökningen i Sverige ligger i toppen, men, herr talman, det är inte alldeles säkert att vi kan fortsätta att sälja våra produkter med de höga framtälningskostnader, som betingas av den löneutveckling vi har i vårt land.

Jag anser att det därför hade varit önskvärt att man åtminstone från regeringens sida hade lämnat en redogörelse för hur regeringen bedömer situationen. Har man den uppfattningen, att vi inte alls riskerar någon nedgång i konjunkturen utan snarare en höjning, är det klart att vi kan fortsätta att handla som vi gjort. Jag tror emellertid, att utvecklingen säkert kommer att undergå förändringar. Så länge det fortfarande råder oro i vissa delar av världen och man gång efter annan kan befara att ett krig kan bryta ut, kan väl prisutvecklingen bestå, men om den allmänna politiska situationen skulle förbättras är det möjligt att vi nödgas ta under omprövning om vi kan behålla en hel del av de mycket värdefulla förmåner, som våra inbyggare nu har. Det är inte säkert att vi bör följa det råd som herr Öhman gav, nämligen att man skulle konfiskera kapitalet i landet. Det är klart att man väl skulle kunna leva något år på detta kapital, men även kapital brukar ta slut. Jag tror därför inte att denna rekommendation är någonting att ta fasta på.

Enligt min mening bör man följa den gamla regeln, att när inkomsterna är goda bör man spara något för sämre tider. Under en lång tid har det svenska statsverket haft flödande inkomster, men man gör också nya utgifter på olika områden. Jag vill inte göra gällande, att många av dessa inte skulle vara berättigade, men man hade kanske kunnat vänta med dem och sett tiden an.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Varken löntagare eller näringsidkare kan väl egentligen vinna någonting på uppgörelser av det slag, som man numera träffar för varje år. Enligt mitt sätt att se vore det mycket förnämligare och klokare att i stället söka nå en överenskommelse, som innebär att prisstegringarna hejdades och priserna hölls på en nivå som ingen behövde förlora på. Trots den starka löneökning, som nu har skett, torde knappast arbetarna ha fått någon större ökning av sina reella inkomster. Inkomsthöjningen uppslukas av de ökade kostnader, som måste följa i spåren.

Herr Öhman anförde, att de anställdas merinkomster på det sättet försvann helt och hållet. Jag vill tala om för herr Öhman, att jag själv har ett litet jordbruk med två anställda under hela året och en anställd under halva året, nämligen under sommarmånaderna. Vi vet att det enligt avtalet kan uttagas 2 000 timmar per man och år. Min fasta personal utför alltså cirka 5 000 arbetstimmar årligen. En löneökning med 80 öre per timme medför en merutgift för mig av 4 000 kronor. Härtill kommer kostnader för ATP och sjukförsäkringen, som medför en ytterligare utgift av 1 200—1 500 kronor. Herr Öhman förvånade sig över att man ökade priserna, men på vad sätt skall man kunna täcka dessa merutgifter om inte priserna får stiga?

I tidningarna har det klankats mycket över att mjölken är så dyr. Jag kan tala om för er, mina damer och herrar, att vi, som lämnar mjölk till det mejeri jag tillhör, fick ett halvt öre mindre per liter för den gångna månaden än vad vi fick motsvarande månad förra året. Om priserna stegras mindre än hela löneökningen är det producenten inom jordbruket som får sitta emellan.

I en interpellation för en kort tid sedan i riksdagen har vi efterlyst inkomstberäkningarna på jordbrukets område. Man gör ju i olika sammanhang gällande, att man bör granska inkomstutvecklingen inom jordbruket. Vi har ännu inte fått uppgifter om prisutvecklingen under 1960. Uppgifterna ligger hos lantbruksstyrelsen. Det skulle vara av intres-

se att fortast möjligt få besked om inkomster och utgifter för jordbruket. Därigenom skulle man nog åtskilligt kunna modifiera den föreställning, som många har om att jordbruket skulle vara så lukrativt.

Jag tror man skall vara försiktig när det gäller att planera för framtiden. Den enskilde mannen i ledet får göra en beräkning av vad han har råd med, och jag tror att detsamma borde gälla regeringen, så att den inte gång efter annan kommer och säger att vi måste öka skatterna — även om man inte direkt ännu vågat sig på att öka de direkta skatterna, så har man alltid möjligheten att ta ut högre omsättningsskatt.

Vi hörde de siffror, som ordföranden i bevillningsutskottet anförde om de beskattningar som sker. Jag antecknade de mycket intressanta siffror, som han drog fram, och jag betvivlar inte att de stämmer. Men när man ser vilka väldiga summor detta blir kan man fråga sig: Finns det över huvud taget någon möjlighet att i fortsättningen kunna ytterligare öka skattebördan? Jag tror att vad svenska folket kräver är i stället att få en skattesänkning. En sådan kan man åstadkomma *endast* om man spar på utgifterna.

Kanske här ställs frågan: Vilka utgifter skall man spara?

Ja, det kan vara svårt att ange dem så här i en hast. Men nog har vi en hel del utgifter, som vi åtminstone kunde titta över. Jag tänker på att man fortfarande är ganska generös när det gäller bostadsbyggen. Där skulle man säkert kunna spara ihop åtskilliga miljoner. Och det finns säkert andra områden där jag tror man skulle kunna få en minskning på de statliga utgifterna.

En sak måste man ju vara på det klara med: Kan man inte minska på utgifterna, så kan man heller inte minska på skattebördan. Statsmakterna måste kunna finansiera sin verksamhet, och vi vet alla vad det kostar med sjukhus och skolor och allt. Det går till väldiga summor. Jag tror att här föreligger starka skäl för att snarast möjligt göra en översyn och lämna riksdagen en fullständig re-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

dogörelse ifrån regeringens sida på hur den tänker finansiera det hela för framtiden.

Vi har sett att det finns skilda meningar om beräkningen av inkomsterna. Finansministern beräknade överskottet till 400 miljoner, medan andra fått fram andra siffror på vad överskottet skulle bli. Jag tror snarast att de senare, högre siffrorna kommer att visa sig vara de rätta.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag har med detta bara velat säga: Vi bör nog inte uteslutande ha den tanken inom oss, att den gynnsamma utvecklingen i vårt land kommer att fortsätta framdeles. Vi bör nog fundera över om vi har sådana inkomster, att vi kan klara oss även om det skulle inträda en lågkonjunktur.

Herr NORDENSON (h):

Herr talman! Det är med tvekan som jag tar till orda så här sent i debatten. Dels har den dragit långt ut på tiden, och dels avser jag att uppehålla mig i första hand vid det allmänna, inledande avsnittet i proposition 150 angående den ekonomiska politiken och mindre beröra de direkta bevilningsärendena. Det är också så, att jag närmast avser att dröja vid vad som *inte* står i propositionen.

Departementschefen talar om en relativt god balans i vår ekonomi, och jag tror att man i rent teknisk mening kan hålla med honom. Men detta kan skapa det felaktiga intrycket, att vår ekonomi karakteriseras av stabilitet. Om jag, som många andra, utgår ifrån att målet är inte bara full sysselsättning, balans i utrikesbetalningarna och en rimlig tillväxt på längre sikt, utan också ett stabilt penningvärde, så har vi inte för närvarande en stabil ekonomi.

Det största problemet, såvitt jag förstår, som vi för närvarande har att tackla gäller kostnadsutvecklingen och kostnadsinflationen.

Det är intressant att konstatera, att finansministern själv i sin proposition säger, att i den mån som generaliserande omdömen om den allmänna inter-

nationella utvecklingen kan göras, synes den ekonomiska politiken i flera av de kontinentaleuropeiska länderna alltför på kort sikt domineras av farhågor för en inflationistisk utveckling, speciellt det stigande trycket från kostnadssidan. Det betyder att vi i stigande utsträckning måste räkna med att kostnadsutvecklingen i andra länder inte kommer att förlöpa okontrollerad.

Därmed står löneutvecklingen i förgrunden. Här har tidigare i dag gjorts en karakteristisk av denna utveckling. Det är i korthet så att vi under två år haft cirka tio procent höjning av lönekostnaderna, medan produktivitetsutvecklingen har varit väsentligt lägre. Jag anser, herr talman, att jag har rätt att granska den ekonomiska politiken ur synpunkten hur man tänker komma till rätta med det här problemet. Är det då inte uppseendeväckande, att i denna proposition, liksom i huvudsak i statsverkspropositionen, råder en praktiskt taget fullkomlig avsaknad av varje som helst lönepolitisk diskussion eller analys? Därmed har man också resignerat inför prisstabiliseringsproblemet.

Jag vet inte om detta går tillbaka på den omhuldade tesen om arbetsmarknadsparternas frihet. Jag undrar om inte denna tes håller på att drivas in absurdum, när statsmakterna och riksdagen över huvud taget icke gör dessa frågor till föremål för diskussion. Det är så mycket allvarigare, som frågan träder alltmer i förgrunden. Ett bevis för detta är, att den s. k. Parisorganisationen OECD rätt nyligen tillkallade ett antal sakkunniga för att studera problemet om de stigande priserna i Europa. Det dokument, som blev resultatet av de sakkunnigas arbete, innehåller ganska intressanta karakteristiker av bl. a. den svenska lönebildningen.

Låt mig dröja ett ögonblick vid ett par drag som jag tror är nödvändiga som utgångspunkt. Vi har stora och mäktiga organisationer på arbetsmarknaden med en starkt centraliserad aktivitet. Det har den konsekvensen, att lönerörelser på ett område med mycket stor snabbhet sprider sig över hela löne-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

området. En annan karakteristisk sak är dominansen för ackordssystemet inom den svenska ekonomin och det därmed sammanhängande förhållandet, att man i våra avtalsrörelser utgår ifrån de faktiska förtjänsterna och inte från standardlönerna i avtal.

Därmed ställs löneglidningen i blickpunkten. Dess betydelse blir mycket stor. Oavsett om man kan ge mera nyanterade analyser och förklaringar till löneglidningen är det väl klart att denna i mycket stor utsträckning sammanhänger med förhållandet mellan tillgång och efterfrågan av arbetskraft på olika områden. Uppstår det arbetskraftsbrist på ett område, så tenderar löneglidningen att bli kraftig. Men, ärade kammarledamöter, erfarenheterna visar också att det inte är den genomsnittliga löneglidningen, som blir bestämmande för den kommande löneutvecklingen, utan att det är löneglidningen inom det område, där den är som starkast och som karakteriseras av den största arbetskraftsbristen som blir riktgivande. Detta innebär, att det inte är tillräckligt för att komma till rätta med detta problem att tala om en genomsnittlig balans i vår samhällsekonomi.

För övrigt kan jag parentetiskt fästa uppmärksamheten på att detta förhållande gör oss speciellt känsliga för utlandskonjunkturerna, nämligen på det viset, att när det är goda exportkonjunkturer så tenderar arbetskraftsknapphet att uppkomma inom exportindustrierna. Detta ger i sin tur upphov till löneglidning, och denna blir normerande för den övriga arbetsmarknadens lönenivå. Goda exportkonjunkturer leder då till lönestegringar, men vikande exportkonjunkturer har inte motsvarande inflytande i lönesänkande riktning.

Vad innebär nu detta för den ekonomiska politiken? Jo, det allmänna kravet att man bör försöka undvika överskottsefterfrågan i samhället är bara en första hållpunkt för den ekonomiska politiken. Vi måste ha en mera differentierad syn. Det förefaller vara särskilt viktigt i dagens läge, när situationen präglas av en stark splittring med avmatt-

ningstendenser, men också med kvarblivande arbetskraftsbrist på vissa områden.

Man måste därför sträva efter balans på *alla* områden. Mot den bakgrunden kan jag acceptera och finna det i hög grad vettigt med s. k. rörlighetsstimulerande åtgärder i syfte att utjämna överskotts- och underskottssituationer på arbetsmarknaden.

Låt mig emellertid fästa särskild uppmärksamhet på den betydelse som statens utgiftspolitik har. Den bör syfta inte enbart till en utjämning säsongmässigt i tiden, utan också till att verka utjämnande mellan olika branscher och områden. Tar man upp detta problem finner man att redovisningen av budgetsituationen är ytterst otillfredsställande. Jag frågar mig, om det över huvud taget har någon mening i dagens läge att diskutera smärre förändringar i budgetbalansen totalt, när vi inte vet något om budgetens sammansättning och denna sammansättnings betydelse för efterfrågan på olika områden.

Om den offentliga utgiftspolitiken ger upphov till efterfrågan på resurser där de redan är knappa, vare sig det gäller geografiska områden eller branscher, så hjälper det inte ur kostnadsinflationssynpunkt hur mycket budgeten än är överbalanserad. Det går helt enkelt inte med det underlag vi har att säga något om budgetens samhällsekonomiska inverkan ur dessa synpunkter därför att vi inte får en presentation av budgeten, som gör det möjligt för oss att bedöma, huruvida staten ökar arbetskraftsbristen där den redan finns eller verkar utjämnande.

Jag kan nämna ett — visserligen litet — exempel på detta. Kapitalbudgetutgifterna har stigit på grund av riksdagens beslut om ökade kapitalinsatser för exportkreditinstitut och företagskreditinstitut, men, herr talman, utgifter av detta slag har inte någon som helst direkt inverkan på efterfrågan av resurserna och säger alltså icke någonting om att budgeten är mer eller mindre expansiv. Utgifter av denna typ faller inom en annan kategori än sådana som ger di-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

rekt upphov till efterfrågan på varor, tjänster och arbetskraft.

Det första steget i en medveten statlig lönepolitik måste vara att granska budgetens sammansättning och förändringarna i denna sammansättning och inte uteslutande hålla sig till totalbalansen. I själva verket tror jag att denna totalbalansfråga kommer att få en minskad betydelse framöver.

Det räcker emellertid inte att gå så långt. Även om vi skulle ha en gynnsam balans på alla områden tyder erfarenheterna på att vi får lönerörelser utöver produktivitetssökningen i ett fullt sysselsatt samhälle. Men även för dessa lönerörelser anser jag att statsmakterna har ett ansvar. Det är då naturligt att ett ögonblick dröja vid skattepolitiken och anknyta till några av de synpunkter, som här tidigare har anförts.

Är vår skattepolitik, sådan den i dag är utformad, ägnad att hålla tillbaka lönekostnadstegringar utöver produktivitetssökningen? Jag tror att man kan svara nej på den frågan. Den kombination av hög skattenivå och progressiva skatteskalor, som vi har, verkar i motsatt riktning. Vi har nämligen, såvitt jag förstår, i vårt samhälle inte bara krav på inkomststegringar, utan också starka krav på inkomstskillnader, inkomstdifferentiering. Detta har för övrigt kommit till uttryck i Landsorganisationens ändring av beteckningen på sin politik från solidarisk lönepolitik till s. k. koordinerad lönepolitik, som just är avsedd att ge större utrymme åt lönedifferentiering. Knappheten på högt utbildad arbetskraft bidrar även till kravet på att vidmakthålla eller öka löneskillnaderna. Det är ju meningen att det progressiva skattesystemet skall verka inkomstutjämnande mellan olika inkomstklasser. Men har det verkligen den effekten i dagens läge? Jag tror att det är tveksamt. Tidigare analyser av inkomstfördelningen visar att skattepolitiken har ett rätt ringa inflytande på inkomstutjämnningen mellan olika inkomstklasser.

Jag ifrågasätter inte nu om skattepolitiken bör syfta till detta, utan jag frågar mig bara om den faktiskt gör det.

Jag tror att den för närvarande huvudsakligen leder till en lönekostnadstegring på grund av denna kombination av hög skattenivå och hög progressivitet. De som sitter i företagen i dag kan konstatera, att lönesättningen nu ofta får göras med hänsyn till att tillgodose kravet på vad olika löntagare betraktar som acceptabla löneskillnader och inte bara med hänsyn till kraven på allmänna nivåhöjningar. Den omläggning, som har skett från direkt skatt till indirekt, verkar väl i rätt riktning, men den har långt ifrån löst problemet.

Det är ändå ganska anmärkningsvärt att det i denna diskussion om bevillningarna inte finns någon redovisning från regeringens sida av denna aspekt på den offentliga politiken, och speciellt skattepolitiken. Det är väl också märkligt att den störste arbetsgivaren i samhället helt har undandragit sig varje inflytande på lönebildningen i vårt samhälle, lägger sig helt i efterhand och betraktar sig som en passiv iakttagare vid de överväganden som bestämmer vår allmänna lönenivå.

Det råder nu en ganska hög grad av enighet bland icke-politiska experter om att statsmakterna måste hålla sig med någon form av lönepolitik, att detta måste ingå i den allmänna stabiliseringspolitiken och i den politik som syftar till ekonomisk tillväxt.

Vad är då en statlig lönepolitik? Jag är, herr talman, inte beredd att i detalj skissera upp riktlinjer för en sådan — det är en alltför svår och komplicerad fråga — men jag vill peka på några komponenter i en sådan lönepolitik.

För det första bör det finnas ett uttalat och genomtänkt mål i fråga om det löneutrymme, som står till buds inför varje lönerörelse. Detta har ju försökts tidigare, och jag skall återkomma till den saken senare.

För det andra bör det klart anges, i vilken mån den ekonomiska politiken har utformats och anpassats för att medverka till att detta mål uppnås. Något sådant är icke redovisat i vare sig statsverkspropositionen eller den nu föreliggande kompletteringspropositionen.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Slutligen skall i den offentliga lönepolitiken ingå åtgärder i syfte att påverka opinionen och inställningen hos arbetsmarknadens parter beträffande vad som är skäligt och samhällsekonomiskt rimligt vad beträffar den allmänna lönenivåns utveckling.

Detta tycks nu stöta på patrull i ett avseende, nämligen — som jag förut nämnde — den nästan religiösa dogmen om arbetsmarknadsparternas frihet. Jag undrar om det inte råder vissa missuppfattningar om vad man rimligen skall lägga in i denna frihet. En sak är att statsmakterna inte intervenerar eller direkt ingriper i löneförhandlingarna utan betraktar detta som ett fält för de fria organisationerna. Men det kan väl rimligtvis inte innebära att statsmakterna, och för övrigt den allmänna opinionen över huvud taget, inte får delta i diskussionerna — varken före eller efter löneförhandlingarna — om vad som är samhällsekonomiskt lämpligt och socialt rimligt.

När man hör uttalanden från våra mäktiga arbetsmarknadschefer får man nästan intrycket att det tas illa upp från såväl Arbetsgivareföreningen som Landsorganisationen om t. ex. utredningsinstitut eller andra fristående experter dristar sig att peka på vad som sannolikt är löneutrymmet och vad som vore ett samhällsekonomiskt godtagbart resultat av löneförhandlingarna. Vi har haft vissa försök i denna riktning under 50-talet, då statsmakterna angivit vissa riktlinjer eller åtminstone riktpunkter för löneutvecklingen. Det är möjligt att man från regeringens sida kan säga att detta har misslyckats. Det har i varje fall inte lett till något påtagligt resultat.

Men varför har det ej lyckats? Jag tror att försöken misslyckades därför att de företogs i en situation, som karakteriserades av en allmän överskottsefterfrågan, en efterfrågeinflation inom vårt samhälle. I ett sådant läge är det lönlöst med alla rekommendationer. Men om vi befinner oss i en totalt någorlunda balanserad utveckling och samtidigt ser till att det bakom denna totala balans döljer sig också en huvud-

saklig balans inom olika branscher och geografiska områden, finns det såvitt jag förstår helt andra förutsättningar att från statsmakternas sida göra sin röst hörd och påverka både den allmänna opinionen och arbetsmarknadens parter.

Jag är medveten om att det är ganska litet givande att i dag tala om denna fråga, eftersom vi nyligen haft löneförhandlingar. Det är emellertid viktigt för kommande överläggningar i riksdagen att vi i regeringens bedömningar av det ekonomiska läget kommer att återfinna en redovisning från regeringens sida om hur den ser på löneutvecklingen, vilka intentioner den har och vilka åtgärder den är beredd att vidta för att så långt som möjligt uppnå dessa. Likaledes är det angeläget att riksdagen inte betraktar detta område som tabu, utan att även en opinionsbildning äger rum i detta hus, som kan påverka vårt svåraste problem i en så fördelaktig riktning som möjligt. Arbetsmarknadsorganisationernas frihet skall helt visst respekteras men detta får inte tolkas så att väsentliga samhällsekonomiska problem får sin lösning försvårad.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Den siste ärade talaren har tagit upp ett synnerligen intressant och viktigt spørsmål när det gäller den ekonomiska politiken. Jag delar nog hans uppfattning om att vi kanske inte i dag kan ge oss in på den djupplöjning på detta område, som ämnet förtjänar, och vars stora vikt vi väl alla vill erkänna.

Jag delar också hans uppfattning om, att från att ha haft en relativt stabil ekonomisk läge under de senaste åren, så oroas nu självfallet alla av dagens situation, där man liksom har på känn att den lönerörelse, som vi nyligen har lämnat bakom oss, kan förorsaka en kostnadsutveckling som blir ogynnsam och som inte går att styra.

Såvitt jag kan förstå har i varje fall ingalunda de arbetsmarknadsorganisa-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

tioner, som haft med förhandlingarna att göra, gått vida utöver vad som ändå skulle ha kunnat tjäna som en riktlinje för en uppgörelse. Såväl herr Nordenson som herr Elofsson i Vä anförde att vi här har haft en produktivitetsökning på ungefär 4 procent och att vi får ta emot en genomsnittlig lönehöjning på ungefär 10 procent. Jag vet inte i vilken mån man kan vitsorda den senare procentsatsen, men så mycket är väl känt att åtminstone de förhandlingar, som har förts mellan LO och Arbetsgivarföreningen, har visat att den genomsnittliga löneökningen för innevarande år blir 4 procent.

Eftersom vi måste ta hänsyn till hela lönekvoten måste vi ta med i bilden även de stats- och kommunalanställda och med dem inte bara de generella löneyftningar som har skett, utan också de lönegradsjusteringar, som har inträffat. Gör man det är det mycket möjligt att man kommer upp till 10 procent.

Det kan emellertid också ligga så till att det relativt stabila prisläge vi haft de senaste åren har blivit pressat upp till sin övre gräns, och i så fall har löneökningarna nu helt enkelt utlöst ett behov att täcka in sig för något mer än lönekostnadernas stegring. Om läget bedöms så, att vi håller på att råka in i en inflationistisk situation, höjer man priserna, och då inte bara i takt med den ökning av lönerna, som har skett, utan man försöker också fånga in de kostnadsstegringar som man tycker sig se bakom knuten. Följaktligen kan vi få en kraftigare prisstegring än vad som är motiverat av löneyftningen.

Hur man nu skall komma till rätta med detta spörsmål är det väl ingen som kan lämna någon patentlösning för. Jag tyckte mig uppfatta herr Nordenson så, att han ansåg att samhället borde lägga sig något mera i själva löneutvecklingen än vad som är fallet. Jag tror han uttryckte sig på det sättet, att eftersom staten ändå är den största arbetsgivaren, får den inte ställa sig passiv när det gäller löneutvecklingen i landet. Han uppfattade det som en anmärkningsvärd brist i kompletteringspropositionen att

finansministern inte har velat beröra detta spörsmål.

Jag understryker vad herr Nordenson var inne på, nämligen att vi från samhällets sida alltid har ansett att vi inte, eller i varje fall så litet som möjligt, skall lägga oss i organisationers fria spel. Vi har utgått från att de är att lita på när de sätter sig ner för att förhandla om lönerna. Jag tror att det vore en förolämpning att uttrycka sig på det sättet, att de förhandlare som rör sig nere på Blasieholmen skulle vara ansvarslösa inför den ekonomiska politiken och utsätta samhället för faror. Säkert är ansträngningarna där stora när det gäller att få till stånd en löneuppgörelse som någorlunda passar mot produktionsutvecklingen. Att tillgripa någon annan metodik här i landet är väl ändå mycket svårt.

Herr Elofsson i Vä hade en klarare text — i varje fall denna gång — än herr Nordenson, när han helt enkelt sade, att samhället bör gripa in och dirigera priser och löner. Det vore en vådlig utveckling om vi gav oss in på någonting sådant — och, som sagt, jag kan i varje fall inte se hur samhället i detta sammanhang skulle agera på annat sätt än man nu gör.

Herr Elofsson i Vä framhöll vidare att staten bör gå före och sänka utgifterna för att skaffa utrymme för skattesänkningar. Ja, det är alldeles riktigt att statens utgiftspolitik är avgörande också för skattetrycket, och det är naturligt att man inte kan angripa problemet på annat sätt. Därom är högern, socialdemokraterna och herr Elofsson i Vä ense; jag säger inte centerpartiet utan herr Elofsson — centerpartiet har nämligen en annan uppfattning, såsom kan framgå av dess motioner. Men hur svårt är det inte, herr Elofsson, att liksom i praktiken också demonstrera sin egen moral — i förmiddags voterade vi ju om vissa statliga utgifter och jag vet inte på vilken knapp herr Elofsson tryckte, men jag är ganska övertygad om att han tryckte på den knapp som innebar ökning av statens utgifter med bortåt en miljon. Där försökte regeringen ändock

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

att hålla igen, men riksdagens majoritet beslöt att frångå regeringens förslag och ökade utgifterna. Om vi håller på i den stilen är det ju inte så lätt att också tillgodose våra ambitioner att hålla nere skatterna.

Därmed är jag inne på ett avsnitt av herr Hagbergs anförande. Han sade nämligen att socialdemokraterna aldrig kommer att frivilligt gå med på skattesänkningar, möjligen på en omfördelning av skatten. Vidare sade han att det krävs en enhetligare och starkare opinion för att åstadkomma angelägna skattelättnader. Ja, jag förstår att det var en ärlig suck av bevillningsutskottets värderade vice ordförande, ty när man tittar på de föreliggande handlingarna finner man ju att inte ens oppositionen är enig om på vilket sätt skatterna bör sänkas. Var och en kommer med sitt bud. Och skall man möjligtvis kunna åstadkomma någon enhetligare och starkare opinion, borde ju i alla händelser den borgerliga oppositionen vara ense — då kunde man åtminstone börja tala om en opinion. Nej, det är nog lättast att få till stånd en enhetlig opinion när det gäller att höja utgifterna — då kan man också få med sig en och annan socialdemokrat som man fick i förmiddagens omröstningar.

Herr Hagberg sade vidare att högerens budgetalternativ är mera realistiskt och hållbart än regeringens. Jag skulle ha instämt i den värderingen om det i dag gällt statsverkspropositionen — då skulle värderingen ha varit riktig — men inte när vi nu har att behandla kompletteringspropositionen. I högerens budgetalternativ ingår nämligen en kraftig sänkning av statsutgifterna, och eftersom vi i detta skede av riksdagen har fastställt alla utgifter är det ju inte lätt att ändra någonting därvidlag, utan har vi beslutat utgifterna måste vi också försöka att finansiera dem.

Herr Lundström ansåg att en finansminister på grund av yrkets karaktär alltid måste vara pessimistisk och dyster när han lägger fram sin budget. Ja, jag är övertygad om att alla finansministrar oavsett vad de heter kommer att avun-

das folkpartiet dess verkligt glada optimism när det gäller att lägga fram budgetalternativ — folkpartiet klarar sig ju bäst av oss alla genom att helt enkelt behålla alla utgifter och klara dem med lägre inkomster. Den metoden har man tillämpat länge, men den har så sällan — eller vad jag vet aldrig — varit prövad i praktiken.

När det gällde att presentera folkpartiets budgetalternativ var herr Lundström också inne på de rent bokföringstekniska tingen men sade, att han inte ville besvara kammaren med att närmare tala om sådana tekniska frågor. Det var synd — jag är i varje fall intresserad av dem; men jag kan ju möjligen ta privatlektioner hos herr Lundström. Den folkpartistiska bokföringstekniken förutsätter nämligen att man kan lyfta bort utgifter på driftsidan även om utgifterna skall likvideras. En sådan metodik skulle jag faktiskt ha rätt god användning för i mitt borgerliga yrke, ty om man där har en utgift är man alltid tvingad att skaffa en inkomst som täcker den.

Herr Lundström framhöll också att folkpartiet inte kunde godta en budgetpolitik som har totalbalanseringen till riktmärke. Statens lånebehov får icke, underströk herr Lundström, vara det huvudsakliga motivet vid en budgetuppsättning. Ja, herr talman, jag har en motsatt uppfattning och jag får bekänna att jag inte ens helt instämmer i departementschefens och inte heller i bevillningsutskottets ärade ordförandes bedömning att försvagningen av totalbalansen i budgeten sådan den nu föreligger kan vara försvarlig. Jag anser att budgeten i förhållande till statsverkspropositionen innebär en avsevärd försvagning, och jag gör detta framför allt i egenskap av bostadsbyggare. När staten tvingas att gå ut på lånemarknaden och konkurrera om krediterna, kommer vi nämligen alltid i efterhand. Tack vare att staten under de senaste åren kunnat föra en balanserad budgetpolitik har förhållandena på kreditmarknaden ändock varit relativt hyfsade, men tvingas staten att återigen börja operera där måste inte bara bostadsbyg-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

garna utan alla andra som behöver krediter få uppenbara svårigheter.

Ja, herr talman, detta var några noteringar i anledning av de anföranden som hållits. Jag ber att få ansluta mig till de yrkanden som här framställts av bevillningsutskottets ordförande, herr John Ericsson.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr NORDENSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Tar man upp ett i viss mån nytt och ömtåligt ämne och med hänsyn till debatten försöker att begränsa sig, råkar man naturligtvis lätt ut för missförstånd. Låt mig i korthet klara ut några missförstånd, som jag tyckte mig skönja.

Jag har aldrig talat om någon arbetsmarknadsorganisationernas ansvarslöshet. Tvärtom är det min uppfattning, att man lägger ett alltför stort ansvar på arbetsmarknadsorganisationerna när det gäller uppgiften att vidmakthålla samhällsekonomisk balans genom att inte gå över det löneutrymme, som faktiskt föreligger. Om man skall använda ett så starkt uttryck som ansvarslöshet, så gäller det regeringens passivitet inför denna problematik.

Jag har inte heller — och det trodde jag att jag hade gjort klart — talat om direkta ingrepp i arbetsmarknaden, men med de resurser som står till statens förfogande — de stora statsutgifterna, kreditpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och bostadspolitiken — finns det möjligheter att utöver andra målsättningar vid utformningen av denna politik såvitt möjligt söka främja en utveckling, som leder arbetsmarknadsparterna till löneavtal inom ramen för det existerande löneutrymme. Jag har inte sagt att det går utan vidare, men man kan ändå arbeta i den riktningen. Jag tror att statens utgiftspolitik, kreditpolitik och politik även på andra områden har en betydligt större roll att fylla än som redovisas av regeringen i dess ekonomiska politik.

Låt mig också ett ögonblick beröra frågan om prishöjningar och lönehöjningar. Jag känner inte till — och jag tror inte heller att någon annan gör det — huruvida prishöjningarna kommer att gå utöver vad lönehöjningarna motiverar. Men strävar vi inte alla efter att få en fri prisbildning och efter att försöka få till stånd en prisbildning under fri konkurrens? Det förefaller emellertid som om lönehöjningarna försvårar en riktig prisbildning inom samhället, bl. a. på grund av väntade kommande ytterligare kostnadsstegringar — herr Eriksson var också inne på det — som man så att säga försöker ta ut i förväg. Jag vill inte säga att detta är önskvärt, men jag tror inte att det beror på att företagarna handlar annat än utifrån i huvudsak rationella företagsekonomiska överväganden. Jag tror snarare att det beror på att de inte har förtroende för prisstabiliteten och möjligheterna att kanske vid ett senare tillfälle kunna få täckning för ytterligare kostnadshöjningar.

Vill vi ha en fri prisbildning och över huvud taget en fri marknadshushållning, måste vi på något sätt lösa löneutvecklingsproblemet.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Eriksson i Uppsala vill jag säga, att jag inte har påstått att samhället skall regleras, utan jag sade att regeringen bör överväga, om det inte vore klokt att införa ett allmänt pris- och lönestopp. Det har herr Eriksson varit med om en gång förut, om jag inte minns fel. Vi hade ju ett sådant stopp för en del år sedan, och det skedde väl inte några olyckor den gången. I Schweiz har man haft ett pris- och lönestopp ända sedan krigets slut, och inte heller där har det inträffat någon olycka; det finns väl inget land som har så goda tillgångar som Schweiz. Jag tror därför inte, om vi skulle göra en undersökning på detta område, att vi behöver riskera att råka ut för några mera

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

bekymmersamma historier i det avseendet.

Jag skulle emellertid vilja ställa en fråga till herr Eriksson i Uppsala. Tror herr Eriksson att den gynnsamma utveckling, som vi under en mycket lång följd av år har haft här i landet, aldrig kan brytas utan kommer att fortsätta? Om man har den uppfattningen, skall man följa den väg som herr Eriksson i Uppsala har talat för. Men, herr Eriksson, om det blir sämre förhållanden — om det blir svårare för industrien att finna avsättning för sina produkter därför att vi ligger för högt i pris i förhållande till andra länder — så börjar det nog kännas i ryggraden även i vårt land. Och då är utgifterna spikade men inkomsterna inte fastslagna.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den del av herr Erikssons i Uppsala anförande, som jag hörde, tyckte jag var så fullt av missuppfattningar rörande mitt tidigare anförande, att jag inte finner det möjligt att korrigera honom på alla punkter. Jag nöjer mig med att hänvisa honom till att läsa mitt anförande, som han snart kan se i tryck.

Herr BENGTSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser att herr Einar Eriksson slätade över väl mycket när han behandlade löneutvecklingen i vårt land. När det anföres att siffrorna inte skulle vara så stora, ber jag herr Eriksson att läsa på sid. 26 i Kungl. Maj:ts proposition 150, där det sägs att beräkningen bygger på en stegring av den totala lönesumman med 8 å 9 procent under 1962. Skulle utvecklingen i fråga om lönerna gå vidare, torde herr Eriksson observera att siffran sannolikt blir 10 procent för 1962, enligt vad propositionen anför. På sidan 12 i samma proposition finns en redovisning varav framgår att lönehöjningen åren 1960 och 1961 uppgick till mellan tio och elva procent per år. Således håller vi fortfarande den takten. Jag vill göra denna

korrigering för att ytterligare poängtera att vi här har ett verkligt problem att ta itu med.

Förre finansministern gjorde alltid ett uttalande om det utrymme för lönehöjningar som borde finnas, men den nuvarande finansministern har icke någon gång vågat göra ett sådant uttalande i statsverkspropositionen.

Hur frågan om löneutvecklingen skall lösas har jag ingen möjlighet att ge någon rekommendation om, men jag måste säga att lönehöjningarna kan bli ett inflationsincitament som vi i framtiden på något sätt måste försöka att ta itu med.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är lätt att befria sig från ansvar med att säga att man inte vet någonting om hur det här problemet skall lösas. Men man riktar anmärkningar mot regeringen och säger att den väl skall kunna lösa det. Någon form av egen påhittighet får väl ändå finnas! Herr Bengtson brukar ju inte vara alldeles idélös när det gäller andra saker.

Herr Nordenson talade om att han inte har förordat direkta ingrepp i arbetsmarknadsparternas fria förhandlingar. Jag tolkade inte heller hans första anförande på det sättet, men jag drar den slutsatsen att om man skall kunna styra utvecklingen tvingas man väl in på någon form av ingrepp i deras förhandlingar. Det är klart att staten har möjligheter genom sin egen utgiftspolitik och sin ränte- och kreditpolitik att bestämma liksom i vilken atmosfär förhandlingarna skall föras, men det har ju visat sig att det är en metodik som är otillräcklig.

Jag sade att det är möjligt att det blir ett genomsnittligt lönelöft på tio procent, men man får inte anklaga arbetsmarknadsparterna, d. v. s. LO och Arbetsgivarförbundet, ty de har ändå, såvitt jag kan se, hållit sig inom ramen för vad produktivitetssökningen medger. Vidare tycker jag att vi skulle kunna fundera på, herr Nordenson, om vi inte skulle kunna förvandla produktivitetssök-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

ningarna i sänkta priser i stället för att ta ut dem i pengar. Det vore en lösning som vore verkligt befrämjande både för de enskilda människorna och för samhället.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att ge mig in i den här senaste knivkastningen och inte heller för att uppta den lilla handske som herr Elofsson i Vä nyss helt jovialiskt kastade åt regeringen. Jag skall alltså inte ge mig in på någon konjunkturbedömning eller budgetanalys. Jag har begärt ordet endast för en kort kommentar i en speciell fråga, bara säga några ord om en kategori skattedragare som bevilningsutskottet har yttrat sig positivt om i föreliggande utlåtande och som även debatten i dag har omfattat med sympati. Jag syftar på de ensamstående skattskyldiga med barn som har fyllt 16 år.

När 1960 års riksdag beslöt att ensamstående med hemmavarande barn under 16 år skulle, med tillämpning från beskattningsåret 1961, beskattas efter samma skatteskala som gifta och medges rätt till samma ortsavdrag, så innebär ju det, att enförälderfamiljerna i ett betydelsefullt avseende jämställdes med de familjer där två föräldrar gemensamt delar försörjningen och vårdnaden av sina minderåriga barn. Men varken utskottet, riksdagen eller regeringen betraktade denna 1960 års skattereform som slutpunkten för strävan efter större ekonomisk likställighet mellan s. k. ofullständiga och fullständiga familjer, den strävan som dikteras av hänsyn till barnens bästa. Att vara barn till en ogift mor betyder alltså ett dubbelt handikapp: att sakna den tillgång som en far normalt utgör och att behöva utstå materiella försakelser dessutom.

Att den allmänna skatteberedningen uppdrogs därför att penetrera de problem som sammanhänger med familjebeskattningen under ökat hänsynstagande till försörjningsbördan. Enförälderfamiljen är i och för sig ett sådant problem. Även om proportionen ogifta möd-

rar och änkor med barn inte lär ha förändrats nämnvärt i förhållande till antalet barnfamiljer, där föräldrarna sammanlever, har antalet fränskilda, tillika vårdnadshavare, efter hand ökat, och därtill har svårigheterna ökat för samtliga kategorier ensamstående att dra försorg om de barn, som har uppnått 16 års ålder men inte, såsom vanligast var förr, har inträtt i förvärvslivet utan fortsätter sin skolgång eller utbildning och därmed sitt beroende av vårdnadshavaren. Här om dagen beslöt riksdagen om den nioåriga grundskolan. Ovanpå denna måste komma den egentliga yrkesutbildningen. Därmed minskar ytterligare antalet ungdomar som i ekonomiskt avseende står på egna ben redan vid 16 års ålder.

Vad motionärerna har anfört om den försämring i försörjningsvillkoren, som inträder för en ensam förälder vars enda barn eller yngsta barn fyller 16 år är ingen ny upptäckt. Det är endast gamla fakta som utvecklingen har gett en ny accentuering. Inom regeringen har vi diskuterat denna fråga av och till. I likhet med utskottet anser regeringen att frågan om de ensamstående barnförsörjarnas beskattning icke är tillfredsställande ordnad för närvarande. Men inte heller den provisoriska lösning som reservation IV innehåller kan anses godtagbar. I andra kammaren har finansministern alldeles nyss tillkännagivit att det är regeringens avsikt att närmare pröva frågan och till höstrikdagen framlägga förslag om en mera tillfredsställande lösning. De nya reglerna kan under sådana förhållanden få sin tillämpning redan vid taxeringen 1963 och gälla för inkomståret 1962.

Jag upprepar finansministerns deklaration i denna kammare för att ingen som önskar att vi snarast måtte få en mildare beskattning av de ensamstående, som vi här talat om, skall förbli i den tron att det saknas alternativ till reservation IV. Ett bättre alternativ kommer att erbjudas redan i höst, och jag vill därför som ledamot av denna kammare ansluta mig till dem som yrkar avslag på reservation IV.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Ett yttrande som fälldes av herr Torsten Bengtson gjorde att jag begärde ordet. Han talade om löneutvecklingen och jordbrukets situation och sade att riksdagen hade *vågrat* att ens undersöka vad jordbruket fått i inkomstförändringar. Detta — det vet herr Bengtson själv — är inte rätt. Det har inte riksdagen vågrat. Det kan herr Bengtson försöka inbilla någon annan men inte denna kammars ledamöter, att de skulle ha varit med om att fatta ett sådant beslut. Jag förstår att herr Bengtson hänvisar till jordbruksutskottets utlåtande i denna sak och den jordbruksdebatt vi förde på denna punkt.

Jag vill samtidigt fästa strålkastaren på ett problem som i och för sig är mycket intressant och som ger mig anledning att anknyta till vad herr Nordenson här har sagt. I sådana situationer som den vi nu upplever kommer vissa grupper i kläm. Jordbruket är i det läget att det kommer i kläm just därför att det inte kan, som många andra, kompensera sig för ökade lönekostnader. Jordbruket befinner sig i den situationen i dag, trots att vi har ett avtal. Detta skapar problem som vi inte kan komma ifrån och som ger oss anledning att diskutera dessa spörsmål just från de utgångspunkter herr Nordenson har angivit. Jag tror inte att riksdagen i längden kan komma ifrån en långsiktig debatt om dessa frågor. Jag är för min del glad över att han tog upp dem, ty jag tycker att de har saknats i diskussionen förut i dag.

Herr BENGTSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad som är oriktigt och inte behöver vi inte diskutera, fakta står ju i jordbruksutskottets utlåtanden. Vi ansåg att den reservation som fanns där var den enda som gav möjlighet att göra beräkningarna omedelbart. Som bekant var det också en representant för herr Isacsons eget parti som anslöt sig till denna reservation och ansåg att den måste skrivas på ett sådant sätt för att möjliggöra beräkningarna. I denna kam-

mare röstade också sju av herr Isacsons partivänner med centerpartireservationen. Ingen skulle vara gladare än jag om riksdagens beslut verkligen innebar att vi kunde ta itu med beräkningarna omedelbart. Kan herr Isacson garantera det är vi fullständigt eniga, och jag är mycket nöjd.

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förutsatte att ledamöterna kan läsa utskottsutlåtandet. Då behöver vi inte diskutera detta utan kan gå tillbaka och läsa vad som finns där. Det är där uttalat: »Utskottet utgår från att lantbruksstyrelsen sätter in de resurser, som erfordras för att frambringa behövligt material från den jordbruks-ekonomiska undersökningen i sådan tid att jordbruksutredningens tidsplan skall kunna följas.» Detta har utskottet varit enigt om, fast utskottet var inte enigt på en annan punkt. Här har man emellertid klart och tydligt sagt, att man skall ta till alla resurser för att detta material skall komma in och bearbetas. Mera kunde inte riksdagen göra i den här situationen, och då skall man inte begära mera. Jag tycker man kan vara överens om att riksdagen inte har vågrat behandla problemet. Alltså är inte herr Bengtsons påstående sant.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av statsrådet Ulla Lindströms anförande alldeles nyss. Jag vill bara först säga att det är med tillfredsställelse jag konstaterar att statsrådets inställning i denna fråga inte är överensstämmande med deklarationen av bevilningsutskottets ordförande från denna talarstol för en stund sedan. Reservanterna uttrycker sin glädje över att en representant för regeringen i detta sammanhang konstaterar att reservation IV är i sak berättigad och att problemet med dessa ensamma mödrar är stort.

Sedan, herr talman, är även reservanterna fullständigt medvetna om att de inte har hittat på någonting nytt. Det

Ang. ortsavdraget vid beskattningen, m. m.

är en rådande orättvisa, som vi har velat få avskaffad. I övrigt är det klart att reservanterna med tanke på att det är en rättvisefråga står kvar vid sitt yrkande trots den deklaration som här har gjorts från regeringsbänken. Det är ju ändå så, herr talman, att loven är en sak, men propositionen i ärendet är ännu inte avlämnad.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Sundin misstar sig om han tycker sig spåra någon skillnad i uppfattning mellan å ena sidan utskottet och utskottets ärade ordförande och å andra sidan regeringen. Jag avlyssnade också herr John Ericssons anförande och fann full överensstämmelse mellan våra synpunkter. Jag har inte sagt att reservationen var bra. Jag har sagt att syftet med reservationen var gott. Både reservanterna och utskottet önskar en jämställdhet mellan gifta och ogifta föräldrar härvidlag. Om jag säger att jag betraktar förslaget i reservation IV som en *halvmesyr*, så ligger i detta ord att det alternativa förslag som herr Sundin kommer att få se vid höstrikdagen måste innebära en mera hel utjämning mellan gifta och ogifta föräldrar till barn, som överskridit 16-årsgränsen och alljämt måste försörjas — alltså inte ett »diskriminerande» av de ogifta, som utskottets ärade ordförande uttryckte sig i sitt anförande och menade att reservanternas förslag skulle leda till.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag måste säga, att avslutningen av denna debatt fått en något annorlunda karaktär än jag räknat med. Jag påpekade i morse i mitt anförande det inte obekanta förhållandet, att förslag, som vi framfört i motioner, blir kontinuerligt och traditionellt avslagna, men understundom kommer de tillbaka paketerade som kungl. propositioner. Det hände som bekant i fjol, att sådana förslag — och förvisso ganska betydelsefulla initiativ på skattelagstiftningens område — i vederbörlig ordning avlogs.

De kom tillbaka efter något halvår såsom kungl. propositioner och då gick det galant. Efter statsrådet Lindströms anförande för en stund sedan förstår vi, att de förslag som bl. a. vi framfört i reservationen IV, och som förmodligen om en stund kommer att avslås av denna kammare, kommer tillbaka vid höstrikdagen i form av en kungl. proposition, inte efter sex månader utan efter tre till fyra månader eller så — onekligen ett framsteg i det svenska politiska livet.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det står i utskottsbetänkandet, statsrådet Lindström, att utskottet hemställer att »samtliga motioner i vad de avser förevarande fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd». Det är väl så klart besked, att man till för några minuter sedan hade den bestämda uppfattningen att regeringen inte ville vidta några åtgärder i denna fråga.

Sedan, herr talman, är det väl bara att med glädje konstatera att det har skett en omvändelse till det bättre, och det får vi väl notera med tacksamhet. Överensstämmelsen har blivit trefaldig mellan reservanterna, utskottsmajoriteten — som trots vad jag alldeles nyss har läst upp också säges ha samma uppfattning — och statsrådet. När uppfattningen är trefaldig, då får man hoppas att det snarast möjligt skall bli en positiv lösning.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag är förvånad över att herr Sundin läst utskottsutlåtandet så mycket slarvigare än vi gjort i kanslihuset. Jag skall läsa upp vad som står ovanför den kläm han citerade: »Starka skäl talar således även enligt utskottets mening för en utsträckning av rätten till det högre ortsavdraget och den gynnsammare skatteskalen att gälla något eller några år efter det den skattskyldiges hemmavarande barn fyllt 16 år. Åtgärden ter sig än mer naturlig där-

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

est beslut fattas om förlängd skolplikt.» Och ett sådant beslut har just fattats. Litet längre ned säger utskottet att »huruvida bestämmelserna skall utsträckas att generellt gälla tills barnet fyllt 19 år är utskottet inte nu berett att yttra sig om på nu föreliggande material». Att man kan se något negativt i detta har jag svårt att förstå.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag är föga road av sådana här försök att pådyvla människor en annan uppfattning än den de säger sig ha. Jag har i dag uttalat att den lösning av detta speciella problem som föreslagits i reservationen inte är bra. Den bör kunna göras bättre. Jag motiverade varför jag ansåg att den inte var bra. Nu säger herr Sundin att om det i utskottets skrivning heter att framställningen inte föranleder någon åtgärd, är man emot saken. Vi måste från vår sida avstyrka motioner när de fått en utformning som vi tycker är oriktig. Det är naturligt. Om sedan alla är glada och man säger att man har påverkat det politiska livet, varför skall vi då vara sura? Det finns ingen anledning till det. Viktigast är saken.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag instämmer med bevillningsutskottets ärade ordförande i att när alla är glada är allting bra.

Bara ett par ord till statsrådet fru Lindström. Under de få år jag varit med i riksdagen har jag lärt mig att när man vill avslå något som man liksom har svårt att gå förbi, brukar man använda sig av en välvillig motivering som ändå mynnar ut i ett avslag, och det är vad som skett vid utskottsbehandlingen av denna fråga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 *punkten A*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 47.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I vad avsåge *punkten B*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr Lundström, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

reservationen; samt 3:o), av herr *Hagberg*, att kammararen skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom m. fl. anförda reservationen III.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammararen ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren ha utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Söderquists yrkande.

Herr *Hagberg* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 45 punkten B antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag som innefattas i reservationen III av herr *Hagberg* m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun-

nos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 25;

Nej — 31.

Därjämte hade 81 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 25.

Därjämte hade 24 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten C* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 63.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Beträffande punkten D, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl.

vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 47.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten E framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 46.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten F I*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten *F I*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 25.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå gjorde herr talmannen enligt de angående *punkten F II* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Söderquist* m. fl. vid betänkandet avgivna, med VIII betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Söderquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten *F II*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Söderquist* m. fl. vid betänkandet avgivna, med VIII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Söderquist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 50.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten F III*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar *Sundin* och *Vigelsbo* vid betänkandet avgivna reservationen.

Ang. ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten F III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Sundin* och *Vigelsbo* vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 19.

Därjämte hade 31 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som framkommit beträffande *punkten G*, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med X betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten G, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med X betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 61.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i *punkten H* hemställt.

Slutligen gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten I* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med XI betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med XI betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 67.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 50, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1962/63, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 april 1962 dagtecknad proposition, nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1962/63, m. m., hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1962/63 med 100 procent av grundbeloppet.

Propositionen nr 150 hade i här berörd del hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 725, av herr Bengtson m. fl., och II: 880, av herr Hedlund m. fl., vari hemställdes, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 150 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt framläggande av förslag, i erforderlig omfattning till innevarande års höstriksdag, rörande skattelättnad och omfördelning av skattetrycket i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 726, av herr Hagberg m. fl., och II: 879, av herr Heckscher m. fl., vari anhållits, att riksdagen — under uttalande att en utgifts- och inkomstpolitik enligt de i motionerna anförda riktlinjerna bort och borde föras — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, att enligt dess mening allmänna skatteberedningen borde, vid utformningen av sina förslag till statliga skatteskalor, arbeta med den utgångspunkten, att det proportionella inkomstskiktet skulle breddas högst väsentligt och att progressiviteten skulle i betydande grad lindras;

3) de likalydande motionerna I: 727, av herr Lundström m. fl., och II: 881, av herr Ohlin m. fl., vari föreslagits, att riksdagen

a) med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i propositionen nr 150 skulle vid fastställande av inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1962/63 upptaga inkomsterna från riksbanksfonden till 100 000 000 kronor,

b) i övrigt skulle beakta vad som i motionerna anförts i fråga om utformningen av statens skattepolitik samt en mera rättvisande redovisning av de statsfinansiella förutsättningarna;

4) de likalydande motionerna I: 728, av herrar Ringaby och Kaijser, samt II: 878, av herrar Fröding och Hedin, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

a) för andra kalenderhalvåret 1962 med 100 procent av grundbeloppet och

b) för första kalenderhalvåret 1963 med 90 procent av grundbeloppet; även-
som

5) de likalydande motionerna I: 729, av herr *Öhman m. fl.*, och II: 877, av herr *Hagberg m. fl.*, vari anhållits,

a) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 150 i fråga om att preliminär skatt för budgetåret 1962/63 skulle utgå med 100 procent av grundbeloppet,

b) att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t att uppdraga åt den allmänna skatteberedningen att skyndsamt framlägga utredning och förslag beträffande den omfördelning av skattebördan som förordats i motionerna.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 150, i vad propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, och med bifall till de likalydande motionerna I: 729, av herr *Öhman m. fl.*, och II: 877, av herr *Hagberg m. fl.*, såvitt motionerna avsåge skatteprocenten, även som med avslag å de likalydande motionerna I: 728, av herrar *Ringaby* och *Kajiser*, samt II: 878, av herrar *Fröding* och *Hedin* — måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1962/63 med 100 procent av grundbeloppet;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 725, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 880, av herr *Hedlund m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 726, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 879, av herr *Heckscher m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 727, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 881, av herr *Ohlin m. fl.*,

4) de likalydande motionerna I: 728, av herrar *Ringaby* och *Kajiser*, samt II: 878, av herrar *Fröding* och *Hedin*, även som

5) de likalydande motionerna I: 729, av herr *Öhman m. fl.*, och II: 877, av herr *Hagberg m. fl.*,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att bevillningarna för budgetåret 1962/63 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Hagberg*, *Yngve Nilsson*, *Nilsson* i *Svalöv* och *von Sydow*, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 726 och II: 879 samt de likalydande motionerna I: 728 och II: 878 — ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 150 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med bifall till de likalydande motionerna I: 726 och II: 879 samt I: 728 och II: 878, förstnämnda motionspar såvitt här vore i fråga, även som i anledning av de likalydande motionerna I: 729 och II: 877, sistnämnda motioner såvitt här vore i fråga — måtte — under uttalande att en utgifts- och inkomstpolitik enligt de i motionerna I: 726 och II: 879 anförda riktlinjerna bort och borde föras — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt

a) för andra kalenderhalvåret 1962 med 100 procent av grundbeloppet och

b) för första kalenderhalvåret 1963 med 90 procent av grundbeloppet;

II) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B 1 hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 725, av herr *Bengtson m. fl.*, och

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

II: 880, av herr Hedlund m. fl. — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt framläggande av förslag, i erforderlig omfattning till innevarande års höstriktsdag, rörande skattelättnad och omfördelning av skattetrycket i enlighet med vad reservanterna anförte;

III) av herrar *Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Lundström* och *Nilsson* i Svalöv, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Larsson* i Umeå och *von Sydow*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under B 2 hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 726 och II: 879, såvitt här vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, att enligt dess mening allmänna skatteberedningen borde, vid utformningen av sina förslag till statliga skatteskalor, arbeta med utgångspunkt från att väsentligt bredda det proportionella inkomstskiktet och lindra progressiviteten;

IV) av herrar *Söderquist* och *Lundström*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B 3 hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 727, av herr *Lundström* m. fl., och II: 881, av herr *Ohlin* m. fl., och med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 150 — måtte vad avsåge inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1962/63 upptaga inkomsterna från riksbanksfonden till 100 000 000 kronor.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna I och III.

Herr **SUNDIN** (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation II.

Herr **SÖDERQUIST** (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation IV.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 729 i denna kammare och 877 i andra kammaren.

Herr **ERICSSON, JOHN** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 *punkten A*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 22.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de angående *punkten B 1* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten B 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sundin begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 16.

Därjämte hade 28 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten B 2* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl.

vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten B 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 47.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten B 3*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Söderquist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Söderquist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 27.

Därjämte hade 22 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord hemställan bifölls härefter vad utskottet i *punkten B 4* hemställt.

Ytterligare gjordes enligt de beträffande *punkten B 5* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 729 och II: 877, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten C* hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskatte-

medel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1962/63;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1962/63 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksbanken;

nr 31, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för vissa riksdagens verk, m. m.; samt

nr 32, angående regleringen för budgetåret 1962/63 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

första lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 41, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

tredje lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 36, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

jordbruksutskottets memorial och utlåtande:

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss häradsjord, m. m.; ävensom

särskilda utskottets memorial nr 8, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets utlåtande i

anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skollag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.02.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 25 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Anmälades och godkändes särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 till förberedelseåtgärder för skolreformen m. m.; och

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 förslagit riksdagen att för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln an-

visa a) till Statens konstråd ett anslag av 23 000 kronor; b) till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 329) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 319);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* (I: 671) och den andra inom andra kammaren av herr *Zetterberg m. fl.* (II: 812), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att från och med budgetåret 1962/63 en återgång skulle ske till den ordning som avsåges med 1937 års riksdagsbeslut om åtgärder för att bereda vidgade arbetsuppgifter åt svenska konstnärer, innebärande att vid projektering av statliga nybyggnader skulle inräknas ett belopp icke understigande 1 procent till konstnärlig utsmyckning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Aspling* och *Bergman* (I: 672) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Lundkvist* och *Lindahl* (II: 810), i vilka anhöllits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa, att frågan om ett återinförande av den s. k.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

procentregeln måtte bli föremål för förnyad prövning, så att i anslagen till statliga byggnader måtte inräknas medel för konstnärlig utsmyckning ej understigande 1 procent av byggnadskostnaderna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 676) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 818), i vilka föreslagits, såvitt här vore i fråga, att riksdagen vid behandling av proposition nr 62 skulle a) till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor; b) till Statens konstråd för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 40 000 kronor; c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1963 års riksdag om den s. k. enprocentregeln återinförande vad gällde anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 819), i vilka hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 62 måtte besluta att anslå 32 000 kronor till statens konstråd för dess verksamhet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 329 och II: 319, i vad de avsåge avsättning av medel för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 671 och II: 812 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 676 och II: 818 samt I: 678 och II: 819, samtliga motioner i vad de avsåge medeltilldelningen till statens konstråd, till Statens konstråd för budgetåret 1962/63

å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 23 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 676 och II: 818, i vad de avsåge medeltilldelningen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor;

IV. att motionerna I: 672 och II: 810 samt I: 676 och II: 818, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om återinförande av den s. k. enprocentregeln, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade reservationer avgivits, utom av andra,

a) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Andersson* i Knäred, *Gustafsson* i Kärby och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III och IV hemställa,

III. att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 678 och II: 819 ävensom med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, samtliga motioner i vad de avsåge medeltilldelningen till statens konstråd, till Statens konstråd för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 40 000 kronor;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, i vad de avsåge medeltilldelningen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 672 och II: 810 samt

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

I: 676 och II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1963 års riksdag om återinförande av den s. k. enprocentregeln;

b) av herr *Birger Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen vid förevarande punkt jämväl finge omfatta frågor, som behandlades i övriga punkter i utlåtandet. Yrkanden vid dessa övriga punkter skulle dock ställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Vid början av denna vårsession hade statsutskottets andra avdelning att ta hand om en fråga, som ansågs vara av så angelägen och brådskande natur, att den fick en behandling som närmast påminner om den som finansministern häromdagen i kammaren så värtaligt skildrade och som gällde de två propositioner angående höjning av spritpriserna, som han hade lagt fram.

Nu var vi väl alla överens om att vi var tvungna att skynda på. Det gällde en viktig fråga, eftersom de åtgärder som Kungl. Maj:t ville ha igenom i riksdagen redan var på gång när riksdagen skulle fatta sitt beslut. Denna brådska var föranledd av att det gällde att ordna bättre förhållanden beträffande teknikerutbildningen, och det är inte bara vid det tillfället som vi har mött detta förhållande. Man har ett intryck av att det för oss just nu är allra viktigast att få fram yrkeskunniga och tekniskt kunniga människor. Vad vi brukar kalla kultur och humanism har liksom fått träda i bakgrunden. Humanisterna är inte matnyttiga, men det är teknikerna; de skall klara den levnadsstandard, som vi alla anser oss vara så beroende av, och dagligen och stundligen tutar det också i våra öron sådana ord som just standardförbättring, rationalisering o. s. v. Men nog är det ändå litet underligt, att när svenska fol-

ket var ett ganska fattigt, för att inte säga mycket fattigt folk, ansåg det sig ha råd med både kultur och humanism, men nu när vi har fått det så oändligt mycket bättre, är vi mycket försiktiga, när vi skall satsa på sådana ting. Om vi ser på de vackraste byggnadsverken som vi har i vårt land, är den sannerligen inte av sent datum, utan det är byggnader som i många fall kom till för mycket länge sedan. Vi betraktar dem nu som skatter, som vi är mycket angelägna att bevara.

Någon av de gamla romerska kejsarna präglade uttrycket »bröd och skådespel»; han menade alltså att folket fordrade inte bara bröd utan också skådespel. Nu vill vi inte ge oss in på att bjuda vårt folk sådana skådespel, som var aktuella på den tiden, men nog känner väl ändå de allra flesta av oss innerst inne ett behov av någonting utöver det som anses vara matnyttigt. Det har väl inte gjorts några vetenskapliga undersökningar om den saken och inte heller om i vad mån vår arbetsförmåga ökas genom att vi är omgivna av sköna ting. Det har emellertid gjorts en eller kanske flera undersökningar beträffande musiken. Om jag inte minns fel, började man med hönsen; man kom underfund med att hönsen värpte betydligt bättre till musik, och man konstaterade också att kossorna mjölkade mycket bättre till musik. Man gick så långt att man började tro på att musiken också kunde inverka på människornas arbetsförmåga, och så fick vi i radion en programpunkt, som heter »Musik under arbetet».

Det är emellertid inte bara musik som konsten omfattar. Visserligen kan man få en underlig uppfattning av rubriken till utlåtandet, där det står »stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet», precis som om det vore fråga om tre från varandra skilda ting.

Det är just nu dags för två 25-årsjubileer. Det ena består däri att vi kan fira 25-årsminnet av den dag då riksdagen beslöt att införa den s. k. procentregeln. Samma år tillkom också en konstnärsorganisation — kanske var det

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

så att vingsuset från Sveriges riksdag väckte konstnärerna till medvetande om att de borde organisera sig och försöka utnyttja de möjligheter som man väntade att riksdagen skulle komma att ställa till deras förfogande. Som vi alla vet, blev det inte mycket av med procentregeln — kriget kom emellan, och sedan har ecklesiastikministrarna tydligen inte ansett det möjligt att börja tillämpa den igen.

I år föreligger flera motioner om enprocentregeln och även en reservation. Utskottsmajoriteten är mycket nöjd med vad departementschefen har föreslagit — och vi skall väl alla villigt erkänna att det i år framlagda förslaget på många punkter innebär en betydande förbättring. Men för mig och många andra ter det sig ändå som om förnöjsamheten är för stor.

Utskottets majoritet har egentligen tre motiv för att avböja förslaget om återinförande av den gamla enprocentregeln. Man är rädd att den inte skall kunna tillämpas på rätt sätt och har t. ex. ställt frågan: Skall enprocentregeln tillämpas när statens järnvägar bygger lokstallar? Och skall den tillämpas när kraftstationer byggs långt uppe i ödemarken? Till detta vill jag säga, att det naturligtvis inte är meningen att regeln skulle tillämpas så, att varje ny byggnad skall få konstnärlig utsmyckning till en kostnad motsvarande en procent av byggnadskostnaderna. I vår reservation vid punkten 1 sägs ju också mycket tydligt ifrån att det skall gälla »utsmyckning av statliga byggnader, som är lämpade för konstnärlig utsmyckning». Man kan givetvis fråga sig om ett lokstall är lämpat för utsmyckning, men å andra sidan kan det väl också på en sådan arbetsplats behövas någonting vackert att titta på. När det gäller kraftstationer långt borta i ödemarken, där bara några få människor vistas sedan anläggningen blivit färdig, vore det ju rätt underligt att använda stora belopp till konstnärlig utsmyckning — även om jag anser att kraftverksbyggarna har förstört skönhetsvärden för miljarder här i landet och att

de därför borde vara skyldiga att åtminstone här och där försöka sona sina synder i någon utsträckning, t. ex. i kommuner där de sprängt sönder vattenfallen eller genom regleringssjöarna ställt stora, vackra områden under vatten. I sådana kommuner finns det säkert många skolor och andra lokaler som skulle må väl av en konstnärlig utsmyckning, och genom den kunde man ju ge bygdens folk en smula ersättning för vad som gått förlorat.

Vidare säger utskottsmajoriteten att man genom att tillämpa enprocentregeln skulle vålla konstnärerna svårigheter; de skulle bli beroende av konjunkturväxlingarna. Genom ett fixt belopp skulle de däremot, menar man, veta vad de har att räkna med. Men lika väl som det går att höja ett belopp så kan man ju höja procenten. Den behöver inte absolut vara spikad vid en procent, utan den går naturligtvis att höja.

Vidare säger utskottsmajoriteten att den här procentregeln skulle egentligen bara gynnas en viss grupp av konstnärer, nämligen målarna, skulptörerna och grafikerna, medan de andra skulle komma att ställas utanför. Jag skall återkomma till den saken vid ett senare tillfälle tillfälle.

Nu är det ju så att åtskilliga kommuner, bland dem Stockholms stad, tillämpar den här procentregeln, och det har visat sig gå mycket bra att göra det. Vi har ju också fattat ett beslut här i riksdagen om att man vid bostadsbyggande kan få lägga till en procent till konstnärlig utsmyckning och att detta skall rymmas under lånetaket. Men då blir det ju hyresgästerna som får betala. Jag tror att de flesta av dem gör det villigt och glatt, men nog tycker man att det vore värdigt, om också staten, när staten själv bygger, såg till att det blev en konstnärlig utsmyckning av dess byggnader.

Vi har också i reservationen föreslagit en höjning av anslaget till konstrådet. Konstrådet kom ju till i samband med att riksdagen fattade principbeslut om procentregeln, och rådet fick då ett anslag på 9 000 kronor. I dag är man uppe

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

i ett förslag på 20 000 kronor. Det är enligt vår mening inte mer än vad som ungefär motsvarar penningvärdeförsämringen, och därför föreslår vi att anslaget till konstrådet skall höjas ytterligare.

Vad beträffar konstnärsstipendierna har det i propositionen föreslagits — det skall erkännas — en väsentlig ökning i jämförelse med tidigare, men det är ju också en väldigt stor skara konstnärer som nu för första gången kommer med i sammanhanget. Departementschefen räknar upp dem, och jag skall nämna några: dramatiker, regissörer, skådespelare, filmskapare, dansöser, dans-, sång- och teaterpedagoger, illustratörer och konstnärligt arbetande fotografer, och det skall erkännas att det nog finns ytterligare grupper som man bör tänka på. Det är klart, när så många kommer till, att om det över huvud taget skall bli några större stipendier som åtminstone en liten del av dessa konstnärer undan för undan skall få nytta av, så krävs det ett större belopp, och vi har också i vår reservation föreslagit att dessa anslag skall höjas med, om jag inte minns fel, 370 000 kronor.

I det här sammanhanget har det också väckts förslag om att konsthantverkarna skulle få samma möjligheter som vad vi kallar konstnärerna, men det har utskottets majoritet inte alls velat vara med om, utan den säger att det bör anstå. »Frågan om stipendier åt den relativt stora och i viss mån heterogena grupp, som utgöres av konsthantverkare, kräver», säger utskottet, »ett närmare klarläggande». Skall det vara så svårt att bedöma om en sak är konsthantverk eller inte? Om det t. ex. gäller utsmyckningen av en kyrka, då är det alldeles självklart att altartavlan, som utförs med tillhjälp av pensel och färg räknas som ett konstverk, men kyrksilvret som silversmeden vackert formar och förser med ornament skall inte betraktas som konst! För mig är det alldeles självklart att bägge är konstverk. Det bör vara minst lika lätt att klargöra den saken som det är att klargöra t. ex. begreppet »konstnärligt arbetande fotografer». Vil-

ka fotografer är konstnärligt arbetande och vilka fotografer är inte konstnärligt arbetande? Jag tror att det är svårare att skilja mellan dessa än att avgöra vilken del av konsthantverket som inte bör räknas till konsten.

I fråga om den svenska konstens kontakt med utlandet har vi föreslagit en fördubbling av anslaget. Utskottet går med på 100 000 kronor och avser då konstutställningar, d. v. s. det är målare, skulptörer och grafiker som här skulle få möjlighet att visa sina alster. Vi vill att anslaget skall höjas med 100 000 kronor för att också tonkonstnärerna och andra grupper skall ha möjlighet att visa vad vi här i Sverige förmår på deras områden och att knyta kontakter. Jag tycker att det är väldigt inkonsekvent av utskottsmajoriteten att säga, när det gällde procentregeln, att den bara gynnade en grupp, nämligen målare, skulptörer och grafiker, när den med det här anslaget på 100 000 kronor gynnar just den gruppen, medan de andra grupperna tills vidare ställs utanför.

När det från folkpartihåll först lades fram förslag om väsentligt ökade anslag på dessa områden kan man ju inte precis påstå att de möttes med någon större förståelse. Nu tycks det ha blivit en viss islossning. På departementsplanet har en hel del redan gjorts, och om vi ser på motionerandet i kamrarna i år finner vi att det föreligger motioner från alla de fyra demokratiska partierna. Det är ett par motioner från folkpartiet, en motion från centerpartiet, som väl närmast får betraktas som en partimotion, och från socialdemokratiskt håll ett par motioner undertecknade av framstående ledamöter av denna kammare. Vi tycks alltså ändå vara på väg, och i förhoppning om att det skall lyckas oss att komma fram till målet, ber jag, herr talman, att vid detta tillfälle få yrka bifall till reservationen vid punkt 1 av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag har ju till detta utlåtande fogat en blank reservation. Or-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

saken till det är närmast att jag har en från både utskottsmajoriteten och reservanterna avvikande mening när det gäller den s. k. procentregeln. Då den infördes på 1930-talet av Arthur Engberg var den mycket befogad. Vi levde då i en tid, då inte minst konstnärerna hade det ytterst besvärligt. Man kunde då, därest man hade pengar, köpa framstående konstnärers verk för ungefär det pris det kostade att köpa det material som konstnärerna använde. Det var omöjligt för konstnärligt skapande människor att kunna leva på sitt arbete.

Det var i den situationen som Arthur Engberg lade fram sitt förslag. Det var mycket revolutionerande för sin tid, hälsades med stor glädje och var säkerligen mycket värdefullt för de skapande konstnärerna. Så småningom — som vi redan har hört från denna talarstol alldeles nyss — kom emellertid, liksom så mycket annat under andra världskriget, denna regel bort. Sedan har det undan för undan gjorts framstötter om att få den återinförd. Man har här och var ute i kommunerna tagit upp något liknande för att på den vägen gynna konsten men framför allt gynna människornas möjligheter att se förnämlig konst. Men man har på sistone allt mer och mer kommit underfund med att denna procentregel är en stel mekanisk regel, som inte är den allra bästa. Fördenskull har ju i den motion som i denna kammare har väckts av herrar Aspling och Bergman föreslagits en prövning av denna regel. Man skulle undersöka om det fanns några andra möjligheter att på ett tillfredsställande sätt kunna stödja konsten och medverka till utsmyckningen av offentliga byggnader. Jag tycker det ligger mycket förståndigt i detta.

Det vore bra om vi kunde få fram någonting som passade bättre än procentregeln, som ju infördes i ett krisläge. Det är fördenskull jag inte har ansett mig kunna följa vare sig majoriteten i utskottet eller reservanterna. Jag anser att man här skall pröva sig fram. Vi vet ju att intresset för konst har ökat oavbrutet. Människorna har fått större möj-

ligheter att köpa konst, men detta till trots är det svårt för många allvarligt syftande konstnärer att få en hygglig inkomst och få arbetsro. Nu är det ju också så att allmänheten ofta när den tror sig stödja konsten tyvärr köper s. k. hötorgskonst och stöder sådant som skapas så att säga på löpande band, medan de allvarligt syftande konstnärerna har ytterst svåra förhållanden.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den motion nr 672 som väckts i denna kammare av herrar Aspling och Bergman samt till den likalydande motionen nr 810 som väckts i andra kammaren av herrar Lundkvist och Lindahl.

Med talmannens tillstånd skall jag säga ett par ord om en annan reservation jag har. Det gäller närmast anslagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 62. Där har vissa anslag till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet föreslagits samt att de belopp som av biblioteksersättningsmedel skall utgå till originalförfattare skall höjas. Någon höjning av ersättningen till översättare har däremot icke föreslagits. Jag vet inte om det har blivit bortglömt eller om man medvetet har ansett sig icke nu kunna höja anslagen beträffande den översatta litteraturen.

Nu är det emellertid så att den största delen av den utländska litteratur som vi svenskar läser, den läser vi i översättning. På grund av att litteratur översätts har vi ju fått möjligheter att läsa en stor del av världslitteraturen. Det är angeläget att det blir goda översättningar. Alltför många översättningar är hastverk, tillkomna i brådskans tecken, och många gånger är det så att upprörande sakfel och andra fel vidlåder dem. För att översätta ett diktverk, det må vara lyrik eller prosa, måste ju översättaren nästan vara något av en diktare. Han skall kunna återge stämningar, språkets glans och allt detta, vilket innebär att det måste vara en verkligt kvalificerad kraft.

Nu är det ju känt, att översättarna har en mycket ringa ersättning för sitt ytterst värdefulla arbete. Jag vet att man inom statsutskottets andra avdelning

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

har resonerat så, att det inte är statens eller allmänhetens sak att hjälpa översättarna — det skall förlagen göra. Men vi kan ju inte tvinga förlagen till något. Om förlagen skall lägga på ytterligare, blir det i varje fall ytterst allmänheten som får betala. När man nu höjer den ersättning som via författarfondens fria del går till originalförfattarna — i detta fall alltså de som skriver på svenska — tycker jag att man borde ha ökat bidraget även för översättningar. När denna punkt föredras, kommer jag att yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade litet svårt att följa herr Birger Andersson från början till slutet, eller också var det så att min namne i slutet hade tappat bort vad han sade i början. Han började med att tala om för oss, att den här procentregeln, som herr Engberg föreslog, kom till under en tid, när konstnärerna hade det mycket svårare än nu och man kunde köpa konstverk för vad materialet kostade. På slutet av sitt anförande sade herr Birger Andersson, att många allvarligt syftande konstnärer har det ytterst svårt. Likadant alltså som på herr Engbergs tid. Det är ju just dessa allvarligt syftande konstnärer som procentregeln gäller. Jag vet inte om herr Birger Andersson brukar titta på TV, men för inte länge sedan fick man där se några kända konstnärer, som arbetade i sina ateljéer. De berättade att många av dem inte fick ut mer än vad materialet kostade. De hade andra sysselsättningar vid sidan om, som de levde på. Sitt konstnärskap fick de idka som en hobby, och de fick vara nöjda, om de fick igen materialkostnaderna.

Så betecknade herr Birger Andersson enprocentregeln som en stel och mekanisk regel. Vi har i kammaren stadsfullmäktiges ordförande i Stockholm. I Stockholm har man ju tillämpat denna regel, och jag finner att herr Carl Albert Anderson har som första namn skrivit på en motion, där det föreslås att det

från och med budgetåret 1962/63 skall ske en återgång till den gamla ordningen, som avsågs med 1937 års riksdagsbeslut. I Stockholm har man tydligen inte så skrämmande erfarenheter av den här stela och mekaniska regeln. Det märkvärdiga är ju också att konstnärerna själva genom sin riksorganisation kräver — eller rättare sagt begär och önskar — att den där regeln skall tillämpas. Men det är kanske så att de inte förstår sitt eget bästa!

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske inte utvecklade mina synpunkter så utförligt att herr Axel Johannes Andersson kom underfund med vad jag menade. Jag ville nämligen komma till slutet av mitt anförande litet fortare än herr Andersson gjorde.

Att Stockholms stad tillämpar enprocentregeln innebär för mig inte på något sätt att den är riktig. Till och med om min gode vän Carl Albert Anderson har varit med om att införa en regel, kan jag ha mina dubier om den. Jag anser att man skall utreda olika möjligheter. Vad som här föreslås är att Kungl. Maj:t skall pröva inte bara procentregeln, utan även andra möjligheter att ge konstnärerna stöd.

Så sade herr Axel Johannes Andersson att jag hade varit ologisk, när jag sade att det var en nödsituation på 1930-talet, eftersom det var besvärligt för konstnärerna även nu, men det är nog inte jämförbara förhållanden. Då var det så att praktiskt taget varenda konstnär i detta land hade svårigheter. Nu är det åtskilliga som klarar sig hyggligt, och en del klarar sig mycket bra. Men det gäller att sätta in statligt stöd för att de människor som är skapande konstnärer skall få något så när hyggliga och med andra grupper likvärdiga inkomster.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! I den ekonomiska debatt som vi hade tidigare i dag fram-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

böjls från flera håll att det varit en synnerligen gynnsam utveckling inom vårt land ur ekonomisk synpunkt med produktionsstegring och standardhöjningar på olika områden. Jag måste dock beklaga att kultursträvandena inte har kunnat hålla jämna steg med denna utveckling, utan man måste tvärtom säga att det funnits ett inte överdrivet intresse för kultursträvandena. Inte minst från regeringen, som närmast skulle ha ansvaret för dessa angelägenheter, hade man kunnat vänta litet hårdare tag för att förbättra konstnärernas ställning.

Av de 1 490 medlemmarna i Konstnärernas riksorganisation har det redovisats att ungefär hälften lever på en nivå, som är under existensminimum. En tidigare gjord undersökning gav ungefär samma resultat. Ser man efter hur förhållandena är på andra områden, t. ex. musiken, så visar det sig att den kanske rentav ekonomiskt och socialt släpar efter det övriga kulturlivet. Orkestermusikerna och solisterna är underbetalda, tonsättarna har det sämre ställt än de flesta, eleverna på Musikaliska akademien är en studiegrupp som inte kan se särskilt ljus på framtiden. Om det inte vore för intresset för konsten kunde man slå igen Musikaliska akademien med detsamma, ty skulle någon se till de ekonomiska förmåner som väntar efter utbildningens slut, skulle de inte stanna där. På liknande sätt ligger det i allmänhet till inom kulturens område. Enligt min mening måste vi ta ordentliga tag för att skapa mera tillfredsställande förhållanden på detta område.

Det kan invändas: Varför har vi inte tagit itu med dessa problem tidigare? Jag tror att resurserna är betydligt större nu. Vi har gått igenom olika besvärigheter i vårt land, då vi fått spara på allt. Då har kulturfrågorna kommit ännu mera i kläm. Men nu har vi så pass goda resurser att vi borde kunna göra något.

Det som diskuteras i dag i statsutskottets utlåtande nr 145 om den konstnärliga utsmyckningen av lokaler och enprocentregeln kan, som herr Axel Jo-

hannes Andersson anför, fira sitt 25-årsjubileum. Det var redan i februari 1936 som det tillkallades en utredning för att arbeta med dessa frågor. Det var dåvarande ecklesiastikministern Arthur Engberg som framlade förslaget om detta, och senare efter diverse förhandlingar kom man fram till att man skulle sträva efter denna enprocentregel. Det är klart att det kan anföras mot den att det inte alltid kan vara så lämpligt att man använder just en procent, att utfallet alltså skulle bli felaktigt. I en del fall är byggnadsverken inte lämpliga för utsmyckning, kraftverk t. ex. Men det står ju i reservationen att i statliga byggnader som är lämpade för konstnärlig utsmyckning skall en procent av byggnadskostnaderna anslås för sådan. Man är absolut inte fastlåst vid att varenda byggnad som staten bygger, kraftverk eller vad det är, skall utnyttja enprocentregeln. Jag tror att det vore tryggare om vi hade en viss mall som vi kunde sträva efter, och jag befarar att när man är så angelägen att ta bort denna enprocentregel, kommer det att leda till att man stannar på ett betydligt lägre belopp än en procent.

Beträffande de övriga punkterna — om jag tar dem i ordning — skulle jag vilja tillägga att jag när det gäller ersättning åt författare för utlåning av deras verk från bibliotek med allra största tvekan ansåg mig kunna biträda utskottets förslag. Jag har starka sympatier för den reservation som är avgiven härvidlag, och om det inte blir några ytterligare åtgärder så småningom, kommer jag i fortsättningen att anse att jag bör hjälpa till i strävandena att få en bättre ersättning åt författarna för utlåning av deras verk på bibliotek.

I fråga om konstnärsstipendierna har vi yrkat på ett högre anslag. En sak är att observera i utskottets skrivning. Det har i olika sammanhang nämnts att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att . . . utskottet hoppas att Kungl. Maj:t skall finna det möjligt . . . o. s. v. Det är ständigt bara en framställning som går ut på att Kungl. Maj:t skall vidta åtgärderna. Jag är naturligtvis tacksam om i

Anslag till konstnärlig första hand ecklesiastikministern tar itu med dessa saker, men det finns ett starkt intresse på andra håll också, och därför skulle man mycket väl kunna besluta vissa åtgärder utan att alltid hänvisa till Kungl. Maj:t.

Jag vill uttala min tillfredsställelse med den förbättring som gjorts beträffande kvalitetsstödet åt svensk filmproduktion. Det är väl tio eller elva år sedan jag första gången motionerade i riksdagen och fick ett bestämt avslag. Det gick inte alls för sig att stödja någon kvalitet på filmproduktionen. Det fanns ingen möjlighet att förverkliga en sådan tanke. Det gläder mig så mycket mera att tanken nu är genomförd och att man ökat anslaget med 500 000 kronor samt överfört det från sjunde till åttonde huvudtiteln. Jag förmodar att det inte skall bli någon förändring beträffande anslagen till detta ändamål, ty pengarna tas ju egentligen från den återbäring som skall ske till svensk filmproduktion över huvud taget. Jag skulle naturligtvis gärna se, när det ges som ett anslag på åttonde huvudtiteln, att svensk filmproduktion skulle få hela återbäringen. Jag har framfört det önskemålet tidigare här i kammaren.

Den sista punkten, vilken gäller utställningar av svensk konst i utlandet har vi ju inte ansett oss nöjda med utan yrkar på en höjning även av detta anslag. Jag har särskilt observerat en motion i andra kammaren, nr 811, som är framburen av Viola Sandell m. fl. Motsvarande motion har här i första kammaren väckts av några socialdemokrater. Motionärerna påvisar de små möjligheter vi har att göra oss gällande i olika länder till följd av otillräckliga resurser. Man påpekar att materialet är dyrbart, enär nottryck är kostsammare än vanligt boktryck. Man framhåller att framställning av grammofoonskivor för med sig kostnader inte bara för musiker utan även för lokalhyra m. m. Jag vill helt instämma i vad som anförts i dessa motioner och vill erinra om det beklagliga faktum, som jag haft tillfälle att påtala tidigare, att vi ju har en skatt på grammofoonskivor, som utgår med än-

utsmyckning av statliga byggnader m. m. da upp till 25 procent på inspelningar av klassisk musik. Det vore inte möjligt för ett grammofoonbolag här i landet att spela in klassisk musik, om man endast skulle ta ekonomiska hänsyn. Det är ytterligare något som man bör observera.

Anslaget är visserligen rubricerat »Utställningar av svensk konst i utlandet», men vi har ju i motiveringen till den vid punkt 5 fogade reservationen uttalat, att medelsanvisningen bör gälla även författare och tonkonstnärer. Även om rubriken är något missvisande, skulle man därigenom få möjlighet att hjälpa författare och tonsättare att bli representerade i större utsträckning i andra länder.

Med det anförda ber jag, herr talman, i första hand få yrka bifall till den vid punkten 1 fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! I den debatt som vi förde här i kammaren i onsdags kom ju med även kulturella värderingar, i det att man på något håll gjorde gällande att en praktisk utbildning var viktigare än litteraturhistoria. Jag vågar ändock, herr talman, säga några ord om litteraturen och författarna.

Det har sagts, inte bara vid högtidliga tillfällen, att litteraturen är vår andes stämma i världen och att litteraturen, den goda boken, är vårt samvete. Enligt min mening finns det också anledning att säga detta i alla sammanhang. Kontakten med det verkliga livet, såsom de goda författarna kan forma den, har en utomordentligt stor betydelse. Litteraturen berikar också tillvaron för många människor. Den ger utblickar och inblickar i vår tillvaro. Böckerna, har någon sagt, är våra tysta vänner, alltid redo och till vårt förfogande när vi så önskar. Boken kommer alltid, oavsett radio, television och andra massmedia, att bli vårt främsta kulturmedel. Författarnas insatser, deras tankearbete och deras skapande, är utomordentligt betydelsefulla.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Det är mot denna bakgrund, som riksdagen har beslutat att författarna skall erhålla ersättning för utlåningen av deras verk genom bibliotek. I propositionen 62 föreslås en uppräkningsanslag för ändamålet med icke obetydliga belopp. Likväl är jag, herr talman, beredd att stödja reservationen under punkt 2 i föreliggande utlåtande nr 145. Det beror dels på vad styrelsen för Sveriges författarfond anför i sin anslagsframställning, dels också på den kontakt jag har med många författare och den kännedom jag har om deras villkor i dag. Får jag helt kort uttala, att ett bifall till vad styrelsen för författarfonden har begärt skulle medge ett tryggande av ålderdomen för ett antal äldre författare, trygghet i yrkesutövningen åt vissa erkända författare och arbets- och resestipendier åt yngre författare. En sådan höjning skulle vara av stor betydelse och hälsas med stor glädje av såväl författarna som den litteraturintresserade publiken.

I samma reservation tas även upp frågan om ersättning till översättarna. Det gäller likaledes ett mycket viktigt område. Jag har av anledning, som jag inte här skall gå in på, sökt översättningar av skönlitteratur från ett visst land i Europa. Vad som slog mig är hur liten tillgång till litteratur vi har från vissa länder. Ändock är det skönlitteraturen, som kan ge oss möjlighet att öka vår inblick i andra folks liv och förhållanden, deras känslor och tankar. Att det finns goda översättningar är av väsentlig betydelse för våra internationella kontakter på kulturens och litteraturens område. Jag skulle tro, att en sådan tillgång också skapar intresse i dessa länder för svensk litteratur, vilket bör beaktas i detta sammanhang.

Med denna motivering kommer jag, herr talman, att yrka bifall till reservationerna vid punkten 2 dels reservationen a, som gäller ersättning till författare vilka gjort översättningar av litteratur till vårt språk, dels också reservationen b, som gäller ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag skall försöka att fatta mig ganska kort när det gäller detta utskottsutlåtande. Alla, som har tagit del av detsamma, kan ju finna att skrivningen på de olika punkterna är ganska fyllig och klarläggande — jag utgår också ifrån att samtliga ledamöter i denna kammare har läst såväl propositionen som utskottets utlåtande.

Man kan ju få en god överblick över de anslagshöjningar, som föreslås i propositionen, i den bilaga som finnes fogad till utskottets utlåtande på sid. 19. Av denna framgår att det föreslås en uppräkningsanslag av de anslag det här gäller jämfört med föregående år med 1 873 000 kronor fördelade på sex olika punkter, och detta gör att det i år blir en anslagssumma på nära 5 miljoner kronor, vilket innebär en ökning av anslagen med 60 procent jämfört med föregående budgetår. Jag tycker att man bör uttala sin tillfredsställelse över denna kraftiga uppräkningsanslag och att detta har varit möjligt för departementschefen.

Som jag förut sade behandlas i proposition nr 62 en hel rad olika frågor på detta område. Jag vill också nämna, då det nu föreslagits en anslagsuppräkningsanslag med 60 procent, att det var likadant i fjol — även om det inte var fråga om ett lika stort belopp, blev det dock en ökning med ett ganska avsevärt belopp. Det är ju så att denna uppbyggnad har skett och sker etappvis.

När det gäller den konstnärliga utsmyckningen av statliga byggnader föreslås en anslagsuppräkningsanslag med 100 000 kronor till 500 000 kronor. Men det kan nog påstås att denna anslagsökning i realiteten är betydligt större. Jag skulle tro att ökningen uppgår till närmare 200 000 kronor och att anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader därför är uppe i närmare 600 000 kronor. Att det blir en höjning för nästa budgetår med nära 200 000 kronor, beror på att det från detta anslag har bestritts en hel del andra utgifter, som under nästkommande budgetår inte kommer att belastas detsamma.

Det har talats mycket om denna s. k.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

enprocentregel. Alla de föregående tatlarna har varit inne på detta, och herr Axel Johannes Andersson sade att man nu kunde fira 25-årsjubileum med anledning av att detta anslag infördes år 1937. Ja, det har ju hänt ganska mycket under dessa 25 år. Riksdagen har fått en helt ny sammansättning, men vad som är viktigt i detta sammanhang är vad riksdagen sade föregående år om denna enprocentregel, och detta uttalande återfinnes på sid. 5 i utskottets utlåtande. Utskottet sade då följande: »Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att utskottet med anledning av motionsyrkanden av motsvarande innebörd vid fjolårets riksdag uttalade, att en successiv höjning av det nuvarande riksstatsanslaget för ändamålet var att föredraga framför en återgång till enprocentregeln.» Detta var alltså vad riksdagen sade föregående år, och det beslut som då fattades var de flesta av kammarens ledamöter med om att fatta. Jag finner inte att det hänt någonting under det nu snart tilländalupna året som föranleder att man bör gå ifrån vad utskottet då uttalade. Det bör ändå vara på det sättet, att man bör ta hänsyn till vad riksdagen i sådana sammanhang sist har uttalat och att man alltså inte behöver gå tillbaka 25 år i tiden.

Motivet för att vi inom utskottet inte vill vara med om denna enprocentregel har ju bland andra herr Axel Johannes Andersson varit inne på. Det är ju så att byggnadskostnaderna för staten kan starkt variera år från år. Jag tror nog att konstnärerna skulle tycka att det var ganska egendomligt, om vi ett år hade ett högt anslag och ett annat år ett lägre anslag på grund av byggnadskostnadernas minskning och att vi strikt skulle följa denna enprocentregel. Jag tror att konstnärerna tillhör den grupp människor som skulle ha mycket svårt att förstå en sådan åtgärd. Herr Axel Johannes Andersson säger att denna procent kan höjas år från år. Ja, men vad är det då för mening med denna enprocentregel? Då är det ju lika bra att ha ett fast anslag, som också kan höjas år från år, och att inte spika en enprocentregel.

Herr Birger Andersson var också inne på denna enprocentregel, men hans yrkande överensstämmer inte helt och hållet med det som återfinnes i reservationen. Vi inom utskottet har resonerat så, att vi väl näppeligen kan ta hänsyn till detta utredningskrav, eftersom riksdagen så sent som i fjol sade att det var lämpligare med ett fast anslag år för år. Detta anslag har ju, som jag nyss nämnde uppräknats ganska mycket, men även utskottets majoritet menar att det i framtiden kan uppräknas ytterligare; det framgår av vad utskottet säger på sidan 6: »Utskottet utgår emellertid från att Kungl. Maj:t som en konsekvens av de uppdragna riktlinjerna för utbyggnad av det statliga stödet till den fria sektorn av kulturlivet skall finna det möjligt att för nästa års riksdag framlägga förslag om en fortsatt ökning av det här avsedda anslaget.»

Majoriteten av utskottet är alltså inte främmande för att det kan bli nödvändigt med en uppräkning av detta anslag, även om vi förordar en annan form än reservanterna.

När det gäller ersättning till författarna vill jag påminna om att detta anslag har fått en mycket kraftig uppräkning, som kommer att tillämpas från och med nästa budgetår, en uppräkning med 790 000 kronor till 2 020 000 kronor. Det tycker jag är en glädjande och kraftig anslagsökning.

Nu utgår det ingen individuell gottgörelse till översättarna motsvarande den s. k. författarpennningen. Enligt propositionen och utskottets förslag, blir det dock en väsentlig höjning av den s. k. biblioteksansättningen, nämligen från 3 till 5 öre per utlånat bokexemplar och 10 öre när det gäller de s. k. referensexemplaren. Av detta belopp går ju tre fjärdedelar av förhöjningen till den s. k. fria delen av författarfonden. Härigenom blir det större möjligheter för författarfondens styrelse, som disponerar denna fond, att även kunna hjälpa översättarna. Ersättningen till översättarna kan utgå som stipendier eller understöd eller i andra former.

När det gäller konstnärsstipendierna

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

har reservanterna också där föreslagit en uppräknig. Det har ju väckts ett flertal motioner i sådant syfte. Jag vill erinra om att departementschefen, när han lade fram detta förslag, följde Akademien för de fria konsterna och Musikaliska akademien, vilka för nästa budgetår har begärt oförändrade anslag. Anslagshöjningen som begärts i reservationen rör sig om ett belopp av 380 000 kronor.

Sedan var herr Axel Johannes Andersson inne på vad som återfinns i reservationen angående understöd till tonsättarna. Vi har ju också i utskottet skrivit ganska positivt på denna punkt. Reservanterna har dock i sin kläm knappast tagit någon hänsyn till tonkonstnärerna, eftersom det yrkas att till utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1962/63 skall anvisas ett reservationsanslag av 200 000 kr. Det är väl ändå lite svårt att utställa svensk musik, och det var ju musiken motionerna gällde.

Herr Birger Andersson var inne på en tanke som vi skulle ha diskuterat på avdelningen, att man skulle kunna tänka sig att bokförlagen skulle lämna en större ersättning till översättarna. Den saken har vi inte alls diskuterat på avdelningen, utan det är min personliga åsikt. Till syvende og sist borde det vara angeläget för bokförlagen, som man väl får betrakta som dessa översättares arbetsgivare, att ge dem en sådan ersättning för deras arbete, att även dessa människor kan leva på en hygglig standard.

Nu vet jag, liksom herr Birger Andersson, att riksdagen inte kan göra mycket åt detta. Jag förmodar också att översättarna inte har någon speciell facklig organisation, som kan föra fram deras önskemål. Man skulle väl kanske kunna tänka sig att Författarföreningen förde fram önskemålen om ersättningarna till översättarna.

Jag lovade att jag skulle fatta mig kort, och därför ber jag nu att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr BENGTSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av herr Einar Perssons tolkning av reservationen vid punkten 5. Jag sade redan tidigare att rubriken löd: »Utställningar av svensk konst i utlandet.» Vi har inte kunnat ändra Kungl. Maj:ts rubricering på detta, men det är uttryckligen sagt i motiveringen att bidraget också skall gälla författare och tonkonstnärer. Skulle riksdagen besluta i enlighet med reservationen, vilket jag hoppas att den skall göra, så kommer inte bara klämmen utan också motiveringen att innefattas i beslutet.

Talesmannen för utskottet andades idel tillfredsställelse över vad som skett, och visst är det glädjande att det skett en uppräknig med 1 873 000 kronor. Han ville att vi skulle uttala vår tillfredsställelse över detta. Det kan vi göra men inte på det sättet att vi anser att det är tillräckligt, utan ifrån centrens sida anser vi att det bör göras åtskilligt mera. Det är inte heller någon särskilt imponerande siffra när vi kommer upp till 5 miljoner. Tvärtom kan vi säga att det är ganska måttliga bidrag vi ger i det fallet. Vi borde ge mångdubbelt mera.

Vad gäller utsmyckning av offentliga byggnader skulle jag vilja visa på att det säkert inte är så stora svårigheter att tillämpa vårt förslag. I Frankrike avsättes en procent av kostnaderna för statliga ministeriers byggnadsarbeten för konstnärlig utsmyckning. I Holland beslöt man 1951 att 1,5 procent av kostnaden för statliga byggnader som är lämpade för utsmyckning skulle gå till detta ändamål. På samma sätt ger västtyska förbundsstaten en å två procent av kostnaden för statliga byggnader till detta ändamål. Har detta system kunnat tillämpas i andra länder tror jag också att det skulle kunna tillämpas i vårt land.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson sade att det hänt ganska mycket under de 25 år

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

som gått sedan Arthur Engberg lade fram sitt förslag och fick riksdagen att ta det. Ja, det är sant att det hänt ganska mycket sedan dess, men på det här området har det hänt sorgligt litet.

Herr Persson nämnde vidare att det bl. a. hade hänt att riksdagen hade fått en annan sammansättning. Herr Persson menar väl ändå inte att det skulle innebära en förändring till det sämre, men så måste man ju faktiskt tolka det i detta sammanhang.

Herr Persson var mycket fast i sin tro på att det skulle vara bättre för konstnärerna att slippa denna procentregel och i stället lita till det fasta belopp som de skulle få. Det skulle föreligga risker för att de skulle komma i ett nödläge annars, sade herr Einar Persson. Men är det inte så nu att vi försöker föra en sådan arbetsmarknadspolitik, inte minst när det gäller byggnadsfacket, att vi vill hålla bygghuset i gång? Helt nyligen, när det upptäcktes att det rådde arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, vidtog man ansträngningar för att byggena skulle komma i gång. Dessa konstnärer skulle alltså komma att följa byggnadsfacket, och jag tror att de skulle vara nöjda om de fick göra det. Jag tror inte att det skulle bli några besvärligheter i den vägen.

Jag pekade nyss på den förste motionären i en motion, nämligen herr Carl Albert Anderson, som hade erfarenheter på detta område. Jag skall denna gång nämna den förste motionären i en annan motion, nämligen herr Sven Aspling, ledamot av denna kammare, som säger att inte några praktiska olägenheter kan ausas föreligga för att på nytt aktualisera procentregeln.

Det är märkvärdigt hur många det ändå är — både konstnärerna själva och en hel del andra — som tror att procentregeln vore bra. Det är tydligen bara utskottets majoritet som är övertygad om att den i längden inte går att tillämpa.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson verkade mycket belåten med höjningen från 3 till 5 öre per boklån. Det var en mycket kraftig höjning enligt herr Persson. Får jag då erinra om att 1948 års bokutredning i sitt år 1952 publicerade betänkande kom fram till att en rimlig ersättning var 5 öre per boklån — alltså den ersättning som man anno 1962, 10 år senare, föreslår i propositionen. Jag måste nog säga, herr talman, att om författarna skall få en ersättning som motsvarar vad som ansågs lämpligt 1952, då är det rimligt med 8 öre, som hemställts om i reservationen. Jag tror inte, herr talman, att ordföranden i bokutredningen har några invändningar mot den av reservanterna föreslagna höjningen.

Sedan har vi frågan om översättningarna. För att översätta utländsk litteratur, framför allt från mera okända språkområden — jag tänker på vissa öststater — fordras en mycket stor insats och ett stort kunnande från översättarens sida om man skall få fram verkligt förnämliga översättningar. Ersättningen för detta arbete blir enligt det framlagda förslaget mycket dålig. Även med reservanternas förslag skulle ersättningen inte på något sätt bli för hög med tanke på de krav som här ställs på en skicklig översättare.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr PERSSON, EINAR (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson sade att jag i debatten påpekat, att det har hänt mycket under dessa 25 år. Ja, det har det otvivelaktigt gjorts, men vad som hänt under dessa 25 år har väl inte varit till det sämre utan tvärtom till det bättre även på detta område.

Sedan har man nämnt enprocentregeln. Herr Axel Johannes Andersson vet lika bra som jag hur det här ligger till, varför jag inte behöver upprepa vad jag nyss sade, nämligen att riksdagen föregående år uttalat sig just i denna

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

sak. Jag anser att det inte finns någon anledning att nu blott ett år efteråt ändra uppfattning då riksdagen så sent som i fjol uttalade som sin bestämda mening att det är bättre att ha ett fast anslag.

Herr Eric Carlsson förklarade, att höjningen från 3 till 5 öre kanske inte är så mycket att hurra för. Vi bör dock komma ihåg att detta är en höjning med 70 procent av den ersättning som skall utgå till översättarna. Jag upprepar vad jag sade i mitt första inlägg, nämligen att också bokförlagen väl bör ha ett ansvar i detta hänseende och inte bara staten.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Både Kungl. Maj:ts proposition och statsutskottets utlåtande i detta ärende talar med självklarhet om det ansvar, som samhället har som kultursamhälle också när det gäller stödet åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet. Jag noterar detta och stryker med tacksamhet under, att det talas om detta ansvar som något självklart.

Debatten här har ju rört sig om omfattningen och i viss mån även om utformningen av detta ekonomiska stöd. På den senare punkten vill jag säga ett par ord i anslutning till en motion, som jag väckte här i kammaren i början av detta år.

Idealet vore naturligtvis, att även det konstnärliga skapandet kunde bli ekonomiskt bärkraftigt, likaväl som vi talar om önskvärdheten av bärkraftiga jordbruk. Men hur mycket den materiella standarden än stiger, är kulturkonsumtion inte något självklart. Jag tror och hoppas, att det beslut i den stora utbildningsfrågan, som riksdagen fattade häromdagen, skall leda till en utveckling även på denna punkt, således en ökning av kulturbehovet hos människorna i vårt land.

I punkt 3 i statsutskottets utlåtande, där det talas om konstnärsstipendier, yrkar utskottet i sin hemställan i mom. IV, att motionerna I:207 och II:252 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda. Emellertid har utskottet i sin

motivering givit ett — visserligen med tveksamhet omgivet — stöd åt de nämnda motionernas syfte. Motionernas syfte är nämligen att staten genom nya former av stöd åt utövarna av alla arter av de sköna konsterna skulle stimulera allmänhetens kulturkonsumtion. Vad vi hittills diskuterat här i dag rör ju i stor utsträckning den offentliga kulturkonsumtionen. Svårigheterna är att stimulera allmänhetens kulturkonsumtion. Som ett bidrag i den diskussionen föreslås i de båda motionerna, att man skall överväga möjligheten av att i konstnärsstipendiernas sammanhang tillskapa en institution med statliga konstnärspriser. Det är väl känt av alla att t. ex. utdelandet av ett berömt pris åt en författare omedelbart ökar försäljningen av hans böcker enormt. Ett par konstnärspriser skulle kunna verka i en likartad stimulerande riktning och, om de årligen utdelas, hjälpa den ene efter den andre av välförtjänta konstnärer fram i ljuset.

Jag skulle, herr talman, egentligen kunna nöja mig med vad utskottet skriver beträffande motionerna I:207 och II:252, då utskottet, åtminstone som jag uppfattar dess skrivning, hoppas att prövningen av dessa frågor, när den ligger i Kungl. Maj:ts händer, kommer att leda till att också denna synpunkt kommer att uppmärksammas. Nu finns det emellertid en reservation vid punkten 3, där man också framhåller angelägenheten av att sådana former av stöd åt konstnärerna, som åsyftas i den motion jag nyss talade om, allvarligt överväges. I reservationen a vid punkten 3 mom. V föreslås, att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam översyn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet. Reservanternas går en aning längre och vill vara mer pådrivande än vad utskottet har velat vara. Eftersom detta är i överensstämmelse med vad jag i motionen åsyftar yrkar jag, herr talman, bifall till statsutskottets utlåtande utom beträffande punkt 3 mom. V, där jag kommer att biträda reservationen a.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Fru **WALLENTHEIM (s):**

Herr talman! Jag tycker i likhet med utskottets ärade talesman, att det finns anledning att uttrycka sin glädje över den anslagshöjning som i år har föreslagits som ett fullföljande av fjolårets handlingsprogram för samhällets insatser på kulturens fria sektor.

Ser man det så, måste jag å andra sidan konstatera, att även om 5 miljoner i och för sig är ett ganska stort belopp, är det ändå obetydligt med tanke på de behov som här behöver tillfredsställas. Jag ansluter mig till de synpunkter som motionärerna Aspling och Bergman har anfört då det gäller möjligheten att finna former för ett vidgat och effektivare stöd åt konstnärerna.

Jag är emellertid, herr talman, i dag inte beredd att stödja förslaget om procentregeln. Jag vill instämma i de synpunkter, som herr Birger Andersson här har anfört både i fråga om konstnärernas villkor och förhållanden och värdet av att få det i motionen 672 framförda förslaget under förnyad prövning.

Jag skall inskränka mig, herr talman, till att liksom herr Birger Andersson yrka bifall till motionen i fråga.

I detta anförande instämde herr *Sand-ler (s)*.

Herr **JOHANSSON, TAGE, (s):**

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att ange några synpunkter beträffande motionerna I: 673 och II: 811, där vi föreslagit att riksdagen skulle uttala sig för att det inom Svenska institutet tillsättes en nämnd som skall arbeta för ökad kännedom i andra länder om den svenska tonkonsten. Vi har föreslagit ett reservationsanslag för detta ändamål på 100 000 kronor för budgetåret 1962/63.

Det finns ju numera ett glädjande stort intresse för kulturarbetets upprustning i vårt land, och det finns också ett stort intresse för de internationella kontakterna. Det borde, tycker jag, mot bakgrunden av detta faktum vara rimligt att ge det svenska musiklivet ett handtag i dess strävan att öka de utländska kontakter-

na på det sätt som föreslås i nyssnämnda motioner.

Situationen på detta område är långt ifrån tillfredsställande. Svenska institutet, som närmast har att svara för våra internationella kontakter på kulturlivets område, har praktiskt taget inga resurser för att göra den svenska tonkonsten känd i andra länder. Inom institutet finns ingen särskild nämnd som kan ägna sig åt denna verksamhet, och de medel som i bästa fall kan anslås för arbetet är helt otillräckliga.

Det har uppgivits att det vid flera tillfällen förekommit, och förekommer, att utländska ambassader begär att få svenska noter för att det i respektive länder skall kunna ges konserter med svensk musik, men man har inte kunnat tillmötesgå dessa önskemål på grund av att man saknat ekonomiska medel. Det skulle givetvis vara av stort värde i många avseenden om vårt land hade möjlighet att tillhandahålla noter, grammofonskivor och annat material för att göra den svenska musiken internationellt känd och därmed bidra till ökade internationella kontakter över huvud taget. I det här fallet kan det väl sägas, att musiken har alldeles speciella förutsättningar härför.

Svenska institutet har nu kontakter med bl. a. ett 30-tal universitet i andra länder. Det har sagts att det vid dessa universitet finns ett starkt önskemål om att kunna undervisa om svensk musik och göra den känd, men också på denna punkt har Svenska institutet i stor utsträckning tvingats säga nej, därför att man inte har kunnat skicka vederbörande universitet det material som behövs för denna undervisning om svensk musik som universiteten är beredda att ge och tydligen önskar ge.

Självfallet vore det också av stort värde om någon svensk orkester med statlig hjälp kunde få göra turnéer i andra länder och därigenom mera direkt presentera svensk musik. Att dylika kontakter skulle vara givande också för den svenska musiken är alldeles uppenbart.

Nu har den svenska bildkonsten glädjande nog fått förbättrade förutsättningar

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ar att sprida upplysning i andra länder. Jag tycker nog att det hade varit rimligt om man hade givit våra tonkonstnärer samma förutsättningar som våra bildkonstnärer nu har. Statsutskottet har också i sitt utlåtande understrukt viken av att vi kan åstadkomma ökade internationella kontakter och ökad kännedom i utlandet om svenskt kulturarbete över huvud taget. Man förutsätter i utskottets skrivning, att de i motionerna framförda kraven skall beaktas framtida, och jag är för min del övertygad om att frågan inom en mycket snar framtid kommer upp till behandling här i riksdagen. Men jag tycker nog att man redan nu borde ha varit mogen att ta det mycket blygsamma steg vi föreslagit för att ge de svenska tonkonstnärerna denna chans till ökad internationell verksamhet.

Nu har det ju sagts beträffande reservationen vid punkt 5, att reservationen är så skriven, att om anslaget för utställningar av svensk konst i utlandet höjs till föreslagna 200 000 kronor så skulle dessa pengar också kunna användas för den musikverksamhet vi närmast har åsyftat i motionerna. Utskottets talesman däremot menar, att reservationens kläm är så avfattad att pengarna rimligtvis endast kan användas för bildkonsten. Det är ju beklagligt att man inte kunnat finna en klarare skrivning på den punkten, så att det med bestämdhet kunnat avgöras i vad mån det i reservationen begärda ökade anslaget verkligen kunnat komma även tonkonsten till del.

Jag har, herr talman, för avsikt att senare återkomma med yrkande om bifall till motionerna I: 673 och II: 811.

Häri instämde herr *Jonsson* (s).

Herr *ASPLING* (s):

Herr talman! Jag finner ingen svårighet att uttrycka min tillfredsställelse med de väsentliga anslagshöjningar som detta viktiga dokument inrymmer — här har ju redan nämnts att det rör sig om en uppräknings av anslagen med inte mindre än 1 873 000 kronor, vilket in-

nebär att den totala summan för budgetåret 1962/63 kommer att sluta på 4 983 000 eller i runt tal 5 miljoner kronor. Likaså är det i hög grad glädjande att anslaget för konstnärlig utsmyckning nu blir höjt med nominellt 100 000 kronor, vilket innebär att totala anslaget för detta ändamål kommer upp i 500 000 kronor eller en halv miljon. Härtill kommer, såsom utskottets värderade talesman herr Persson också har påpekat, att den summan fritages från kostnader för mindre byggnadsåtgärder i samband med utsmykningsarbetena, något som i sin tur kommer att innebära en realhöjning av betydande storleksordning.

Allt detta är utomordentligt tillfredsställande och glädjande, och jag vill gärna ha sagt, herr talman, att jag tycker att propositionen i hög grad är i takt med utveckling och tid.

Jag vill också säga några ord beträffande den procentregel som här kommit att bli föremål för ganska många inlägg. Först ber jag då att få erinra om beslutet år 1937, något som ju redan tidigare har skett. Jag ser den mycket stora betydelsen av detta beslut kanske inte så mycket i själva procentregeln som fastmera i att det markerade principen, att samhället skall engagera sig på detta område. Genom beslutet fastslogs att konsten tillgodoser ett legitimt samhälleligt behov och att konstnärlig utsmyckning bör ingå som ett normalt led vid uppförandet av statliga byggnader.

Naturligtvis kom krigsåren att förändra utvecklingen även i detta avseende, men vi kan å andra sidan glädja oss åt en ganska snabb utveckling på området under åren efter kriget, utan att procentregeln tillämpats.

Också jag tror, herr talman, att ett vidgat samhälleligt engagemang på detta område nu är ännu mer angeläget än tidigare, av den anledningen att konstintrycket har vidgats och fördjupats. Detta är en av de företeelser i dagens samhälle som jag tycker att vi har anledning att notera med stor tillfredsställelse. Över huvud taget råder en aktivitet på dessa avsnitt av kulturlivet som jag tycker att samhället, stat och kommun, har

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

anledning att i allra högsta grad stimulera.

Naturligtvis kan procentregelns lämplighet diskuteras, det är jag medveten om. Någon stel och osmidig tillämpning kan det inte få bli tal om. Ökade statliga byggnadskostnader motiverar väl inte i och för sig en ökad utsmyckning, men en fri och smidig tillämpning — en procentregel kanske mera som ett riktmärke, en tumregel — anser jag vara värd att pröva.

Procentregeln har självfallet fördelar. Genom indexregeln åstadkommer man en fasthet, som väl icke minst är av värde för de utövande konstnärerna själva. Jag vill också erinra om — det har betonats tidigare — att denna regel har kommit att tillämpas på vissa kommunala avsnitt i Stockholm. Det bör tilläggas att de städer och kommuner, där regeln icke har tillämpats, ändå i ökad utsträckning är medvetna om vikten av att engagera sig på detta område.

Jag skulle, herr talman, gärna se att en utredning om denna fråga kommer till stånd. Anser man att procentregeln inte längre är lämplig och att den verkligen skulle vara förenad med praktiska olägenheter, skulle jag gärna vilja se argumenten härför mera i detalj redovisade än som faktiskt har gjorts i utskottets utlåtande.

Jag skall stanna här och inte förlänga debatten. I likhet med herr Birger Andersson anser jag att frågan är av sådan betydelse, att man inte på en gång skall ta steget fullt ut och binda sig utan att frågan först bör bli föremål för en prövning så att hela detta område blir belyst. Så brukar vi förfara i Sveriges riksdag, och jag anser att den regeln bör gälla även i fråga om detta spörsmål.

Därför kommer jag inte, herr talman, att medverka till någon röstning om reservationen. Däremot ber jag att få förena mig med herr Birger Anderssons yrkande om bifall till motionen nr I: 672.

I herr Asplings yttrande instämde herrar *Elmgren* (s), *Bengt Gustavsson* (s) och *Nyström* (s) samt fröken *Mattson* (s).

Herr **ANDERSON, CARL ALBERT**, (s):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 145 redovisas departementschefens förslag samt en del motioner, som tillkommit i anslutning till propositionen.

Jag tillhör också dem som har motiverat i denna fråga, och jag skulle på många punkter kunna ansluta mig till de synpunkter, som herr Aspling alldeles nyss gav uttryck åt. Jag vill i likhet med honom gärna uttala min uppskattning av den upprustning som sker på kulturlivets olika områden. Det finns på dessa områden, både i fråga om omfattning och utformning, många betydelsefulla och värdefulla ting som man tack- samt tar del av.

Anledningen till att jag ändå har begärt ordet är att jag mera allmänt skulle vilja säga något om betydelsen av en ökad kulturupprustning.

I motionen har jag talat för tanken på en anslutning till ett system, som har prövats på kommunalt håll, nämligen att vid utsmyckning av byggnader en procent av byggnadskostnaderna skulle få användas för det ändamålet. Erfarenheterna utifrån landet kan väl vara annorlunda än från exempelvis Stockholm och en del andra kommuner. Varken i Stockholm eller i större kommuner i allmänhet bygger man kraftverk eller lokstall, så det argumentet är ju mördande mot enprocenttanken, om den skulle tillämpas generellt. Som väl är tror jag inte någon har uppfattat saken så, utan det är väl mera en retorisk fint för att slippa göra någonting i ett sammanhang som detta av den ökande omfattning som en anslutning till motionens tanke innebär.

Det är nog en ganska spridd uppfattning att det bör göras mer än vad som göres på detta område. Debatten i kamraren tyder ju också på detta. Visserligen vill man inte vara med om en anslutning till enprocenttanken utan utredning, men man uttalar sig ändå och i positiva ordalag om värdet i själva tankegången, som innebär att mera bör göras än vad som göres.

I gamla tider var det kyrkan och

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

furstarna, som stod för samhällets konstnärliga utsmyckning. I senare tider har penningmagnater inom handeln, hantverket och så småningom industrien kommit till och tagit hand om utsmyckningen. Även i dag finns det enskilda som offrar mycket på konst och utsmyckning. Men deras antal minskar, och deras möjligheter att som i gamla tider offra mycket på konsten blir mindre och mindre.

Folkkrörelserna uppfattar klart det behov som föreligger och gör mycket i rätt riktning. En del kommuner gör det också. Vad är naturligare än att man begär att även staten skall göra mera?

Jag har inte velat uppta tiden enbart för att säga detta utan för att föra fram en tanke, som inte har förts fram tidigare i debatten, mig veterligt, och som heller inte — och det vill jag säga till herr Birger Andersson — har kommit i tillämpning i Stockholm, nämligen att man inte skall stanna vid att för ett bygge ha en arkitekt och naturligtvis en byggmästare, utan att även konstnärlig expertis skulle kopplas in redan vid uppgörandet av planerna för byggnader eller för områden eller för stadsdelar.

Det är ingen ny tanke i och för sig själv, den fanns i antiken. Den som har varit i Rom vet att Berninis fontän är omgiven av byggnadsverk, som väl avsluter sig till den. På samma sätt är det med den fontän som ligger vid termerna, de gamla romarnas badinrättning. Michelangelo var inte bara en stor konstnär, en stor målare och skulptör, han var också arkitekt. I dag är dessa ämnesområden specialiteter, som är uppdelade på olika människor.

Jag tror att vi nalkas en tid, då man inte längre går till väga så som skedde förr och som kan illustreras av detta exempel: Det gjordes en skulptur, sedan diskuterade man var man skulle ställa den, och hittade man en monumental plats satte man dit exempelvis en ryttarstaty, föreställande någon av dem som historien företrädesvis handlade om. Men omgivningen, parken, var färdig redan förut, och det fanns då inga

möjligheter att få den samlade komposition av hela området, som man så gärna skulle önska. Jag har ett starkt intryck av att vi nu är på väg tillbaka till förhållanden som ansågs riktiga en gång i tiden, även om den ligger århundraden tillbaka, nämligen att det måste ske en samverkan mellan konstnärer, arkitekter och byggare för att man därigenom skall kunna få fram en större skönhet, en odling av estetiken och möjligheter till en finare och mera tilltalande utformning, där helheten erbjuder skönhet och inte bara detaljer som har plockats ut.

Även i fråga om monumentalbyggnadsverken borde ett intimt samråd ske mellan konstnärer, som tillkallades, så att resonemang mellan konstnär och arkitekt, helst också byggmästare, kunde ske på ett tidigt stadium.

Det är klart att detta kostar pengar, och i dagens läge går det inte att engagera konstnärer för sådant arbete, om de inte är tillförsäkrade någon ekonomisk möjlighet för beaktande av de arbetsresultat de kommer fram till. Jag tror inte att det är riktigt, som man har sagt, att konstnärerna i dag har det så mycket bättre i jämförelse med vad de hade förr. Verkligt stora namn, de som har slagit igenom, kan i regel alltid klara sig. Tyvärr har en del blivit berömda först efter sin död, men i många fall har konstnärer också blivit det under sin livstid. Det fanns färre konstnärer förr, men befolkningen var då också mindre. Det är ingen tvekan om att yngre konstnärer i dag, innan de har slagit igenom, har svårigheter som knappast någon yrkesarbetare har vad ekonomin beträffar. Jag har haft kontakt med många unga konstnärer och jag vet att de lever på en ekonomisk minimistandard, ibland långt under vad man anser möjligt och mänskligt — många gånger, exempelvis inom målarkonsten, blir de för att kunna existera tvingade att avyttra alster till ett alltför lågt pris, rent objektivt sett.

Jag är inte så naiv att jag tror att man löser dessa frågor genom att in-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

föra en enprocentregel för statliga byggnader, men jag har ändå velat säga, att det är visst inte någon guldålder nu för tiden för yngre konstnärer, och många äldre har det också svårt. Det gäller att komma i gunst hos allmänheten och bryta igenom, och det gäller, höll jag på att säga, att komma i gunst även hos konstkritikerna. Då lyckas man, då är framtiden tillrättalagd. Men det finns också många som inte når berömmelse men som ändå har en konstnärlig ådra och som kanhända, om de finge fortsätta att arbeta under lugnare ekonomiska förhållanden, även de skulle kunna komma upp i ljuset på ett sådant sätt att de både kunde göra goda samhällsliga insatser och klara sig själva. Det är denna tanke, som ligger bakom önskemålet om enprocentregeln, och det är den jag har velat föra fram i det här sammanhanget.

Jag skulle vilja säga att det är inte avgörande för den framtida kulturutvecklingen, om man bestämmer sig för en procentregel eller för någon annan form. Det avgörande för den framtida utvecklingen är att man inte stannar vid vad som nu är, utan gör mera. Det är i förhoppningen att så skall ske, herr talman, som jag har motionerat, och det är i den förhoppningen som jag nu har talat.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord i all korthet. Herr Tage Johansson yrkade bifall till en motion angående tonkonstens utövare, och den har ju utskottet skrivit rätt så positivt om. Dessa 100 000 kronor skulle emellertid gälla ett alldeles nytt verksamhetsfält, och då har utskottet ansett det lämpligt att i första hand Kungl. Maj:t måtte pröva denna fråga innan riksdagen fattade beslut. Utskottet har emellertid skrivit även när det gäller denna verksamhet att den närmare borde övervägas.

Sedan har det talats ganska mycket här från flera håll om högre anslag till olika ändamål inom detta avsnitt av samhällslivet som vi nu behandlar. Om man, som jag nyss nämnde, skulle bi-

falla samtliga motioner och reservationer här i dag, i förevarande utskottsutlåtande skulle man öka anslagen med drygt 3 miljoner kronor. Jag tycker det är litet ologiskt att vissa talare vill öka anslagen så pass mycket med hänsyn till den debatt angående skattesänkningar, som fördes före middagen. Man kan inte åstadkomma bägge delarna samtidigt, nämligen att sänka skatterna och höja utgifterna — det är tyvärr ganska omöjligt.

Herr Aspling yrkade bifall till motion nr 672 och ansåg att enprocentregeln borde utredas. Jag får upprepa vad jag har sagt tidigare om riksdagens uttalande i fjol, som jag misstänker att herr Aspling också var med om att besluta. Nu säger herr Aspling, att denna enprocentregel skulle gå att tillämpa om det bleve »en fri och smidig tillämpning». Jag vet inte vad denna fria och smidiga tillämpning består i.

Sedan sade herr Aspling också, att Stockholms stad gått in för denna regel. Det är sant att den har gjort det, men bara på vissa avsnitt av sina byggnader, framför allt skolbyggnader och sjukhusbyggnader. Sedan står det »m. m.» i motionen. Jag vet inte heller vad detta »m. m.» betyder. Jag skulle tro att två procent på skolbyggnader och en procent på sjukhusbyggnader betyder ett relativt högt belopp i båda fallen, men om man slår ut det på hela den byggnadsverksamhet som Stockholms stad bedriver, tror jag att man inte ens kommer upp till i genomsnitt en procent. När det gäller staten vill man att regeln skall tillämpas för *alla* statliga byggnader. Det står åtminstone så i herr Asplings motion.

Herr Axel Johannes Andersson slutade sitt anförande med att hoppas, att vi skulle komma fram till målet. Ja, i den förhoppningen vill också jag instämma, och jag tror att vi har gjort en god början även om vi följer utskottets förslag.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Jag vill bara meddela den ärade utskottsrepresentanten att för

Anslog till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Stockholms stad gäller regeln om en procent på vad staden bygger. När enskilda bygger, kan staden naturligtvis inte engagera sig.

Det har varit tvistigheter i stadsfullmäktige på en punkt, nämligen när det gäller skolhusbyggen och sjukhusbyggen. Man har diskuterat om man skulle gå på enprocentregeln eller om man skulle gå på ett visst fast anslag per klassrum eller per sjuksal. Där har meningarna varit delade. Det rör sig dock bara om hundradelar av en procent, som skiljer därvidlag. Principiellt gäller enprocentregeln men i en del fall har man gått på anslag per klassrum och då har det blivit ibland något mera men ibland också något mindre.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Innan vi slutar skall jag be att få påpeka en sak, som tydligen många av dem som varit med i debatten inte har lagt märke till. I reservationen föreslås för budgetåret 1962/63 inte någon tillämpning av enprocentregeln, utan där föreslås en direkt anslagshöjning. Alla de som i likhet med herr Aspling och herr Carl Albert Anderson har talat om att det måste göras mera kan alltså nu utan hänsyn till enprocentregeln rösta på denna reservation.

I den andra delen i reservationen står det, att reservanterna hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till 1963 års riksdag om återinförande av den s. k. enprocentregeln. Det är praktiskt taget precis detsamma som herr Aspling föreslår i sin motion och som herr Birger Andersson m. fl. har yrkat bifall till.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i mom. I och II hemställt.

I fråga om mom. III a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel Johannes, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 1 mom. III a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Andersson, Axel Johannes, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 39.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. III b framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 1 mom. III b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 38.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande mom. IV, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Andersson, Axel Johannes*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; samt 3:o), av herr *Andersson, Birger*, att kammaren

skulle bifalla motionerna I: 672 och II: 810.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Axel Johannes Anderssons* yrkande.

Herr *Andersson, Birger*, åskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 145 punkten 1 mom. IV antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till motionerna I: 672 och II: 810.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Ja — 47;

Nej — 48.

Därjämte hade 33 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 1 mom. IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 672 och II: 810.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Birger*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 65.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2**Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att bibliotek ersättningens grundbelopp, såvitt gällde ersättningen för hemlån och referensexemplar av originalverk, skulle höjas från nuvarande tre öre respektive tolv öre till fem öre respektive tjugu öre.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birger Andersson* (I: 670) och den andra inom andra kammaren av herr *Arvidson* (II: 809), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att som ersättning för utlåning genom bibliotek skulle till Sveriges författarfonds s. k. fria del utgå 2 1/2 öre per lån av översatt verk och 10 öre per referensexemplar av översatt verk;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 808), vari anhöllits, att riksdagen måtte besluta, att ersättning till författarna för utlåningen av deras verk genom bibliotek skulle fastställas till 8 öre per boklån och 32 öre per referensexemplar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 670 och II: 809, i vad de avsåge höjning av ersättningen för utlåningen genom bibliotek av översatta verk, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionen II: 808, i vad den avsåge höjning av ersättningen för utlåning genom bibliotek av originalverk, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kronor.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Birger Andersson*, *Arvidson* och *Kellgren*, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 670 och II: 809, besluta, att som ersättning för utlåning genom bibliotek skulle till Sveriges författarfonds s. k. fria del utgå 2 1/2 öre per lån av översatt verk och 10 öre per referensexemplar av översatt verk;

b) av herrar *Arvidson* och *Kellgren*, vilka ansett, att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bi-

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. fall till motionen II: 808, besluta, att ersättning till författarna för utlåningen av deras verk genom bibliotek skulle fastställas till 8 öre per boklån och 32 öre per referensexemplar.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation a av mig jämte herrar Arvidson och Kellgren.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation b av herrar Arvidson och Kellgren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Birger Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Birger*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 2 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Birger Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Arvidson och Kellgren vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 2 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Arvidson och Kellgren vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 13.

Anslag till konstnärsstipendier

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkten 3**Anslag till konstnärsstipendier**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 föreslagit riksdagen att till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 840 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* (I: 207) och den andra inom andra kammaren av fru *Gunne* (II: 252), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning och förslag till årets höstriksdag om speciella årliga priser/stipendier för prestationer av hög konstnärlig kvalitet i enlighet med motionernas syfte;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 329) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 319), i vilka föreslagits, såvitt här vore i fråga, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsam utredning för översyn av den nuvarande splittrade administrationsformen i syfte att nå ökad enhetlighet, varvid borde övervägas att skapa ett fristående administrativt organ för statens stöd till kulturlivet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 676) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 818), i vilka anhängits, såvitt här vore i fråga, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 62 måtte a) godkänna den i motionerna föreslagna treårsplanen för utvidgning av samhällets stipendiestöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet; b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en

skyndsam översyn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts; c) till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 210 000 kronor i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lennar Geijer* och *Lars Larsson* (I: 677) samt den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall* och herr *Arvidson* (II: 820), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 anvisa 1 060 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 819).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 676 och II: 818, i vad de avsåge treårsplan för utvidgning av samhällets stipendiestöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 678 och II: 819, i vad de avsåge anslag för beställningsarbeten av svenska dramatiker och tonsättare, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 676 och II: 818 samt I: 677 och II: 820, förstnämnda två motioner i vad de avsåge medelsanvisningen till konstnärsstipendier, till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 840 000 kronor;

IV. att motionerna I: 207 och II: 252 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 329 och II: 319 samt I: 676 och II: 818, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om översyn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musika-

lisk verksamhet, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts, utom av annan, av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Andersson* i Knäred, *Gustafsson* i Kårby och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I, III och V hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en treårsplan för utvidgning av samhällets stipendiestöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet måtte införas i enlighet med vad i motionerna angivits;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 677 och II: 820 ävensom med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, sistnämnda två motioner i vad de avsåge medelsanvisningen till konstnärsstipendier, till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 210 000 kronor;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 329 och II: 319 samt I: 676 och II: 818, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam översyn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen a vid punkt 3.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i anledning av vad därunder yrkats

Anslog till konstnärsstipendier

propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 3 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 42.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjort proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. II hemställt.

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet, m. m.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 3 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 41.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. IV hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående mom. V framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johans-

son m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 3 mom. V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 43.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5**Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet, m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 föreslagit riksdagen att till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet, m. m.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 673) och den andra inom andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.* (II: 811), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t uttala sig för inrättandet av en Svenska institutets tonkonstnämnd samt att till denna nämnds förfogande skulle ställas ett reservationsanslag på 100 000 kronor för budgetåret 1962/63;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 819), i vilka anhållits, såvitt här vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 måtte besluta att anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor till utställningar i utlandet och för annan kulturell kontaktverksamhet utomlands.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 673 och II: 811 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 678 och II: 819, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Arvidson, Andersson* i Knäred, *Gustafsson* i Kårby och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 678 och II: 819, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den under punkten 5 i utskottets utlåtande avgivna reservationen.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna nr 673 i första kammaren och nr 811 i andra kammaren.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varitdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 673 och II: 811; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 5 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;
Nej — 41.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för Nordiska rådets tionde session, dels motioner väckta i anslutning härtill, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 19, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i anslutning härtill väckta motioner.

Punkten 1**Ang. vissa sysselsättningspolitiska åtgärder**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 105, under åberopande av bilagt utdrag

av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1962, föreslagit riksdagen att till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 681) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* (II: 824), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 105 måtte 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana riktlinjer för arbetsmarknadsorganen, att arbetsmarknadspolitiken i första hand inriktades på främjande av sysselsättningen inom de regioner, som nu hade sysselsättningssvårigheter, och 2) anvisa till Statens hantverks- och industrilånefond å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 682) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* (II: 823), i vilka anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 105, Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder, måtte medgiva att de rörlighetsstimulerande medlen finge tagas i anspråk även för underlåtande i regioner med betydande sysselsättningssvårigheter av företags rekrytering av kvalificerad arbetskraft, som ej funnes att tillgå inom den egna bygden, i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anförut rörande föreslagna stödåtgärder åt egnahemsägare m. fl. som drabbats av arbetslöshet;

II. att riksdagen måtte godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokol-

let över socialärenden för den 9 mars 1962 föreslagit rörande respennning och särskilt bidrag till vissa arbetslösa;

III. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 682 och II: 823 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande utnyttjandet av de rörlighetsfrämjande medlen för att underlätta rekrytering av kvalificerad arbetskraft;

IV. att riksdagen måtte till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 681 och II: 824 framställt yrkande om anvisande av anslag å tilläggsstat II till Statens hantverks- och industrilånefond;

VI. att motionerna I: 681 och II: 824 till den del de icke behandlats under V. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, utom av annan, av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Andersson* i Knäred och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 681 och II: 824, såvitt nu vore i fråga, till Statens hantverks- och industrilånefond å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Efter den utflykt till Parnassens höjder som debatten under de senaste timmarna har gjort, må det kanske tillgivas mig om jag kommer att tala om något mera vardagsnära ting.

Vid årets remissdebatt hade jag tillfälle att något beröra de problem som framför allt Norrland drabbas av genom de befolkningsomflyttningar till södra och mellersta Sverige vilka i allt has-

Ang. vissa sysselsättningspolitiska åtgärder
tigare takt skett under de senaste åren. Jag tillät mig då säga att arbetsmarknadsmyndigheterna i alltför hög grad och ganska ensidigt satsat på de rörlighetsstimulerande åtgärderna när det gäller själva arbetskraften. Jag sade att arbetsmarknadsstyrelsen ofta och *tyvärr* fått karaktären av resebyrå samt framhöll vikten av att de lokaliseringsspolitiska strävandena får en mera framskjuten roll i den serie av olika åtgärder som samhället har skyldighet att vidtaga, när arbetslöshet hotar människorna i en bygd. Det naturliga borde *framför allt* vara att försöka skaffa varaktiga arbetstillfällen i den bygd som hotas, i stället för att till varje pris söka genomföra en omflyttning av arbetskraften.

Dessa frågeställningar aktualiseras ånyo i dag, då vi har att behandla å tilläggsstat åskade ytterligare medel för vissa sysselsättningspolitiska åtgärder. Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta förslag innebär att möjligheterna för dem som *måste* flytta till annan arbetsplats förbättras i ekonomiskt avseende. Då jag förutsätter att sådana åtgärder i framtiden endast tillgrips i de fall lokaliseringsspolitiska ingrepp visat sig omöjliga, och då statsutskottet i anledning av centerpartimotionerna I: 681 och II: 824, i denna kammare framburen av herr Sundin m. fl., klart sagt ifrån att de rörlighetsstimulerande åtgärderna även bör kunna utnyttjas för att underlätta rekrytering av kvalificerad arbetskraft till regioner med betydande sysselsättnings-svårigheter, har jag vid tredje avdelningens behandling av dessa frågor ansett mig kunna godtaga utlåtandet i dessa delar. En ytterligare orsak till detta är att avdelningens och utskottets skrivning beträffande lokaliseringsspolitikens vikt kan anses vara klar och otvetydig. Utskottet säger: »*Vid driftnedläggelse av enstaka företag är det givetvis angeläget att i första hand utvärdera möjligheterna att bereda de friställda arbetstagarna sysselsättning på annat sätt inom den egna bygden.*» Jag vill understryka detta utskottets uttalande.

Denna klart uttalade mening har emel-

Ang. vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

lertid inte förmått utskottsmajoriteten till ett tillstyrkande av de förut nämnda motionerna i den del dessa begär ett belopp av 10 miljoner kronor att tillföras statens hantverks- och industrilånefond för utlåning genom företagarföreningarna till mindre företag. Såsom framhållits i motionerna har företagarföreningarna i de sysselsättningsvaga områdena ofta brist på medel för utlåning. Då riksdagen tidigare uttalat att den kreditgivning som sker via företagarföreningarna är av mycket stor betydelse inte minst ur sysselsättningspolitisk synpunkt synes det mig vara en bjudande konsekvens att genom lokaliseringsfrämjande åtgärder eliminera uppkomsten inom en region av arbetslöshet vilken kanhända i många fall orsakats av just bristen på krediter. Vi reservanter har ansett att en sådan konsekvens måste finnas och har därför tillstyrkt motionsyrkandet i denna del.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till den vid punkten 1 fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl., och i övrigt bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat i vad avser sysselsättningspolitiska åtgärder är ett ganska tunt häfte, som kanske inte tilldragit sig så särskilt stor uppmärksamhet. Det rör sig dock om ganska stora pengar, och det är ett utlåntande som i övrigt också är ganska intressant ur många synpunkter. De förslag som där framlägges är, kan man väl säga, i långa stycken en fortsättning på de åtgärder man tidigare tillämpat, men det finns också nya och framför allt vidare grepp, visserligen efter gamla tankelinjer.

Det är inte min avsikt att här ställa något annat yrkande än utskottets förslag, men jag vill ändå få tillfälle att göra några reflexioner i anslutning till detta utskottsutlåtande.

Huvudlinjen i vår arbetsmarknadspolitik är ju att stimulera den geografiska

rörligheten. Ingen bestrider att detta är nödvändigt. Det är otvivelaktigt nödvändigt med hänsyn till den ekonomiska och industriella utveckling som sker i detta land. Vi är inte blinda för detta, och jag vet att samhällsekonomiska motive-ringar alltid kan mobiliseras för denna linje. Arbetskraften skall sättas in där den bäst gagnar produktionen och samhällsintresset — det är ju ett bestickande argument som det i långa stycken är svårt att göra några väsentliga invändningar emot.

Emellertid skulle jag vilja ställa frågan huruvida det kan sägas vara alldeles klart vad som i detta fall är samhällsintresset. Jag tror inte att det alla gånger är så självklart. Det är så lätt att förbise den mänskliga faktorn. Här närmar vi oss i många avseenden skärningspunkten, kan man säga, mellan ett kallhamrat nationalekonomiskt tänkande och vad man skulle vilja beteckna som grunden för den enskildes värderingar och ett sunt samhällsbyggande. Ekonomiska faktorer är väl också många gånger svåra att väga och mäta, och det är kanske inte alltid som man vid dessa spekulationer kommer till en absolut entydig lösning. Man bör säkerligen inte underskatta värdet av att människor får verka i den miljö som de smält samman med och där de av tradition har sina rötter.

Problemet hur man skall kunna skaffa arbetstillfällen där arbetskraften finns har varit föremål för många utredningar och många utläggningar. Det är många utredningar som har gått bet på att finna en lösning på den saken. Man fortsätter att utreda detta, men det kan inte den arbetskraft som blir friställd leva på, utan man måste finna utvägar. Här tror jag är ett område där politikerna borde försöka finna en enig linje och ett samlat grepp. Jag tror att här skulle man kunna göra mera om man verkligen samlade sig till ett krafttag.

Det är sagt att de rörlighetsstimulerande åtgärderna dominerar. Jag vill fortsätta detta resonemang och säga att det tråkiga just när det gäller dessa rörlighetsstimulerande åtgärder är att rör-

Ang. vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

ligheten i huvudsak riktas endast åt ett håll. Jag har roat mig med att försöka skaffa några siffror som visar hur dessa åtgärder har verkat.

Det är framför allt de fyra nordligaste länen som är föremål för dessa rörlighetsstimulerande åtgärder. I Västerbottens län t. ex. fick år 1961 203 personer familjebidrag, 1 117 personer starthjälp, och 264 personer fick bidrag till flyttningsskostnader. I Norrbottens län är siffrorna väsentligt högre. I Västernorrlands och Jämtlands län är de ungefär jämförliga med Västerbottens läns siffror. Jag ser också till min glädje att en person i Stockholms stad har fått bidrag till flyttningsskostnader. Jag hoppas att han flyttat till nordligaste Norrland och att han där trivs och har det lugnt och bra och gör en god samhällsinsats.

Det kan inte undgås att man gör den reflexionen att detta, även om det är nödvändigt och betingat av omständigheterna, samtidigt innebär en av staten subventionerad utflyttning som måste inverka ogynnsamt på de landsdelar som närmast berörs av den. Det kan inte förtänkas att vi som bor i dessa delar av landet ser med oro på utvecklingen. Utbildning kostar pengar. Vi lägger ner stora kostnader på utbildning av vår ungdom och den arbetskraft som växer upp, och det är framför allt den arbetskraften som berörs av denna rörlighet på arbetsmarknaden.

Jag tror att man måste konstatera att det är vantrö långa vägar att inte industri, hantverk och företagsamhet har möjligheter i övre Norrland. Vi har många framgångsrika företag där, men jag är övertygad om att om lokaliseringsexperterna skulle få bedöma dessa företags lokalisering så skulle de i många fall finna att de är alldeles galet placerade.

Det är denna vantrö som håller det riskvilliga kapitalet tillbaka. Det är den trenden som vi måste finna utvägar att bryta. Jag tror att däri ligger också ett väsentligt samhällsintresse.

Arbetsmarknadsstyrelsens chef har upprepade gånger framhållit att vi är

utomordentligt väl rustade när det gäller att flytta folk men ytterst handfallna när det är fråga om att flytta arbetstillfällena dit där arbetskraften finns. Han har uttalat sig i den riktningen allra senast vid en konferens i Östersund, och en av våra större norrlandstidningar har med anledning av dessa uttalanden gjort vissa kommentarer som jag ber att få citera.

Tidningen skriver: »Om man successivt fortsätter att överföra arbetskraft från landsändar och orter där säsongmässig knapphet på sysselsättning uppträder, till de expansionsområden som har brist på arbetskraft, så ger man expansionskrafterna inom dessa områden ytterligare stimulans. Samtidigt rycker man i fråga om de sysselsättningssvaga orterna undan grunden för en eventuellt möjlig vändning till det bättre. På längre sikt leder därför den rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitik till ett påskyndande och en skärpning av avfolkningsbygdernas kris.»

Det kan ju inte vara en rimlig politik i längden, och jag tror att arbetsmarknadsstyrelsens chef har fullkomligt rätt när han som en kompletterande och balanserande kraft efterlyser rörlighet också för arbetstillfällena. Det är svårt att säga hur detta skall förverkligas, men jag tror han har fullständigt rätt i sin slutsats att en alldeles hejdlös rörlighet skapar problem för den kvarblivande arbetskraften, för kommunerna och länen, som även ur arbetsmarknadssynpunkt är mycket svåra att lösa.

Vi bör inte heller glömma att vi inte får de rörlighetsstimulerande åtgärderna gratis. De kostar mycket pengar, och ju fler miljoner vi offrar på den detaljen, desto angelägnare blir det att pröva andra utvägar. Jag tror det är särskilt angeläget att vi här inte låser oss för en sådan linje, att i längden ingen återvändo blir möjlig.

Utskottet har också beaktat dessa synpunkter i sitt utlåtande, och jag ber att få citera vad utskottet anför just på denna punkt: »Med hänsyn till de betydande kostnader som bland annat beredskapsarbeten och kontantunderstöd med-

Ang. vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

för är det enligt utskottet angeläget, att de rörlighetsstimulerande åtgärder-
na får önskad effekt, ävensom att sys-
selsättningsstimulerande åtgärder av
mera varaktigt slag främjas inom områ-
den, där arbetstillgången är otillräck-
lig. Utskottet är därför i princip posi-
tivist till att nya åtgärder provas i detta
avseende.»

Herr talman! Jag anser att det utta-
landet bör strykas under med grova
streck.

Jag har intet yrkande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Efter att vi tidigare i
ett par timmar har sysslat med kultur
har vi nu kommit in på hur vi skall kla-
ra sysselsättningen i landet.

Inom statsutskottets tredje avdelning
har vi varit fullständigt överens om de
sysselsättningspolitiska åtgärder som
här förordas. Vi har gjort vissa avvikel-
ser från vad departementschefen har
föreslagit, och det är de sakerna som
herr Jacobsson nu senast var inne på.
De gäller att rörligheten inte skall vara
riktad bara åt ett håll och att man inte
bara skall flytta människor från vissa
bygder utan även ha möjlighet att skaf-
fa industrier och arbetstillfällen åt or-
ter, som är i behov därav.

Här har ju åtskilliga gånger diskute-
rats liknande ting. Förut har det varit
ganska svårt att nå någon enighet om
dem, men nu tycks tiden vara mogen
för att man skall kunna åstadkomma en
ström av människor och även industrier
åt både det ena och det andra hållet.
Jag är personligen glad över denna
enighet.

Det finns vid detta utlåtande en reser-
vation, av herrar Ivar Johansson och
Bengtson m. fl., som förordar ett investe-
ringsanslag av 10 miljoner kronor på till-
läggsstat till statens hantverks- och in-
dustrilånefond.

Vi har inte alls kunnat gå med på
detta förslag, dels därför att vi anser
att det ligger något utanför det ärende
vi nu behandlar, dels därför att det inte
är mycket kvar på detta budgetår. Ef-

tersom riksdagen för nästa budgetår har
beslutat öka denna fond med jag vill
minnas 15 miljoner kronor och efter-
som det finns möjlighet att klara sig
med de medel som finns tills man kom-
mer in i ett nytt budgetår, har vi ansett
att denna motion ur sakliga synpunkter
inte kan bifallas och att den för övrigt
är väckt åtskilligt för sent.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-
fall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber kammarens le-
damöter om överseende för att jag åter
tar till orda.

Herr Birger Andersson bör lägga på
minnet att så länge vi är kvar i detta
hus, vilket vi väl skall vara fram till
tisdag, kan det inte vara för sent att
ställa förslag.

Vidare vet herr Birger Andersson lika
bra som jag, kanske bättre, att det nya
budgetåret som börjar den 1 juli åtmin-
stone enligt hittills rådande praxis inte
ger företagarföreningarna möjlighet att
få ut något av dessa pengar förrän fram
i augusti-september månader. Det har
varit ett av skälen till att reservanter-
na velat gå med på det motionsvis fram-
ställda yrkandet om ett anslag på ytter-
ligare 10 miljoner kronor.

Läget när det gäller företagarförening-
arnas medelstillgång är i dag inte till-
fredsställande. Jag har skaffat upplys-
ningar på den punkten beträffande de
fyra nordligaste länen. Där är det egent-
ligen bara i Norrbottens län man har
ett något så när tillräckligt belopp till
förfogande. I de övriga tre Norrlands-
länen finns det mycket små möjligheter
i detta avseende.

Statsutskottet har ju nu skrivit myc-
ket vackert och anser att lokaliserings-
politiken bör vara en mycket viktig del
av sysselsättningspolitiken. Då bör, upp-
repar jag, konsekvensen bjuda att man
går på reservanternas förslag.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag vill bara till detta
saga att vi ju brukar behandla var för

sig frågan om anslag till hantverks- och industrilånefonden och åtgärder för arbetslöshetens bekämpande och liknande ting. Vi brukar faktiskt inte koppla samman hantverks- och industrilånefonden med de ting som det nu är fråga om. När det nu i vår kom en motion som gäller denna fond, vilken i regel brukar behandlas av statsutskottets första avdelning, ansåg vi att den kommit för sent. Den har kommit under fel punkt och har egentligen inget sammanhang med de sysselsättningspolitiska frågor som det här är tal om.

Det är detta som varit vår motive- ring jämte det faktum att man har hantverks- och industrilånefonden, som en särskild sak. Om vi skulle acceptera denna nya metod att »gå det inte här så försöker man i stället i något annat sammanhang», skulle det ju uppstå ett ganska ohållbart läge. Det är det läget statsutskottets majoritet velat undvika.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Herr Birger Anderssons sista inlägg skulle väl egentligen tala för att man inte borde ha behandlat denna motion i utskottet. Så har ju dock skett, och det är jag tacksam för. Yrkandet från min sida kvarstår.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. V av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan och därefter särskilt angående punkten i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. V förekomna yrkan- dena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha- va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde vo- tering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god- kändes en så lydande omröstningspropo- sition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 80 punk- ten 1 mom. V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservatio- nen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio- nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja- propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils- Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 14.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkänna- givit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i punk- ten 1.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd före- dragning av statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts propo- sition angående vissa anslag för bud- getåret 1962/63 till universitet och hög- skolor m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punkt- vis till avgörande statsutskottets utlåtan- de nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utveck-

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

lingsbistånd, i vad propositionen avser allmänna riktlinjer och utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet**

I propositionen nr 100 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 23 februari 1962, föreslagit riksdagen att godkänna av statsministern framlagda riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijser m. fl.* (I: 641) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Stockholm m. fl.* (II: 793), i vilka hemstälts bland annat att riksdagen måtte a) i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka vad i motionerna anförts rörande önskvärdheten av en samordning mellan kommersiella och offentliga insatser i u-länderna samt anhålla om en kartläggning av olika former för sådan samordning, b) uttala, dels att bilateral biståndsverksamhet borde anses fullt likvärdig med multilateral verksamhet, dels ock att Sverige snarast borde fullt ut deltaga i OECD:s verksamhet på här ifrågavarande område,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 642) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 794), i vilka anhållits bland annat, att riksdagen måtte a) uttala, att Sverige borde inträda som medlemsland i det till OECD knutna organet för bistånd till u-länderna, Development Assistance Committee (DAC), samt i skrivelse till Kungl. Maj:t begära genomförandet av Sveriges anslutning, b) i övrigt beakta i motionerna anförda synpunkter beträffande utform-

ningen och inriktningen av det svenska utvecklingsbiståndet,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Wahlund* och *Nilsson* i Tvärålund väckt motion (II: 797), vari föreslagits bland annat, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, att som allmänt mål för ökningen av den svenska biståndsverksamheten måtte gälla, att den årliga ökningen ej borde underskrida 0,1 procent av bruttonationalprodukten.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 641 och II: 793, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande samordning mellan kommersiella och offentliga insatser i utvecklingsländerna samt kartläggning av olika former för sådan samordning;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 642 och II: 794, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande utformningen och inriktningen av det svenska utvecklingsbiståndet;

c) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 797, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande allmänt mål för ökningen av den svenska biståndsgivningen;

d) att motionerna I: 641 och II: 793, i vad de avsåge uttalande av innebörd att bilateral biståndsverksamhet skulle anses fullt likvärdig med multilateral verksamhet, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

e) att motionerna I: 641 och II: 793 samt I: 642 och II: 794, i vad de avsåge Sveriges inträde i den av vissa OECD-länder bildade kommittén för utvecklingsbistånd, DAC, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

f) att riksdagen måtte godkänna de av statsministern i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 23 februari 1962 framlagda riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet.

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

Reservation hade avgivits av herr *Bo-man*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Ragnar Bergh*, *Per Jacobsson*, *Bengtson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Andersson* i Knäred, *Bohman*, *Gustafsson* i Kårby och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under e hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 641 och II: 793 samt I: 642 och II: 794, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anfört angående Sveriges medverkan i OECD:s särskilda kommitté för utvecklingsbistånd (DAC).

Herr talmannen anförde, att överläggningen vid förevarande punkt jämväl finge omfatta frågor, som behandlades i övriga punkter i utlåtandet. Yrkanden vid dessa övriga punkter skulle dock ställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr NORDENSON (h):

Herr talman! I den fråga vi nu går att diskutera synes det mig angeläget att i första hand framhålla den betydande grad av enighet som råder mellan alla parter beträffande den svenska biståndsverksamheten. Vi är eniga inte bara i vår strävan att utöka och utveckla detta bistånd, utan vi tycks också i viktiga avseenden vara eniga om principerna för biståndets utformning. De principer som framlagts i proposition nr 100 kan jag i många och i de viktigaste avseendena acceptera. Naturligtvis blir formuleringarna av dessa principer rätt allmänna och någon gång teoretiska, eftersom vår kunskap och erfarenhet i dessa stycken är mycket begränsade, och det leder ofta till att vi kan tolka problematiken något olika.

I motionen nr I: 641 har framförts vissa synpunkter som delvis får betraktas såsom en utveckling och nyansering av tankegångar vilka enligt motionärernas uppfattning visserligen har beaktats men inte fått tillräckligt framträ-

dande plats i propositionen. Jag skall bara i korthet anföra vad jag här avser, nämligen betydelsen av de kommersiella insatserna för biståndsverksamheten i stort och för våra möjligheter att mobilisera resurser för denna biståndsverksamhet till de underutvecklade länderna. I motionen betonas också vikten av samordning mellan olika former av offentligt bistånd samt mellan offentligt bistånd och kommersiella insatser.

Låt mig, herr talman, komplimentera utskottet för att det vid sina försök att ta hänsyn till dessa synpunkter i många avseenden funnit lyckade formuleringar av realistiska och enligt min mening odoktrinära riktlinjer för biståndsverksamheten. Jag kan alltså i de flesta avseenden ansluta mig till utskottets skrivning.

På en punkt råder emellertid vissa meningsskiljaktigheter, nämligen beträffande Sveriges medverkan i det arbete som bedrivs av OECD. Mer konkret innebär den till statsutskottets utlåtande nr 135 vid punkten 1 avgivna reservationen att man hävdar att Sverige bör inträda i den särskilda kommitté för utvecklingsbistånd som har bildats inom OECD; jag skall återkomma till att detta krav är framställt i något mjukare ordalag, men det är huvudinnebörden.

Låt mig då, herr talman, mycket kort nämna något om OECD och dess verksamhet. OECD är ju en ombildning av det gamla OEEC, och i samband med ombildningen har tyngdpunkten i verksamheten förskjutits just mot utvecklingshjälpfrågor. Organisationen skall enligt konventionen bidra till ekonomisk utveckling i de underutvecklade länderna genom att åstadkomma bästa möjliga kapitaltillförsel och tekniskt bistånd samt ge dessa länder goda exportmarknader. Arbetet sker till icke oväsentlig del inom en särskild kommitté för utvecklingsbistånd, den s. k. Development Assistance Committee, som bildats inom OECD. Den är i själva verket en fortsättning på en mera fristående grupp som hade bildats innan OECD tillkom.

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

Denna grupp eller kommitté verkar närmast genom konsultationer och arbetar för en samordning mellan givarländerna, den gör rekommendationer beträffande storleken och arten av de olika medlemmarnas bistånd, den är avsedd att ge underlag för utbyte av erfarenheter från hjälpverksamheten och framför allt för den långfristiga kapitalgivningen.

Medlemmar i kommittén är Förenta Staterna, Kanada, Belgien, Frankrike, Portugal, Storbritannien, Italien och Västtyskland; senare har Japan och Nederländerna tillkommit och numera ingår även Brysselkommissionen som medlem. Det är alltså fråga om elva parter.

OECD-kommittén består väsentligen av givarländer, och det är de som svarar för en mycket stor del av den bilaterala finansiella hjälp, alltså den kapitalexport som kommer u-länderna till del. Denna bilaterala hjälp är i och för sig den viktigaste formen av hjälp till u-länderna, och de länder som här nämnts svarar för en mycket stor del av denna kapitalström.

Nu kan man fråga sig om det finns skäl till en samordning mellan givarländerna i deras verksamhet. Jag tror att den bärande synpunkten i det avseendet är att man därigenom kan effektivisera hjälpen. Det måste givetvis vara i huvudsak likartade problem som möter givarländer vilka till sin struktur och utvecklingsnivå är likartade och riktar sin verksamhet till u-länder av ungefär samma typ.

Man har gjort gällande att FN och dess organ är det naturligaste forum för en samordning av den internationella hjälpen och biståndsverksamheten inklusive kapitalexporten. Ett av skälen för detta har angivits vara att också mottagarländerna är representerade i Förenta nationerna. Jag vill då betona att det kanske icke under alla förhållanden är enbart en fördel att såväl givarländer som mottagarländer sysslar med alla samordningsfrågorna. Verksamheten inom Förenta nationerna kan lätt leda till en intensiv konkurrens mellan de underutvecklade länderna om till buds

stående hjälpresurser, medan givarländerna kan anlägga något andra och kanske stundtals rationellare synpunkter på fördelningen, inte minst tidsmässigt, av olika insatser.

Jag menar inte att det föreligger någon motsatsställning mellan den verksamhet som bedrivs inom FN och den verksamhet av samordnande natur som äger rum och skulle utvecklas inom OECD, utan jag tror att verksamheterna är komplementära.

Jag har lite svårt att förstå regeringens tveksamhet när det gäller att söka former för en direkt medverkan från Sveriges sida i den särskilda kommittén för utvecklingsfrågor i OECD. Det borde vara naturligt för Sverige att allmänt stödja verksamheten inom just OECD, där inte bara de europeiska länderna utan även Förenta staterna och Kanada är representerade. OECD utgör ju också ett forum där vi kan demonstrera vår önskan att på olika punkter samarbeta med sexmakterna som ju här spelar en väsentlig roll. Jag tycker till och med att det kan ge ett något egendomligt intryck att vi, samtidigt som vi diskuterar associering i olika samarbetsformer med sextaterna, drar oss undan eller ställer oss tveksamma till ett annat samarbete med dessa länder liksom med Förenta staterna och några andra länder, som inte tillhör sextaterna men med vilka vi har många gemensamma intressen. Det skulle för mig te sig naturligare om man här såg en särskild möjlighet för Sverige att demonstrera sin samarbetsvilja i stället för att ge ett intryck av en viss isolationism.

Jag vill emellertid, herr talman, gärna betona att vi är medvetna om de problem som kan vara förknippade med denna anslutning. Därför vill jag framhålla att reservationen är försiktigt hållen och inte kategoriskt talar om en omedelbar anslutning. I den i reservationen föreslagna skrivningen heter det: »Utskottet vill understryka den i propositionen framhållna angelägenheten av att de svenska biståndsinsatserna samordnas med andra länders. Även om sådan samordning i görligaste mån bör

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

ske inom FN och dess fackorgan, där såväl givar- som mottagarländerna äro representerade, böra även andra möjligheter kunna prövas i den mån de kunna bedömas höja den svenska biståndsgivningens effektivitet. Utskottet förutsätter därvid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet särskilt riktad på OECD:s verksamhet på biståndsområdet och så snart ske kan aktualiserar frågan om Sveriges medverkan i OECD:s särskilda kommitté för utvecklingsbistånd.» Detta är alltså den i reservationen föreslagna skrivningen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen, som är fogad vid punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 135.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag tycker det är på sin plats att man ger en komplimang åt författarna till propositionen nr 100, som gäller den fråga vi nu diskuterar. Man har enligt min uppfattning lagt ner ett mycket gott arbete när det gäller att angripa några av de centrala problemen på detta område, och man har verkligen försökt att reda ut den problematik som det här rör sig om. Den är inte lätt utan tvärtom mycket komplicerad, och det är värdefullt att det i propositionen har givits en så pass fyllig belysning av olika aspekter på dessa problem. Att denna belysning inte har fått med alla aspekter må vara hänt, men det bör ändå vara sagt att mycket av detta är värdefullt.

Låt mig, herr talman, få uttrycka förhoppningen att sedan nu nämnden för internationellt bistånd har trätt i funktion skall man äntligen kunna hoppas på en effektivare och snabbare planering av de svenska biståndsinsatserna och att denna nämnd förses med nödvändig personal så att den skall kunna arbeta effektivt.

Jag har i detta ärende varit med om en motion, som gäller en mindre förstärkning av personalen närmast över skrivbiträdesnivå vid nämnden, därför att det har sagts mig att nämnden i det

avseendet var underbemannad. Under utskottsbehandlingen har det sagts att något särskilt beslut från riksdagens sida inte behövs utan att det ändå finns möjligheter till nödvändiga förstärkningar. Jag har därför inte något yrkande på denna punkt, men jag utgår från att de närmast ansvariga ser till att det verkligen finns tillräckligt med arbetskraft, så att det inte blir någon flaskhals eller någon försening i det trängande planeringsarbetet.

Propositionens detaljerade förslag på olika punkter finner jag väl underbyggda men på ett och annat avsnitt otillräckliga. I särskilda reservationer yrkar vi från vårt håll därför på en del medelsökningar, som sammanlagt slutar på 5 miljoner kronor.

Jag skall vid denna sena timma, herr talman, inte gå in på de enskilda punkterna i utlåtandet — senare talare kommer delvis att ta upp dem — utan jag skall gå in på en del andra saker som jag anser på längre sikt ha större betydelse än de ändå relativt begränsade ting som reservationerna rör sig om, med ett enda undantag, som också den förste talaren var inne på, nämligen frågan om OECD.

De allmänna riktlinjerna, sådana de dragits upp här, kan jag i stort sett ansluta mig till, men jag vill understryka att det nog är en ganska fruktlös sysselsättning att försöka i princip diskutera fördelningen mellan multilateral och bilateral hjälp. Det blir ändå från tid till annan skiftande förhållanden som avgör vad som kommer att bli den pratiska avvägningen därvidlag. Det viktiga tror jag är att man, hur det än blir med avvägningen mellan dessa huvudmetoder, kan komma ifrån vad som väl i alltför stor utsträckning har varit utvecklingshjälp och komma fram till en verklig utvecklingspolitik. Därmed menar jag då en långsiktigt planlagd och väl genomtänkt strategi.

Då reser sig på ett ofrånkomligt sätt frågan om samordningen av såväl planering som genomförande av olika biståndsinsatser. Jag kan kanske våga mig på att formulera det så att man i varje

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

fall måste sköta programmeringen för denna utvecklingspolitik på multilateral väg, och sedan blir det en fråga från fall till fall om själva verkställigheten skall ske på bilateral eller multilateral väg. Jag skule tro att i många fall är det en fördel att välja den bilaterala vägen.

Men nu till frågan om OECD och DAC. Jag delar den föregående talarens uppfattning att det är litet förvånande att man är så tveksam när det gäller anslutningen till det arbete som OECD skall göra på det här området. Utskottet skriver ju på den här punkten så att man nästan får intrycket att utskottet menar att det inte har åstadkommits någonting särskilt inom OECD på det här området, och därför brårskar det inte. Utskottet anför att medlemskretsen är begränsad till givarländer, vilket i och för sig framställs som beklagligt, och att det är bättre att samarbeta inom FN eller på annat sätt. Jag kan inte dela den uppfattningen, och jag kan inte anse de sakskäl som är anförda — eller snarare antydda — såsom bärande. Det är nämligen fundamentalt att man kommer fram till en bättre samordning, och har man nu ett organ som just är till för att samla upp och koordinera arbetat från givarländernas sida tror jag att det är väsentligt att man tar vara på dessa möjligheter.

Det är ju många olika problem som det här gäller. Vi har i den partimotion som folkpartiet har väckt pekat på åtskilliga av dessa saker. Vi har bl. a. pekat på de möjligheter som en organisation av OECD:s typ skulle kunna ha för att göra någonting åt den mycket svåra och komplicerade frågan huruvida man skulle kunna stabilisera priset på råvaror, en fråga som är av utomordentlig betydelse för utvecklingsländerna.

En annan sak som en organisation av OECD:s typ borde kunna göra mycket åt är frågan om skyddet för investeringar i utvecklingsländerna. Jag efterlyser sålunda sakskälen till att man i propositionen inte ens tagit upp frågan och från utskottets sida ställer sig så tveksam och dröjande till frågan om an-

slutning. OECD är visserligen en relativt ny organisation. Den efterträdde OEEC den 1 oktober 1961, och man kan säga att den bara har startat, men just på det här området har den ändå hunnit en god bit på väg i diskussionerna och kommit fram till vissa riktlinjer. Inom DAC har man sålunda diskuterat utförligt bland annat olika arter av kapitaltillförsel. Man har diskuterat de olika alternativ som utgöres av privata direkta investeringar, privata krediter, exportkrediter, rena gåvor av statliga medel, offentliga krediter o. s. v., och därvid har man lagt särskild vikt vid frågan hur man skall kunna undvika att en alltför stor del av kreditgivningen sker kortfristig. Man har inom DAC ansett sig kunna konstatera att det är nödvändigt att få en betydande andel i form av långfristiga krediter som måste ges på gynnsamma villkor för att erforderligt kapital skall kunna ställas till förfogande för vad man med ett lärt ord brukar kalla infrastrukturella investeringar — vägar, hamnar och sådant som måste till för utvecklingen.

Man har inom gruppen bestämt sig för att periodiskt diskutera igenom vars och ens bilaterala och multilaterala biståndsinsatser. Det är i och för sig av utomordentlig betydelse att Sverige kan få vara med i dessa diskussioner. Man skall vidare i det sammanhanget ägna särskild uppmärksamhet åt de enskilda givarländernas förmåga att på olika sätt bidra, vilket ju också är en sak som har mycket stor betydelse. En särskild arbetsgrupp inom DAC arbetar just nu med de här frågorna och med en kartläggning av medlemmarnas utvecklingspolitik med sikte på att komma fram till riktlinjer för framtiden. Så länge vi inte är med i denna specialkommitté har vi inte förstahandsupplysningar om vad som där pågår. Vi får, såvitt jag känner till, inte på ett tillfredsställande sätt tillgång till de dokument och arbetsresultat som gruppen har. Det är beklagligt att vi därför får svårare att samordna våra egna insatser med vad som i övrigt pågår.

Herr talman! Jag vill mot bakgrun-

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

den av det sagda yrka bifall till reservationen vid punkten 1 och ber senare att få återkomma med yrkande om bifall till reservationerna vid punkten 2, moment a, b, c och d.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Efter de två senaste talarnas inlägg kan jag egentligen inskränka mig till att instämma i de synpunkter som de framfört på problemet om Sveriges anslutning till DAC. Jag tror att det ur rent allmänpolitiska synpunkter och med hänsyn till de förhandlingar som förestår med sextatsgruppen skulle vara välgörande om man från svensk sida ställde sig positiv till det samarbete som nu pågår inom denna grupp. Ju mera tiden framskrider desto mera förefaller det mig som om behovet av en samordning av de högt industrialiserade ländernas hjälpverksamhet gjorde sig gällande och krävde allt större uppmärksamhet, ty den rivalitet som finns mellan utvecklingsländerna gör att ett samarbete åtminstone om principerna för hur denna hjälpverksamhet skall utvecklas kan ge för vårt land synnerligen fördelaktiga resultat. Därtill kommer ju att ett deltagande i denna grupps verksamhet såvitt jag kan förstå är ivrigt önskad av åtminstone en del av de länder som där deltar men även av OECD:s sekretariat. Att det inom denna grupp givetvis kan framställas förslag om hjälpverksamhet som inte förefaller oss vara särskilt tilltalande må vara hänt, men vi får då tillfälle att framföra vår mening, och DAC är ju heller inte någon beslutande myndighet.

Till dessa få synpunkter, som i själva verket bara utgör ett instämmande i vad de båda föregående ärade talarna framfört, skulle jag endast vilja till hela detta problemkomplex foga en stilla reflexion. För närvarande finns i Sverige en stark och bärande opinion för att vi skall göra vår insats för utvecklingsländerna så omfattande och välorganiserad som möjligt. Det är ytterst glädjande, och jag hoppas att den opinion som ligger bakom dessa strävanden kommer

att hålla i sig. Jag skulle dock vilja vid detta tillfälle uttala den varningen, att vi får och måste beväpna oss med stort tålamod och mycket överseende om vi skall kunna bibehålla denna verksamhet utan att den opinion som stöder den slappnar. Det är ju exempelvis på det sättet, att av de 29 länder som senast vunnit oberoende är det inte mindre än 26, där det inte längre finns någon politisk opposition. Vi har alltså att vänta oss att vi i mycket stor utsträckning kommer att ha att göra med länder som inte kan och i många fall inte vill tillämpa ett demokratiskt system. Vi kommer att möta en oändlig myckenhet av byråkrati, svårigheter och motgångar. Vi kommer att få se att en hel del av de pengar vi offrar kommer att användas på ett ur våra synpunkter sett otillfredsställande sätt.

Jag har bara velat uttala att det är av stor vikt att man här i landet verkligen ser på denna hjälpverksamhet med nyktra ögon och icke omger den med romantik. Svårigheterna kommer att visa sig vara sådana att vi får mobilisera en hel del av mycket nyktert bedömande i denna verksamhet, och jag vill bara uttrycka den förhoppningen att de svårigheter och de besvikelser som vi säkerligen kommer att utsättas för i denna verksamhet inte måtte göra att vi förslappas i vår vilja att spela vår roll i denna verksamhet.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag vill först säga att någon skillnad i uppfattning beträffande de projekt som berörs i de tre reservationer som herr Per-Olof Hanson omnämnde för en stund sedan inte finns mellan reservanterna och oss. Vi har samma synpunkter på de verksamheter som berörs där. Men såsom utskottet skriver i sitt utlåtande finns det all sannolikhet för att vi har tillräckliga medel reserverade för att verksamheten skall kunna fullgöras i den omfattning som reservanterna begär även med ett beslut i enlighet med utskottets förslag. Jag ber på denna punkt att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

Sedan vill jag tillägga en del som kanske i någon mån kan belysa det som herr Boheman sade allra sist. När jag begärde ordet i denna fråga var det egentligen inte för att framföra något yrkande. Jag skulle bara vilja göra några reflexioner i ett ärende som i och för sig är angeläget men samtidigt också svåröverskådligt och svårbedömt. Det gäller familjeplaneringen i de u-länder där befolkningstillväxten ser ut att ta nära nog enorma proportioner. Utgångspunkten och incitamentet till mina reflexioner är den omständigheten att den psykiatriska kliniken vid det centrallasarett där jag är verksam och där jag är chefsläkare — och sålunda har ett visst ansvar inte bara för min egen klinik utan för hela sjukhusets drift — är stängd sedan den 17 februari i år, därför att den läkare som varit överläkare för den kliniken begivit sig ut till Pakistan för att delta i familjeplaneringsarbetet där. Den läkaren har måst ta avsked från sin tjänst, vilket jag tycker är mycket beklagligt. Med den brist på utbildade läkare som råder i det fack han tillhör, nämligen mentalsjukvården, var förutsättningen för att få någon som ville uppehålla tjänsten som överläkare, att han skulle få tjänsten såsom ordinarie innehavare av densamma. Ingen ville ha tjänsten på förordnande. Man ledigförklarade förordnandet ett par gånger men kunde inte locka någon tillfällig vikarie. Landstingets sjukvårdsstyrelse — som har att ansvara för sjukhusvården inom länet — hade givit sin tillstyrkan till den tvååriga tjänstledigheten under villkor att vikarie kunde anskaffas. När detta visade sig ej vara möjligt var enda förutsättningen för att vederbörande läkare skulle få möjlighet att i enlighet med sina kontraktsbestämmelser resa till Pakistan att han tog avsked. Det gjorde han. Nu håller tjänsten på att tillsättas på nytt med en annan innehavare.

Utan vidare måste beklagas att vederbörande läkare på detta sätt måst sitta emellan. Det är visserligen lyckligt nog så att det finns gott om tjänster inom hans specialitet, mentalsjukvården, och han kan säkerligen lätt få en ny tjänst

när han kommer tillbaka, men han måste räkna med att få ta en tjänst på annat håll. Det hem som han med mycken omsorg ordnat för sig i närheten av sin hittillsvarande arbetsort kan han kanske inte alls utnyttja när han kommer tillbaka.

Allt det här är mycket beklagligt. Vi vet å ena sidan att det är de personella resurserna som i väsentlig grad bidrar till att begränsa våra möjligheter till en angelägen experthjälp i u-länderna, men å andra sidan är det också särskilt olyckligt om experterna skall tagas från ett underutvecklat område hos oss. Hur beklagligt det hela än är tror jag dock att man måste se saken så att sjukvårdsstyrelsen, som inför sina uppdragsgivare har att svara för driften av sjukvården vid styrelsen underställda lasarett, har bedömt saken rätt.

När man sedan ser på den andra sidan av saken, drivandet av familjeplaneringsverksamhet i u-länderna, möter man stora frågetecken. Innan jag fortsätter vill jag för undvikande av missförstånd understryka att jag anser det riktigt med en försöksverksamhet av denna art. Jag har också klart för mig att en sådan försöksverksamhet måste pågå under många år för att den skall ge några skönjbara resultat. Mycket pengar kommer den att kosta. Många människor har — förutom dem som direkt är engagerade i arbetet — redan gjort den långa och dyrbara resan till det land där verksamheten pågår för att planera, inspektera, studera, och många kommer väl ytterligare att göra detta. Om man, efter åtskilliga års verksamhet till slut kommer till den uppfattningen att inga resultat vunnits måste man erkänna att nästan intet av de satsade pengarna kommit den nödlidande befolkningen till del. Men, som jag redan sagt, rent förståndsmässigt verkar en familjeplanering med nativitetsbegränsning vara den enda vettiga, framkomliga vägen för att nå fram till hyggliga sociala förhållanden i de länder det här är fråga om. Detta gäller alldeles särskilt numera, sedan man med medicinska och allmänhygieniska åtgär-

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

der redan har i avsevärd grad minskat den tidigare barnadödligheten. Den är naturligtvis hög ändå.

Låt oss bara kasta en blick på det aktuella landet Pakistan. Där har befolkningen ökat med cirka 24 procent sedan 1951 till 94 miljoner, och om utvecklingen fortsätter som nu kan man räkna med att den blir 120 miljoner år 1971. Alla försök att höja befolkningens materiella standard förefaller att vara i förväg dömda att misslyckas, om inte någon begränsning av barnalstringen kommer till stånd — det verkar alldeles obestriddt.

Men problemet har också andra aspekter. Även om de ledande i vederbörande land vid överläggningar med de ledande inom försöksverksamheten tycks ha intresse för verksamheten, stannar intresset synbarligen ofta vid dessa ord. Och i den lokala verksamheten uppkommer ofta problem av helt ovidkommande art som omöjliggör eller försvårar verksamheten. På Ceylon har man, såsom redovisas i propositionen, två försöksområden, det ena ett byområde med singalesiska risodlare av buddistisk trosuppfattning, beläget cirka 40 kilometer söder om Colombo, det andra en teplantage, belägen längre ut på landsbygden och bebodd av indiska tamiler med hinduisk religion, de senare tillhörande en minoritet med en mycket besvärlig och osäker rättslig ställning inom den ceylonesiska staten. Ja, tamilerna fick för sig att det hela gällde en av singaleserna igångsatt aktion för att så småningom på ett enkelt och lättfattligt sätt komma till rätta med tamilernas minoritet — den stammen skulle snart vara utesluten. Detta gjorde ju inte tamilerna särskilt intresserade för familjeplanering. Man fick börja om från början och övergå till enbart förebyggande barnavård och i samband därmed försöka smyga in problemet om en familjeplanering utan att mera direkt gå in på det. I Pakistan lär man behöva tre vuxna söner för att få en försörjning på sin ålderdom. Eftersom barnadödligheten har varit mycket stor — och ännu är avsevärd — har man kanske behövt få tolv barn för att få tre vuxna söner.

Inte heller där är det så lätt att komma förbi fördomar och fast förankrade uppfattningar.

Men nästan ännu mera prekärt är myndigheternas obetydliga intresse för saken sådant det ter sig i verkligheten, kanske alldeles särskilt de underordnade och åsidoställda myndigheternas sätt att försvåra arbetet. Se t. ex. på tullmyndigheterna i Pakistan! Den mobila klinik som de socialdemokratiska kvinnorna — om jag fattat rätt — överlämnade till familjeplaneringsverksamheten i Pakistan, kom med båt och avlastades i Karachi i senare hälften av januari. Eftersom man inte visste vad den hade för pris kunde man inte beräkna vad man skulle ta i tull för den. Det gjordes upprepade uppvaktningar. I mitten av mars ordnades ett sammanträde för att klara av affären. Den 29 mars kom kliniken loss från tullen och kunde hämtas den 3 april.

Den hade stått utan tillsyn hela tiden. Diverse fönster var sönderslagna, och en del inrednings- och demonstrationsmaterial var borta. Reparationerna kostade 1 265 rupies, d. v. s. ungefär 1 360 kronor.

Ett annat fall är från Chittagong, hamnstaden i Östpakistan, som skall bli platsen för en sådan verksamhet. Där började tullkrånglet när utrustningen kom med båt. Man måste dela upp godset i å ena sidan personliga, tullfria tillhörigheter och å den andra tullpliktigt gods, och detta senare skulle specialgranskas med avseende på vad som hade bestämts i den svensk-pakistanska överenskommelsen. Och så måste man vänta en tid för att få ut sina tillhörigheter.

När statsrådet Lindström var nere i Pakistan i slutet av 1960, sade man att det fanns gott om familjeplaneringscentraler. Det skulle vara ungefär 500 stycken. I januari 1961 var det 793 och vid årsskiftet 1961/62 1 200. Nu skall det vara 1 500. Den praktiska erfarenheten från verksamheten visar emellertid att dessa centraler är något som egentligen endast existerar på papperet. De många familjeplaneringscentralerna har rutinemässigt inrättats i tidigare befintliga hälso- och sjukvårdsorgan utan att den an-

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

svariga personalens intresse undersökts och utan att den fått någon utbildning för uppgiften och material för att sprida upplysning bland patienterna. Verksamhetens omfattning torde variera avsevärt, skriver den rapporterande läkaren, från ingen alls till en å två patienter per dag. Med någon större energi tycks det hela inte drivas.

Ibland har man t. o. m. intrycket av passivt motstånd. Doktor Johnsson skrev från Chittagong i mitten av april: »Rörande familjeplaneringen fortskrider det med iskill passivitet från administratörn Kurshed. Jag var där i dag för sjätte gången utan att han hade tillfälle att träffa mig.»

Ja, med detta har jag velat belysa en del av svårigheterna. Påtagligt är att man inte får tro på stora och snabba framgångar. Det är möjligt att man kan hysa förhoppningar att en viss effekt av verksamheten har kommit till synes i byområdet utanför Colombo. Det förefaller som om det där hade inträtt en påtaglig minskning i födelsetalet, men det är också det område där standarden är högst av dessa olika ställen. Det är kanske så att om standarden stiger behövs inte denna verksamhet. Utvecklingen här i Sverige skulle måhända kunna tolkas på det sättet. Om standarden däremot inte stiger utan står kvar på låg nivå gör verksamheten kanske inte någon effekt alls. Detta är bara en fundering. Jag skall gärna erkänna att rent förnuftsmässigt verkar familjeplaneringen under alla omständigheter vara det enda vettiga och det oundgängligen nödvändiga för att man skall komma fram till något som kan vara en verklig standardhöjning.

Hur som helst — problemen är många och svårigheterna stora. Tydligt är att man inte ställa förhoppningarna för högt. Det är som herr Boheman alldeles nyss sade så att man tydligen måste vänta sig en lång, mödosam väg, där det för alla, arbetare på fältet och administratörer i Stockholm, gäller att fortsätta med oändligt tålamod, oändlig energi och oändlig uthållighet. Det hela ter sig olika för den som ser det från Stockholms horisont och för den som ser det

på platsen. Alla erfarenheter som görs på platsen måste vara av värde, också erfarenheter som inte riktigt går ihop med önsketänkande om hur det helst skulle vara. Jag tycker att det är olyckligt att den som startade verksamheten på Ceylon och tog emot de första törnarna inte får vara med vidare och inte kan med sina erfarenheter berika arbetet i NIB. Jag är förvissad om att man kan ha olika erfarenheter och olika synpunkter, men i ett så svårt arbete som detta skall man inte kasta bort de erfarenheter som man inte riktigt gillar. Det kanske finns somt i dessa erfarenheter som man inte tror på och som man inte gillar tolkningen av, men det kan också finnas somt som är av värde.

Ja, herr talman, detta var några reflexioner över ett svårt och motigt arbete med motigheter både hemma och borta. Jag vill tillönska det arbetet all framgång, men jag vill samtidigt understryka att familjeplaneringen måste betraktas som bara ett litet led i ett omfattande system av olika åtgärder, när man vill arbeta för höjande av ett lands standard. Obestriddligen är det också en avvägningsfråga om man skall ge prioritet åt ett underutvecklat land ute i världen eller åt ett underutvecklat område hemma hos oss.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag har förberett ett längre principiellt anförande om utgivningen av den svenska utvecklingshjälpen. Det skall besparas kammaren, och jag tror inte att kammaren därmed gör någon större förlust — om ens någon.

En del av anförandet har helt täckts av vad herr Boheman yttrade, när han underströk att man måste beväpna sig med tålamod och bereda sig på besvikelser men att det likväl är nödvändigt att hålla opinionen för denna internationella solidaritet levande. Just ur denna synpunkt kan jag inte underlåta att säga — det innebär inte en kritik mot någon — att det är nästan tragiskt att denna fråga kommer upp sent en natt i trötthetens tecken. Om man vill hålla

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

opinionen för hjälp levande, måste man ju också från riksdagens sida markera att man anser detta vara en viktig fråga, som man vill ge sådant utrymme att det kan verka vägledande för den allmänna debatten.

Jag skall bara ta upp några av de ting, som här anförts av de tidigare talarna.

Herr Nordenson var nöjd med vad som i utskottsutlåtandet hade skrivits om de kommersiella insatserna. Efter som det som står i utskottets utlåtande såvitt jag kan finna exakt överensstämmer med vad som står i propositionen, måste herr Nordenson sålunda vara dubbelt nöjd.

Skälet till att frågan om de kommersiella insatserna tills vidare inte varit föremål för någon mer ingående diskussion är att de ting, som därvid kan komma i fråga — dubbelbeskattningen, investeringsgarantierna, exportkrediter och andra skattefrågor — alla för närvarande är under utredning i en speciell arbetsgrupp under den s. k. u-beredningen. Man har velat avvakta det material och de synpunkter denna arbetsgrupp kan framföra, innan man har gått från en allmän positiv inställning beträffande statligt stöd för sådana kommersiella insatser till mera konkreta förslag. Ett undantag utgör det förslag som i dag behandlas beträffande exportkrediter på mera liberala villkor.

Vidare har flera talare tagit upp frågan om OECD. Det har funnits två argumentationslinjer för att Sverige så snart som möjligt bör ansluta sig till OECD:s särskilda kommitté, DAC. Enligt den ena linjen skulle detta vara sakligt betydelsefullt. Vi kunde därigenom inhämta värdefulla upplysningar. Vi kunde finna vägar för att samordna vår hjälp med andra länders. Jag vill inte alls bestrida, att det kan finnas sådana sakliga synpunkter. Jag tror däremot att de exempel, som herr Hanson valde, om råvaruprisstabilisering och investeringskydd var något olyckliga, enär dessa frågor är föremål för en mycket ingående behandling i andra sammanhang. Exempelvis pågår ju förhandling-

ar rörande kaffeavtalet i FN:s regi med råvaruprisstabiliserande syfte. Investeringskyddet utredes ju i många andra sammanhang.

Den andra argumentationslinjen har varit att det av allmänpolitiska skäl skulle vara önskvärt att vi kom med i kommittén. Herr Boheman antydde därvid såvitt jag förstår det förestående europeiska samarbetet och hänvisade till att alla de länder, som vi hoppas få förhandlingar med i samband med EEC-associationen, är medlemmar av DAC. Ett svenskt medlemskap skulle då göra ett positivt intryck på dessa länder. Jag vill inte heller alls förneka, att det kan finnas sådana allmänpolitiska skäl. Jag vill emellertid göra den inskränkningen, att det kan finnas vissa allmänpolitiska skäl som talar emot framför allt den traditionella svenska uppfattningen att man bör stödja Förenta Nationerna och inte alltför mycket engagera sig i organ, som med rätt eller orätt kan uppfattas som konkurrerande med FN. Man känner vidare en viss tveksamhet mot organ, som bara är sammansatta av givarländer. Vidare föreligger det skälet, att i samband med eventuella förhandlingar med EEC kommer ju frågan om svensk medverkan i EEC:s utvecklingsfond självfallet att aktualiseras. Man kanske skulle ha litet större klarhet i vad detta kan innebära för svensk del, innan man engagerar sig starkare i ett sådant samarbetsorgan.

Det väsentliga allmänpolitiska skälet emot ett medlemskap är helt enkelt det att de länder, med vilka vi i internationella sammanhang brukar gå samman — våra skandinaviska grannar Danmark och Norge samt de två övriga neutrala länderna i Europa, Österrike och Schweiz — inte är medlemmar i DAC. Ett svenskt medlemskap bör därför ses i samband med dessa andra länders ställningstagande till frågan.

Läser man utskottsutlåtandet och reservationen bredvid varandra, finner man att skillnaderna i realiteten är mycket små. Utskottet menar att man — utan att gå emot tanken på ett svenskt medlemskap i DAC — kan vänta och se

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

tiden något an, tills man får klarare besked om DAC:s inriktning och om de övriga ländernas ställningstagande samt om vissa andra internationella frågor.

Jag har inte uppfattat det så att den vikt, som av några talare tillmätes samarbetet med OECD, i denna debatt är ett uttryck för att man betraktar detta som en stor stridsfråga. Jag har snarare betraktat det som ett uttryck för att det utlåtande, som i dag behandlas av kammaren, vunnit en så vidsträckt enighet bland kammarens ledamöter, att man kan diskutera ting där meningarna är ganska likartade och som på ett sätt ligger något i marginalen.

Herr Hanson talade vidare om de ytterligare tilläggsanslag som han hade begärt i en reservation. Om dem torde enigheten om möjligt vara ännu större, därför att utskottets mening har varit att de i och för sig värdefulla projekt, som reservanternas här nämner, mycket väl kan realiseras inom den nu föreslagna ekonomiska ramen och att en ytterligare anslagstilldelning därför är helt onödig. Utskottet förmenar därjämte — och det gäller småindustriinstitutet i Indien — att förutsättningen för bilaterala svenska projekt är att man från mottagarsidan verkligen önskar att dessa projekt genomföres.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det vore mycket att säga med anledning av det som här senast anfördes, men jag skall inte gå in på någon närmare motivering på de enskilda reservationspunkterna med hänsyn till den långt framskridna tiden och eftersom jag vet att en senare talare kommer att ta upp detta. Men låt mig i stället konstatera att det är tillfredsställande, att man nu äntligen på allvar har börjat ta itu med den kommersiella sidan av denna fråga. Det är inte första gången vi från vårt håll diskuterar detta, utan vi har tvärtom diskuterat det utförligt i våra motioner redan 1960 och

1961 medan regeringen ännu var obenägen att beakta dessa insatsers roll. Vi menade att de kommersiella förbindelserna under alla omständigheter måste spela en mycket stor roll i en vettig utvecklingspolitik. Jag konstaterar således med tillfredsställelse att regeringen äntligen har börjat ta itu med detta. Men jag vill erinra om att det dröjde mycket länge innan man inom beredningen för internationella bistandsfrågor tillsatte den arbetsgrupp som skulle syssla just med dessa saker.

Jag vill sedan ta upp frågan om OECD och allt detta. Herr Palme tyckte att jag hade valt olyckliga exempel när jag tog upp frågorna om råvaruprisernas stabilisering och om investeringsskyddet. Jag tror inte att det var så olyckligt med dessa exempel. Jag anser att det är bra exempel på områden, där OECD kan komma att göra en mycket effektiv insats just därför att OECD är en organisation framför allt för industriländer. De utgör ju ändå den stora majoriteten av dem som kan komma att uppträda som stora köpare, och det finns ju en möjlighet — om de håller samman när det gäller politiken på denna marknad — att starkt bidra till en stabilisering av råvarupriserna.

Ungefär detsamma kan sägas beträffande frågan om investeringsskyddet. Om det i betydande omfattning är kapitalexporterande länder, industriländer, som vill investera i utvecklingsländerna, är det klart att om de håller samman när det gäller vissa grundnormer för att skydda dessa investeringar, finns det utsikter att få mottagarländerna att respektera dessa anordningar. Det är sant att detta har diskuterats inom GATT och inom FN, men det diskuteras också mycket och har nått ganska långt inom OECD, därför att starten gjordes inom OEEC. Mina exempel var alltså goda!

Beträffande de allmänna skälen till att Sverige ännu inte gjort någonting för att gå med i denna verksamhet vill jag säga, att verksamheten naturligtvis inte är någonting som står i motsatsställning till Förenta Nationernas arbete —

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

det är inte fråga om någon konkurrens. Att det här är fråga om givarländer betraktar jag snarast som en fördel i detta sammanhang. Och EEC och det eventuella samarbete vi där kan få kan inte vara något skäl till att vi skulle ställa oss utanför denna verksamhet, ty EEC har mycket nära kontakt med denna organisation.

Det fanns flera skäl av dem herr Palme räknade upp, herr talman, som jag skulle ha velat beröra, men jag måste tyvärr eftersom den medgivna tiden är slut avstå därifrån.

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme erkände att det fanns vissa allmänpolitiska skäl för en närmare anslutning till OECD:s verksamhet på detta område, men han räknade också upp vissa skäl som talade emot detta. Ett av de skäl han ansåg talade emot var att de övriga skandinaviska länderna liksom Schweiz och Österrike inte var med i denna kommitté. Men skulle det inte vara ganska antagligt att om Sverige gick med, skulle man kunna få något annat av de skandinaviska länderna att också gå med? Att man från denna organisations sida tycks önska ett svenskt deltagande, beror väl i hög grad på att Sverige av de utanför kommittén stående länderna är ett av de i finansiellt hänseende starkaste och därför ett land, som skulle kunna ge ett mer betydande bidrag.

Liksom herr Hanson tror jag inte att ett deltagande i denna organisation på minsta sätt utgör en konkurrens med vår verksamhet i detta avseende inom Förenta Nationerna. Dessutom förefaller det mig som om det vore en viss fördel att ha denna intimare kontakt med givarländerna. Vi vet i själva verket inte, hur Förenta Nationernas möjligheter på detta område kommer att utveckla sig. Det försiggår en stark strävan att omorganisera Förenta nationernas sekretariat i en riktning som ur svensk synpunkt skulle vara olycklig, och därför kan det vara en viss fördel att också ha denna samarbetsmöjlighet öppen på detta område.

I övrigt vill jag visst erkänna att skillnaden mellan utskottets uttryckssätt och reservationen inte är så förfärligt stor; inte heller är frågan av någon avgörande vikt, det vill jag ge herr Palme rätt i. Vad jag har velat understryka är min förhoppning om att regeringen vid närmare övervägande av denna fråga måste komma fram till det resultatet, att en anslutning till detta samarbetsorgan skall vara både möjlig och lämplig.

Herr **PALME** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Boheman, jag vet inte riktigt om det skulle leda till medlemskap för de andra skandinaviska länderna om Sverige gick med.

Man kan hysa viss tvekan inför de kriterier som här anläggs på medlemskap, som tenderar att vara en kombination av faktisk given hjälp och beräknad förmåga att ge hjälp. Enligt dessa kriterier förefaller det just, som herr Boheman understrukt, som om Sverige på senare tid skulle vara kvalificerad som medlem. Rent principiellt tror jag emellertid att samarbetet inom OECD inte bör läggas upp efter sådana kriterier utan att alla medlemmar skall ha samma rättigheter och möjligheter.

I den mån som DAC blir en vanlig kommitté inom OECD i den meningen att medlemskapet är öppet på helt lika villkor för alla OECD:s medlemsstater kan jag gärna medge att situationen förändrats till förmån för ett svenskt deltagande. Ännu är så inte fallet.

Jag har understrukt att meningarna inte är särskilt delade. Jag är övertygad om att den tid som kommer att förflyta under det närmaste året tills vi nästa gång får diskutera utvecklingshjälpen kommer att ge svar på vart OECD bär hän, så att det blir möjligt att ta en klarare svensk ställning, hur den nu än kommer att bli.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är ett egendomligt resonemang som herr

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

Palme för, när han tydligen är oroad för att vi skulle komma med i en klubb av givarländer, ty är det inte så, herr Palme, att just givarländerna har ganska mycket att tala med varandra om? Det är nog ett av de starka skälen till att vi har anledning att delta i DAC:s arbete. På det sättet kan man otvivelaktigt nå en bättre samordning och en större effektivitet på detta område. Att vi av rädsla för att komma i sällskap med en klubb av givare skulle vänta tills DAC blir något annat än vad den är förefaller knappast motiverat.

Jag ser inte att något hållbart skäl hittills framförts emot att gå med i DAC, ehuru det har antytts några av de möjligheter som kan ha verkat hämmande. För övrigt medger jag visst att detta inte bör bli någon stridsfråga, men jag insisterar på att det vore klokt och värdefullt om Sverige komme med.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är förtvivlad över att jag i min förra replik glömde bort herr Hanson. Jag har större anledning att vara förtvivlad, eftersom han med iver polemiserade mot något som jag faktiskt inte menade.

Det är inte det förhållandet att OECD är en klubb av givarländer som varit avgörande utan att denna klubb av givarländer var sammansatt på ett särskilt sätt, nämligen med hänsyn tagen till medlemmarnas ekonomiska kapacitet, vilket jag ut principiell synpunkt inte fann så helt tilltalande.

När nu herr Hanson i sin förra replik tog upp frågan om kommersiella svenska insatser, vill jag understryka att den tillsatta arbetsgruppen inte innebär att förut ingenting skett. På några centrala punkter har sedan länge vidtagits åtgärder till påtagligt gagn för näringslivets ansträngningar. Jag nämner dels dubbelbeskattningsavtalen, där såvitt jag vet Sverige har flera dubbelbeskattningsavtal än något annat land, dels också exportkrediterna, som ju till väsentlig del just har gått till utvecklingsländer under senare år. Vad beträffar de andra

möjligheterna, nämligen då det gällt att skapa ett skydd för investeringar, har Sverige efter måttet av sin förmåga deltagit i olika internationella överläggningar. Frågan tillhör ju perennerna i internationella sammanhang.

När jag sade att exemplet investeringskydd för OECD:s verksamhet inte var särskilt lyckligt valt, så var det mot bakgrund därav att de förslag som OEEC på sin tid utarbetade till investeringskydd kanske var de minst effektiva av alla de förslag om utarbetats, bl. a. därför att de förutsatte ensidiga förpliktelser från mottagarländerna, utarbetade vid konferenser där dessa mottagarländer inte ens hade deltagit.

Jag tror säkerligen, att de kommersiella insatserna är av stor betydelse för utvecklingsländerna och att det kan vara värt att söka utforma statliga stimulansåtgärder för denna verksamhet. Men jag vill göra det klart, vilket jag hoppas herr Hanson inte bestrider, att vi skall vidtaga dessa åtgärder inte för att stödja svensk export eller ge svensk export speciella favörer — det gör vi i andra sammanhang. Denna hjälp skall vi ge därför att det finns en övertygelse om att näringslivet på grundval av sin praktiska erfarenhet och sitt kunnande på många områden kan göra en verkningsfull insats till stöd för de fattiga länderna. Den distinktionen tror jag är mycket nödvändig, när man resonerar om de kommersiella insatserna, för att man inte skall råka in på fel spår.

Herr HANSSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om herr Palme ville få oss att tro, att Sverige skulle ligga särskilt väl framme när det gäller att stimulera de privata investeringarna och insatserna i u-länderna. Men så förhåller det sig inte. När det gäller exportkrediter och skydd för investeringar i utlandet är Sverige, tillåt mig uttrycket, ett klart underutvecklat land i jämförelse med de flesta industristater som ägnar sig åt detta.

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! När vi skildras som underutvecklade då det gäller att skapa effektiva skydd för investeringar, kan jag inte underlåta att påpeka att såvitt jag vet är det endast tre länder som har någonting på detta område, nämligen Förenta staterna, Japan och Tyskland. De har skapat särskilda försäkringsssystem för sådana investeringar. Dessa system har över huvud taget trätt i funktion först helt nyligen, och man har ännu inte kunnat skönja deras verkningar.

Dessutom är ju dessa länder stora länder, som har helt andra möjligheter att bära upp en så pass invecklad historia som ett skydd för investeringar. Eftersom vi endast kan utgöra ett så litet försäkringskollektiv, söker vi oss av naturliga skäl fram på den internationella vägen för att finna ett internationellt system för investeringsskydd.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag vill vid denna sena timme fatta mig mycket kort, först och främst på grund av att det praktiskt taget inte råder några meningsskiljaktigheter om detta utlåtande och vidare därför att det, såvitt jag funnit under debatten, inte finns några skiljaktiga meningar i princip. Det är närmast gradskillnaden.

Då det gäller framför allt den fråga som nu senast debatterats, nämligen anslutning till OECD:s verksamhet, kan vi väl lugna oss litet och aktualisera frågan efter hand som den ur praktiska synpunkter bör tas upp. Ungefär så ser vi från reservantsidan på denna fråga.

I övrigt vill jag säga, att de meningsskiljaktigheter som tycks förefinnas här, framför allt framförda reservationsvis av ledamöter från folkpartiet, angående en höjning av anslaget, inte heller innebär några meningsskiljaktigheter i fråga om behoven och önskemålen. Vad vi dock vill trycka på är, att om det finns möjligheter att ur skilda synpunkter realisera önskemålen, finns det också pengar till den uppgiften.

Jag vill därför till slut bara energiskt understryka de ord som här av herr Boheman har riktats till oss, nämligen att vi måste se nyktert på dessa frågor, beväpna oss med tålamod, noga planera och organisera och se till att vi får effektiv personal, så att vi kan behålla det förtroende som nu tycks finnas bland allmänheten för denna verksamhet och så att statens medel alltid på ett riktigt sätt kan användas för den stora uppgift varom här är fråga.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få hemställa om bifall till utskottets utlåtande utom då det gäller den första reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att det inte finns några större meningsskiljaktigheter beträffande riktlinjerna i proposition 100. Det är riktlinjer som är förpliktande och realistiska. Jag skall bara här ta upp i korthet några punkter som inte har berörts under den tidigare debatten.

Det förefaller mig som om statsrådet, då hon behandlar frågan om de s. k. juniorexperterna, tar litet väl snävt på saken. Intrycket blir att världen inte behöver någon insats från svenska ungdomar i det stora och växlande uppbyggnadsarbete som pågår i utvecklingsländerna. Det sägs att någon spontan efterfrågan inte finns men att man kanske kan placera ett femtontal ungdomar nästa budgetår.

Det är naturligtvis klokt att dämpa entusiasmen, om den blir orealistisk och alltför översvallande. Även om herr Boheman nyss varnade alltför mycket för vad han kallade romantik, tror jag dock det kan vara realistiskt med den typen av romantik. Man bör därför inte för mycket dämpa den ungdomliga entusiasmen. Genom att framställa läget som om deras hjälp inte är behövlig uppmanar man dem indirekt att vända ryggen till utvecklingsländerna. Det tror jag ingalunda att statsrådet Lindström eller utskottet har för avsikt att göra,

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

men jag beklagar den framställning som här har gjorts även om man i princip ansluter sig till aktionen »Sverige Hjälper». Jag beklagar det därför att jag tror att bilden är missvisande i jämförelse med de verkliga förhållandena. Det har gjorts inventeringar både i Norge och här, som visar att experterna verkligen vill ha juniorexperter vid sin sida. Så framstående experter som makarna Höjer har sagt, att de finner juniorexperterna vara till stor hjälp och även gör det lättare att skaffa fram fler verkliga experter i det att deras arbete underlättas. Juniorerna kan vara både sådana som inte har börjat sin utbildning ännu men som kan utföra enklare okvalificerat arbete och verkliga juniorexperter, som på egen hand kan utföra speciella uppdrag.

Det är sant att mycken skada kan åstadkommas om olämpliga individer sänds ut, men här vill jag peka på den utbildning av ett 40-tal ungdomar som startas i sommar. Det är en utbildning som sker på initiativ av en rad ideella föreningar. Man förbereder ungdomarna för arbete i u-länderna, så att de verkligen kan utträtta någonting, men skall den insatsen kunna komma till stånd, måste också statliga stöd lämnas.

En annan punkt i utlåtandet, herr talman, behandlar en begäran från folkpartiet om ökat anslag till kampen mot spetälska. Man får av utskottets skrivning närmast intrycket att en ökning inte är av nöden. Utskottet hänvisar till de frivilliga organisationernas möjlighet att erhålla statsbidrag, men dessa organisationer har redan startat ett arbete av sådan storleksordning, att de under de närmaste fem åren inte torde kunna åtaga sig något mer. Här behövs alltså en komplettering, och den bör lämpligen ske genom NIB.

Det kommer ständigt nödrop från spetälska i hela världen. Det har kommit en vädjan om hjälp från spetälska i Sydkorea, och det borde vara möjligt att hjälpa dem i anknytning till arbetet på Koreasjukhuset. Det finns planer färdiga, men medel saknas.

Det har också kommit böner om hjälp

från de spetälska i norra Nigeria. Där lever 400 000 spetälska, som för närvarande får hjälp av summa två läkare, som reser runt bland dem. I Tanganjika, där det gemensamma nordiska arbetet bedrivs, saknas i den stora Lake West-provinsen vård åt de spetälska. Hela sjukhusvården arbetar med samma anslag som för tio år sedan, vilket i realiteten innebär försämrade resurser, medan välståndet i vårt land stiger.

I mer än 5 000 år, herr talman, har spetälskan åsamkat människor lidanden, som ibland har förvärrats genom bestialiska förföljelser av de friska, men sedan femton år står det i mänsklig makt att hejda spetälskans härjningar. Genom att lämna bidrag kan vi rädda kommande generationer från lidanden som deras föräldrar inte kan undgå.

Herr Palme har nyss sagt, att det finns reservationsmedel för de yrkanden som har framställts av reservanterna, men jag tar det säkra för det osäkra, herr talman, och kommer att yrka bifall till reservationerna b och c vid punkten 13.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Vårriksdagens sista otåliga andedrag lämpar sig just inte för några djupandningar i frågor lika den vi nu behandlar, frågor som rymmer så många synpunkter, att nästan alla riksdagsmän skulle kunna ha något värdefullt att säga — jag avser alltså frågan om internationell hjälp. Jag skall för egen del avstå från de stora visionerna och programuttalandena och inskränka mig till några kommentarer till reservationerna och vissa synpunkter som här har anförts.

Herr Boheman började sitt anförande med att säga, att vi har en glädjande enhällig opinion bakom utlandshjälpen. Jag kan vitsorda detta. Det finns frågor som mår väl av att »lyftas över partierna», som det heter. Vi brukar ju eftersträva s. k. samlande lösningar i frågor som rör utrikespolitik och försvar, och biståndet till underutvecklade länder hör till samma kategori. Mottagarländerna är

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

känsliga för *hur* gåvorna presenteras. De vill naturligtvis hellre ha en helhjärtad nation som givare än ta emot en hjälp som voterats igenom ett parlament så att säga med partipolitiska armbågar. Jag är glad att kunna säga, att den senare attityden inte är svensk. Tvärtom är reservationerna i den svenska riksdagen när det gäller hjälpen till u-länder nästan alltid av överbudskaraktär — reservanterna vill räkna *upp* ett anslag, inte räkna *ner* det. Hur bedrande detta än må vara som uttryck för iveren att hjälpa andra folk, är det inte desto mindre av föga praktisk betydelse. Det är nämligen inte de pekuniära utan de personella resurserna som bestämmer hjälpverksamhetens praktiska omfång. Herr Kaijser belyste detta drastiskt med sitt läkarexempel från Karlstad. Hittills har inget bra svenskt hjälpprojekt fastnat på för *små* anslag. Tröghet att komma i gång, dröjsmål vid utbyggnaden av fältprojekt, kursverksamhet m. m., sådant har haft helt andra orsaker. Det kan ha bottnat i parterna olika sätt att anlägga administrativa spörsmål, sociala och religiösa tabun m. m. som jag här bara vill antyda. Sverige gör härvidlag samma erfarenheter av svårigheterna som andra givarländer. De exempel som herr Kaijser gav på detta från den nyss påbörjade familjeplaneringsverksamheten i Pakistan rymde några bittra sanningar men också en del missförstånd och åtskilliga indiskretioner. Till det fundamentala i internationell hjälpverksamhet hör att i u-landet skapa en bas av förtroende för samarbetet. Det kräver mycken takt och stort tålamod.

Vad jag nyss lät förstå om det ringa gagnet av överbud i reservationer kanske verkar litet retsamt. Det är icke avsett att vara det. Vad jag här återoppar är endast fakta. Herr Hanson nämnde att vissa anslag kanske var »otillräckliga» — det var hans adjektiv. Fru Segerstedt Wiberg ville ta »det säkra för det osäkra» och saftade på. Jag vill för min del säga att av de anslag, som riksdagen i fjol vid denna tid beviljade till direkta svenska insatser i och för u-länder, torde mellan 6 och 7 miljoner kro-

nor ännu vara outnyttjade vid budgetårets utgång om någon månad. Hur mycket mer inestående medel skulle vi då inte ha haft, om folkpartiet i fjol fått riksdagens bifall till *sitt* överbud?

Samma sak gäller de reservationer till det nu aktuella utskottsutlåtandet, där folkpartiet vill kruta på med mer pengar till ett indiskt hantverks- och småindustriinstitut, till biträdande experter och till viss kurs för sådana experter. Pengar för dessa ändamål finns det redan tillräckligt av inom ramen för de anslag som regeringen har hemställt hos riksdagen om. Inget hinder föreligger heller att utanordna dem.

Jag talade nyss om överbud. De manifesteras bl. a. i reservationerna vid punkten 13 av herr Boman m. fl., där reservanterna begär en ökning av anslaget till bilaterala ändamål med sammanlagt 5 miljoner kronor samt yrkar på 1,5 miljon kronor till ett hantverks- och småindustriinstitut i Indien — vilket har varit på tal alltsedan 1959, påpekar reservanterna litet förebrående. Man får det intrycket att de tror att dröjsmålet beror på att Sverige skulle ställa för stränga villkor, nämligen att indierna måste kosta på de erforderliga byggnaderna alldeles själva. Så förhåller det sig dock inte. Dröjsmålet har inte haft något som helst sammanhang med kostnadsramen utan har berott på att indierna inte riktigt vetat vad för slags institution som de har velat ge prioritet och var den skall förläggas. Diskussionerna härom konkretiserades först i höstas, närmare bestämt i september 1961, genom att vi från svensk sida skickade ett avtalsutkast till indiska regeringen, som alltså överväger detta. I det utkastet har Sverige åtagit sig att förutom kostnaderna för utrustning och drift av den blivande institutionen även betala hälften av kostnaderna för institutionsbyggnaderna. Det tar tid att fatta beslut och att omsätta besluten i handling, när ett land är så väldigt och har så enorma problem som Indien. Jag tro därför att det räcker med 1 miljon kronor i första etappen under budgetåret 1962/63. Om inte — så finns det mera pengar att ta till

Ang. riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet

inom ramen för vad riksdagen kan komma att besluta i dagarna.

Detta gäller även anslaget till biträdande experter, som berörs i en av dessa reservationer. Det kan fyllas på, om det skulle bli erforderligt. Det är inte så, fru Segerstedt Wiberg, att vi är kallsinniga i regeringen mot detta. Tvärtom, jag ser gärna att det blir erforderligt och har i det stycket samma mening som reservanterna, att det vore bra om man kunde få fler unga yrkesmännskor i arbete i u-länder. Men jag delar å andra sidan inte reservanternas optimism i fråga om möjligheterna att placera, som de säger, »ett betydligt ökat antal» biträdande experter. Jag kan ju bara i förbigående nämna, att jag i fjol underhandlade med EPTA-chefen för att få svenska biträdande experter inom dess program. Han hade just då gjort en kartläggning av behovet och uppskattade det för hela EPTA:s verksamhet till totalt 200. En kvot av 10 var vad han fann rimligt för svensk räkning. Men det finns också möjligheter att placera biträdande experter i bilaterala program, där vi har större utrymme att själva ta initiativ, och jag vågar säga att vår nya nämnd för internationellt bistånd kommer att göra sitt allra bästa när det gäller att vidga utrymmet för biträdande experter, med tanke inte minst på betydelsen för framtiden av flera utlandserfarna att anlita för ett växande antal arbetsuppgifter.

Ja, herr talman, tiden är långt framskriden, och vi längtar alla efter att diskussionen snart skall ta slut. Debatten kring OECD har redan fått ett så oproportionerligt utrymme i denna diskussion, som tidsnöden satt tvångströja på, att jag skall avstå från att dröja mera vid det ämnet. Herr Palme har på det hela taget utvecklat alla de argument som varit utslagsgivande för regeringens hållning och även utskottets.

Herr talman! Jag tillåter mig som ledamot av denna kammare att yrka bifall till utskottets utlåtande i alla punkter, eftersom jag har för mig att det ännu inte skett.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Vad statsrådet Lindström sade om regeringens ansträngningar att få i gång frågan om biträdande experter finner jag mycket glädjande och jag hoppas att vederbörande skall lyckas med sin uppgift.

När det gäller frågan om ett hantverksinstitut i Indien har motionärerna och reservanterna helt enkelt förordat *petita* från centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd, alltså NIB:s föregångare. Den vet säkert vad den talar om.

Till sist vill jag säga att mycket givetvis beror på det handlag och den energi, varmed planeringen bedrivs. Det är en allmän erfarenhet att en god planläggning kräver betydande reserver; det var ju därför president Kennedy ville ha ett femårsanslag för att verkligen kunna planera framåt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. a—d av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande vartdera momentet e och f.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a—d hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de angående mom. e förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hanson, Per-Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135 punkten 1 mom. e, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hanson, Per-Olof*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 46.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. f hemställt.

Punkterna 2—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Anslag till fältprojekt

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Fältprojekt för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, I: 642, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 794, av herr *Ohlin m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels ock en inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* väckt motion (II: 796).

I motionerna I: 642 och II: 794 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta a) att i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 1 miljon kronor — i enlighet med Centralkommitténs äskande — 2,5 miljoner kronor skulle anslås till uppförandet av ett

Anslag till fältprojekt

hantverks- och småindustriinstitut i Indien, b) att till utsändande av svenska biträdande experter anslå ytterligare 1,5 miljon kronor, så att sammanlagt 2,5 miljoner kronor ställdes till förfogande för ändamålet samt c) att till en vidgad svensk insats för bekämpande av spetälskan anslå 2 miljoner kronor, att administreras av nämnden för internationellt bistånd, vilket sammanlagt innebär att i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag anslaget till Fältprojekt skulle uppräknas med 5 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

a) att motionerna I: 642 och II: 794, i vad de avsåge ytterligare medel till uppförande av ett hantverks- och småindustriinstitut i Indien, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att motionerna I: 642 och II: 794, i vad de avsåge ytterligare medel till biträdande experter, icke måtte av riksdagen bifallas;

c) att motionerna I: 642 och II: 794, i vad de avsåge anvisande av 2 miljoner kronor för bekämpande av spetälska, icke måtte av riksdagen bifallas;

d) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 642 och II: 794, såvitt nu vore i fråga, till Fältprojekt för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor;

e) att motionen II: 796 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson* och *Per Jacobsson*, fröken *Elmén* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 642 och II: 794, såvitt nu vore i fråga, utöver av Kungl. Maj:t föreslaget belopp till uppförande av ett hantverks- och småindustriinstitut i Indien anvisa ytterligare 1 500 000 kronor;

Anslag till fältprojekt

b) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson* och *Per Jacobsson*, fröken *Elmén* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 642 och II: 794, såvitt nu vore i fråga, utöver av Kungl. Maj:t föreslaget belopp till svenska biträdande experter anvisa ytterligare 1 500 000 kronor;

c) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under c hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 642 och II: 794, såvitt nu vore i fråga, till bekämpande av spetälska anvisa 2 000 000 kronor;

d) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson* och *Per Jacobsson*, fröken *Elmén* samt herr *Nelander*, vilka under förutsättning av bifall till reservationerna a)—c) ansett, att utskottet bort under d hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 642 och II: 794, såvitt nu vore i fråga, till Fältprojekt för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 16 000 000 kronor;

e) av herr *Staxäng*, som under förutsättning av bifall till reservationen c) ansett, att utskottet bort under d hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 642 och II: 794, i vad de avsåge bekämpande av spetälska, till Fältprojekt för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna a—b under förevarande punkt.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de rörande mom. a framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående mom. b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135 punkten 13 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringsproposi-

tionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Segerstedt Wiberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 94;
Nej — 19.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. c framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hanson, Per-Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135 punkten 13 mom. c, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hanson, Per-Olof*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

Anslag till fältprojekt

tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 90;
Nej — 22.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. d och e hemställt.

Punkterna 14—17

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till bidrag till handelshamnar och farleder jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till byggande av fiskhamnar jämte i ämnet väckta motioner,

varvid utlåtandet nr 137 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden beslöts, på framställning av herr talman-

nen, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde måndagen den 28 maj.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 00.24.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Lördagen den 26 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 150—153, bankoutskottets utlåtanden nr 30—32, första lagutskottets utlåtande nr 40 och memorial nr 41, tredje lagutskottets utlåtande nr 35 och memorial nr 36, jordbruksutskottets memorial nr 24 och utlåtande nr 27 samt särskilda utskottets memorial nr 8.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i anslutning härtill väckta motioner;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till universitet och högskolor m. m.;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser allmänna riktlinjer och utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utveck-

lingsbistånd, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenskt utvecklingsbistånd, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till bidrag till handelshamnar och farleder jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till byggande av fiskhamnar.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.02.

In fidem

Fritz af Petersens